

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis
Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev
De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo**

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

LIBER SECUNDVS.

CAP VT PRIM V M.

Synopsis.

I. Secundum fundamen tum Libertatis Ecclesia Gallicana est supremum Regis imperium. A tempore Clodovei in unam societatem coierunt in Gallia Christiana fides & Regum imperium.

II. Ecclesiasticus catus e Clericis & laicis conflatus, religionem respicit. Civilis ex ipsis constitutus, statum politicum. Ex utroque componitur Res publica Christiana, sub duobus summis Prefectis; quorum unus spiritualibus, alter secularibus praefectus ex Concilio Parisiensi, & ad Theodosius-villam, & Bernardo.

III. Duarum potestatum consoritum, Ecclesia Gallicana nomine apud nos continetur.

IV. Fines utriusque potestatis notissimi. Pontifices spiritualia curant, Reges secularia. Quod probatur iiii testimonii veterum ubi potestates invicem componuntur. Ex Oso apud Athanasium.

V. E Gregorio Nazianzeno: qui terrenam corpori, spiritalē anima comparat. Qui locus explicatur. Ex Isidoro Pelusiota, Synesio, & Chrysostomo.

VI. E Gelafo, & Symmacho.

VII. E Gregorio II. & Nicolao I. Pontificatus & Regnum conjuncta in Hasamoneorum familia.

VIII. Innocentius III. harum potestatum officia distinxit comparatione ducta à Sole & Luna. Explicata ejus sententia. Et illustrata ē Berengario Abate.

X. Patriarche comparati Soli & Luna in Octava Synodo, & Imperator cuidam splendoris, quo ipsi Patriarche illustrantur.

X. Distinctio duarum potestatum probatur quoque testimonii Principum Valentini, Iustiniani, & Ludovici Pj.

I. PLURIBUS fortasse quam par sit executi sumus eam partem quae primum Libertatum Ecclesiae Gallicanæ fundamen tum in supra Roma Ecclesiae auctoritate constituit, cujus tuenda cura Christianissimi Regibus est concredita. Sed in eo argumento diutius hærendum erat, ut præfati ingenii viris, imo & ipsis hujus seculi Novatoribus, comprobaretur apud nos sinceram de principatu sedis apostolicæ sententiam eodem gradu stare quo viguit apud antiquioris Ecclesiae Episcopos. Supereft ut alterum non minoris momenti fundamentum, quo Libertas Ecclesiae Gallicanæ constat, aggrediamur: quod in supra Regis Christianissimi per Gallias auctoritate situm est. Iam ab ipso Clodoveo, regni istius florentissimi amplificandi auctore, in unam veluti societatem coierunt Christiana fides & Regum imperium, nullo partium detimento; adeo ut de regni summo jure nihil per Christianam professionem decesserit, quamvis Ecclesiae magna & dignitatis & potentiae facta fue-

rit accessio. Conjunctæ quidem fuerunt in hoc regno duæ illæ potestates, ecclesiastica, & civilis; sed sine confusione personarum & munerum. Quod sincerè explicandum est, ut à disputatione qua de re instituenda est, absint cavillationum fraudes, & sophismatum involucra.

II. Ecclesiastica potestas, seu Res publica Christiana, quæ sub nomine Ecclesiae særissime explicatur, eam significat Clericorum & laicorum collectionem, qui in unum corpus adunati, ecclesiasticis legibus se subjiciunt; non quidem quatenus homines civilem Rempublicam componentes, sed quatenus in spiritualem coetum admissi. Eadem ratione civilis Res publica dici potest, quæ vel ex infidelibus Principibus & rebus publicis constat; vel quæ ex Christianis hominibus quidem, sed nullo ad religionem respectu habito, componitur. Quin & propter caritatis sanctos nexus, & fidei communionem, dicimus Rempublicam politicam accidentem ad Christum, ita jungi spirituali & ecclesiastice

Reipublicæ, ut jam ex utraque dici possit unam Rempublicam Christianam componi; in qua sint duo præfecti præcipui, quorum ille omnibus spiritualibus, hic vero omnino temporalibus præsit. In hunc sensum Concilium Parisiense sub Ludovico Pio habitum anno DCCCXXIX. Principaliiter itaque totius sancte Dei Ecclesie corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet & regalem, sicut à sanctis Patribus traditum accepimus, divisum esse novimus. Et Concilium ad Theodonis-villam anno

Concilium ad Tho-
donis-villam c. 2.

Bernard. ep. ad
Conradum Re-
gum.

DCCCXLIV. Quia bene nosti ab illo qui solus meritò & Rex & Sacerdos fieri potuit, ita Ecclesiam dispositam esse, ut pontificale auctoritate & regali potestate gubernetur. Eleganter quoque Bernardus hoc argumento utitur, ut Conrado Regi Romanorum conjunctionem animorum cum Pontifice persuadeat: Nec dulcius, & amabilius, sed nec arctius omnino regnum sacerdotiumque conjungi seu complantari potuerunt, quam ut in persona Domini ambo pariter hec convenienter, utpote qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem summus & Sacerdos & Rex. Non solum autem; sed & confederavit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse caput illius, ita ut hoc genus hominum apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur. Ergo quod Deus coniunxit, homo non separat. Turgant se animis qui juncti sunt institutis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem onera sua portent.

III. Istud duarum potestatum consortium, Ecclesiae Gallicanæ nomine apud nos continetur; ita ut Libertates Ecclesiae Gallicanæ, munera potestatis utriusque, tam ecclesiasticæ, quam civilis, certis quibusdam hinc inde finibus circumscripta complecantur. Quare longè à proposito aberrant qui Ecclesiam Gallicanam Clero coercent. Latior est illius significatio, quæ laicos ipsamque Regem comprehendit. Disertè in hanc sententiam Philippus IV. Francorum Rex Bonifacio VIII. ante dis fidium suggestit: Sancta Mater Ecclesia, sponsa Christi, non solum est ex Clericis, sed etiam ex laicis. Et post pauca addit: Quia Clerici in Ecclesia sunt auctoritate & munere potiores, non debent nec possunt, nisi forsitan per abusum, sibi appropriare, quasi alios excludendo, ecclesiasticam libertatem, loquendo de libertate qua Christus nos sua gratia liberavit. Sed de libertate ista dicemus libro tertio. Sed interim monendum est lector, ne in eam sententiam se ab ripipatiatur quam ex hac observatio ne nostra se colligere docuit vir eruditus in Commentario de Libertatibus Ecclesiarum Gallicanarum; nempe ad regiam potestatem

pertinere jus statuendi de rebus ecclesiasticis; cùm nos id unum assuerimus, majores nostros Ecclesiae Gallicanæ nomine utramque potestatem complexos fuisse: quoniam (ut docuit Concilium Parisiense laudatum hoc capite §. II.) Ecclesiae corpus in duas præciplias personas, sacerdotalem scilicet, & regiam, divisum est, quod ex fidelium omnium compage constituitur. Atque adeo sicut Christus Ecclesiam tum à peccato, tum à Mosaïca Legis onere, sua gratia liberavit, ita si novis Decretorum inutilium sarcinis non solum Clerici, sed etiam laici, onerarentur, aut si jus regiae maiestatis læderetur, de violata Ecclesiae Gallicanæ Libertate conqueri fas esset. Quare illud tantum adnotari voluimus; licet Ecclesiae Gallicanæ Libertas specialiter sumpta ad solos viros ecclesiasticos Ecclesiarumque jura pertineat, de quibus lata sunt plerique tum canonice tum civiles Constitutiones, Libertatis istius significationem non ita ad Clericos referri, quin etiam ad Regem, & alios, si forte, laicos trahi possit, ex mente Regis Philosophi IV. ut uberior explicui lib. IIII. cap. I. §. VII. quemadmodum libro secundo integro docui, de rebus ecclesiasticis decernendi potestatem penes solam Ecclesiam esse; iura vero constituta tuendi, penes Principes.

I V. Quibus autem finibus regi debeant supremam illæ potestates, satis antiqui Padres nobis præixerunt; ut difficile non sit tristissimâ viâ eorum vestigia sectari, nisi quis malit consultò & data opera in errore impingere. Regium imperium quietem publicam, Episcoporum sollicitudo felicitatem æternam hominibus procurat, testante Apostolo. Reges secularibus, Pontifices spiritualibus ordinandis se impendunt. Quamdiu neutra potestatum in alienos limites insiliat, mutuâ concordia res Christiana amplificabitur. Evidentia hodie factis perspecta esse reor isthac quæ protuli axiomata, non solum juris humani atque divini callentibus, sed etiam cuiilibet è trivio. Verum ne temere arrepta esse videantur, veterum testimonia advocanda sunt, qui potestatis utriusque ex professo comparationem instaurant. Constantius Imperator adeo se ecclesiasticis disceptationibus immiscebatur, ut Ammiano Marcellino ea de causa vapulet. Sed gravioribus verbis officij sui ab Osio Cordubensi Episcopo admonetur, quæ relata sunt ab Athanazio: Tibi Deus, inquit, Imperium commisisti; Apud Athan. ep. ad Iul. viii. agens: mihi datus es. Nomo d' S. Athan. agens: sicut tu in ecclesiast. tibi datur.

In Actis inter Bonifacium & Philippi.

Vide epistolam illustrissimi Episcopi Mansfel. ad Baluzianum, editam ante Prol. genit.

P. Puteanus.

cave ne que sunt Ecclesie ad te trahens, magno criminis obnoxius sis. Date, scriptum est, que sunt Cesaris, Cesar, & que Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere; neque tu thymiamatum & sacerorum potestatem habes, Imperator. His verbis soli Principi potestas in haec terrena & temporalia imperandi afferitur; ut Ecclesiae, sacra & spiritualia procurandi.

V. Elegansimè versatur in hoc argu-
mento Gregorius Nazianzenus: cuius ora-
tio, licet sale Christiano condita, venusta
te dictiorum & sententiarum ornatur. Ma-
gistratibus denuntiat duo velut imperia
constituta fuisse à Christo in Ecclesia.
unum, quod sublimioribus potestatibus
creditum est, quibus ut heriservi, maritis
uxores, & Ecclesia Christo, parere debent
omnes, & tributa pendere, non solum pro
pter iram, sed etiam propter conscientiam;
alterum vero Episcopis commissum, quod
priori dignitate praefstat, ut anima corpori,
& cælestia terrenis. Vnde patet parem esse
utramque potestatem in imperandi jure,
sed imparem in mandatorum dignitate; duo
esse & distincta imperia, sed nobilitate im-
paria; quia huic vita tranquillitas, illi ani-
marum salus commissa; neutrius vero li-
bertatem ab altera infringendam.

Ididorus Pelusiota ad hunc Nazianzeni
locum videtur respexisse, cum sacerdotij & regni discrimen, anima & corporis dif-
ferentia metitur: *Ex sacerdotio & regno*, in-
quit, rerum administratio confusa est. Quam-
vis enim permagna utriusque differentia sit, (il-
lud enim velut anima est, hoc veluti corpus)
ad unum tamen & eundem finem tendunt, hoc
est, ad hominum salutem. Olim quidem imper-
ium cum sacerorum administratione apud
Hebreos & Ægyptios conjunctum fuisse
scriptis Synesius; sed deinde à Deo distin-
cta fuisse haec munera, ita ut rebus sacris
unum, alterum imperio tenendo addictum
esset. Illi in negotiis, nos in oratione collocati
sumus; ut ille loquitur.

Chrysostomus imperia Principum cum
administratione rerum sacrarum ita confert,
ut duo principatum genera esse decernat:
quorum unum commendat Apostolus, cùm
sublimioribus potestatibus omnes animas
subdi præcipit, alterum vero, cùm præpo-
sitis obediendum esse suadet. Iste autem prin-
cipatus, inquit ille, civili tanto melior est,
quanto terra cælum, imo & multo magis; &
non multa illi cura est de seculari vita, omnia au-
tem de cælestibus rebus pronuntiat.

VI. Enimvero ne superfluo labore me
onerem in citandis ad testimonium auctoribus,
consulendum est Gelasius Pontifex, &

ejus Decreto constituendi sunt fines utrius-
que potestatis. Imperatorem præsidere hu-
mano generi dignitate, sed in perceptione
sacramentorum Sacerdotibus subdi; legi-
bus Principis, quantum attinet ad ordinem
publicæ disciplinæ, parere religionis anti-
stites; sed in ergandis mysteriis, & in cœ-
lestibus sacramentis, Principem ordine re-
ligionis à Sacerdotum judicio pendere, epi-
stola ad Anastasium Imperatorem definitivit
Gelasius. Hanc definitionem amplexi sunt
Rex, Episcopi, & Proceres Ecclesiæ Gal-
licanæ in Concilio Parisiensi, & in libris
Capitularium, eamque Gratianus in Col-
lectione sua retulit. Duo sunt, inquit, Im-
perator Auguste; quibus principaliter mundus
hie regitur, auctoritas sacra Pontificum, & re-
galis potestas. In quibus tanto gravius est pon-
dus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regi-
bus hominum in divino reddituri sunt examine-
rationem. Nostri enim, filii clementissime, quod
licet presideas humano generi dignitate, rerum
tamen presulibus divinarum devotus colla sub-
mittis, atque ab eis causas tue salutis expetis,
inque sumendis cælestibus sacramentis, eisque,
ut competit, disponendis, subdi te deberet cognoscis
religionis ordine potius quam praefesse. Nostri
itaque inter haec (id est, inter haec sacra-
mentalia & spiritualia, ne quis hoc loco adver-
sus mentem auctoris abutatur) ex illorum te-
pendere judicio, non illos ad tuam velle redigi
voluntatem. Symmacho certandum fuit cum
eodem Anastasio Imperatore, quem com-
munione excluserat ob Acacij causam. Vi-
deamus quo discrimine potestatem utramque
distinguit in Apologetico: *Conferamus
autem honorem Imperatoris cum honore Ponti-
ficii: inter quos tantum distat, quantum ille
rerum humanarum curam gerit, iste divinarum.*

*Tu, Imperator, à Pontifice baptismum accipis, sa-
cramenta sumis, orationem poscis, benedictionem
speras, pænitentiam rogas. Postremò tu humana
administras; ille tibi divina dispensat. Itaque, ut
non dicam superior, certè aequalis honor est.*

VII. Succedat Gelasio & Symmacho
Gregorius II. qui ut sedis apostolicae ita &
doctrinæ heres, ecclesiastica & civilis po-
testatis limites apertissimis verbis defixit in
epistola ad Leonem Isaurum Imperatorem.
*Seis, Imperator, sancte Ecclesie dogmata non
Imperatorum esse, sed Pontificum, que intò de-
benti predicari. Idcirco Ecclesiae prefecti sunt
Pontifices, à Reipublice negotiis abstinentes;
ut Imperatores similiter ab ecclesiasticis absti-
nent, & qua sebi commissi sunt, capeant.*
Hoc uberioris exequitur in epistola secunda
ad eundem Leonem: ubi profitetur, se Pa-
latij & Ecclesiæ, Principum & Pontificum
discrimen descripturum. Tum Principi ne-

vide Libellum
Marce pro defini-
tione libri de con-
cordia Sac. &
Imp.

Concil. Parif. lib.
1. c. 4. lob. 1.
Capitular. c. 167.
cap. "Duo sunt."
diff. > 6.

Synmachus in
Apologetico aduersus
Anastas.

Greg. II. ep. ad
Leonom, ante
septim. synodi
ad ep. 1. p. 1. cap.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.
10. 11. 12. 13. 14. 15.
16. 17. 18. 19. 20. 21.
22. 23. 24. 25. 26. 27.
28. 29. 30. 31. 32. 33.
34. 35. 36. 37. 38. 39.
40. 41. 42. 43. 44. 45.
46. 47. 48. 49. 50. 51.
52. 53. 54. 55. 56. 57.
58. 59. 60. 61. 62. 63.
64. 65. 66. 67. 68. 69.
70. 71. 72. 73. 74. 75.
76. 77. 78. 79. 80. 81.
82. 83. 84. 85. 86. 87.
88. 89. 90. 91. 92. 93.
94. 95. 96. 97. 98. 99.
100. 101. 102. 103. 104.
105. 106. 107. 108. 109.
110. 111. 112. 113. 114.
115. 116. 117. 118. 119.
120. 121. 122. 123. 124.
125. 126. 127. 128. 129.
130. 131. 132. 133. 134.
135. 136. 137. 138. 139.
140. 141. 142. 143. 144.
145. 146. 147. 148. 149.
150. 151. 152. 153. 154.
155. 156. 157. 158. 159.
160. 161. 162. 163. 164.
165. 166. 167. 168. 169.
170. 171. 172. 173. 174.
175. 176. 177. 178. 179.
180. 181. 182. 183. 184.
185. 186. 187. 188. 189.
190. 191. 192. 193. 194.
195. 196. 197. 198. 199.
200. 201. 202. 203. 204.
205. 206. 207. 208. 209.
210. 211. 212. 213. 214.
215. 216. 217. 218. 219.
220. 221. 222. 223. 224.
225. 226. 227. 228. 229.
230. 231. 232. 233. 234.
235. 236. 237. 238. 239.
240. 241. 242. 243. 244.
245. 246. 247. 248. 249.
250. 251. 252. 253. 254.
255. 256. 257. 258. 259.
260. 261. 262. 263. 264.
265. 266. 267. 268. 269.
270. 271. 272. 273. 274.
275. 276. 277. 278. 279.
280. 281. 282. 283. 284.
285. 286. 287. 288. 289.
290. 291. 292. 293. 294.
295. 296. 297. 298. 299.
300. 301. 302. 303. 304.
305. 306. 307. 308. 309.
310. 311. 312. 313. 314.
315. 316. 317. 318. 319.
320. 321. 322. 323. 324.
325. 326. 327. 328. 329.
330. 331. 332. 333. 334.
335. 336. 337. 338. 339.
340. 341. 342. 343. 344.
345. 346. 347. 348. 349.
350. 351. 352. 353. 354.
355. 356. 357. 358. 359.
360. 361. 362. 363. 364.
365. 366. 367. 368. 369.
370. 371. 372. 373. 374.
375. 376. 377. 378. 379.
380. 381. 382. 383. 384.
385. 386. 387. 388. 389.
390. 391. 392. 393. 394.
395. 396. 397. 398. 399.
400. 401. 402. 403. 404.
405. 406. 407. 408. 409.
410. 411. 412. 413. 414.
415. 416. 417. 418. 419.
420. 421. 422. 423. 424.
425. 426. 427. 428. 429.
430. 431. 432. 433. 434.
435. 436. 437. 438. 439.
440. 441. 442. 443. 444.
445. 446. 447. 448. 449.
450. 451. 452. 453. 454.
455. 456. 457. 458. 459.
460. 461. 462. 463. 464.
465. 466. 467. 468. 469.
470. 471. 472. 473. 474.
475. 476. 477. 478. 479.
480. 481. 482. 483. 484.
485. 486. 487. 488. 489.
490. 491. 492. 493. 494.
495. 496. 497. 498. 499.
500. 501. 502. 503. 504.
505. 506. 507. 508. 509.
510. 511. 512. 513. 514.
515. 516. 517. 518. 519.
520. 521. 522. 523. 524.
525. 526. 527. 528. 529.
530. 531. 532. 533. 534.
535. 536. 537. 538. 539.
540. 541. 542. 543. 544.
545. 546. 547. 548. 549.
550. 551. 552. 553. 554.
555. 556. 557. 558. 559.
560. 561. 562. 563. 564.
565. 566. 567. 568. 569.
570. 571. 572. 573. 574.
575. 576. 577. 578. 579.
580. 581. 582. 583. 584.
585. 586. 587. 588. 589.
589. 590. 591. 592. 593.
594. 595. 596. 597. 598.
599. 600. 601. 602. 603.
604. 605. 606. 607. 608.
609. 610. 611. 612. 613.
614. 615. 616. 617. 618.
619. 620. 621. 622. 623.
624. 625. 626. 627. 628.
629. 630. 631. 632. 633.
634. 635. 636. 637. 638.
639. 640. 641. 642. 643.
644. 645. 646. 647. 648.
649. 650. 651. 652. 653.
654. 655. 656. 657. 658.
659. 660. 661. 662. 663.
664. 665. 666. 667. 668.
669. 670. 671. 672. 673.
674. 675. 676. 677. 678.
679. 680. 681. 682. 683.
684. 685. 686. 687. 688.
689. 690. 691. 692. 693.
694. 695. 696. 697. 698.
699. 700. 701. 702. 703.
704. 705. 706. 707. 708.
709. 710. 711. 712. 713.
714. 715. 716. 717. 718.
719. 720. 721. 722. 723.
724. 725. 726. 727. 728.
729. 730. 731. 732. 733.
734. 735. 736. 737. 738.
739. 740. 741. 742. 743.
744. 745. 746. 747. 748.
749. 750. 751. 752. 753.
754. 755. 756. 757. 758.
759. 760. 761. 762. 763.
764. 765. 766. 767. 768.
769. 770. 771. 772. 773.
774. 775. 776. 777. 778.
779. 780. 781. 782. 783.
784. 785. 786. 787. 788.
789. 790. 791. 792. 793.
794. 795. 796. 797. 798.
799. 800. 801. 802. 803.
804. 805. 806. 807. 808.
809. 810. 811. 812. 813.
814. 815. 816. 817. 818.
819. 820. 821. 822. 823.
824. 825. 826. 827. 828.
829. 830. 831. 832. 833.
834. 835. 836. 837. 838.
839. 840. 841. 842. 843.
844. 845. 846. 847. 848.
849. 850. 851. 852. 853.
854. 855. 856. 857. 858.
859. 860. 861. 862. 863.
864. 865. 866. 867. 868.
869. 870. 871. 872. 873.
874. 875. 876. 877. 878.
879. 880. 881. 882. 883.
884. 885. 886. 887. 888.
889. 890. 891. 892. 893.
894. 895. 896. 897. 898.
899. 900. 901. 902. 903.
904. 905. 906. 907. 908.
909. 910. 911. 912. 913.
914. 915. 916. 917. 918.
919. 920. 921. 922. 923.
924. 925. 926. 927. 928.
929. 930. 931. 932. 933.
934. 935. 936. 937. 938.
939. 940. 941. 942. 943.
944. 945. 946. 947. 948.
949. 950. 951. 952. 953.
954. 955. 956. 957. 958.
959. 960. 961. 962. 963.
964. 965. 966. 967. 968.
969. 970. 971. 972. 973.
974. 975. 976. 977. 978.
979. 980. 981. 982. 983.
984. 985. 986. 987. 988.
989. 990. 991. 992. 993.
994. 995. 996. 997. 998.
999. 1000. 1001. 1002. 1003.
1004. 1005. 1006. 1007. 1008.
1009. 1010. 1011. 1012. 1013.
1014. 1015. 1016. 1017. 1018.
1019. 1020. 1021. 1022. 1023.
1024. 1025. 1026. 1027. 1028.
1029. 1030. 1031. 1032. 1033.
1034. 1035. 1036. 1037. 1038.
1039. 1040. 1041. 1042. 1043.
1044. 1045. 1046. 1047. 1048.
1049. 1050. 1051. 1052. 1053.
1054. 1055. 1056. 1057. 1058.
1059. 1060. 1061. 1062. 1063.
1064. 1065. 1066. 1067. 1068.
1069. 1070. 1071. 1072. 1073.
1074. 1075. 1076. 1077. 1078.
1079. 1080. 1081. 1082. 1083.
1084. 1085. 1086. 1087. 1088.
1089. 1090. 1091. 1092. 1093.
1094. 1095. 1096. 1097. 1098.
1099. 1100. 1101. 1102. 1103.
1104. 1105. 1106. 1107. 1108.
1109. 1110. 1111. 1112. 1113.
1114. 1115. 1116. 1117. 1118.
1119. 1120. 1121. 1122. 1123.
1124. 1125. 1126. 1127. 1128.
1129. 1130. 1131. 1132. 1133.
1134. 1135. 1136. 1137. 1138.
1139. 1140. 1141. 1142. 1143.
1144. 1145. 1146. 1147. 1148.
1149. 1150. 1151. 1152. 1153.
1154. 1155. 1156. 1157. 1158.
1159. 1160. 1161. 1162. 1163.
1164. 1165. 1166. 1167. 1168.
1169. 1170. 1171. 1172. 1173.
1174. 1175. 1176. 1177. 1178.
1179. 1180. 1181. 1182. 1183.
1184. 1185. 1186. 1187. 1188.
1189. 1190. 1191. 1192. 1193.
1194. 1195. 1196. 1197. 1198.
1199. 1200. 1201. 1202. 1203.
1204. 1205. 1206. 1207. 1208.
1209. 1210. 1211. 1212. 1213.
1214. 1215. 1216. 1217. 1218.
1219. 1220. 1221. 1222. 1223.
1224. 1225. 1226. 1227. 1228.
1229. 1230. 1231. 1232. 1233.
1234. 1235. 1236. 1237. 1238.
1239. 1240. 1241. 1242. 1243.
1244. 1245. 1246. 1247. 1248.
1249. 1250. 1251. 1252. 1253.
1254. 1255. 1256. 1257. 1258.
1259. 1260. 1261. 1262. 1263.
1264. 1265. 1266. 1267. 1268.
1269. 1270. 1271. 1272. 1273.
1274. 1275. 1276. 1277. 1278.
1279. 1280. 1281. 1282. 1283.
1284. 1285. 1286. 1287. 1288.
1289. 1290. 1291. 1292. 1293.
1294. 1295. 1296. 1297. 1298.
1299. 1300. 1301. 1302. 1303.
1304. 1305. 1306. 1307. 1308.
1309. 1310. 1311. 1312. 1313.
1314. 1315. 1316. 1317. 1318.
1319. 1320. 1321. 1322. 1323.
1324. 1325. 1326. 1327. 1328.
1329. 1330. 1331. 1332. 1333.
1334. 1335. 1336. 1337. 1338.
1339. 1340. 1341. 1342. 1343.
1344. 1345. 1346. 1347. 1348.
1349. 1350. 1351. 1352. 1353.
1354. 1355. 1356. 1357. 1358.
1359. 1360. 1361. 1362. 1363.
1364. 1365. 1366. 1367. 1368.
1369. 1370. 1371. 1372. 1373.
1374. 1375. 1376. 1377. 1378.
1379. 1380. 1381. 1382. 1383.
1384. 1385. 1386. 1387. 1388.
1389. 1390. 1391. 1392. 1393.
1394. 1395. 1396. 1397. 1398.
1399. 1400. 1401. 1402. 1403.
1404. 1405. 1406. 1407. 1408.
1409. 1410. 1411. 1412. 1413.
1414. 1415. 1416. 1417. 1418.
1419. 1420. 1421. 1422. 1423.
1424. 1425. 1426. 1427. 1428.
1429. 1430. 1431. 1432. 1433.
1434. 1435. 1436. 1437. 1438.
1439. 1440. 1441. 1442. 1443.
1444. 1445. 1446. 1447. 1448.
1449. 1450. 1451. 1452. 1453.
1454. 1455. 1456. 1457. 1458.
1459. 1460. 1461. 1462. 1463.
1464. 1465. 1466. 1467. 1468.
1469. 1470. 1471. 1472. 1473.
1474. 1475. 1476. 1477. 1478.
1479. 1480. 1481. 1482. 1483.
1484. 1485. 1486. 1487. 1488.
1489. 1490. 1491. 1492. 1493.
1494. 1495. 1496. 1497. 1498.
1499. 1500. 1501. 1502. 1503.
1504. 1505. 1506. 1507. 1508.
1509. 1510. 1511. 1512. 1513.
1514. 1515. 1516. 1517. 1518.
1519. 1520. 1521. 1522. 1523.
1524. 1525. 1526. 1527. 1528.
1529. 1530. 1531. 1532. 1533.
1534. 1535. 1536. 1537. 1538.
1539. 1540. 1541. 1542. 1543.
1544. 1545. 1546. 1547. 1548.
1549. 1550. 1551. 1552. 1553.
1554. 1555. 1556. 1557. 1558.
1559. 1560. 1561. 1562. 1563.
1564. 1565. 1566. 1567. 1568.
156

De Concordia Sacerdotij

gotia palatina & ornamenta regia assignat, à quibus temperare debeat Pontifex; ut etiam vice versa Imperator abstinere à sollicitudine Ecclesiarum; adeo ut neque ordinationibus Clericorum se immisceat, nec sacramenta conficiat, nec Eucharistiam sibi vel alii ministret. Quod discrimen perseverat in genere pœnaru[m] quæ ab utraque potestate infliguntur. Etenim laſa majestatis reus penas capite luit, vel etiam deportatione, aut relegatione. Divini vero numinis injuriam, abstentione, jejuniis, & precibus Episcopi ulciscuntur; & purgatum pœnitentia reum, Deo conciliant. Non potuit liquidiū ostendere potestatis utriusque limites. Leo IV. complexus est sententiam illam duobus verbis apud Gratianum: *Sicut Reges præsent in cauſis ſeculi, ita Sacerdotes in cauſis Dei.*

Nicolaus I. qui de Romanæ Ecclesiæ privilegio nihil demi paſſus est, vestigia defecorum premens, olim sacerdotium cum imperio coniunctum fuisse & apud Regem illum Salem Melchisedecum & apud Cæſares docet; sed veri Regis & Pontificis adventu factam fuisse & dignitatum & munerum divisionem, non vero ſubjectionem, aut ſubordinationem: *Sed cum ad verum venum eſt eundem Regem atque Sacerdotem, ultra ſibi nec Imperator jura pontificatus arripuit, nec Pon- tifex nomen imperatorum usurpavit. Quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesuſ, ſic actibus propriis & dignitatibus distinetis, officia potestatis utriusque diſcrevit, ut & Christiani Imperatores pro eterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uerentur; quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus.* Antequam diſcedam à Nicolaio, prætermittendum non eſt in familia Hafamonæorum apud Iudeos, uſque ad Herodis Regis tempora, perpetuam regni & pontificatus coniunctionem fuisse. Sed fruſtra ſunt plerique veterum, qui à reditu ex captivitate Babylonica ad ſeculum quo natus eſt Christus, toto illo intervallo genti Hebræorum Pontifices præfuſſe exiftimant. Ut enim de laddua Summo Pontifice, cum quo Alexander Macedo ſeedus pepigit apud Iosephum, hoc affirmari poſſit, & de Iaſone, quem Antiochus Epiphanius Rex Syriæ Pontificem atque Ethnarachm Iudeis præfecit, de ceteris Pontificibus in univerſum hoc dici non poſteſt. Non moror Iuſtinum, & Diodorum, qui ab ipſo Moſe hunc morem Iudeis fuſſe putant ut eosdem Reges & Sacerdotes haberent, quorum iuſtitia religione permitta, incredibile quantum coauere, ut Iuſtini verbis utar. Quo-

rum error inde excufari poſteſt, quod ad Hebræorum politiam respicerent, qua sub Hafamonæis viguit: apud quos honor sacerdotij firmamentum potentie affumebatur, ut monuit Tacitus lib. v. Historiarum.

VIII. Non descivit a ceterorum Pontificum doctrina Innocentius III. qui Solis radiis, ſi lecit cum Tertulliano loqui, veſitatem iſtam deſcripſit. Etenim comparatione ducta à Solis & Lunæ officiis, que duo illa ſidera per diem & noctem mortalibus impendunt, ecclesiasticam potestatem Soli, regiam vero Luna contulit; ut signaret tanta dignitate res ſpirituales praſtare temporalibus, quanta Sol Lunæ, & dies nocti præcellit; imo etiam ad bene beatèque vivendum Reges ab Episcopis, ut Lunam à Sole, velut radiis quibusdam illuſtrari. Quod tamen ſic intelligendum eſt, ut quemadmodum duo illa ſidera invicem non commiſſentur, nec in ipſa corporum ſubſtantia, nec in ordine quem ſortita ſunt ab omnium conditore Deo, ſed Sol diei, Luna vero nocti prælucet, ſic utriusque potestatis impermixta diſcretio conſervetur. Nec eſt quod aliquis ingenio indulgens exiſtimet, eo modo quo Luna alieno lumine, id eſt, è Sole accepto fulget, regiam potestatem auctoritatis ſuæ lucem ab ecclesiatica mu- tuari. Etenim quæ tam ſeriò probavimus testimonii veterum adductis, de ſocietate illa & libertate utriusque potestatis, hac una ludificatione ſubverterentur. Quin etiam ſi hoc argumentandi genere utili- ret, diſſidium Regibus præ concordia eſſet optatiu[m]: quia ſeſilicet Luna in coitu Solis caligat, & in maximo recessu fulget orbe pleno. Hanc comparationem Solis & Lunæ deprompsit Innocentius tertius, ut mihi videtur, è Berengorio Abbatे, qui ſexcentis ab hinc annis prudenter explicuit quo pa- cto ſit instituenda, ne ad perniciem ſecula- ris potestatis trahi poſſit. Scindum eſt, in- quirit, quod nec catholice fidei nec Christianæ contrarium eſt legi, ſi ad honorem regni & ſacerdotij Rex Pontifici & Pontifices obediāt Regi. Iſi ſunt enim qui ex antiquo, diſpenſatibus bifaria, in firmamento Ecclesie quæduo magna conuenere luminaria; quatenus in his que ſunt ſeculi, & in his qui ſunt Dei, lu- minare minus nocti, & luminare maius debeat præſeffe diei. Et non immeſitudo duobus illis lu- minaribus poterunt comparari, que ceteris ſideribus videntur principari. Quia ſicut in firma- mento caeli eisdem luminaribus nulla stellarum creatura claritate videtur eximior, ſic in firma- mento Ecclesie duabus his personis ordine & dignitate nulla poſteſt eſſe ſublimior. Eleganter Berengofius vim comparationis in eo con-

Cap. Nro ſi in-
cepit. 22
q. 7.

Nicolaſ I. ep. ad
Michaēlem; que
rictior apud Gra-
tianum dicit. 56.
Cap. Cion ad ve-
tus.

Ioseph. L. 11.
Idem in lib. de
Rationis Imperio
cap. 4.

Iuſtin. lib. 56.
Diodorus apud
Photium.

Ioan. Scholaiſ de
ſuccell. in Paul
Eber. cap. 13.

Cap. ſelte, de
majoritate & di-
ſcretioni.

Berengofius Abba
fermone de My-
ſterio Ligii Domini-
ni, in Bibliotheca
ca Patrum.

& Imperij Lib. II. Cap. I.

51

stituit, quod hæc duo sidera ceteris videantur principiari. Hoc est enim quod è placitis veterum Astrologorum docuerunt Ptolemaeus & Sextus Empiricus, Solem & Lunam, ut Principes ceterorum, imperium exercere. Quò tendit locutio Genesios, quæ in principatum seu dominium diei & noctis hac sidera creata ostendit, eis δέχεται μέρης & νυκτός.

A D D I T I O

S T E P H A N I B A L U Z I I .

SISTE heic paululum, quæso, Lector, interim dum illustrissimum Archiepiscopum vindicare conabor adversus acrem ac vehementem Franciscij Pinsonij Advocati Parisiensis criminationem: qui pro sua adversus Martam velitandi prurigine, ne quid acerbius dicam, virum gravem ac valde prudentem, cuiusmodi fuisse Marcam omnes norunt, imprudenter infecitque securitatis argumentum existimavit, ob eam videlicet caufam, quod post arrestum Parlamenti Parisiensis latum anno M D C X X V I . comparationem adhuc Solis ac Lunæ usurpaverit, addideritque ex haec comparatione colligi non debere sic regiam potestatem auctoritatis suæ lucem ab ecclesiastica mutari, quemadmodum Luna alieno lumine, id est, è Sole accepto, fulget. quippe si hoc argumentandi genere uti licet, diffiduum Regibus præ concordia fore optatius; quia scilicet Luna in couo Solis caligat, & in maximo recessu fulget orbe pleno. Infurgit Pinsonius adversus poltremum istud membrum orationis illustrissimi Archiepiscopi, censoraque severitas nota inuit; quod videlicet de re severissima jocatus sit, jocos etiam, ut ipsa Pinsonij verba ponamus, quanquam in disputatione serua, interfervens, dum diffiduum Regibus præ concordia fore dixit optatius, si illo quod propositum argumentandi genere uti licet. Sed frigidæ huic valdeque levi criminationi si respondere velim, vereor ne in me concitem severiora sapientium viorum judicia. Itaque supersedeo, & ad alterum caput accusationis tranfleo, oftenitus quam vana ac futilis sit tota illa Pinsonij argumentatio. Ait ergo, non lieuisse, post damnatas ab Augustissimo Senatu celebri decreto odiosas illas comparationes, iisdem uii non licent, nec etiam qualicunque modificatione adhibita, vel dovia expositione functionis separata & distincta urbisque luminaris. Cum enim alterum, cui regiam potestatem assimilat, nocti prelucere, alterum, cui spiritualiter potestatem comparat, diei præfulgere contendant; non potuit ex damnata collatione nisi aliquid infelicius in Regni dedecus inferri, quod Augustissimi Senatus iudicata censura subjaceret. Damnata fuit, elto, comparatio illa Solis & Lunæ, non tamen damnata fuit ob comparationem ipsam, sed propter argumenta & consequentias quæ inde peti ac deduci possunt; imò, si rectè loqui volumus, comparatio illa damnata non fuit, sed Thesis in Aurelianensi Academia publicè pro-

posita à Iohanne Iourdinio, qui verbis Innocentij III. perperam deortis abusus erat adversus sacram Regum ac Principum auctoritatem, reos eximere conatus jurisdictioni magistratus civilis, etiam in casu privilegiato. Si Pinsonius ista diligenter attendisset, eruditāque illustrissimi Archiepiscopi interpretationem auctoritatem Principum favere intellexisset, abstinueret, opinor, ab importuna illa criminatione, gratusque pro convicis egisset. Gregorium Heimburgium Iurisconsultum Germanum nemo dicet iniurium fuisse huic Principum causa; & puto nec ipsum Pinsonium refragaturum. Et tamen hic Gregorius, ut auctoritate Romani Pontificis in rebus temporalibus submoveret à capite Principum, etiam ista comparatione usus est, sed ita modificata ac inflexa, ut planè constet illum favere voluisse cause Principum. Hæc sunt ejus verba ex Admonitione de usurpationibus Paparum Romanorum pag. cxi. Ridicula est etiam probatio quam adulatores Paparum ad id consueverunt adducere ex cap. de major. & obed. de Luna & Sole. Nam quanvis Luna recipiat lumen à Sole, non tamen motu & influentiam. Ita quanvis Reges & temporales Domini, per Lunam designati, recipient & recipere debeant lumen doctrina à Papa & suo Clero per Solem designatis, non tamen eis ex hoc dominari concepsum est. Imò similitudo bene intellecta effici contrarium. Nam illa duo luminaria, scilicet Sol & Luna, sic creata sunt, ut Sol praefit dies, Luna noctis. Sic Papa & Clerus presunt dies, id est, doctrina spirituali & orationi ad impetrandum divinam mysticordiam; ut notatur ad Hebr. 11. Illa autem qua Dei sunt, lux & dies sunt, quibus praefit debet Papa sub metaphora Solis. Quia lux mundi, tenebra & nos sunt, quibus praefit debet Imperator sub metaphora Luna. Sic ut igitur Sol, quanquam illuminat, nullum tamen dominium habet in eam; sic Papa & Clerus, et si luce doctrinae debeant Imperatorem & seculares illuminare, nullum tamen datum est eis dominium à Christi institutione in eos, sicut nec magistro in discipulis. Haec tenus Gregorius. Sed ne quis heic sit calumniandi ac cavillandi locus, admonendus est lector ea quæ Gregorius scribit in gratiam Imperatoris, intelligi debere de quovis Principe seculari, præterim verò de Rege Francorum, qui non recognoscit superiorum in temporalibus, estque Imperator in regno. Longè enim absimus à sententia Bonifacij VIII. qui ira inflammatu adversus Philippum IV. Francorum Regem, comparationem istam Solis ac Luna usurpans in oratione quam habuit anno M C C E I I I , pro confirmando Rege Romanorum Alberto, primum contendit terrenam potestatem accipere omnem suam auctoritatem ab ecclesiastica potestate, sicut Luna lumen suum accipit à Sole, deinde universos orbis Principes debere esse subiectos Imperatori Romanorum, qui est Imperator & Monarcha, ut ait Bonifacius, omnium Régum & Principum terrenorum; nominatim verò, ut publicè iram ac indignationem suam testaretur, contendit Gallos, dum aiunt se non recognoscere superiorum, mentiri, quia de jure sunt, inquit, & esse debent sub Rege Romano & Imperatore. Longè, inquam, absimus à sententia Bonifacij, hostis tum Gallici nominis, & qui ruinam Regis & regni meditabatur. Docuit enim nos illustrissimus Archiepiscopus in libro secundo capite secundo istius operis, Reges nostros esse Imperatores in regno, cisque competere imperiale potestatem; adeo ut nemini

G ij

De Concordia Sacerdotij

dubium esse possit quin sicut Imperator jure supremo utitur in Germania & ceteris imperij dictioribus, sic Rex Francorum jure supremo ac potiori auctoritate regat Galliam absque ulla prorsus interventione alterius cuiuspiam auctoritatis. Orationem porrò illam Bonifaci, de qua mox dicebamus, edemus in Additione ad caput tertium hujus libri.

I X. Aliam viam instituit Metrophanes Smyrnæ Metropolita in Octava Synodo; cum Basilius Imperatorem coram Concilio alloquens, Patriarcharum auctoritatem commendavit, ex duobus illis sideribus comparatione ducta, absque injuria Imperatoris potestatis; quæ et si nullum in ea similitudine locum obtineat, ipso etiam Lunæ fulgore Patriarchis tributo, tamen aliunde derimmentum illud cumulatissime compensatur, cum novum jubar Princeps esse dicitur, cuius splendore cetera Patriarcharum sidera illustrerentur. Hæc sunt verba Metrophanis: *Sol justitie, & immensa solus potentie & dominus noster, qui fecit duo luminaria magna; majus, ut preefet diei; minus, ut preefet nocti; & iisque in firmamento collocatus, posuit & alia quedam luminaria magna in firmamento Ecclesiæ; rectos nempe vertices Patriarcharum ad universum terrarum orbem illustrandum, ut presint diei & nocti, & lucem dividant à tenebris; hoc est, dividant ac separant facientes opera luce & tenebrarum. Hac igitur magna lumina, religiosissime Princeps, perinde ac in magna domo multas faces, ita in tua urbe congregasti, tèque ipsam clarissimabar, at tuum Imperium illustrius, & Christi Ecclesiæ splendidiorum reddidisti. Quinimmo tua presentia veluti luminare aliquod ingens sancta huic & Occumenice Synodo excorium, dicta hac visaque lumina malio fulgentiora efficiisti. Quare non est quod hæc comparatio à Luna & Sole ducta, incautis lectoribus obtrudatur, quasi mutuaria vel saltæ omnino luce Principum potestas fulgeret. Societas & mutuo obsequio, ut dixi, invicem connectuntur duas potestates, non exerto alterius in alteram imperio; & ad subsidium Ecclesia præstandum æquale ferebantur.*

X. Sed ne videamur in re, quæ Principibus communis est cum Episcopis, Ecclesiasticorum scriptorum testimonii tantum inniti, necesse est ut doceamus etiam ipsos Principes pro hac sententia stare. Valentianus senior, cum Ambrosium, quem Liguriæ præfecerat, suffragiis Cleri & populi Ecclesiæ Mediolanensi Episcopum delegatum fuisse intellexisset, *Gratia sit tibi, Domine omnipotens & servator noster, inquit ille apud Theodoretum, quod cum ipse corpora huic viro commissem, tuctam animas eidem commendasti. Sed liquidiūs mentem omnium*

Principum expressit Iustinianus, cuius hæc sunt verba initio Novellæ vi. *Maxima quidem in hominibus sunt dona Dei à superna collata clementia, Sacerdotium, & Imperium; & illud quidem divini ministri trans hoc autem humano præsident, ac diligentiam exhibens. Ex uno eodemque principio utraque procedentia, humanam exornant vitam. Cui succedit Ludovicus Pius Imperator & Rex Francorum: qui Gelasij locum, quem superius protuli, in Capitularia transcriptis adeo ut in Gallia hæc distinctio duarum potestatum, actibus & officiis impermixtis, constantissime vigerit. Possem in hanc sententiam plurimos Ecclesiæ Gallicanæ auctores laudare, Hincmarum, Ivonem, Bernardum, Petrum Blesensem. Sed satius esse duxi in re nota parcere diligentia, quam nimia sedulitate fastidium movere lectori. Attamen à testimonio Lupi Abbatis Ferrariensis temperare non possum, cujus hæc sunt verba: *Rex Regum, idemque Sacerdos Sacerdotum, qui solus potuit Ecclesiam regere quam redemit, postquam humanitatem suam in calum evexit, semper cum suis futurus divinitate, potestatem suam ad eandem gubernandam Ecclesiam in Sacerdotes dirigit & Reges; ut quod sancti docerent Pontifices, & ipsi implerent & impleri facerent devotissimi Reges.**

C A P V T II.

Synopsis.

I. Non solum auctoritas regia manat à Deo, sed etiam specialiter singulis Regibus à Deo confertur immediata;

II. Populus Augusto suum contulit; sed Deus imperium Augusto dedit, ex Augustino & Teruliano. In quo Reges & Episcopi conveniunt.

III. Singuli Gallia Reges non à parentibus, sed à Deo, regnum obtinent, ex Concilio Parisiensi.

IV. Regnum Francorum semper fuit liberum ab alieno imperio. Clodovei dignitas & potestas equalis Imperatorie, ex Avito. Clodoveus Augusti nomen assumpit.

V. Ius eundem aurea monete Regibus Francorum, aquæ ac Imperatoribus Romanis, competit. Verita conjugia Principum CP. cum peregrinis, preter Franco. Regnum Francorum ceteris regnis illustrius, ex Gregorio Magno. Gallia Reges solius Dei arbitrio obnoxii, ex Gregorio Turon. & Remigio.

VI. In regni administratione ab ecclesiastica potestate non pendent. Quæ temporalia non attingit. Hoc jure nitebantur Carolus Calvus & Proceres regni adversus Hadrianum II.

VII. Rex Francorum, Imperator in regno vulgo dictus. Unde manaverit hoc loquendi genus, inquiritur. Quidam hoc tribuunt divisionem regni à filiis Ludovici Pg institute.

VIII. Hac opinio expenditur. Quas provincias complectetur regnum Francorum ante delatum.

Carolo imperium. Novi nominis dignitas Carolo accessit, & auctoritas in Romanos; sed nulla in Francia. Imperij & regni Francie distinctio.

X. Divisio Francorum decreta à Carolo. Dein à Ludovico, & à tribus ejus filiis.

X. Tres regni Francorum Reges aequo jure. Pares dicti. Explicata epistola Ludovici II. ad Basilium. Imperatoris titulus non est divisus. Quare petenda non est imperatoria potestas ex hoc capite.

I. *COLLATIONE* duarum potestatarum egrediè conficitur regiam quæ à Deo institutam fuisse ac spiritualem, & solidam humanarum rerum administrationem illi demandatam. Neque est quod aliquis ea opinione se implicet, quæ animos quamplurimorum invaserit, nempe principatum politicum seu auctoritatem regiam à Deo per insitam naturæ legem manasse quidem, sed ita ut populo & universitati concederetur primum, & eorum deinde suffragiis Reges conferretur, qui plenum imperij sui beneficium non Deo tantum sed populis accepto ferre debeant. Quæ sententia libertatem Regum aliquo pacto imminuit, dignitatem violat, factionibus vires subministrat, immo & in ipsas scripturas sacras peccare videtur, quæ Deo imperium uniuscujusque Principis adscribunt. Sanè dubitandum non est quin Regum persona vel suffragiis populorum specialiter eligatur, vel generaliter translato regnandi jure hereditario in aliquam generosam stirpem, natalum sorte in regium culmen assurgat. Sed præterquam quod & motum animis diligentium Deus inspirat, quod in illa suffragiorum fortitione unum alteri preferant; certum & constantissimum esse debet apud pios & devotos Regum cultores, unicuique Regum potestatem regiam immediate à divino nomine conferri.

I. Non me latet vulgatum illud ex VI piano & Iustiniano petitum, scilicet Populum Romanum in seipsum omne jus & imperium Augusto lege regia dedisse. Quod ita accipiendum est, ut summam imperii, quæ penes populum erat, populus Augusto cederet: quia pacis intererat, fessâ bellis civilibus Republicâ, imperium uni deferri; ut unum corpus, unius spiritu regeretur. Cessit ergo populus juri suo, quod in Augustum transcripsit. Sed si verum amamus, & Pauli Apostoli potius quam Iureconsultorum aut Philosophorum verbis sinceras opiniones explicare malimus, positionem illam Deum raram habuit, jus vita & necis & liberam Reipublicam administrationem Augusto commisit. *Qui Augusto imperium dedit, inquit Augustinus, ipse & Neran: qui Vespasianis vel patri vel filio sua-*

vissimis Imperatoribus, ipse & Domitianocrudissimo. Eleganter itaque Tertullianus: *Inde est Imperator, unde & homo, antequam Imperator, inde potestas illi, unde & spiritus.* Nolo ire per omnia veterum scripta, ut rem apud illos certissimam probationibus inde haustis evincam adversus eas opiniones quæ in Aristotelis officina conflatae, magno studio etiam à Christianis arreptæ sunt ut maximum discriberem ex eo capite constitueretur inter potestatem ecclesiasticam & regiam, cùm illa ab ipso Christo per munus ordinationis conferatur Episcopis, qui ante suffragiis Cleri & populi sunt electi, hæc autem à populis per suffragia in Principem electum transcribi dicatur. Par enim utrique ex hoc capite reverentia debetur; etsi spiritualis in se dignitate præcellat, & ejus origo conceptis verbis in Evangelio à Christo sancta sit: quia perinde in Reges singulos ac in Episcopos hæc auctoritas à Deo immediate derivatur.

II. Ab hac sententia discedere Galli nostri grande nefas & piaculum esse putabunt, si venerationem debiram ex ejus professione apud populos Principibus conciliari perpendant, cámque apud majores nostros ex scripturis sacris haustam constans retentam fuisse. Vnde Patres Concilij Parisiensis Ludovicum Imperatorem officij sui graviter admonent, & juris sui cuique reddendi perpetuam voluntatem ab eo exigunt, quod Imperium suum Deo ipsi non autem decessoribus deberet: *Nemo Regum à progenitoribus regnum sibi administrari, sed à Deo veraciter atque humiliter credere debet dari, qui dicit: Meum est consilium & equitas, mea est prudentia, mea est fortitudo: per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me Principes imperant, & potentes iustitiam decernunt.* Quod autem non ab hominibus, sed à Deo, regnum terrenum tribuitur, Daniel propheta testatur. Tum adductis Danielis & Ieremiæ testimoniosis, addunt: *Hi vero quā à progenitoribus sibi succedere regnum terrenum, & non potius à Deo dari putant, illis aptantur quos Dominus per Prophetam improbat, dicens: Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes extiterunt, & non cognovi. Ignorare quippe Dei, proculdubio reprobare est. Quapropter quisquis ceteris mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus sed à Deo sibi commissum regnum credit. Multi namque munere divino, multi etiam Dei permisso regnant.*

IV. Regni autem Galliarum amplissimi & florentissimi libertatem quicquid prolatis Iuris interpretum testimonis hodie probare contendit, (quo in genere se cujusdam è nostris olim exercuit industria) non abest à

Terullian. Apol. c. 50.
Vide Irenicum l. 3.
adverf. c. 10.
Epiph. huc. 40.
Ibidem. huc. l. 2.
ep. 106. Chrys.
homil. 13. in ep.
ad Rom.
Aristot. l. 1. Poli-

Victoria in Relect.
de Poët. Civilis
n. 8. *Dico Reges
etiam à jure di-
uini & naturæ
habere potestatis,
& non ab ipso Re-
publica, aut pro-
pria ab hominibus.*
Duvallius de fu-
p. 1. q. 1.

Concl. Parif. an.
819. l. 2. c. 5.

Ioannes Ferraut
de privilegiis Regis
Francie, Privileg.
l.

ridendo conatu illius Sophistæ , qui lucere Sôlem magno laterum anhelitu demonstrare laborabat. Attramen quia delicatis quibusdam satisfaciendum est , quorum palato præsentia non sapiunt , nisi rerum antiquarum veluti gustu quodam recreentur , qui que persuatum apud se habent veteribus Francorum Principibus summi imperij rationem non constitisse , proferamus Avitum Viennensem Episcopum , Senatorem Romanum , & in Burgundionum regno constitutum , atque adeo à causis adulandi Regibus Francorum alienum. Ille non dubitat Clodoveum , Christianissimi regni fundatorem , recens ad fidem Christianam conversum , cum Romanorum Imperatore Anastasio componere , ejus literas principale oraculum , & Burgundionum Regem Clodovei Militem nuncupare. Respondetis proavis , inquit , quod regnatis in seculo , instituitis posteros , quod regnatis in caelo. Gaudet ergo quidem Grecia habere se Principem legis nostræ : sed non jam que tanti muneric dono sola mereantur illustrari , quod non desit & reliquo orbi claritas sua. Siquidem & occiduis partibus in Rege non novo novi jubaris lumen effulgatur. Infra : In apice rerum omnium gubernacula continente non minus eminet sanctitas quam potestas. Ex qua utique factum est ut dirigiri ad vos servi vestri viri illustris Laurentij filium principali oraculo jubaretis. Quod apud Dominum meum , sive quidem genitis Regem , sed Militem vestram , obtinuisse me suggero. Quare mirum non est si & Anastasio veluti participem Imperij Clodoveum salutaverit , missis Consulatus codicillis , chlamyde , & diademate , ut solenne erat Principibus Romanis , cum Reges socios cohonestare vellent ; & muneribus suscepitis Clodoveus Augusti pomen sumperit ; non contumelie Anastasio inferenda causâ , à quo federe & amicitia ornatus erat , sed ut beneficio & communione sacratissimi nominis uteretur.

V. Inde profectum ut Reges Francorum aureum numnum, non Imperatoris Romani, sed sua imagine percussum conflaverint; cum nec Regi Persarum, et si ceteris Barbarorum Principibus praecelleret, & esset χρυσός κίνειος, liceret præter argenteos crudere, ut disertè scriptit Procopius. Quare Constantinopolitanis Imperatoribus in usu postium fuisse ut conubia non miscerent cum ceteris peregrinis præter Francos, idque vetitum Constantini Magni sanctissima lege in altari sanctæ Sophiæ descripta, testatur Constantinus Porphyrogennera. Sed maximè eorum dignitatem commendat Gregorius Magnus his verbis, in epistola

Greg. Taron. l. 2.
c. 39. Ab eadie
exequam Consul
& Augustus est
appellatum.

Procopius l. 3, de
Bello Gotto. *Si* *in*
eu ambius *autem*
expeloperet *ad* *off* *et*
Doy *et* *alii* *non*
erit *tempus* *autem* *re*
cognoscere.

Constant. Por
phrogen. de
Adm. Imp.

e ad Childebertum Francorum Regem data:

Quanto ceteros homines regia dignitas antecep- Gregor. Mag. lib.
dit, tanto ceterarum gentium regna regni vestri
culmen excellit. Ex superioribus patet quo fa- + q. 6.
stigio auctoritatis aequè ac dignitatis poti-
rentur Reges Francorum in ipsis regni incu-
nabulis. Cujus rei præterea fidem fecerit
Gregorius Turonensis, qui solius Dei arbitrio
obnoxios esse docet, cum ipfmet Re-
gem Chilpericum alloquens, sic insit: Si Greg. Tiron. b.
quis de nobis, ô Rex, justitie tramites transcen- c. 19.
dere voluerit, à te corripi potest. Si verò tu ex-
cesseris, quis te corripiet? Lequimur enim tibi.
Sed si volueris, audis. Si autem nolueris, quis
te damnabit, nisi es qui se pronuntiavit esse ju-
stitiam? Et eadem sententia Remigius Re-
mensis Episcopus solius Dei auspiciis regnum à Clodoveo Rege procurari scriptis
literis ad eum Regem datis: Manet vobis re-
gnum administrandum, & Deo auspice proce-
randum. Populorum Caput es, & regimen
sustinetis.

VI. De unoquoque Rege Francorum
jactari posset quod Aurelianus ad Theode-
bertum scripsit, illi generis *stemma fidereum*
esse, eoque maximè majestatem illius niti,
quod sit *unicus sceptris, multiplex populis,*
gente varius, solidus regno, diffusus imperio.
Quare cùm tanto dignitatis splendore &
auctoritatis robore Francorum Reges in
ipsa prima dynastia commendentur, super-
fluum videretur in eam questionem inquirere
quam posteriorum immodesta curio-
sitas excitavit, an juribus Imperij hodie Re-
ges nostri in regno potiantur; præcipue
cùm regij nominis ratio aliter constare non
possit, quam si summum imperium illi tri-
buatur; adeo ut ad vitandam invidiam
Principes Romani nomen Imperatoris po-
tiùs quam Regis olim usurpare maluerint;
donec submissa tandem adulatio Reges
salutati sunt. Attamen cùm à Carolo VII.
invictissimo Rege jactatum videam se in re-
gno suo Imperatorem esse, idemque Iuve-
nalis Vrsinus ad commendandam Regum
nostrorum auctoritatem temporibus Ca-
roli VI. scriptum reliquerit, non alienum
erit à proposito nostro hujus locutionis ori-
ginem indagare. Eam autem à tempori-
bus Philippi IV. Regis recte mihi repete-
re videor; cùm disputatione gravi de Cle-
ricorum privilegiis accensa, eo processit
contentionis aestus, ut Clerici famosa illa
Martini & Bulgari disputatione imbuti de
supremo Imperatoris in orbem imperio,
exciperent privilegia ordini suo ab Imper-
atoribus concessa, atque adeo à Princi-
pibus nulla ratione ladi posse, cùm ma-
gnum discrimen intercederet inter Fran-

Vide *Synecdoche*
Regno.

I. Constantino Canisius.

& Imperij Lib. II. Cap. II.

55

corum Reges & Imperatores. Quare tunc discutienda fuit quæstio, an æqualis esset Imperatoræ, Regis Francorum auctoritas. In eam incubuit auctor disputationis Clerici & Militis, cuius verba recitabo emendata juxta fidem Codicis MS. qui extat in Bibliotheca S. Victoris Parisiensis, ut patet quænam esset majorum nostrorum sententia. *Imperatores ista sanxerunt, non Reges.* Etideo per vos etiam, ô Miles, Imperator debet legum gubernacula moderari. Miles. Sacilegè est responsum hoc, & blasphemè. Et quoniam, ut videretur, aut originem ignoratis regni, aut, quod videtur verius, illius altitudini invidebitis; si Caroli M. registrum inspiciatis, & historias probatissimas revolvatis, invenietis quod regnum Francorum dignissima Imperij portio est, pari divisione discreta, & æquali dignitate & auctoritate à quingentis annis circiter insignita. Quidquid igitur privilegij & dignitatis retinet Imperium, Imperij nomine, in parte una, hoc regnum Francie in alia. Cum enim fraterna divisione Francorum regnum à reliqua parte Imperij decessit; quidquid in parte decadente, & penitus ab Imperio exsistente, Imperium ipsum quondam obtinuit, aut ibidem iura altitudinis aut potestatis exercuit, hoc Principi seu Francorum Regi in eadem plenitudine cessit. Et ideo sicut omnia qua infra terminos Imperii sunt, subjecta esse noscuntur Imperio; sic qua infra terminos regni, regno. Et sicut Imperator supra totum Imperium suum habet leges condere, addere eis, vel demere; sic Rex Francorum aut leges Imperioris repellere, aut quamlibet, cum placuerit, permutare, aut illis à toto regno suo proscriptis & abolitis, novas, si placet, promulgare. Alioqui si aliquid novi, ut sepe accidit, visum fuerit statuendum; si Rex non possit hoc, qui est summus, tunc nullus poterit, quia ultra cum nullus est superior. Eodem fundamento nisus è Germanis Lupoldus Babenbergensis Imperialem potestatem Regibus Francorum vindicabat anno M C C C X L.

Lupol. de jure Regi & Imperij c. 7.
Hildeg. Francorum regnum & Imperium
Francorum via
divisionis, & non
regnum carissim.
Ex quibus videntur
qua quilibet ex
Regis filius
Rex Germania,
& Gallia Belge-
ria, nobile, &c.
Et Rex Gallie
Occidentalis, &c.
Fronte in salvo
Gallia, &c. in aliis
provinciis sua re-
gulae solitudo, &c.
In ratione trans-
lati in etiam
divisio Regni
& Imperii, hanc
nisi perfidem
Imperiali locis
imperium exercere,
ne ad alteri suos
equatum teneta-
tur.

VII. Ceterum hæc sententia in eo perclitari videtur, quod Francorum regnum Imperij portionem fuisse contendat, & eam auctoritatem, qua Imperatoribus competebat, ad Reges nostros pervenisse, cum inter se filii Ludovici Pij hereditatem patris, id est, Imperium & regnum dividenter. Quare liquidò & ex fide veterum annalium difficultas ista explicanda est. Quod assequi non poterimus, nisi prius nobis constet quas provincias regnum Francorum complectetur, cum Romanorum Imperium Carolo M. delatum est, quidv nove auctoritatis tunc Regibus Francorum accesserit. Quo patefacto, inspicienda erunt Divisionis verba, & Conventionum à fratribus initiarum,

è quibus de hac questione statuendum erit. Regnum Francorum à Carolo Magno valde amplificatum est, adiectis quamplurimis provinciis ad eas quas hereditario jure à Pippino patre suscepserat, scilicet eas omnes quæ intra Rhenum, Ligerim, Oceanum, & mare Balearicum continebantur, & in Germania parte quæ à Danubio ad Salam & Rhenum porrigitur. Huic ampio & vasto corpori, regni Francorum nomen indidit Eginhardus, eique victoriis Caroli accessisse tradit Aquitaniam, Vasconiam, totumque Pyrenæi montis jugum usque ad Iberum amnum apud Hispanos, deinde Italiam, Saxoniam, & feras omnes nationes usque ad Vistulam fluvium & Oceanum. Quare si Eginhardum sequamur, Italia etiam ipsa regno Francorum accessisse dicenda erit. Licet autem cum Hadriano Romano Pontifice & variis diplomatis regis, Caroli regium titulum duplitem agnoscamus, scilicet Regis Francorum, & Longobardorum; idem tamen Hadrianus in unum regnum Francorum illas nationes coauisit docet antequam Carolus imperatoriam dignitatem suscepseret. Ea quippe ornatus fuit à Leone III. Pontifice & a populo Romano anno D C C C I. Vnde effectum ut omisso Patrity Romanorum nomine, Imperator & Augustus appellatus sit; quemadmodum observavit Eginhardus in Annalibus. Quæ verba, si rectè mentem auctoris assequor, eò tendunt, ut doceant Romanorum Patriciatum extinctum, & Imperatoris Romanorum nomen Carolo additum. Quare summum jus in Romanos illi delatum est, quod suis auspiciis exercere posset, cum ante Patricij Romanorum iuridictione tantum frueretur. uno verbo, è magistratus tribunalis electus est Roma ad folium Principis. Nova ergo auctoritas coercita fuit intra fines Romani Ducatus; & ad summum, Carolo jus aliquod tribuit ad recipiendas Italia inferioris maritimas provincias, quarum possessio penes Græcos Principes remanserat: qui graviter exanderunt ob suscepsum à Carolo Imperatoris nomen, veritine illo praetextu eis Imperium præcipere velle, ut testatur Eginhardus, donec missis Legatis societatem cum illo pepigerunt. Quod autem attinet ad regnum Francorum; cum in eo Carolus supermo jure potiretur, nihil novi juris adepatus est ex illo Imperatoris titulo, præter solam opinionem novæ cujusdam dignitatis, qua ob assumptum Augusti nomen religiōsior illi, ut ita dicam, reverentia conciliari videbatur. Ceterum discrimen quod observavi inter Imperium & regnum, ex iis di-

Eginhardus in vita
Carol: Regnum
Francorum quæd
post parem Pipi-
nius, magnus
quidem & forte
suscepserat, ita ne-
sciliter amplexus erit
ut duplex illi ad-
ficeret.

Hadrianus in ep.
ad Constant. Imp.
A.D. 2. Nic. Syn.
Filius & frater
Iunior & frater
Dominus Carolus
Rex Francorum,
& Longobard-
orum, & Patricie
Romanorum, om-
nia Hesperia Occi-
dusque partu
barbaras variae
sib' sui profeti-
nem concupi-
preditat, omni pa-
tentiarum illarum
domini, & sua
subiectus Reges
aduauit.

Eginhardus in vita
Carol: Cum qua-
bu propter suscep-
tum à fe Imperato-
rius novem, & ob
hoc ei qui si qui
Imperium eu pa-
ripere velle valde
suscepserat, fides
firmitissimum sta-
ruit.

plomaribus egregie probatur quæ annos regni Francorum & Italiæ ab annis Imperij distinguunt. Extant tabulæ Caroli apud Eginhardum, quibus pecuniam suam diltribuit anno Domini DCCCXI. anni vero regni in Francia XLIII. & in Italiam XXXVI. Imperij autem XI. Attramen ratione habita dignitatis quæ ex nova illa appellatione manat, solo Imperatoris titulo compellabatur à Conciliis Arelatensi, Cabilonensi, Moguntino, Remensi, & Turonensi. Ipse vero Imperatoris & Regis Francorum nomine conjunctim usurpabat.

Eginh. in vita Ca-

roli M.

Imperator. Caesar
Caroli Rex Fran-

corum.

Eginh. in Annal.

ad annum 815.

Vide etiam Annal.

nales Fuldaenes.

Nichardus I. r.
Ludovicus mul-
tiorum Imperiorum
inter filios ita di-
visit, ut Pippinus
quidam Aquita-
niam, Ludovicus
autem Balo-
riam, Lotharius
vero post defensionem
eius universum
Imperium habe-
ret & cui & una
facione Imperator
mones haberet con-
cessa.

Eginh. in Annal.

VIII. Sed ad quæstionem quam discutiendam propofui, accuratè perpendenda sunt Divisionis Imperij à Carolo inter filios decreta verba: quæ licet effectu caruerit ob eruptum è vivis Carolum & Pippinum, animum ejus satis indicavit. Totum Imperij seu regni corpus (ita enim loquitur) in tres æquas partes divisit anno DCCCVI. ex sententia & consensu Procerorum ipsiusque Papæ Leonis, attribuitque Ludovico Aquitaniam, cum adjunctis quibusdam provinciis; Italianam, que & Longobardia dicitur, & Bajoariam, Pippino; Franciam autem, Burgundie partem, & Germaniam, Carolo. Hæc tria regna optimo jure ab uno quoque filiorum suorum Regum administrari voluit, post obitum suum. Tuitiōnem Ecclesiæ Romanæ illis concessit in solidum. De imperatoria vero dignitate nihil omnino testamento suo cavit, quamvis Imperij nomine regnum Francorum cohonestarit. Sed anno DCCCXIIII. extinctis Carolo & Pippino filiis, habito Aquisgrani generali conventu Ludovicum Aquitania Re gem ad se evocatum, imperatorij nominis consortem fecit; & Bernardo nepoti ex filio Pippino, Italia regnum detulit, ea lege, ut Ludovici majestatem coleret. qua lœsa postea, oculis orbatus est. Ludovici filii Lotharius, Pippinus, & Ludovicus, & è secundis nuptiis editus Carolus, post atritum funestissimis bellis regnum, divisionem illam regnum constituerunt quæ ad nostram usque ætatem, licet in variis discrepata dynastias, constanter perduravit; Gallia, Italia, & Germania ab invicem discretis. Ac primò quidem Ludovicus anno DCCXVII. Lotharium majorem natu nominis atque Imperij sui socium sibi constituit; permissa illi interim Italiam administratione; Pippinum Aquitaniam, Ludovicum Bajoariæ præfecit, regio nomine concesso. Sed edito è Judith Carolo prospiciendum fuit: cui concessa Alemannia & Rhetia, deinde vero Aquitania & Francia, infanda bella civilia pepererunt, superstite Ludovi-

co. quæ post illius obitum recruduerunt, Lothario universum imperium Francorum, quod olim illi delatum fuerat, ad se trahere volente; ut restatur Nithardus. Tandem post multas clades divisio Regni ita instituta est anno DCCCXLIII. ut cuique frater pars regni obtigerit. Nempe Ludovico Germania omnis Transphenana, cum paucis aliquot cis Rhenum urbibus & pagis, propter vini copiam. Carolo ad Occidentem, quidquid Gallia ab Oceano hinc ad Mosam & Scaldim, inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Lotharius Imperator reliquias Galliæ provincias, quæ inter Mosam & Rhenum, quæque inter Rhodanum, Ararim, & Alpes sita sunt, cum Italiae regno sortitus est. Ita ex uno triplex Francorum regnum factum est. Omnes enim Francorum Reges appellabantur.

X. Hic duo observanda sunt. Vnum est, Lotharium ab eo jure depulsum quod in ceterorum fratrum regnis ex prima divisione sibi quæsumum putabat. Itaque uniusque Regum partem suam optimo jure obtinuit; adeo ut in conventu apud Marsnam habito æqualitatem significare voluerint, se Pares appellando, totumque corporis trium dynastiarum, unius regni nuncupatione comprehendenter in Adiunctionibus suis. Huc alludebat Ludovicus II. Imperator, Lotharij filius, in epistola ad Basiliū CP. anno DCCCLXXXI. Porro de coquod dicis nos in tota Francia non imperare; accipe, frater, breve responsum. In tota nempe imperamus Francia: quia nos procul dubio retinemus quod illi retinent cum quibus una caro & sanguis sumus, & unus per Dominum spiritus. Audiebat quidem ille & nuncupabatur Rex Francorum, eti solius Italici regni & adjectarum provinciarum possessionem retineret. Sed universam Franciam non obtinebat. Vnde nata occasio Basilio abdicandi à Ludovico II. imperatorij nominis, quod in Francorum Reges translatum fuerat. Alterum quod observandum monui, hoc est, in divisione regni Francici, à fratribus instituta, imperoriam dignitatem Lothario soli cessisse, nulla nominis illius communione fratribus Regibus facta. Qui titulus propagatus est in Ludovicum II. Lotharij filium, superstibibus patruis suis Carolo Calvo Galliarum Rege & Ludovico Rege Germanie; qui hoc sine modestia tulerunt, ut profiteatur Ludovicus in epistola superius laudata ad Basiliū. Graviter enim & iniquo animo ferebat Basilius Imperatoris Romanorum nomen à Ludovico retentum, atque ab ejus usu per Legatos eum dimovere satagebat. Sed re-

presus

Nithardus I. r.
Andreas Lohr.
Anno patrem suum
objecit, confidit
narratis aliis;
preferens per in-
tacum Transphenan-
mitem, qui tem-
pore in Insula
venerari illi docu-
erit.
Hincmarus ep. i.
cap. 4. edic. Na-
gant.

P. Simoni. b.
Norw. ad cap.
Card. Cal. p. 2.
Vide Note 20.
lxxij ad finem.
Lupi Itala.

Conveniens
Marliam in Ce-
pit. Car. Cal. op.
2. Præsum in
peri sum 20.
Eamus divisione
cap. 1. P. Simoli
que fiducia son
Pares fiducia
adjuvet.

pressus est iis literis à Ludovico datis quæ significationem eandem verbis *Regis & Romani* inesse ostendunt; id autem solum præ ceteris eximium habere Imperatorem, quod à Pontifice Romano unctus, nomen illud adipiscatur. Quare, si verum amamus, Reges illi qui Ludovici Pij hereditatem parti sunt, ita existimarunt, regnum Francicum, Germanicum, & Italicum cum supremo regnandi jure se à parentibus traxisse; solam autem imperatorij nominis dignitatem, & in Romanam provinciam auctoritatem, ab unicione Romani Pontificis tunc peperdisse. Quod apertissimè confirmatur ex electione Caroli Calvi, quem statim ab obitu Ludovici II. Ioannes VIII. Imperatoris titulo insignivit. Sed necessaria fuit Episcorum & Optimatum Italici regni electio, ut illis provinciis præcesset; & Gallicanorum Procerum consensus, ut in suo Franciæ regno, Imperatoris nomen assumeret, quemadmodum docent Acta Concilij Pontigonensis. Imperij Romani status deinde immutatus est, transflata in Othones Germanos à Pontificibus succelforis diligendi potestate. Ex quo factum est ut Imperium Italici & Germanici regni provincias complexum fuerit. Itaque, ut initio monui, et si Galliarum Reges eodem jure in regno utantur quod per leges Imperatoribus competit, ratio tamen petenda non est, ut visum auctori anonymo & Lupoldo Babenbergensi suprà laudatis, ex divisione regni Francorum à filiis Ludovici Pij instituta, sed ex ea auctoritate quam gloriofissimus Rex Clodoveus in se Coronámque Francicam felici armorum eventu transcripsit.

Vnde patet plenam & integrum Imperij auctoritatem, qualis in Theodosio certisque ejus ævi Romanis Principibus eminebat, in Reges Francorum, qui Gallias Codicis Theodosiani legibus ordinatas occuparunt, semel transflata, ad posteros cum eadem amplitudine propagatam fuisse. A quo jure longè recesserunt Imperatores Germanici: qui certis quibusdam conditionibus astricti, specie Imperij retenta, vim ejus atque majestatem in rebus gerendis ferè amiserunt. Itaque vulgatum illud quod jactatur à nostris, *Reges in regno Imperatores esse*, de priscis Imperatoribus intelligendum est, non autem de Germanicis. Fatendum quidem est Principes istos etiamnum quadam prærogativa frui, ob eam præcipue causam, quæ ruuentem olim Imperatorum Orientalium dignitatem in Occidente sustentavit. Auguiorem enim ceteris Europæ regnis imperiale dignitatem

haberi, ob Petri Apostolorum principis sedem, quæ in provincia Imperij sita erat, testatur Concilium Romanum habitum sub Agathone in epistola synodica ad Constantium Pogonatum. Par nominis Romani cultus (quod in titulis Imperiorum hodie fulget, B. Petri memoria, & Summi Pontificis unctione consecratum) apud ceteros Christianos Principes non invitatos prius locum Imperatoribus Romano-Germanicis conciliavit. Ceterum ea semper fuit hominum nostrorum persuasio, Reges Francorum etiam illis ipsis Imperatoribus præcellere, si Romani nominis dignitatem ob eam quam dixi causam, excipias. Quod aperte professi sunt Legati à B. Ludovico Rege ad Fridericum II. missi, ut testarentur à Rege, ex consilio procerum, repudiatum fuisse Imperium, quod Gregorius Papa post Friderici abdicationem Roberto Comiti Regis fratri invadendum obtulerat. Sententiam ejus orationis quam ad Fridericum habuerunt, Matthæus Paris retulit his verbis: *Nec nos pulsat ambitio. Credimus enim Dominum nostrum Regem Gallie, quem linea regij sanguinis provexit ad seipsum Francorum regendum, excellentiorem esse aliquo Imperatore, quem sola electio provexit voluntaria. Sufficit Domino Comiti Roberto, fratre esse tanti Regis.* Quare ut Reges nostri maiestate & dignitate illis non cedunt, ita sine dubio potiores sunt auctoritate.

X. Hæc auctoritas ita accipienda est, ut Reges in rebus humanis administrandis nec ipsis ecclesiasticae potestatis consortium admittant: quæ ita rebus spiritualibus est addicta, ut sine injuria Regum res temporales attingere non possit. Quippe Magister edixit, regnum suum de hoc mundo non esse, sejdicem aut divisorem terrenæ hereditatis non fuisse constitutum; docuitque Paulus Dei militem se non implicare negotiis secularibus, sed mysteriorum dispensationi, ut Christi ministerium. Quare eleganter Bernardus: *Non monstrabunt, puto, ubi aliquando quisquam Apostolorum judex se devit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego.* Infrā: *Ergo in criminibus, non in possessionibus, portas vestras: quoniam propter illa, & non propter has, accepistis claves regni calorum.* Mox: *Habent hec infirma & terrena judices suos, Reges & Principes terre.* Quid finis alios invaditis? Quid falcam in alienam messem extenditis? Huc referri possunt ea quæ ad discrimen utriusque potestatis explicandum superiore capite concessi. Quæ quidem cum vera sint in genere, ita & speciali modo in Gal-

Epist. Synod. Con-
cil. Romani relata
Act. IV. sexta
syn. anno 650.
Nos autem licet
huiusmodi, sumus
nisi seruum equi-
morum, ne Christianis
nostri Imperii
Res publica, in
qua beatu Petri
Apostolorum
Principis sedes
fundata est, cuius
auctoritatem ou-
nes Christiani
nobiscum nationes
venerantur & co-
lant, per ipsius B.
Petri Apostoli rea-
verentiam, con-
niam gentium
sublimior esse
monstratur.
De hac questione
videnda ep. Lu-
dovici Imp. ad
Basilian.

Ioan. 10.
Luc. 12.

i. Tim. 5.

i. Cor. 6.

liis observanda sunt; Regibus nostris ecclasticæ potestatis præcepta in regni administratione non admittentibus. Cujus auctoritatis retinenterissimum se præbuit Carolus Calvus, qui Reges Francorum ex religio genere natos, non Episcoporum Vice dominos, sed terrarum Dominos, non Villicos & actores Episcoporum, sed veros Reges esse Hadriano II. graviter cum illo expositus denuntiat. Et Proceres regni, ab antecessoribus Hadriani ecclasticum ordinem, quod suum est, non Rempublicam, quod Regum est, dispositam fuisse, Pontificiis mandatis refragantes dicebant apud Hinemanum. Hæc Gallorum sententia manavit in posteros, ut docet auctor disputationis Clerici & Militis, his verbis: Clericus. *Ius voto Decreta & statuta Romanorum Pontificum. Miles. Quid illi statuant, vobis iura esse possunt, nobis vero non sunt. Nullus enim potest de iis statuere super que constat ipsum dominium non habere. Sicut nec Rex Francorum potest statuere super Imperium, nec Imperator super Regnum Francie. Et quemadmodum terreni Principes non possunt aliquid statuere de vestris spiritualibus, super qua non acceperant petestatem, sic nec vos de temporalibus, super que non habebitis auctoritatem. Qua de re uberiori dicimus libro quarto.*

Carol. in epist. ad Had. apud H. nema de quilibet 4. c. 22. f. 5.

Disputatio Clerici & Militis.

C A P V T III.

Synopsis.

I. Rex Francorum superiorem non agnoscit in temporalibus, nec ipsam sedem apostolicam, ex Innocentio III. Species Decretalis Per venerabilem. Spontanea Regis subiectio jus tribuit Innocentio, ut liberos Philippi Regis natalibus restitueret.

II. Quid sit liberiori jurisdictione in dicta Decretali. Explicatum ius secularare, quod Regi & Summo Pontifici in Magalonensem Ecclesiam competebat. Quæ regum liberalitate ditata, & specialiter urbe Montispeffuli. Hominum ratione illius urbis praesidium Regi ab Episcopo. Et ipsi Episcopo à Dominis Montispeffuli.

III. De Comitibus Melgori, qui beneficiario jure à sede apostolica Comitatus possidere profisiunt. Vtile dominum Comitatus pervenire ad Ecclesiam Romanam, damnato Raimundo Comite Tolosano. Quæ ius suum in Ecclesiam Magalonensem transcriptum, servata pensione annua B. Ludovicus supremum imperium illius Comitatus ad se revocavit.

IV. Tertium loquendi genus Innocentii examinatur, cum agitur de feudo Montispeffuli. Supremum jus in id sibi competere putabat. Regem tamen in possessione hominij esse sciebat.

V. In rebus ambiguis temporali jurisdictione uti Ponificem, ex Innocentio. Ejus sententia expensa, & locus Deuteronomy explicatus. Detortus Innocentius in alium sensum ab interpretibus. Eorum interpretatione recepta non fuit in Gallia.

VII. Quæfio feudi non competit Ecclesia, ex Innocentio. Qui tamen cognitionem peccati ad se pertinere ait. Hac sententia foras confundit. & in Gallia recepta non fuit.

VIII. Ex opinione Theologorum, qui criminum secularium coercitionem per censuras ab Ecclesiæ removebant, sola criminum ecclasticorum cognitione Episcopis relista. Hac sententia inducta in forum; porrecta deinde ad crimen mixtum adulterij; cuius animadverso in laicos vetita olim Episcopis à Curia Parisensi. Ex veteri Ecclesiæ disciplina, quatenus Episcopis criminum cogniti competenter. Quod pendetur anonymo auctori anno 1303.

VIII. Bonifacij constitutio de Ponificis in temporalia potestate, à Clemente rescissa, quod attinet ad Gallos.

I. **G**ALLICI Imperij Libertatem Romani Pontifices ingenuè & aperte professi sunt decretalibus epistolis quas in corpus Iuris Canonici compingi voluerunt. Etenim Innocentius III. de regno Francorum loquens, Superiorum in temporalibus minime recognoscere docuit; relatione habita non solum ad quemcunque alium Principem secularis, sed etiam ad ipsam sedem apostolicam. Enimvero quia frequentissime in hujusmodi disceptationibus laudari solet Constitutio illa, opera pretium mihi visum fuit ejus speciem & explicationem aggredi. Guillelmus Dominus Montispeffuli, expulsa Mathilde uxore, Manuels Imperatoris Constantinopolitani nepte, ex Agnete pellice liberos suscepserat, quos natalibus restituti contendebat ab Innocentio. A quo hujus beneficij arbitrium pendere ex eo probabat, quod sedi apostolicae liberum esset filii naturalibus, etiam adulterinis, veniam natalium ad res spirituales & episcopatus adipiscendos indulgere. quæ indulgentia potiori jure ad res temporales trahi debebat. Hanc rationem juvabat exemplum Philippi Francorum Regis: cuius liberos natalibus restituerat Innocentius, ersi apostolicae sedi Rex ille quoad spiritualia tantum subfesset; Guillelmus vero non tantum quoad spiritualia, sed etiam quoad temporalia, Romanæ Ecclesiæ subjiceretur. Hoc membrum, quod suis difficultatibus implcitum est, sic probat. Suorum bonorum partem hominij nexus ab Ecclesiæ Magalonensi penderet ait; eam vero Ecclesiæ jure feudi à sede apostolica bona à Guillelmo possessa obtinere; unde sequatur Guillelmum Ecclesiæ Romanæ secundo feudi gradu subjici; vassum esse Ecclesiæ Magalonensis, & Romanæ vassallum, si libeat Capitularium verba usurpare. Respondet Innocentius, multum distare causam Philippi Regis à Guillelmi negotio, & in personis majus esse discrimen. Philippum Augustum

Cep. Vir Venit
bilem. Qd. 15
san. lego. et. 12.
3. Reg. 1. Inc.
III. ep. 1. 1.

En. Tief. del. Ep. 1
de Magalon. et
ex Ricord. de la
Romaine.

dimisisse quidem Ingeburgem Danorum Regis filiam; sed nuptias cum ea initas, pre-textu affinitatis ab Archiepiscopo Remensi sedis apostolica Legato dissolutas fuisse, statimque Regem publice duxisse Mariam Ducis Meraniae seu mavis Moraviae filiam, è qua liberos suscepit. Rescissam quidem fuisse à sede apostolica Remensis Archiepiscopi sententiam, quia prolata fuerat ordine judiciorum non servato, adactumque regem ut Ingeburgem ad se revocaret; sed tamen post restitutionem uxoris, permisum illi fuisse ut coram judicibus datis priorum nuptiarum inutilitatem ex affinitate Ingeburgis pettam prosequeretur. Itaque dubium esse liberorum è Maria prognatorum statum & conditionem, quæ ex eventu litis pendeat. Quæ omnia à causa Vuillelmi absunt, qui nullum nuptiarum cum priore uxore impedimentum prætendat, quique suo arbitratu eam domo expulerit, aliamque superduxerit. Hæc pertinent ad causarum differentiam. Quod personas respicit, ita se haber. Regis Francorum majestatem expendit Innocentius: qui cùm à nemine in temporalibus pendeat, potuit se jurisdictioni Romani Pontificis sine ulius offensione subjicere; quemadmodum ad impetrandam restitutionem natalium pro liberis se utique subjicit. Quamvis, ut faterur Innocentius, ex plurimorum sententia potuisset Philippus veniam natalium liberis suis, non quidem jure patriæ potestatis, sed jure regio tribuere. Vuillelum verò ab aliis pendere; quibus injuria fieret, si absque eorum consensu Innocentio se subjiceret; nec Vuillelmo competere jus natalium vitium remittendi. Quare non admittendam esse illius petitionem concludit, donec & culpa levior, & jurisdictione liberior offendatur. Vnde patet nihil sibi in temporalibus regni vindicaturum Innocentium, si prorogatio jurisdictionis seu potius spontanea Philippi Regis subjicitur abefset. Insuper, inquit, cùm Rex ipse superiorum in temporalibus minimè recognoscat, sine juris alterius lesioni in eo se jurisdictioni nostrae subjicere potuit & subjicit.

II. Quinimo à venia natalium Guillermo concedenda Innocentius cessat, donec liberiori jurisdictione fruatur, id est, donec Regis assensus hoc patiatur. Eumenim esse verborum illorum sensum mox patet, cùm jus seculare, quod Ecclesiæ Romanæ in Magalonensem competebat, explicuero. Narbonensi provinciâ in novem episcopatus totidemque Comitatus à Gothis post deletum à Clodoveo regnum Tolosanum distributâ, eadem dispositio

sub Francorum Regibus viguit, qui Septimaniam à Sarracenis vi armorum receperant. Pietas verò Regum cladem & vaftationem Ecclesiæ à perfida gente illatam refarcire cupientium, plurimis patrimonij publici juribus, quos Fiscoea ea tempestate vocabant, episcopales redditus auxit, hinc Comitatus Narbonensis partem Ecclesiæ ejusdem civitatis, hinc Mimatensi solidum ferè Comitatum Gabalitanum, alisque, prout res ferebat, tribuendo. Hujus beneficij particeps fuit episcopatus Magalonensis, quem villis quamplurimi Reges nostri liberaliter ditaverunt; ea lege, quæ his concessionibus innata erat, ut Episcopus hominio, sacramento, & obsequio per Reges ea patrimonia obtineret. Reliquus Comitatus Magalonensis, inclinante secunda Regum nostrorum dynastia, eodem fato quo ceteri Galliarum Comitatus hereditario jure Comitibus cessit: qui, ne aliqua injuria Ecclesiæ Magalonensi fieret, Comitatum Melgorensum nomen, non autem Magalonensem, sumperunt. Inter cetera verò patrimonia quæ donatione Regum in Episcopos Magalonenses transflata sunt, vicus Montispessuli recensetur in privilegio Ludovici VII. quo villarum à Regibus concessarum possessionem Ecclesiæ illi confirmat. quod transcriptum est in altero privilegio à Philippo Augusto indulso anno M C C V I I I . Hæc sunt autem rescripti verba:

Montispessulum cum omnibus adjacentiis suis, Feudum Domini Montispessuli, Montispessulum utique cum parochia sua, & Castrum de Palude cum toto territorio suo. Quare in tabulis hominum quod Petrus Episcopus Magalonensis juxta morem predecessorum suorum præstítit anno M C C L V . Antonino Mili Seneschallo Bellicadri & Nemausi & Guidoni Fulcodij à Ludovico IX. Rege Francorum delegatis, disertis verbis expressum est Montispessuli Feudum, cum distinctione quæ rem totam explicat: Par-

*In veteri Regesto
Curie Francie MS.
quod exstat Farinis
in Camera Compatorum*

tem ville que dicitur Monspessulanetus, cum pertinentiis intra & extramuros, quam tenemus in dominio & ad manum nostram a Domino Rege, & residuum dictæ ville, & Castrum de Palude, quod vulgo dicitur Latas, quod tenet a nobis in feudum vir illustris Rex Aragonum, Dominus Montispessuli, & antecessores ejus a nostris antecessoribus. Tunc scilicet Iacobus Rex Aragonum hereditate Mariæ matris ad se transmissam proprietatem illius urbis obtinebat; cuius causa fidem & hominum præstiterat Ioanni de Montelauro Episcopo Magalonensi anno M C C X X X V I .

III. Quod attinet ad Comites Melgo-

*Hist. Bencarii 1. 8.
c. 3.*

renses, observandum est Comitatum dupli-

Hij

nomine insignitum, tum Comitatus Sustantionensis, tum Melgorenensis; hoc est, à Castro Melgorij, quæ illius pagi arx erat validissima, & Comitum sedes; illud à vico Sustantione, qui in edito loco situs, Antonini Itinerario & Hierosolymitano Tabulaeque Peutingerianæ notus, ab urbe Montispeffuli mille passibus aberat. Eò translatâ fuerat Episcopi cathedra, Magalona urbe à Carolo Martello delecta, ne iterum insulam illam Saraceni ex Hispania eò navigiis delati invaderent, oramque maritimam Septimaniæ deprædarentur. Inde episcopatus promiscue Sustantionensis & Magalonensis dictus, quod nomen Comitatui facilè communicatum est. Anno M LXXXV. hunc Comitatum Sustantionensem, sive Melgorensem, Petrus Comes Melgorij Gregorio VII. & sedi apostolicæ tradidit in alodium; id est, in eam sedem dominium & proprietatem transcriptis ejus Comitatus, quem statim beneficiario jure ab eadem sede apostolica se possidere professus est, sub conditione fidelitatis & uncia auri titulo annui census persolvenda. Tandem cum ad Beaticem Bernardi Peleti uxorem Comitatus Melgorenensis pervenisset, Beatrix Ermisenda filia, Raimundi Comitis Tolosani uxori, eum Comitatum dotis nomine dedit anno M C LXXII. Ac sanè Raimundus, cui solenne erat bona Ecclesiærum invadere, hominum Guillelmi Domini Montispeffuli, quasi Comiti Melgorenensi debitum, suscepit anno M C LXXXIV. & M C LXXXIX. quod in detrimentum Ecclesiæ Magalonensis tentatum fuisse non dubitabit quæ superius adnotata sunt expeditor. Abdicata à Raimundo Albigensium fauore possessione Comitatus Melgorenensis unà cum ceteris bonis, iudicio Concilij Lateranensis, ejus utile dominum cum direcō consolidatum est, ita ut proprietas & ususfructus ad fedem apostolicam pervenerit; tum ratione damnationis in Raimundum latæ, tum ob cessationem diuturnam in canone solvendo. Sed Innocentius Ecclesia Magalonensi beneficij & feudi jure Comitatum concessit, sub censu annuo viginti marcarum argenti, anno M C C X V. ut patet ex tabulis investitura. Controversiā mota tempore B. Ludovici de Comitatus illius proprietate, Clemens IV. literis ad Regem datis docet ad Ecclesiam Romanam pervenisse ea ratione quam recensui. Sed jam tum causa sua cedisse videtur, S. Ludovici decreto: quia suprema jura à Petro Melgorij Comite transcribi non potuerant in Romanum Pontificem, sine consensu Regis.

Prolata est donatio charta in Notis III. v. Fr. Bolgari Episcopi Montpel ad 1. 15. Reg. Inuoc. ep. 102.

Catellus I. 1. Hil. Comit. Tolof. c. 6.

Exstat rescripta Innocenij & Clementis in Notis ad l. vi. Reg. Inuoc. ep. 162. & 371.

I. Certum quidem est feudum Montispeffuli beneficiario jure ad Ecclesiam Magalonensem pertinuisse ante quam Comitatu Melgorense ab Innocentio III. auctoritate fuisset. Quare cautè loquitur Innocentius in dicta Decretali, cùm partem terre ab Ecclesia Magalonensi Vuillelmum possidere dicat; non tamen disertè feudum Montispeffuli, à quo Vuillelmus agnomentum trahebat. Fieri enim poterat ut reliqui patrimonii pars in Comitatu Melgorense sita esset, unde hominium deberetur Ecclesia Magalonensi. Deinde in altero loco Vuillelmum alloquens, his verbis utitur: *Tu autem alias nosceris subiacere. Vnde sine ipsorum forsan iniuria, nisi præstarent assensum, nobis in hoc te subdere non posset.* Pluralis illa locutio plures dominos significat, & alium præter Ecclesiam Magalonensem: cujus, utpote sibi & temporaliter & spiritualiter subditæ, tantam rationem non habuisset, quin superiori jure concessisset natarium restitutionem, nisi Regi Francorum, qui hoc loquendi genere insinuatur, injuriam fieri perspexisset. Mirabitur aliquis, cur rectum & iusprudicum dicendi genus usurpat Innocentius; præcipue cùm repulsa levius ferenda occasio nem Vuillelmo præbuisset, si aperte exceptisset de necessitate consensus Regis Francorum. Sed desinet mirari, si has ambages consultò ab eo quæstas perpendat, ne videatur jus illud remisisse, quod Raimundus Comes Tolosanus Comitatui Melgorensei adjeccerat, hominiis à Domino Montispeffuli exactis, ut superius dixi: quæ tunc cùm præstabuntur, jura Ecclesia Magalonensis interverbant, sed post Comitatus Melgorenensis investituram, de jure Magalonensis Episcopi nihil deterebant; inter Regem & Pontificem recidente quæstione, de superiori jure feudi Montispeffulani. Ex eo autem suspicari licet, consultò ambiguis verbis usum, & à jure Regis aperiendo abstinuisse, quod aliunde confiteratione Comitatus Melgorenensis Innocentium ad se trahere conatus cognitionem controversia quæ de civitate Montispeffuli mota est à Guillelmo nato ex Agnete pellice, adversus Mariam filiam Mathildis. Quare, ut antea monebam, natarium veniam indulgere aggressus non est Innocentius, donec liberior iurisdictio ostenderetur, id est, donec de Regis Francorum assensu constaret, aut de pleno & integro jure Romani Pontificis.

V. Ceterum omittenda non est Innocentij observatio: qui occasione ducta ex indulgentia qua usus est erga liberos Regis Philippiad ejus postulationem, docet Romanum Pontificem non solum in Ecclesiæ pa-

L. 1. Reg. Inuoc. ep. 102.

trimonio, super quo plenam in temporalibus gerit potestatem, ut ejus verbis utar, sed etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercere. Vnam autem e causa illis explicat, scilicet, ut si quid difficile & ambiguum emergerit in negotiis ecclesiasticis, aut civilibus, vel criminalibus, ad sedis apostolicae judicium sit recurrentum. Quod probat adducto Deuteronomij loco, quo decernitur res ambiguas de sanguine, lepra, & causa, id est, de quaestione criminali, civili, & de ritibus, solvendas in loco quem Dominus elegerit, à Sacerdotibus Leviticis generis, & à Iudice qui fuerit illo tempore, pœnâ capitis adjectâ adversus eum qui Sacerdotis imperio & decreto judicis non paruerit. Locum determinatum in Lege gratia esse Romanum, Sacerdotes Leviticis generis, Episcopos & Cardinales, Iudicem vero, Romanum Pontificem: cuius sententiam qui superbiens contempserit observare, mori precipitur, & auferri malum de Israël, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari. Tria adnotanda sunt ad interpretationem hujus loci. Primum est, sententiam Innocentij non esse ut cuilibet è populo liberum sit de rebus ambiguis in negotiis temporalibus Romanum Pontificem consulere, qui deinde jus dicat, & litigatorum controversias dirimat. Hic enim agendi modus supremam Regum in judiciis reddendis auctoritatem everteret, quod à sua mente alienum esse tellatur ibidem Innocentius: *Non quod alieno juri prejudicare velimus, inquit, vel potestatem nobis indebitam usurpare; cum non ignoramus Christum in Evangelio respondisse, Redde que sunt Caesaris Cæsari, & qua sunt Dei Deo.* Propter quod postulatus ut hereditatem dividetur inter duos: *Quis, inquit, constituit me super vos judicem?* Sed jus illud sedi apostolicae vindicavit, si à Principibus ipsis de re ambigua & difficili consuleretur, aut ejus auctoritas imploraretur: quemadmodum acciderat in causa Regis Philippi, qui natalium restitutionem pro liberis ab Innocentio experiverat. *Rationibus his induciti, Regi gratiam fecimus requisihi, causam tam ex veteri quam ex novo testamento trahentes.* Deinde Deuteronomij loco recitato, in ejus interpretationem excurrit suo proposito congruentem, ut doceat nec alienum esse ab auctoritate Regum, quod in his rerum articulis Romanum Pontificem adeant, nec à dignitate sedis apostolicae, si ad hæc secularia tractanda se demittat, cum Paulus scripsit ad Corinthios: *Nescitis quia angelos judicabimus, quanto magis secularia? qui est locus alter quem adducit Innocentius ad*

sententia suæ confirmationem. Alterum quod adnotandum mihi videtur, hoc est, Deuteronomij locum intelligi de magistratis in inferioribus & collegiis Iudicium, qui ad portas urbis lites populi Iudaici discepabant; eo tamen judiciorum ordine, ut si reus omnium suffragii premeretur, appellandi locus non esset, sin judicum vota in variis sententias scinderentur, non propter facti probationem, sed propter juris & legum interpretationem, atque adeo constaret rem controversam censeri ambiguam & difficultem, ad magni Synedrij judicium referebant, ut docet Maimonides, quod quidem Synedrium conflatum erat à Sacerdotibus & laicis, adjuncto Reipublicæ Iudice, quem deinde Reges exceperunt, ut abundè dicam cap. iv. & v. An vero hinc possit duci argumentum ad consultationem, quæ in rebus temporalibus, cum negotia difficultate laborant, à Principibus, si res ita ferat, ad sedem apostolicam deferri possit, lectoris prudentiae relinquo. Tertium est, Iuris Canonici Interpretes in hoc Innocentij loco interpretando duplickey pœccasse; tum quod omnibus litigatoribus liberum reliquerunt res ambiguas à judicio seculari ad ecclesiasticum transferre; quod uno casu, id est, Principibus id agentibus, ab Innocentio scriptum erat, ad omnes personas contra sinceram auctoris sententiam porrigentes; tum quod sibi persuaserint, si quid difficile & ambiguum in controversiis & litibus rerum humanarum accideret, id à judicibus ecclesiasticis, non autem à sola sede apostolica dirimi debere. Quod tamen à magistratibus in Gallia nunquam receptum fuit, ut conquerebatur Durandus Mimatensis Episcopus ante trecentos & triginta annos: *Item impediunt, si quid ambiguum inter judices seculares oriatur, ne ad ecclesiasticos judices recuratur, contra illud, Qui filii sunt legit. Per Venerabilem. §. Licet.*

Durand. de modo
Cone. Genet. cap.
lebr. Tit. 70.

Cap. Novis. de
Iudiciis.

V. Constitutâ sententiâ Decretalis *Per venerabilem*, quæ supremum Regis in Gallias imperium agnoscit, & ab ejus communiione sedem apostolicam removet; observanda est eadem mens Innocentij in altera ejus epistola ad Regem Philippum, qua docet ad Regem pertinere feudi judicium, non autem ad sedem apostolicam; sequente nolle jurisdictionem aut potestatem Regis minuere, vel perturbare. quod etiam superiore decretali protestatus est. Agebatur de induciis vel pace inter Francorum & Anglia Reges componenda, quod sui arbitrij esse Pontifex existimabat. Rex enim Anglia copiis Francorum oppressus, à sede aposto-

H iiij

lica subsidium ecclesiasticum petivit; probare paratus injuste secum agi à Rege Francorum, quem juxta regulam Evangelij monuerit, & renitentem suis postulationibus ad Ecclesiam detulerit. Vnde concludit Innocentius, sc̄, qui regimini universalis Ecclesiae p̄s̄lit, interpellatum ab Anglo, divino p̄cepto urgeri ut juxta formam ipsius procedat, id est, ethnicum & publicanum denuntier Francorum Regem, nisi jus suum apud ipsum Pontificem vel illius Legatum comprobaverit. Ersi enim de feudo, quod Rex Angliae à Rege Francorum obtinebat, judicium ferre nolit, de peccato tamen discernere, illudque in cuiuscunq; gradus persona censuris ulcisci, ad sedem apostolicam pertinere contendit. Prima fronte Regum jura hac Decretali foveri videntur, sed ut integrum beneficium illi non debeamus, facit exceptio adhibita. Qua profecto ejus generis est, ut admissa semel in iudiciis, omnia fora confundat; quemadmodum monuit Navarrus in commentariis ad hunc locum. Quare à Gallis nostris nunquam suscepta fuit, non solum in specie de qua tunc agebatur, (ut dicetur libro iv.) sed nec in ceteris caussis, teste locupletissimo Durando Mimarensi, his verbis: *Item impediunt (scilicet judices seculares) quando Ecclesia vult cogere aliquem ad satisfaciendum de peccato in quo est, licet cognitio pertineat ad Ecclesiam. Novit, primo responso.*

Navarrus in d. cap. Novit. v. Non sententiam in d. c.

Durandus d. t.
70.

Güll. Ockam I.
4. c. 8. & in fine
Dialogi t. Parte.
Ioann. Gerlon
Lett. 4. in vita sp̄lio.

VII. Theologorum illa aetate celebrissimum Ioannis de Parisiis & Guillielmi Ockam, quibus postea accessit Gerlon, opinionem sequebantur, qui crima distinguebant in ecclesiastica & secularia. Illa in admissis directe contra fidem & sacramenta constituebant, hac in iis quæ jure gentium aut civili sunt verita. Criminum ecclesiastorum coercitionem per censuras Episcopis competere, sed in secularibus, distinguendum esse dicebant. Aut enim de jure agitur, & de peccato *opinionis vel erroris*, ut ipsi loquuntur, id est, si quis sibi persuadeat id quod committitur circa secularia non esse peccatum, verbi gratia, furtum vel homicidium; vel agitur de facto, id est, de peccato quod ipsi vocant *vendicationis*, id est, cum quis de facto res alienas sibi vendicat, vel aliud crimen seculare perpetrat. Itaque fatentur penes Ecclesiam ex Christi institutione potestatem esse cognoscendi de peccato *erroris*, & definiendi an hoc vel illud factum criminis deputari debeat, eoque qui huic definitioni refragentur, p̄cens ecclesiasticis castigandi. Ceterum de peccatis secularibus, quæ vocant *vendicationis*, iudicia vel censuras ferre, non spectare ad juris

dictionem ecclesiasticam. Et ita, inquit Joannes Parisiensis, *de peccato in temporalibus non iudicat vel cognoscit judex ecclesiasticus, sed secularis tantum; nisi forte aliunde quam a Christo concessum ei fuerit, vel permisum.* In his ergo criminibus potestas ecclesiastica, monita tantum & consilia adhibere potest, non autem laicos peccantes coercere p̄cens; Innuere quid sequendum sit, & vitandum, non castigare, vel ut ipsi loquuntur, judicare de peccato *innuitivè*, non *coercivè*. Itaque sententiam Innocentij locum habere, cum domini seculares a sceleris vindicta per summam negligentiam cessant; aut in crimen occulto, in quod judex secularis animadvertere non potest. Hæc Theologorum Parisiensium sententia, jam à trecentis & quadraginta annis in forum invecta, etiam hodie apud tribunalia magistratum viget. Quid & ad crimina mixta porrecta fuit, scilicet ad adulterium, quod legem naturæ & matrimonij sacramentum violat, adeo ut in laicos adulterij reos animadvertere Episcopis vetitum fuerit; ni desisterent, p̄cens indicata captionis temporalitatis, ut patet ex Curia Parisiensis Arrestis latiss anno MCCCXXXVI. & MCCCXXC. De hac quæstione, in qua plurimi laborarunt, ex professo differant in exercitatione de iudiciis canonicis in laicos, ubi eorum originem, progressum, & immutationem quæ hodie vigeret, & mutandi caussas expendam. Hic tantum dicam in antecessum, olim censuris, cum maximè vigerent, locum non fuisse, nisi in certis quibusdam criminibus manifestis, de quibus dubitari non posset an inter crima recenseri deberent, ea lege, ut emendatio ecclesiastica nihil de seculari jurisdictione demeret. Itaque Christiani criminum omnium vindictam apud judices publicos persequebantur; de contractibus, etiam injustis, nullo prætextu lis instituebatur apud Episcopos, in consequentiā juris evangelici; quia color ille conventionis inita, dubiam reddebat peccati accusacionem. Quare si quando lites fidelium dirimerent Episcopi, à lege harum disceptationum arbitri dat, non censuris ecclesiasticis adjudicatum exequendum viatos adiebant, sed officio & apparitione judicium, juxta legem Constantini. Parum abest quin solo rationis ductu ad veram solutionem pervenerit auctor anonymous, cui sola defuit cognitio antiquæ disciplinæ, ne rem ipsam omnino assequeretur. Hæc sunt ejus verba: Miles. Ego ostendam vobis secundum Paulum, ubi vestra cognitio debet incipere. Principes suo iure de justo & injusto cognoscunt, & eis debeturo obedientia, sicut præcipitur Deuter. 17. & eorum

Ivan. Paris. de Peccato in temporalibus
non iudicat vel cognoscit judex ecclesiasticus, sed
secularis tantum; nisi forte aliunde quam a
Christo concessum ei fuerit, vel permisum.

Vide secundum
Præfationem Mat-
th. f. 2.
Vide Altimus
de porcell. eccl. &
iust. q. 1. c. 10. &
q. 3. c. 2. qd
utramque senten-
tiam probabili-
pate.

T. 1. Liber. ap.
36. N. 7. 1.

C. P. F.
G. d. i.
m. i.

C. Miles d.
N. 1.

Vide Relatio
dem Marci ad
Noctis Hollantij.
Author dispe-
nis Cleric. & Mi-
lii, anno 1502.

officium est judicare & coercere resistentes. Si quis autem tumens superbiam non obedierit eorum imperio, nec Princeps, cuius fuit officium judicandi, habet potestatem resistendi vel coercendi, tunc incipit vestra cognitio: quia tunc accedere debet vestre monitio, dicente Paulo ad Tit. c. 3. Admone illos Principibus & potestatis subiectos esse & subditos. Vbi autem maleficia & scelerata manifesta sunt, veluti prede, rapine, & similia; nec est Princeps qui possit, aut velit corriger; tunc accedere debet monitio, & demum vestre potestatis mucro: sed non de justo & injusto cognitio, quia de hoc non debetis cognoscere, aut manum ad hoc apponere. Sed cum manifestum fuerit, aut per sententiam juris, aut evidentiā sceleris, que nulla eget cognitione, tunc poteris ad vos ea, modo & forma de quibus dictum est, per incere, ad vestrum finem, videlicet spiritualem, abque aliquo questiū, debite monitis, nolebitib[us]que, aut impotentibus seculi Principibus. Alias, si propter peccati colligantiam vultis de casibus prenotatis cognoscere, non restat nisi foras Principum claudere, silere leges & decreta Principum, & vestra sola resonare.

VIII. Ceterum Bonifacius VIII. à sententia predecessorum suorum deflexisse videatur. Odii enim acerrimis inter eum & Philippum IV. accensis, eo provectus est Pontifex, ut Regem non solum anathemate feriret, sed etiam sibi subditum in rebus civilibus scripto denuntiaret, quam sententiam edita extravaganti constitutione firmavit anno ultimo Pontificatus. Bonifacium animi merore confectum exceptit Benedictus XI. & post annum interregnum Benedicto Clemens V. origine Vasco decimo quarto seculo inuenire succedit. Hic verbis in predecessorem permodestis, & ad Regis dignitatem efficacibus, contraria constitutione tum memoria Bonifacij sedisque apostolicae auctoritati, tum regni Galici juribus consuluit. *Hinc est, inquit, quod nos Regi & regno per definitionem & declarationem bona memoria Bonifacij Pape VIII. predecessoris nostri, que incipit Vnam sanctam, nullum volumus vel intendimus prejudicium generari, nec quod per illam Rex, regnum, & regnabile prelibati amplius Ecclesie sunt subjecti Romane, quam antea existebant, sed omnia in eodem esse statu quo erant ante definitionem prefatam.* Statutus autem ultimus, quem inspicere oporteret, petendus est è Decretalibus Innocentij III. qui Superiore in temporalibus à Regia Corona Francorum amovit; et si res ambiguas, & cognitionem de peccato, sed apostolicas vindicaverit, quod ultimum nostri statim à constitutionibus illis editis suscipe-re recusarunt. Plura de Bonifacij & Philip-

pi dissidio dixisse, nisi hanc operam occupasset vir clarissimus Henricus Spontanus Episcopus Appamiarum in elaborato illo opere, quo Illustrissimi Cardinalis Baronij desinentes Annales excipiens, tribus voluminibus quatuor seculorum ecclesiasticae historiam ad nostram ætatem integræ fide & sollicita diligentia suis auspiciis describit, quemadmodum superiorum temporum epitome Baronium expresserat.

ADDITIONE

STEPHANI BALUZII.

CRUDELISSIMUM illud Bonifacii VIII. & Philippi Pulcri dissidium, in ruinam & perniciem istius florentissimi regni exortum, tot scriptorum & annalium monumentis celebratum est, speciali etiam opere explicatum à clarissimo & a manissimo patriæ viro Petro Puteano, ut necesse non sit heic à nobis eam camarinam rursum moveri. Verum quia simul & illustranda est pro modulo nostro explicatio capituli *Pervenerabilem*, quam in hoc capitulo attrulit illustrissimus Archiepiscopus, tum etiam ex ea occasione confutandus Bonifacius, qui in oratione quam anno MCCCII. Romæ in publico Consistorio habuit pro confirmando Rege Romanorum Alberto (de qua supra meminimus in Additione ad caput primum istius libri) auctor est pronuntiare Gallos, dum aiunt se non recognoscere superiorem, mentiri, & nescire se ubi hoc invenerint, res postulare videtur ut omisisse ceteris argumentis quæ adduci possunt ad afferendum supremum Regum nostrorum in Gallias imperium, quo in arguimento feliciter versata est hic noster Archiepiscopus, etiam id ostendamus auctoritate eorum qui vel aucto Bonifacij vixerunt, vel certè non admodum remoti ab eo fuere. Ac primum quidem responderi posset Gallos istud invenire in Decretali Innocentij III. quam Bonifacius, canonici juris peritissimus, ignorare non potuit, cùm extet in libris Decretalium. Quod vel unicum sufficere poterat Romano Pontifici pacato & non irato. Sed habemus præterea disertum Gulielmi de Montelauduno Iurisconsulti per eas tempestates celeberrimi testimonium: qui in commentario ad Clementinam Romani, de iurejurando, Regem Francorum scribit non recognoscere Imperatorem superiorem; ad eamque rem probandam uitium etiam testimonio capitis *Pervenerabilem*. Tum addit: *Ioannes tamen Theutonicus non concordat his, Sed erat Almanus vel Theutonicus.* Unde favor & caro & sanguis revelarunt sibi. In actis autem veteribus anni MCCCXL. quæ extant Parisiis in Camera Computorum, cùm describuntur ea quæ gesta sunt apud Valentiam Prid. Non. Martij inter Petrum Regem Aragonum & Raimundum Rubei Nuntium Iacobi Regis Majoricarum, qui ex paclis olim initis inter eosdem Reges urgebat Aragonium ut suspectas sibi ferret adversus Philippum Valesum Francorum Regem, qui Monspeliensem urbem & alia quadam loca ad Iacobum pertinencia occupaverat; dum haec, inquam, describuntur, narratur inter cetera quomodo Aragonius responderet

iniqua videri postulata Iacobi, ipsum quippe injuria voluisse privare Regem Francorum supremo dominio quod ipsi competebat in ea loca, & hunc iure optimo ob eam caufam illa occupasse; quodque dicitur Rex Francia, qui in suo regno superiore in temporibus non cognoscit, pro tuitione juris & possessionis sue predidit justia morem antiquam sui regni apposuit vel apponi fecit manum suam regiam in villa & vicecomitatis supradictis &c. Reliquam est ut orationem Bonifacij, de qua superius locuti sumus, hec edamus ex veteri codice Ms. Bibliothecæ Colbertræ. Haec enim in lucem non prodit.

ALLEGATIO

DOMINI PAPÆ BONIFACII
pro confirmando Rege Romanorum Alberto.

Affuit tempus quo sol resulfit, qui prius latebat in nubilo. Machabæorum 11. Fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut præslet diei; luminare minus, ut præslet nocti. Hæc duo lumina facit Deus ad litteram, sicut dicitur in Genesi. Et nihilominus spiritualiter intellecta facit lumina prædicta, scilicet Solen, id est, ecclesiastican potestatem, & Lunam, hoc est, temporalem & imperialem, ut regerer universum. Et hec Luna nullum lumen habet nisi quod recipit à Sole, sic nec aliquatenus potestas aliquid habet nisi quod recipit ab ecclesiastica potestate. Lieet autem ita communiter consueverit intelligi, nos autem accipimus hic Imperatorem, Solem, qui est futurus, & hoc est Regem Romanorum, qui promovendus est in Imperatorem, quiet Sol, sicut Monarcha, qui habet omnes illuminare & spirituale potestatem defendere, quia ipse est datus & missus in laudem bonorum & in vindictam maleficorum. Per dies autem intelligimus bonos, & per noctem intelligimus malos peccatores & tenebrosos, juxta illud: *Dies dei eructat verbum, & nos nocti indicat scientiam.* Per dies autem intelligitur potestas ecclesiastica seu terrena, juxta illud: *Dies firmabuntur, & nemo in eis.* Quia non possunt dicere: Ego Pauli, ego sum Apollonius. Sicut enim à Christo Christiani dicuntur, hic à Christo & Christi Vicario successore Petri formantur & defenduntur omnes dies, hoc est, omnes potestates; & nemo in eis, quia non possunt dicere, ego Pauli, ego sum Apollonius. Sed omnes sunt à Christo & à nobis tanquam à Vicario Iesu Christi. Vnde haec nota & scripta sunt, quod Vicarius Iesu Christi & successor Petri potestatem imperij à Grecis transfluit in Germanos, ut ipsi Germani, id est, septem Principes, quatuor Laici, & tres Clerici, possint eligere Regem Romanorum, qui est promovendus in Imperatorem & Monarcham omnium Regum & Principum terrenorum. Nec insurgat hic superbia Gallicana, quia dicit quod non recognoscit superiorum. Mentiuntur: quia de iure sunt & esse debent sub Rege Romano & Imperatore. Et nescimus unde hoc habuerint vel adinvenerint: quia constat quod Christiani subditi fuerunt Monarchi Ecclesia Romanae & esse debent. Nec habent hoc à lege veteri vel nova, nec aliquo Prophetæ, vel Evangelio, vel Apostolo. Vnde hic dicimus quod dicit Apostolus: *Et si quis evangelizaverit vobis aliud quam evangelizamus, etiam Angelus de cœlo, anathema*

fit. Et nos volumus quod quicunque evangelizaverit aliud, anathema sit. Ille quidem, videlicet electus in Regem Romanorum, prius fuit in nubilo arrogans & ignorantia. Etenim non fuit devotus ad nos & Ecclesiam istam sicut debuit. Nunc autem exhibetur se devotum & promptum ad faciendum omnia que volumus nos & fratres nostri & Ecclesia ista. Vnde nunc venit & affuit tempus miserendi ejus, sicut alibi dicit Apostolus: *At ubi venit plenitudo temporis.* Venit quidem tempus ut constituiam eum super gentes & regna, ut evellet & destruet, dissipet & disperget, & adficeret & plantet. In nomine Domini constituiam sic eum à die, non in hodie aeternitatis, de quo dictum est filio, *Ego hodie genui te,* sed in hodie temporis. Sicut enim pater dedit filio potestatem non in tempore, sed in aeternitate, sic Christus homini & Christi Vicario dedit potestatem in tempore, ut ipse habeat jus constituendi Imperatorem & imperium transferendi. Et attendant hic Germani, quia sicut translatum est imperium ab aliis in ipsos, sic Christi Vicarius successor Petri habet potestatem transferendi imperium à Germanis in alios quoscunque, si vellet, & hoc sine juris injuria. Tamen dicit Sapiens: *Quod justum est iuste exequiri.* Vnde si subveniret iusta & legitima causa, iuste posset transferre; & iusta faceret, si eos privaret. Tamen hæc fuit semper patientia istius Ecclesie, quæ magis voluit cum eis de benignitate agere quam de rigore, ut non privaret eos, licet iusta private potuisset. Et licet etiam multi essent defectus in electione istius, nos tamen volumus supplere omnem defectum, & magis de benignitate quam de rigore supplementis de plenitudine potestatis. Vnde electionem de ipso factam approbamus & ratificamus. Et quia, sicut dicitur in iure, ratibatio retrotrahitur & mandato comparatur, hodie vivificamus & robora-mus omnes actus quoscunque feci à tempore ipsius electionis; dum tamen sint alias iusti & legitimæ, quia iuncta nec inlegitima non approbare debemus. Et hoc facimus, quia de eo bona presumimus in futurum, quia, sicut dicitur in Thobia, boni patris filius est. unde & alibi: *Sepel filius similis est patri.* Pater vero fuis Radulphus, catholicus, fidelis, & devotus isti Ecclesie, homo verax & veridicus. Vnde vulgariter dicebatur in tota terra illa, quando aliquis decipiebarat in promissione: Non habet veritatem dictum istius fuit dictum Radulphi Comitis. Si autem ipse vellet contrarium facere, non posset: quia nos non habemus alas nec manus ligatas, nec pedes compeditos, quin bene possumus eum reprimere & quemcumque alium Principem terrenum. Quidam enim Principes faciunt colligationes suas. Et audacter dicimus quod si omnes Principes terreni essent hodie colligati contra nos & contra Ecclesiam istam, dum tamen nos habemus veritatem & staremus pro veritate, appretiaremus eos unam festucam. Et sine dubio si veritatem & justitiam non haberemus, bene timeremus. Sed alias omnes confundemus, & veritas confundet eos. Vnde hodie de isto, quem hodie preficiimus, dicimus quod dicit Petrus in epistola hujusmodi temporis. *Servi, subditi estote Regi tanquam præcellensi.* Iste est Rex præcellens super omnes Reges, & nullus est ab eo exemptus. Et ibidem: *Deum timete, Regem honorificate;* quia simul hic est Rex, ab omnibus tanquam præcellens timendus & honorificandus. Et bene subiunxit: *Regem honorificate;* quia similiter hic est Rex ab omnibus tanquam præcellens

cellens timendus & honorificandus. Igitur faciat bene Rex. Quia si bene defendet & recuperet iura sua & iura regni & imperij, audacter dicimus quod nos defendemus plus iura sua quam nostra, & hoc contra quemcumque de mundo, & per nos firmabitur sententia sua & non flectetur. Ipse vero misit huc procuratores suos, qui sunt hic praesentes, cum plenario mandato jurandi in animam suam & faciendi & exhibendi nobis omnia que per ipsum sunt facienda vel exhibenda, & volumus quod predicta faciant sicut est consuetum.

C A P V T I V .

Synopsis.

I. Instituitur controversia, an liceat Principi de rebus ecclesiasticis leges ferre, que in partes aliquot dividitur.

II. Spiritualis potestas Apostolis & eorum successoribus collata, in Reges non manavit: quorum iura Christus quidem non lexit, sed etiam auxit.

III. Quod non solum de infidelibus, sed etiam de Christianis Principibus intelligendum. Politia Synagoge discutitur, ut scatur an iura Regum Iudee communicari possint Regibus Christianis. Iudaorum Respublica constituta a Mose, è Rege, Pontifice, & Consiliis. Quod differit à Christianorum statu, ut iusto capite explicatur.

IV. De Rege in futurum constituendo disertum in lege Mosis. Non ergo in pueram datus Princeps. Exprobatio effratio petendi Regem expulso Samuele, non ip'a petitio. Reges unde sacra unguento à Mose confecti, quo Pontifices & vasa sacra unctione erant. Diferentia unctionis Regie & Pontificie. Honor delatus Regi, ob unctionem, à Pontifice & Propheta.

V. Res sedebat in sacratoriis atrijs spatiis, stanibus sacerdotibus. Non solum res civiles, sed etiam religiosas trattabantur, quod probatur exemplis. Idque ab eo tentatum ratione unctionis.

VI. Pontificis inauguratione & munus in sacrificiis peragendis quotidie, & in audeundis quotannis solemnie adytis templi. Ozias lepra percussus, quod sacerdotum munitus usurparet.

I. **A**N Principi liceat de rebus ecclesiasticis decernere, magna contentione disputatur: in quo gravissimè peccatur à quamplurimis, qui praefracte & abscessè in alterutram partem hoc vel negant, vel assertunt. Cum enim hæc tractatio in variis species diducatur, distinctione adhibita est peragenda. Ac primò quidem res ecclesiasticae in duo summa genera dividuntur, nempe in ea quæ regulam fidei, & in ea quæ disciplinam respiciunt. Disciplina autem vel in sacerdorum ministerio versatur, vel in Cleri politia & censura, vel in Ecclesiarum divisione, aut bonorum ecclesiasticorum administratione. Quæ dixi, materiam legum respiciunt. Leges autem ipsæ de his rebus aut ex mero Principis imperio feruntur; aut in eum finem, ut Pontificum & synodorum decreta legibus

illis foveantur. quæ omnia singillatim perstringemus.

II. Sanè nullam penes Principes spiritualem auctoritatem esse in confessio est apud omnes, cum ligandi & solvendi potestatem & pascendarum ovium curam Petro & Apostolis Christus tribuerit, & iis quos ipsi hujus ministerij participes facturi essent. In quo nulla Regum mentio: quibus haec potestas asseri non potest, quæ omnem naturæ ordinem exsuperat, nisi disertissimè illis à Deo collata sit. Christus quidem cum Ecclesiam suam institueret, Regum dignitatem non lætit, sed eam non auxit. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo. Cum vero audis, inquit Chrysostomus, reddenda Cæsari que sua sunt, illa

Chrysost. hom. 71. in Matth.

solum dici non dubita quæ pietati ac religioni nihil officiunt. Nam quod fidei ac virtutis obest, non Cæsaris, sed Diaboli tributum ac vestigal est. Imò vero Apostolus gladio Principem accingit ad scelerum vindictam, non ad fidei canones sancti, ita ut palatum & tribunal ad eum pertineat, non autem Ecclesia & Cathedra Petri.

III. Enimvero quia referri contra potest, in ipsis Ecclesiæ primordiis Imperium penes infideles fuisset, qui hostes fidei cum essent, nil mirum si nulla regendæ Ecclesiæ cura illis fuerit commissa; sed cum Reges nutriti facti sunt Ecclesiæ Christianæ, ut futurum prædixerat Isaías, insignem injuriam fieri Principibus Christianis, si eam in Ecclesia potestatem illis denegemus, quam Reges Iudaorum in Synagoga obtinebant. Itaque ut sincerius hujus quæstionis disquisitionis instruatur, Pontificiam & Regiam dignitatem in Republica Iudaorum expendemus, ut scaturat quid juris in Principes Christianos è Synagoga derivari possit. Iudaorum Rempublicam suis constitutionibus in Arابum desertis fundaverat Moses, quæ deinde in Iudæa devicta locum suum habuerunt. Torum corpus è Rege, Pontifice, Sacerdotibus, Levitis, & Consiliis ita compactum est, ut regnum sacerdotiale diceretur. Distincta quidem erant munia Regum & Sacerdotum, sed non iis finibus quos in Ecclesia Christiana observamus. Belli gerendi & Imperij administrandi ratio ad solum Regem pertinebat, ut sacrificiorum rerumque sacrarum in templo administratio penes Pontifices erat. Quæ vero de rebus sacris & profanis oriebantur contentiones, ad Regem, ad Pontifices, & Consilia devolvebantur, ita ut quedam esset jurisdictionum commixtio. Quod paulò uberioris explicandum est, ut Respublica Iudaorum cum Ecclesia Christiana in hac

Vide Libellum
Marce editum
Barcinone pro def.
fensione libri de
Concordia.

Exodi 19.

quidem parte accuratiū conferri possit.

IV. Moses Maimonides Iudeos tria mandata à Deo accepisse observavit. Vnum, ut Regem constituerent; alterum, ut Amalekitas delerent; tertium, ut templum condenserent. Quae quidem longo intervallo, & diversis temporibus, sed eo ordine confecta sunt, quo iusta erant. Quippe Rex creatus fuit antequam Amalekitæ interneceione delerentur, tum verò, postquam infanda gentis istius obliterata memoria fuit, templum extructum est. De rege Israëlitis dando cogitavit Deus, quod omnes in vicino gentes sub unius imperio viverent, ut diserte scriptum est Deuteronomij capite xvii. Suetum enim regibus Orientem graviter monet Claudio Civilis apud Tacitum. Itaque non est quod ex eo capite immunitum eant Regibus majestatem, qui Reges in pœnam Israëlitis datos docent; cùm pateat res Iudeorum ab initio ita constitutas à divino numine fuisse, ut Regis imperium illis esset subeundum. Quod cùm ita sit, futurumque Regem pro genio & indole illius populi Deus edixerit; querendum est, cur summam rei à Samuële ad Regem aliquem transferri indignè tulerit. Expedita est responsio, quam vir cordatus Moses Ægyptius protulit; non exprobrasse Samuëlem Israëlitis quod Regem expeterent, sed quod Samuëlis imperium exosi, querelis & leditiosis vocibus Regis constitutionem urgenter, factione extorquerent quod peritum oportuit, ea mente ut legis præcepto fieret satis. Regum autem conditionem, unctio-nis ceremoniæ sacraverunt. Quae unctio tantam majestatem illis conciliavit, ut sacrosancti in terris haberentur. Etenim unguentum quo ungebantur, confectum fuit semel à Mose è quatuor speciebus aromatum: quod vase corneo inclusum, ad ungendos Reges, Pontifices, arcam testimoniij, mensam, candelabrum, utrumque altare, labrum amplissimum, ipsum tabernaculum, & vase Sanctuarij, per novem secula usque ad Iosiae Regis tempus suffecit. Quanquam Reges in capite ad coronæ formam ungerentur; summis autem Pontificibus in capite oleo perfusis, etiam inter supercilia crucicula X. unguento effigieretur, ut notat Maimonides. Samaritæ novitios Reges balsamo tantum inunxit Elias; non unguento illo sacro quod diligenter asservabatur in Templo Hierosolymitano, cum quo nullum erat commercium Samaritani. Quantam verò dignitatem Regi contulerit unguenti sacri delibutio, è Talmudicis retulit ille quem laudavi Moses; qui docet decretum fuisse ut Pontifex Maximus Regem

veneraretur, & staret adventante Rege, locumque illi suum cederet. E contrâ Regem non stetisse præsente Pontifice, nisi cùm oraculum Vrim consuleret. Præterea si quis è Prophetis ad Regem accederet, humiliiter se in terram coram Rege submissus, exemplo Nathan, qui coram Davide ore prono procubuit in terram.

V. Nec etiam illud omitendum est, Regem solum in sacratiōribus atrij spatiis sedisse. Divisum quidem erat atrium in duas partes, ita ut hæc Sacerdotibus, illa populo esset assignata; intra præscriptos tamen terminos, Sacerdotes stantes manabant. Senatoribus verò Sanhedrin sedendi jus fuit, sed in medio ejus spatij loco quem vulgus occupabat. Præterea ex ista unctione profectum est ut Reges non solum res civicas domi militiæque procura-rint, sed etiam ea tempestate religiones ceremoniæque constituerint, aut restauraverint. David Rex octo Sacerdotum stationes à Mose constitutas (è quibus quartu ab Eleazaro, totidemque ab Ithamaro, gentem suam duxerant) sexdecim stationibus auxit, ita ut viginti-quatuor stationibus sacrificiorum ordo esset distributus. Harum seriem recitat Iosephus: quæ ita vices suas servabant, ut singulæ Hierosolymam venirent per hebdomadam integrum, sacris operatura. Has stationes è pueblas B. Lucas appellat. Levitas in classes viginti-quatuor idem Rex editio suo divisit, ut facilius Sacerdotibus ministeria sua impenderent. Totidem familias alias Levitarum instituit, qui voce & organis inter sacra canerent, totidemque stationes adiutorum. Eadem cura Salomonem incessit, ne ceteros Reges enumerem, qui rerum divinarum curam gessere. Quod ab iis jure regio tentatum est; non autem eo nomine quod Vates essent, ut vulgo dici solet. Si enim Davidem excipias, & fortè Saülem, ceterorum nemo inter Prophetas recensitus est. Sed Salomo, Iosaphat, Ezechias, & Iosias jus & potestatem in Pontifices & in res divinas exercuerunt, quod sacro unguenti effente delibuti.

VI. Proximus à regia dignitate honor in Summis Pontificibus effulgit. E sacerdotalibus familis unà tantum pontificalis extitit, ex instituto Mosis; unde delectus Summus Pontifex: qui sacra unctione & Pontificalia ueste inaugurabatur primum, sed post restorationem templi, sacro oleo deperditio, solius vestis amictu initiatus est. Sacerdotum munus in universum hoc fuit, ut victimas in templo cæderent, vota pro populo offerrent; Levitarum autem, ut

sacrificantibus Sacerdotibus ministrarent, arcam ferrent, & cetera id genus exequentur quae libris sacris prodita sunt. Sed Sacerdotum quidem ceterorum divisa functione erat per vices, ut dixi. Soli autem Pontifici, ut docet Maimonides, omnia sacra & omni tempore obire fas fuit, nullo stationum ordine servato. Præcipuum autem munus Pontificis in eo versabatur, ut templi adyta intraret, quæ sancta sanctorum Hebrei appellant, solenni scilicet expiationum felto, quod die decimo mensis Tisri quotannis celebrabatur. Neque enim alio tempore, neque aliam ob causam, vivere potuit secrētissimum locum. Altare incensum velo separatum fuit ab ipsis adytis, ubi erat arca testimonij. Quotidie in hoc altari adolebat thura Pontifex; sed intra velum non adibat, nisi quotannis solennie. Tota isthac sacrificiorum peragendorum ratio Pontifici, Sacerdotibus, & Levitis adeo erat addicta, ut Regibus nihil in ea parte liceret. Quare Ozias lepra percussus est, quod Sacerdotum ministerio injuriarum faciens, incensum in altari adolevisset. Tractare itaque sacra manibus suis Reges non poterant, sed jure suo munerum partitionem & executionem familiis Leviticis indicere.

C A P V T V.

Synopsis.

I. Iudicia Regi permitta; sed majora negotia ad Synedrium pertinebant. Id constitutum à Moysi. Et viri LX X I. Senatores letti è splendidioribus familiis & Sacerdotibus ac Levitis. Potestas collata manum impositione, deinde verborum formula. Ab hoc Senatus non provocabatur.

II. Princeps confessus à ceteris delectus. Pater Confitorij. Quoridianus conuentus. Cognitio de Religione & Republica. Pontifex adlectus in hoc Consilium. Regem castigabat pœna ecclesiastica. Pontificem aliquando capite.

III. Praeter Synedrium, duo alia Consilia Hierosolymis, & in ceteris oppidis Iudea, que reliqua negotia dirimebant. Synedrio Rex non intererat; sed in rebus arduis illud consulebat, ex Iosepho. Politia Iudaica permixta in iudiciis reddendis; sed divisa in ministeriis bellorum, & regende Republica, que Regi, & sacrificiorum, que Sacerdotibus comperebant. Levites adjuncti ad rerum civilium curam.

IV. Synedrij potestas à Romanis paulatim immunita; & post Archelai relegationem omnino extincta, quoad res civiles. Sola controversia legales illi relitte.

V. Vsurpatio Romanorum, que Moses politiam evererat, à Christo confirmata. De tributis, & de censu Iudeorum, aliqua nondum accurate explicata. Unde sententia Christi, potestas Cesarii in Iudea quoad res civiles constituta, & à Synedrio ablata.

V. Eandem rationem sequitur Christus in Republica Christiana instituenda. Res spirituales soli Petro committit. Cetera relinquit Cesari. Injuria fit Pontifici & Regi, cum è Republica Iudeorum argumenta petuntur. Que in Synagoga permixta erat rerum sacraram & civilium iurisdictio, apud nos est distincta.

I. **Q** uod attrinet ad judiciorum ordinem, Regibus quidem permissa erat judicandi potestas, ut & belli gerendi; sed graviora quæque Synedrio communica-
bant. ut nullum apud me dubium sit, quin decreta Regum, quorum superius memini, de ordine Levitarum, & de ceteris rebus sacris, de consensu magni Synedrij sint statuta. Hoc Consilium à Moysi, Dei iussu constitutum fuit è septuaginta viris Israël, in quos effusa est pars spiritus illius principalis, quo instructus Moses populum regebat. Adfessorum numerus unius erat supra septuaginta, Moysi adjecto. Id Consilium usque ad extremam Iudæa desolationem mansit in urbe, ejusque sedes in ipso sanctuario fuit. Septuaginta autem illi Senatores non è plebe lecti, sed ex iis familiis que amplitudine majorum & splendore commendabantur; Sacerdotibus & Levitis, æquè ac ceteris, in hunc cœtum adscitis. Hæc verò dignitas nemini data est sine actu legitimo, id est, impositione manuum; ad exemplum Mosis, qui Iosua & LXX. senioribus manum imposuit. Hæc autem manum impositione tandem cessavit, eique formula quadam certis verbis concepta successit, qua illi Senatores initiati sunt. Ab hoc Senatu non erat provocatio. Quipimo quidquid à ceteris magistratibus decidi non poterat, ad horum jurisdictionem pertinuit.

II. Qui auctoritate præcellerent, duo fuere; Princeps Confessor, quem Naso vocabant, à ceteris delectus, qui Mosis locum tenebat. Inter ceteros, qui præstabat ætate, primum locum ad Principis dexteram obtinebat, quem Patrem Confistorij appellabant. Ceteri sexaginta novem sedebant ordine dignitatis & promotionis. Conveniebant quotidie, & considebant à matutinis horis usque ad vesperam; hac lege, ut cuique pro suorum negotiorum ratione abesse aut abire liceret, dummodo tertia pars Consilij, id est, viginti tres supereissent. Senatus ille de rebus præcipuis cognoscet, religionem & rem publicam attinentibus; verbi gratia, de controversiis legalibus, anno intercalari, Pseudoprophetis, Apostatis, de Rege, Pontifice, bello, federibus, legatis, vecigalibus, publicis aedificiis, magistratibus inferioribus, & ceteris ejusmodi. Ex eo autem quod Senatus ille

divino imperio à Mose institutus est, Iudeces à Mose & Davide *Dij* vocantur, & judicia dicuntur *Indicia Dei*; qui non Principis vice, ut in ceteris imperiis, sed divinā judicabant. Pontifex sapissime in Confessum illum adscisceretur, si alias sapientia polliceret. Alioquin, nisi à Collegio admissus fuisset, judicia rerum nec sacrarum nec civiliū attingebat. Et ut nostris verbis res Iudaicas explicem, quæ erant ordinis exequabatur, non quæ *jurisdictionis*. Quod autem dixi de Rege judicium tulisse magnum Sy nedriū, non ita intelligendum est, ac si de eius capite ac dignitate judicaret, cùm filius Dei iudicio ea in parte subjaceret, ut è Davide notant veteres, sed de violata lege, cuius pena erat fustium privata castigatio, eo tamen modo infligenda quem ipse Rex damnatus ad illud *penitentiam ecclesiasticum* prescriveret. Quod penitentia genus illius responderet quam hodie *Disciplinam* voce octingentis abhinc annis in eum sensum usurpara vocamus. Pontifex autem non solum eodem ritu cædi, sed etiam capitis damnari à Synedrio poterat.

III. Duo Consilia, præter illud magnum, Hierosolymæ considebant, quemadmodum & in ceteris Iudææ oppidis, è viginti-tribus Assessoribus composita, qui de capite & fortunis civium judicabant; exceptis cauiss illis quæ ad magni Sanedrin consessum refe-rebantur, duorumque generum erant, ut dixi, tum sacrarum rerum, tum civilium disceptationi accommodata. Rex in Sena-tum quidem illum non cooptabatur, ne suffragiorum libertatem præsentia sua infringeret, sed eum in rebus arduis consulebat. Hoc est quod inter Mosis instituta Iosephus posuit: *Nihil agat Rex nisi de Pontificis & Senatorum sententia*. Itaque, ut initio monui, regnum Iudeorum sacerdotale fuit, id est, ejus cura tum in iis quæ religionem & ceremonias respiciunt, tum quæ civilium rerum administrationem, viris lectissimis tam è Levitico genere quam è ceteris tribu-bus, fuit commissa; sola belli gerendi & regni constituendi ratione excepta, quæ Regi; excepto quoque sacrificiorum mini-sterio, quod Pontifici, Sacerdotibus, & Levitis præcipuo jure competebat. Sanè in secundo Chronicorum libro Iosaphatus Rex, cum Zebadiam iis negotiis præficit quæ ad Regem atque ad populum Iuda pertinebant, etiam Levitas ei adjungit, qui in partem curarum veniant. Et multò ante illum, David Rex Hasabæ, & Ieræ, eo-rumque agnatis, qui Levitas erant, impe-rium & potestatem in tribus Benjaminis, Si-meonis, Iudæ, Ruben, Gad, & dimidiis

tribum Manassis dedit, atque res tam di-
nas quam regias gubernare jussit.

I V. Post urbis templique restaurationem, imperium quod penes Davidis posteros fuerat, gens Levitica primum Pontificis nomine, deinde Principis sub Machabaeis assumpto, usurpavit. Aristobulus, posito Principis nomine, Regem se tulit. Ita tandem post Sedeciam exinctum Reges iterum Iudaea accepit, sed Levitas, quorum ultimus Antigonus fuit. Herodes Iudeus regnum à Romanis tenuit; & extinctoro Assamoneorum sanguine, repressisque septuaginta senibus, patria Iudeorum instituta imminuit. Itaque quæ de Consilij magni seu Synedrij auctoritate dicta sunt, ad eam tempestatem referre oportet, cum Iudaea nondum Romanum vicorem acceperat. Multa enim Gabinius Proconsul Syriæ, cuius accessio erat Palæstina, retinenda dominationi refixit; Synedriique viribus dissipatis, quinque Synedria pari auctoritate in totidem oppidis constituit. Quin & Iudea in provincia formulam redacta, quod tentatum ab Herode fuerat, post relegationem Regis Archelai est perfectum; scilicet, ut imperium totius Palæstinae optimo jure esset penes Cæsarem. Quod relictum fuit Synedrio Hierosolymitanō, in questionibus legis discutiendis versabatur; non autem in negotiis publicis dirimendis, quæ potestas fuit penes procuratores Cæsariorum & Proconsules.

V. Ex iis quæ dicta sunt juxta Iosephi & Mosis Maimonidis fidem, egregie illustratur vis illius effati quod Dominus noster morosus illis Iudeis pronuntiavit: qui subdolè agentes, quærebant an censum liceret pendere Cæsari. Aut enim neglecto jure quod Reipublica Iudeorum à Mose erat comparatum, de pietate erga patrias leges apud imperitam plebem periclitabatur; aut reus majestatis Cæsareæ fiebat, si de restituendo imperio à multis annis colapsò cogitaret. Illud enim Pharisæorum propositum fuisse existimò, (ut paucis lètentiam meam in re aliqui involuta aperiam) non solum querere an tributa pendenda essent, sed an liceret censum solvere Cæsari, hácque solutione profiteri summum in Iudeam imperium esse penes Cæsarem. Infrunita enim & intempelta fuisse hac percontatio, an liberum esset Iudeis tributorum penitiatione defungi; cum ab ipsis Alexandri temporibus nunc Syriæ Regibus, nunc Romanis tributa pependissent. Sane cum Alexandro Magno Iaddus Pontifex fœdus pepigit, ea lege, ut septimus quisque annus à tributorum exactione excusatur.

nullaque vis inferretur patriis legibus, teste Iosepho. Per Pompeium deinde vestigales facti sunt Romanis Iudei; sed anni septimi indulgentiam eis concessit Iulus Cæsar, ad exemplum Alexandri. Pulsis Assamoneis, Herodem Iudeis Regem imposuit Augustus; non omissa tributorum exactio, que a tot annis sine querela tolerata erant, Iudeorum legitimis Regibus horum munera functioni non renitentibus. Imò vero, ut recte observavit Hieronymus, *Cæsar Augustus Herodem filium Antipati alienigenam, & proselytum, Regem Iudei constituerat, qui tribus presisset, & Romano pareret imperio.* Quare non est quod viri docti lectionem Appiani sollicitent, cum scribit ab Antonio ad bellum Parthicum se accingente constitutos fuisse Reges Ponti, Pisidie, & Cilicie, & Herodem Idumaeorum, *την φόροις πεντεστάραις*, sub conditione pendendi certi tributi. Etsi enim Herodes optimo jure regnum Iudeorum obtineret, *αὐτούς εἴσεστι, & ab eo nulla exigi posset administrationis ratio*, eò quod, ut recte monet Antonius, concessa dignitate & auctoritate regia, illius etiam usus concessus videatur, hoc non impedit quin antiqua vestigalia tempore Assamoneorum Regum constituta, exsolvenda essent Cæsari à Iudeis, urgente Herode per apparatores & milites suos. Vnde tributorum exactores *Herodiani* dicti in Evangelio, etiam post obitum Herodis. Tandem Archelao Rege Herodis filio in exilium pulso, bona ejus filio adjudicata sunt, Iudeaque in provinciam redacta, Syriae accessio fuit, & Cæsari attributa. Tunc Iudei capite censi sunt, teste Hieronymo, integrumque Regis imperium in Cæsarem translatum. Quirinus enim Syriae præses novum censum egit in Iudea, tributa agris imposita auxit, & capitatum didrachmum indixit. De utraque functione capiendus Appiani locus in Syriacis, qui duriorem in Iudeo fuisse capitationem scribit, praे tributis qua è facultatis exigebantur: *Ἐγενέτο δὲ τότε ὅτι οὐ μάτιον βαρύπερος ἢ λλαγεῖσις.* Censu specialiter dicebatur nummus solvendæ capitationi, apud Hesychium: *Χίρως εἶδες νυμικαρος ἔπιπεραλαίς.* Apud Iudeos didrachmum seu semiſclus pro capitatione pendebatur Cæsari; ut docet unicè locus ille apud Matthæum, ubi Christus pro se & Petro statorem seu quatuor drachmas solvit didrachmi exactoribus. Interrogatio enim Christi, à quibus Reges terra accipiunt tributum, fatis evincit didrachmum illud pertinuisse ad functiones publicas, non autem ad capitationem illam sacram

semisclusi seu didrachmi, qua quotannis Templo inferenda erat ex lege Mosis. Ad hujus exemplum constitutus est Census Cæsarianus, qui propriè dictus Census, unde pecunia, quæ capitatio præstabatur, *Numisma Census* dicitur in Evangelio, non quasi aliquod peculiare moneta genus ad Census solutionem cuderetur, sed quod pecunia Cæsaris nomine percussa in eam rem impenderetur. In hoc negotio tria occurunt quæ nova & acerbissima Iudeis videbantur. Primum est, non tributi solutio, quæ solennis erat Iudeis ex quo vestigales exteris esse coeparent, sed ejus incrementum, & pensatio census per capitationem, quæ visu est imminuere libertatem personarum, quam inviolatam hucusque conservaverant. Secundum, Regni Iudeici extinzione, quod à Iudeis translatum est ad Cæsarem, cum ex legis Mosaice præscripto Rex è fratribus & Israëlitarum cœtu deligidus esset. Licet autem vis illata fuisset huic legi ab Augusto, cum Herodem Iudeis imponeret, at proselytum saltem & religionis Iudaicæ mysteriis initiatum Regem dederat. Tertium est, sumnum imperium, quod pleno jure in Iudea Cæsar exercebat. Non enim Regem Iudeorum formulis legis Mosaice & judiciis Synedrii adstrictum, sed Cæsarem Tiberius agebat; & eadem jurisdictione utebatur, qua in ceteris provinciis. Quare census pensatio quæ Cæsari siebat, professio erat apertissima & Iudeæ ad formulam provocante redactæ, & summi imperij quo Cæsar potiebatur in Iudeos. Inspecto ergo numismate census, *Reddite, inquit Dominus, que sunt Cæsaris, Cæsari, & que sunt Dei, Deo.* Quo oraculo non solum census pensatio confirmata est, sed generalibus verbis sanctum est imperium Cæsaris in Iudeam, & secretio duarum potestatum constituta; ita ut nec Pontifici nec magno Synedrio jus aliquod residuum fuerit in civilium & criminalium cauſarum majoris momenti discussione, nec Cæsari in cognitione rerum sacrarum, ut pater ex variis locis Novi Testamenti.

V. I. Quare non est mirandum, si Christus, cum Rempublicam Christianam institueret, eam rationem secutus fuerit in potestatum divisione, quam verbis suis religiosè firmaverat. Petro namque & Ecclesia, non familiae ericunda arbitrium, quod à suo munere alienum esse ipsemet teſtus fuerat, neque regiam dominacionem, quæ Gentibus tantum competenter, quāmque Cæsari disertis verbis addixerat, sed ligandi solvendique animas pontifi-

Hilarius contra
Capit. Censum
capitum rimatis
genus Christus, ne
scandalum efficeret, ne
solvet.

Scripsit Petrus
In. 1. V. 4. 1. Ap-
plausu lib. 1. bel-
la. oī.

Hic est Herodias
qui id est militi-
aria Herodis.

Hieron. in cap. 17.
Mat. Propterea
Iudea facta est
tributaria, &
cives capiuntur
fornicatores.

Matt. 17.

cium, claves regni coelorum, non verò terreni, & pascendas oves commisit. Itaque non bene merentur de Romano Pontifice, neque de Regibus Christianis, qui auctoritatem harum dignitatim in Ecclesia Christiana ex institutis Iudaicis metiuntur. Neque enim Pontifex Maximus rerum sacrarum auctoritate vi pontificatus potiebatur, sed tantum ut unus è collegio magni Synedrij, si in id adlectus fuisset suffragii Senatorum. Neque penes Reges Iudaorum adeo soluta & libera erat rerum administrandarum potestas, quin à magno Synedrio sèpissime in rebus controversis penderent. Et ut rem uno verbo expediam, nulla potest, in hoc quidem capite, institui comparatio inter Synagogam & Ecclesiam: quia quæ apud illam erant permixtæ & confusæ jurisdictiones, apud hanc sunt discrete & omnino separatae.

C A P V T V I.

Synopsis.

I. Inquiritur quid licet Principibus circa res ecclesiasticas. Controversias fidei legibus suis dirimere non possunt. Probatur exemplis, & rescripto Theodosij.

II. Item Valentianirespoñso, & rescripto.

III. Ex Ambroſio, & Concilio Aquileiensi.

IV. Iis Conciliis intercesserant Principes, ubi agebatur de fide. Explicatum rescriptum Theodosij, quo decernit ut Florentius Patricius interficit synodo, quia agitur de fide. Cur laici possint intercesserit tractibus fidei, ex Nicolaio & Octavio Synodo.

V. Reſecta a Maximo Abate Gracorum opinio, qui Principi jus sacerdotij & de dogmatibus statuendi vindicabani. Imperator inter laicos recentetur in precibus sacrificij. Ius docendi & titulus Episcopio-narcha tributa Imperatori à posterioribus Gracis. Quod alienum à mente veterum docetur ex Theodoreto.

VI. De ritibus & ceremoniis decerneret non potest Princeps. Notatus Iustinianus.

I. **V**IDEAMUS ergo absque ullo veteris legis præjudicio quid Principibus Christianis licet circa res sacras & ecclesiasticas. Quod expendere oportet juxta divisionem initio capituli superioris propositam; non tantum ratione habita ejus juris quod Libris Decretalium continetur, sed etiam inspectis veterum Conciliorum & antiquorum Patrum hac de re sententis.

Principes Christiani de rebus fidei controversis leges ferre non possunt, cùm hæc sit Ecclesia Christi potestas; cui, ut columnæ, fidei Christianæ prædicatio secundum Scripturarum & veteris traditionis tenorem innititur. Vnde perfidiam Arrij, non Constantinus, sed Synodus Nicæna discus-

sit. Macedonium & Apollinaristas Occidentalium libellus & Synodus Constantini-poli coacta, non verò Theodosius Imperator, hæreses damnarunt. Nestorij amenitatem Synodus Ephesina, & Eurycheris delirium Chalcedonense Concilium, non Theodosius, aut Marcianus, anathemate perculerunt. Hoc apertissimè professi sunt ipsi Principes; ut in re certissima argumen-tis congerendis non sit opus. Sed quia mi-nus sincerè, qui discussione questionis no-stræ insidunt, quæ de una specie dicta sunt, ad omnes rerum ecclesiasticarum species ex-tendunt; ideo aliquot locos promam, qui suis limitibus coerceri debent, non autem ad alienam à mente auctorum sententiam torqueri. Hujus rei specimen præbebit Theodosij epistola ad Synodus Ephesinam: *Nefas est enim qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis & consultationibus se immiscere. Sed disimulant superiora verba, qua rem omnem ad fidei questiones restringunt: Candidianum ad sacram vestram Synodum abire iuf-simus; sed ea lege, & conditione, ut cum questionibus & controversiis que circa fidei dogmata incident, nihil quidquam commune habeat. Ne fas est enim &c.*

II. Cùm Valentinianus Imperator ad Synodus indicandam sollicitatus esset ab Episcopis Orientis anno CCCXIV. pro restauranda Consubstantialitatis fide, quæ à Constantio pessumdata erat, præclarum hoc responsum dedisse testatur Sozomenus: *Sibi, qui unus è laicorum numero erat, non li-cere se eismodi negotiis interponere. Et ideo Sacerdotes & Episcopi, inquit, quibus hec cure sunt, seorsum per se, ubiqueque ipsis libitum fuerit, in unum convenient. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Episcopi Orientales Lampaci Concilium cogunt. Exista Valentiniani professione interdictas quidem esse Principibus fidei questiones aperte patet. Non inde tamen sequitur Imperatorem à se duxisse alienum ut Synodus indiceret; cùm è contrà, disertis verbis, ejus cogenda Episcopis gratiam faciat. Hic locus sincerè acceptus id tantum conficit quod dixi, non autem quod inde plurimi colligunt. Ceterum quod verbo testatus fuerat, rescripto constituit, nempe fidei causas à Sacerdotibus esse judicandas. Excepione hujus legis usus est S. Ambrosius, cùm recusabat de fide cum Auxentio disputare in Consistorio Principis: *Nec quisquam, inquit, contumacem me judicare debet, hoc cùm afferam quod augustinus memoria pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: In causa fidei vel ecclesiastici ali-**

Ep. Th. V. 76
part. 1. c. 142.
ad 77. 78. 79. 80.
y. 81. 82. 83.
84. 85. 86. 87.
88. 89. 90. 91.
92. 93. 94. 95.
96. 97. 98. 99.
99. 100. 101.
102. 103. 104.
105. 106. 107.
108. 109. 110.
111. 112. 113.
114. 115. 116.
117. 118. 119.
119. 120. 121.
121. 122. 123.
123. 124. 125.
125. 126. 127.
127. 128. 129.
129. 130. 131.
131. 132. 133.
133. 134. 135.
135. 136. 137.
137. 138. 139.
139. 140. 141.
141. 142. 143.
143. 144. 145.
145. 146. 147.
147. 148. 149.
149. 150. 151.
151. 152. 153.
153. 154. 155.
155. 156. 157.
157. 158. 159.
159. 160. 161.
161. 162. 163.
163. 164. 165.
165. 166. 167.
167. 168. 169.
169. 170. 171.
171. 172. 173.
173. 174. 175.
175. 176. 177.
177. 178. 179.
179. 180. 181.
181. 182. 183.
183. 184. 185.
185. 186. 187.
187. 188. 189.
189. 190. 191.
191. 192. 193.
193. 194. 195.
195. 196. 197.
197. 198. 199.
199. 200. 201.
201. 202. 203.
203. 204. 205.
205. 206. 207.
207. 208. 209.
209. 210. 211.
211. 212. 213.
213. 214. 215.
215. 216. 217.
217. 218. 219.
219. 220. 221.
221. 222. 223.
223. 224. 225.
225. 226. 227.
227. 228. 229.
229. 230. 231.
231. 232. 233.
233. 234. 235.
235. 236. 237.
237. 238. 239.
239. 240. 241.
241. 242. 243.
243. 244. 245.
245. 246. 247.
247. 248. 249.
249. 250. 251.
251. 252. 253.
253. 254. 255.
255. 256. 257.
257. 258. 259.
259. 260. 261.
261. 262. 263.
263. 264. 265.
265. 266. 267.
267. 268. 269.
269. 270. 271.
271. 272. 273.
273. 274. 275.
275. 276. 277.
277. 278. 279.
279. 280. 281.
281. 282. 283.
283. 284. 285.
285. 286. 287.
287. 288. 289.
289. 290. 291.
291. 292. 293.
293. 294. 295.
295. 296. 297.
297. 298. 299.
299. 300. 301.
301. 302. 303.
303. 304. 305.
305. 306. 307.
307. 308. 309.
309. 310. 311.
311. 312. 313.
313. 314. 315.
315. 316. 317.
317. 318. 319.
319. 320. 321.
321. 322. 323.
323. 324. 325.
325. 326. 327.
327. 328. 329.
329. 330. 331.
331. 332. 333.
333. 334. 335.
335. 336. 337.
337. 338. 339.
339. 340. 341.
341. 342. 343.
343. 344. 345.
345. 346. 347.
347. 348. 349.
349. 350. 351.
351. 352. 353.
353. 354. 355.
355. 356. 357.
357. 358. 359.
359. 360. 361.
361. 362. 363.
363. 364. 365.
365. 366. 367.
367. 368. 369.
369. 370. 371.
371. 372. 373.
373. 374. 375.
375. 376. 377.
377. 378. 379.
379. 380. 381.
381. 382. 383.
383. 384. 385.
385. 386. 387.
387. 388. 389.
389. 390. 391.
391. 392. 393.
393. 394. 395.
395. 396. 397.
397. 398. 399.
399. 400. 401.
401. 402. 403.
403. 404. 405.
405. 406. 407.
407. 408. 409.
409. 410. 411.
411. 412. 413.
413. 414. 415.
415. 416. 417.
417. 418. 419.
419. 420. 421.
421. 422. 423.
423. 424. 425.
425. 426. 427.
427. 428. 429.
429. 430. 431.
431. 432. 433.
433. 434. 435.
435. 436. 437.
437. 438. 439.
439. 440. 441.
441. 442. 443.
443. 444. 445.
445. 446. 447.
447. 448. 449.
449. 450. 451.
451. 452. 453.
453. 454. 455.
455. 456. 457.
457. 458. 459.
459. 460. 461.
461. 462. 463.
463. 464. 465.
465. 466. 467.
467. 468. 469.
469. 470. 471.
471. 472. 473.
473. 474. 475.
475. 476. 477.
477. 478. 479.
479. 480. 481.
481. 482. 483.
483. 484. 485.
485. 486. 487.
487. 488. 489.
489. 490. 491.
491. 492. 493.
493. 494. 495.
495. 496. 497.
497. 498. 499.
499. 500. 501.
501. 502. 503.
503. 504. 505.
505. 506. 507.
507. 508. 509.
509. 510. 511.
511. 512. 513.
513. 514. 515.
515. 516. 517.
517. 518. 519.
519. 520. 521.
521. 522. 523.
523. 524. 525.
525. 526. 527.
527. 528. 529.
529. 530. 531.
531. 532. 533.
533. 534. 535.
535. 536. 537.
537. 538. 539.
539. 540. 541.
541. 542. 543.
543. 544. 545.
545. 546. 547.
547. 548. 549.
549. 550. 551.
551. 552. 553.
553. 554. 555.
555. 556. 557.
557. 558. 559.
559. 560. 561.
561. 562. 563.
563. 564. 565.
565. 566. 567.
567. 568. 569.
569. 570. 571.
571. 572. 573.
573. 574. 575.
575. 576. 577.
577. 578. 579.
579. 580. 581.
581. 582. 583.
583. 584. 585.
585. 586. 587.
587. 588. 589.
589. 590. 591.
591. 592. 593.
593. 594. 595.
595. 596. 597.
597. 598. 599.
599. 600. 601.
601. 602. 603.
603. 604. 605.
605. 606. 607.
607. 608. 609.
609. 610. 611.
611. 612. 613.
613. 614. 615.
615. 616. 617.
617. 618. 619.
619. 620. 621.
621. 622. 623.
623. 624. 625.
625. 626. 627.
627. 628. 629.
629. 630. 631.
631. 632. 633.
633. 634. 635.
635. 636. 637.
637. 638. 639.
639. 640. 641.
641. 642. 643.
643. 644. 645.
645. 646. 647.
647. 648. 649.
649. 650. 651.
651. 652. 653.
653. 654. 655.
655. 656. 657.
657. 658. 659.
659. 660. 661.
661. 662. 663.
663. 664. 665.
665. 666. 667.
667. 668. 669.
669. 670. 671.
671. 672. 673.
673. 674. 675.
675. 676. 677.
677. 678. 679.
679. 680. 681.
681. 682. 683.
683. 684. 685.
685. 686. 687.
687. 688. 689.
689. 690. 691.
691. 692. 693.
693. 694. 695.
695. 696. 697.
697. 698. 699.
699. 700. 701.
701. 702. 703.
703. 704. 705.
705. 706. 707.
707. 708. 709.
709. 710. 711.
711. 712. 713.
713. 714. 715.
715. 716. 717.
717. 718. 719.
719. 720. 721.
721. 722. 723.
723. 724. 725.
725. 726. 727.
727. 728. 729.
729. 730. 731.
731. 732. 733.
733. 734. 735.
735. 736. 737.
737. 738. 739.
739. 740. 741.
741. 742. 743.
743. 744. 745.
745. 746. 747.
747. 748. 749.
749. 750. 751.
751. 752. 753.
753. 754. 755.
755. 756. 757.
757. 758. 759.
759. 760. 761.
761. 762. 763.
763. 764. 765.
765. 766. 767.
767. 768. 769.
769. 770. 771.
771. 772. 773.
773. 774. 775.
775. 776. 777.
777. 778. 779.
779. 780. 781.
781. 782. 783.
783. 784. 785.
785. 786. 787.
787. 788. 789.
789. 790. 791.
791. 792. 793.
793. 794. 795.
795. 796. 797.
797. 798. 799.
799. 800. 801.
801. 802. 803.
803. 804. 805.
805. 806. 807.
807. 808. 809.
809. 810. 811.
811. 812. 813.
813. 814. 815.
815. 816. 817.
817. 818. 819.
819. 820. 821.
821. 822. 823.
823. 824. 825.
825. 826. 827.
827. 828. 829.
829. 830. 831.
831. 832. 833.
833. 834. 835.
835. 836. 837.
837. 838. 839.
839. 840. 841.
841. 842. 843.
843. 844. 845.
845. 846. 847.
847. 848. 849.
849. 850. 851.
851. 852. 853.
853. 854. 855.
855. 856. 857.
857. 858. 859.
859. 860. 861.
861. 862. 863.
863. 864. 865.
865. 866. 867.
867. 868. 869.
869. 870. 871.
871. 872. 873.
873. 874. 875.
875. 876. 877.
877. 878. 879.
879. 880. 881.
881. 882. 883.
883. 884. 885.
885. 886. 887.
887. 888. 889.
889. 890. 891.
891. 892. 893.
893. 894. 895.
895. 896. 897.
897. 898. 899.
899. 900. 901.
901. 902. 903.
903. 904. 905.
905. 906. 907.
907. 908. 909.
909. 910. 911.
911. 912. 913.
913. 914. 915.
915. 916. 917.
917. 918. 919.
919. 920. 921.
921. 922. 923.
923. 924. 925.
925. 926. 927.
927. 928. 929.
929. 930. 931.
931. 932. 933.
933. 934. 935.
935. 936. 937.
937. 938. 939.
939. 940. 941.
941. 942. 943.
943. 944. 945.
945. 946. 947.
947. 948. 949.
949. 950. 951.
951. 952. 953.
953. 954. 955.
955. 956. 957.
957. 958. 959.
959. 960. 961.
961. 962. 963.
963. 964. 965.
965. 966. 967.
967. 968. 969.
969. 970. 971.
971. 972. 973.
973. 974. 975.
975. 976. 977.
977. 978. 979.
979. 980. 981.
981. 982. 983.
983. 984. 985.
985. 986. 987.
987. 988. 989.
989. 990. 991.
991. 992. 993.
993. 994. 995.
995. 996. 997.
997. 998. 999.
999. 1000. 1001.
1001. 1002. 1003.
1003. 1004. 1005.
1005. 1006. 1007.
1007. 1008. 1009.
1009. 1010. 1011.
1011. 1012. 1013.
1013. 1014. 1015.
1015. 1016. 1017.
1017. 1018. 1019.
1019. 1020. 1021.
1021. 1022. 1023.
1023. 1024. 1025.
1025. 1026. 1027.
1027. 1028. 1029.
1029. 1030. 1031.
1031. 1032. 1033.
1033. 1034. 1035.
1035. 1036. 1037.
1037. 1038. 1039.
1039. 1040. 1041.
1041. 1042. 1043.
1043. 1044. 1045.
1045. 1046. 1047.
1047. 1048. 1049.
1049. 1050. 1051.
1051. 1052. 1053.
1053. 1054. 1055.
1055. 1056. 1057.
1057. 1058. 1059.
1059. 1060. 1061.
1061. 1062. 1063.
1063. 1064. 1065.
1065. 1066. 1067.
1067. 1068. 1069.
1069. 1070. 1071.
1071. 1072. 1073.
1073. 1074. 1075.
1075. 1076. 1077.
1077. 1078. 1079.
1079. 1080. 1081.
1081. 1082. 1083.
1083. 1084. 1085.
1085. 1086. 1087.
1087. 1088. 1089.
1089. 1090. 1091.
1091. 1092. 1093.
1093. 1094. 1095.
1095. 1096. 1097.
1097. 1098. 1099.
1099. 1100. 1101.
1101. 1102. 1103.
1103. 1104. 1105.
1105. 1106. 1107.
1107. 1108. 1109.
1109. 1110. 1111.
1111. 1112. 1113.
1113. 1114. 1115.
1115. 1116. 1117.
1117. 1118. 1119.
1119. 1120. 1121.
1121. 1122. 1123.
1123. 1124. 1125.
1125. 1126. 1127.
1127. 1128. 1129.
1129. 1130. 1131.
1131. 1132. 1133.
1133. 1134. 1135.
1135. 1136. 1137.
1137. 1138. 1139.
1139. 1140. 1141.
1141. 1142. 1143.
1143. 1144. 1145.
1145. 1146. 1147.
1147. 1148. 1149.
1149. 1150. 1151.
1151. 1152. 1153.
1153. 1154. 1155.
1155. 1156. 1157.
1157. 1158. 1159.
1159. 1160. 1161.
1161. 1162. 1163.
1163. 1164. 1165.
1165. 1166. 1167.
1167. 1168. 1169.
1169. 1170. 1171.
1171. 1172. 1173.
1173. 1174. 1175.
1175. 1176. 1177.
1177. 1178. 1179.
1179. 1180. 1181.
1181. 1182. 1183.
1183. 1184. 1185.
1185. 1186. 1187.
1187. 1188. 1189.
1189. 1190. 11

& Imperij Lib. II. Cap. VI.

71

cujus ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Hec enim verba rescripti sunt. *Hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.*

III. Et quia in hunc locum incidimus, ne res aperta testium nube obscuretur, satis erit unus Ambrosius, qui vehementi oratione sacrilegium istud à mente Principum dispellit. *Quando audisti, Clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamus, ut sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus à laico, quid sequetur? Laicus ergo disputeret, & Episcopus andicat Episcopum dicat à laico. At certè, si vel scripturarum sériem diuinarum vel vetera tempora retractemus; quis est qui abnuat in causa fidei, in causa inquam fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare. Infrà: Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino angustae memorie Principe, qui nullas leges antè premisit, sed liberum dedit iudicium Sacerdotibus.*

Huc trahi debent quæ in Palladium Episcopum, Arrianæ hæreses professorem, in Concilio Aquileiensi probra conjecit idem Ambrosius; quod Episcopus cùm esset, ad sententiam laicorum provocaret, quod de caussa fidei intelligendum est. *Etsi in multis impietatis deprehensus sit, erubescimus tamen ut videatur qui sacerdotium sibi vindicat, à laicis esse damnandus. Ac per hoc quoniam & in hoc ipso damnandus est qui laicorum experientiam, cùm magis de laicis Sacerdotes debeat judicare, cum pronuntio sacerdotio indignum. Quare prudentissime rescripsit Agapetus Pontifex Iustiniano Principi, qui Edictum aliquod de fide orthodoxa promulgarat, se illud laudare & amplecti: Non quia laicus auctoritatem predicationis admittimus; sed quia studium fidei vestre patrum regulis conveniens confirmamus, a que roboramus.*

IV. Quamvis autem de fide nihil decernerent Principes, tamen exemplo Constantini Magni Concilii adesse poterant, ubi de fide tractabatur, quæ communis est æquè laicis ac Clericis. Hoc præ se tulit Marcianus Imperator in oratione sua ad Synodus Chalcedonensem: *Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini, synodo interesse voluntus, ne vel ulterius populi pravis suasionibus separarentur. Quare Patricius Florentius mandato Imperatoris Theodosij synodo Constantinopoli habitæ sub Flaviano contra Eutychem interfuit, quia tractabatur de fide, ut ait disertè Imperator in*

Rescripto: *ἐπιστὴν ἀδόξος τῷ εἰπεῖν τὸν Καί. Quæ non sunt accipienda eo sensu, quasi de fide tractare Florentio fuerit liberum; sed ut ostendatur, cur adversum regulas, quæ laicos à Conciliis arcent, licuerit Florentio interesse tractationibus illius synodi, nempe quia de fide agebatur. Sanè cùm legerentur acta istius synodi, & interlocutio Florentij recitaretur his verbis, Qui non dicit ex duabus naturis, & duas naturas, non credit recte, retulit ille se nihil tale interlocutum. nefas enim sibi esse de dogmatibus discernere: & πρὸ τῷ οἴοντες τὸ μέλλον διαμαρτύρεσθαι.*

Nicolai I. in ep.
ad Michaelum.

Nicolai I. rationem aperuit cur tractatus de fide interesse possint laici: *Dicite, quæ sumus, ubinam legiſtis Imperatores antecessores vestros in synodalibus conventibus interfuisse? Nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, que universalis est, que omnium communis est, que non solum ad Clericos, verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Christianos. Vos autem non solum synodo in causa Sacerdotis (id est, Ignatij) collectæ interfuisstis, verum etiam numerosa secularium milia ad videndum ejus opprobrium aggregasti. Vnde Synodus Octava harenſis veltigis Nicolai, fatetur Principibus liberum Synodus Oecumenicis interesse, cùm de fide agitur; quamvis illos à ceteris Conciliis arceat, & ab ipsa fidei definitione, quam à Principibus omnino alienam esse diximus.*

V. Neque enim illam impietatem foveamus qua magistratus Constantinopolitani ferebantur, cùm editam Legem seu Typum à Constante Imperatore de unius voluntatis in Christo professione, Maximo Abbat, ut ei consensum suum præberet, obtrudebant. Etenim respondentे Maximus non est Principis partes ut de dogmatibus decerneret, *Quoniam Sacerdotum est querere ac definire de salutaribus Ecclesie Catholice dogmatibus; replicant illi: Ergo non est omnis Christianus Imperator, etiam Sacerdos. Tum retulit Maximus: Non est. Neque enim adstat altari, neque post sanctificationem panis exaltat eum dicens: Sancta sanctis, neque baptizat, neque christmatis confectionem patrat, neque facit Episcopos, vel Presbyteros, aut Diaconos, neque linit Ecclesiæ, neque indicia sacerdotij fert, superhumeralē scilicet & Evangelium, quemadmodum Imperij coronam & purpuram. Deinde refellit argumentum adversarium, qui ducebant exemplum à Melchisideo Rege atque Sacerdote; quemille typum immortalis Regis & Sacerdotis gesuisse, nequaquam vero ceteris Regibus ad eandem dignitatem prævissere, ostendit. atque tandem ita sermonem istum claudit, ut doceat in Diptychis Ecclesia nomina Principis.*

Officiva Syn. cap.
12. oīōvēlī mīlī
rīmū vīcū vīcū
cīmū dīmū mīlī
pīcūfīcū mīlī pīcū
gīcūfīcū mīlī gīcū
vīcūfīcū mīlī vīcū

Collatio Maximi
cum Principibus
in Secretario anno
655, edita à V. Cl.
R. P. Sirmondo
inter Collectanę
Anallagi.

Vide Libellum
Marcii cœlum
Bucolicum.

Cone. Chalced.
Act. 4.

Act. 1. Cone.
Chalced.

pum descripta cum plebe, non autem cum Clero, & eodem discrimine eorum memoria in sacrificiis celebratam. Veruntamen quid volumus per multa discurrere? Inter sacras oblationes supra sanctam mensam, post Pontifices, & Sacerdotes, & Diaconos, omnemque sacramentum ordinem, cum laicis Imperatores memorantur, dicente Diacone: Et eorum qui in fide dormierunt laicorum Constantini, Constantis, & ceterorum. Sic autem & vivorum memoriam facit Imperatorum, post sacra omnes. Atamen tam ferio monenti non cessit adulatio aulicorum. Nam hec dicens, clamat Menas: Hac dicens, scidisti Ecclesiam. Manavit haec opinio, quamvis aliqua sui parte immunda, in sequioris seculi Graculos: qui sacerdotij muneribus Imperatores adeo implicant, ut ipsum docendi officium, quod Episcopis tam severè vindicat Ambrosius, Principibus suis feuda & demissa humilitate communicent. Balsamonis haec sunt verba: Audiant hi tam ad amplitudinem Imperatorum, quām Patriarchalem officia docendi pertinere, proper unitiōis sacre vim atque potestatem. Hinc enim usū venit ut fideles Principes & Imperatores catechetico more cum Christiano populo colloquuntur, aut suffitum faciant more Sacerdotum, & cum cera duplice obfigant. Mox: Imperatorum auxilium ad illuminationem & stabilimentum sese tam animi quām corporis portigit; amplitudine Patriarcharum ad animi duntaxat utilitatem constituta. Vnde à Demetrio Chomateno Archiepiscopo Bulgariae Princeps dicitur esse Koros της Εκκλησίας Επιγνωμονάρχης, quasi dices Doctrinæ Principem. Meminisse debuerant Eulogij Presbyteri: qui cūm à Valentio Prefecto urgente ut cum Imperatore communicaret, facte respondit apud Theodoretum: Numquid cum imperio est etiam sacerdotij dignitatem consecutus? Qua de re graviter Facundus Hermianensis, Christi filius esse regnum cum sacerdotio simul habere: quoniam eti quidam Reges in ejus venturi figuram sacerdotio functi sunt, tamen cum manifesta lux ventiret in mundum, umbras removens futurorum, nulli alteri dedit quod sibi singulare servavit; sed in diversos sua dona distribuens, sic que propria sunt sacerdotij, Regibus interdixit. Quocirca quemadmodum vir sapiens non profanum judicaret hoc velle videri quod solum est Christus?

V. Quod attinet ad Disciplinam, quæ versatur in ceremoniis & in facrorum ministerio, de illa decretis suis statuere posse viderentur Principes Christiani, ad exemplum Regum Iudaicorum, qui Sacerdotibus vices sacrificiorum & Levitis munia sua distribuerunt; nisi quod ab iis regi sacerdotij privilegio factum est, ad Reges

Vide supra hoc lib. cap. 4. §. 5.

Christianos trahi non posse docuissemus capite superiori. Gelasius in iis que sacramentorum perceptionem & mysteriorum erogationem respiciunt, Principes religiosis ordine à Sacerdotum iudicio pendere docuit. Et Gregorius II. in Leonem investitus est, quod imagines, quæ ad ceremoniarum censum referri possunt, ab Ecclesiis Edicto suo proscriptisset. Quare vereone Iustinianum damnam cogamur, quod de sacra Liturgia ritibus constitutionem ediderit, quā mystica verba consecrationis Eucharistie, elata voce, non autem demissâ, ut sollempne erat, proferri jubet, ut qui locum teneri idiora, Amen succinere possit. Praeterquam quod enim de ritu sacrificiorum decernere tentat, quæ pars Disciplinæ solis Sacerdotibus competit, antequas Ecclesia mores sollicitat; qui, ut reverentia mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce proferri induxerant, ut testatur Basilius in Oriente, &, licet aliquot seculis posterior, Alcuinus in Occidente.

CAP V T VII.

Synopsis.

I. An censura Clericorum legibus Principum subjaceat. De Clericis agi, quā sunt Clerici, vel quā sunt cives, Clericorum conditio, quā Clerici sunt, à legibus Principum immuniti, & à foro ciuili.

II. Probatur è dicto Constantini, & ex causa Caciliani cum Donatis.

III. Ex Athanasio, Liberio, & Oso.

IV. Ex Valentinianum rescripto ab Ambroso relato, quod explicatur. Iudicium in causa ecclesiastici ordinis. Decreta edita de sacris ordinibus. Honori rescriptum in causa Chrysostomi, de canonicis questionibus intelligendum, que ibi religionis causa dicuntur.

V. Idem probatur è Basilio Imperatore in Octava Synodo, cuius locus explicatur.

VI. Canonis questionibus interesse non debent laici, è Synodo Chalcedonensi, & Iustiniano.

VII. Marcianus à Concilio Chalcedonensi editi tres canones de clericorum & monachorum disciplina postulat.

VIII. Canones de ecclesiasticis ordinibus eduntur. De Clericis, quā cives sunt, & de Bonis ecclesiasticis, alibi dicuntur.

I. **A**N Censura Clericorum legibus & iudicis Principum subjaceat, non potest sine offenditio periculo tractari. Aequo tamen animo laturos esse Principes existimo, si aliquo dato & retento, de lite ista implicatissima transfigatur. Proferamus quæ sit veretur sententia, & negotium confectum erit absque ulla partium iniuria,

Duas

Duas species constituisse mihi videntur antiqui scriptores. Aut enim de Titio moverunt quæstio, sub ea ratione qua Clericus est, aut sub ea qua inter cives recensetur. Si de Clericorum gradibus, ordinibus, muneribus, & conditionibus, quæ ordinandos decent, & de vitio ordinationum agatur, aut de judiciis quæ ob violatos canones instituuntur, quæ criminis ecclesiastici nomine comprehendi solent; eo casu, cùm ipsum Clericorum ministerium jure divino sit institutum, quæ necessaria sunt ad illud explicandum aut vindicandum ei potestati commissa censentur quæ jus imponendrum manum à Christo Domino nostro accepit. Criminis ecclesiastici meminere canon primus Concilij Constantinopolitan Oecumenici sub Theodosio, & Iustiniani Constitutiones. Res quæ criminis ecclesiastico materiam præbent, canone perstringi debent, non autem legi publica; nisi in subsidium: quemadmodum nec judicium publicum de iis exerceri debet, sed tantum ecclesiasticum. Quare cùm à foro ad ius ferendæ legis argumentum trahi soleat; ad probandam speciem quam tracto, nempe legibus Regum non subjici eas disceptrationes, adducam aliquot testimonia veterum, quæ Cleri censuram ante leges Theodosij à magistratum tribunalibus in crimine ecclesiastico submovent.

II. Huc referri debent quæ de Constantino tradit Russinus, qui judicium adversus Episcopos se mutuis contentionibus proscindentes in Concilio Niceno suscipere recusavit: *Deus vos constituit sacerdotes, & nobis à Deo dati estis judices; & conveniens non est ut homo judicet deos, sed ille solum de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat.* Donatistarum funesta dissidia originem traxere à Cæciliiani ordinatione, quam vitio factam contendebant principes factionis. Vitium autem in eo positum, quod Cæciliiano manus imposita esset à traditoribus librorum sacrorum, eorum communione infectum Cæcilianum, arque ideo Ecclesia pellen-dum. Hoc erat purum putum crimen ecclesiasticum; in quo de communione repellenda, vel suscipienda, de traditionibus scripturarum, de vitio ordinationis, quærebatur. Ea de causa interpellatus Constantinus judices dedit ecclesiasticos cum Melchiade Papa Gallicanos Italosque Episcopos. Sed cùm Donatistæ, sententia judicium vieti, quererentur apud Imperatorem, ille primò quidem cognitionem repulit. *Nequis enim, ut inquit Augustinus, ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces que-*

relas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Rome sedent, ipse judicaret. Tandem importunis Donatistarum clamoribus vexatus, de appellatione cognovit; sed, ut observavit Augustinus, eis ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos judicaret, à sanctis antistitibus postea veniam petitur; dum tamen illi quod ulterius dicent, non haberent.

III. Quid dicam de Athanasio, in quo illustria extant in utramque partem exempla? Cædis accusatur apud Constantimum Principem. Ille statim Dalmatio Censori judicium delegavit; sed calumnia compertæ, Dalmatium à causa cognitione defuisse, ut testatur Athanasius. Arriani Episcopi pari odio in fidem Nicænam & in Athanasium ejus vindicem inflammati, polulum mysticum confractum, altare eversum ab Athanasio lassa religionis reo, queruntur apud Principem; & Concilium Tyrium impetrant, ut de crimine ecclesiastico, & simul de ceteris, cognitio suscipiat. Aderat Dionysius Comes satellitio militum cinctus, ut idem animadversor esset & custos observanda æquabilitatis & ordinis. Inde arripuit occasiōnem Athanasius hoc Concilium in seständi, ex eo capite scilicet, quod universæ Ecclesiae erat notissimum in judicia ecclesiastica nihil Imperatori licere. *Si istud judicium Episcoporum, inquit, quid commune cum eo habet Imperator?* Sed cùm post aliquot annos à Concilio Antiocheno decreta fuisset executio sententiae latæ in Concilio Tyrio adversus Athanasium; ille quidem Romam, tanquam ad tutissimum communionis suæ portum, configuit; deinde à Sardicensi Concilio, cùm Iulij decretum de suscipiendo in communionem Athanasio probatum fuisset, suam Ecclesiam recepit. At verò cùm post obitum Constantis fratris, id unum Constantius Imperator ab Arrianis sollicitatus urgeret, ut Liberius Romanus Episcopus, Osius Cordubensis, & ceteri Occidentis Episcopi damnationi Athanasij in Concilio Tyrio jam à sedecim annis redditæ, & novæ in Concilio Orientali post cædem Magnen-tij decreta subscriberent; viri illi gravissimi, disciplina ecclesiastica tunc assertores, quamvis postea desertores, excanduerunt ad impium conarum Principis, illa exceptione se tuentes, quod à judiciis ecclesiasticis abstinere debeat Imperator. Exrat apud Theodoretum dialogus Constantij cum Liberio Mediolani habitus, qui ab ecclesiastici ordinis formula recedendi nullum esse locum constantissime urget; quemadmodum Osius serio eundem Principem monet ne se ecclesiasticis rebus im-

Athan. Apol. 22

Theodor. l. 2. c. 16.

Osi. epistola apod. Athan.

K

misceat. Quæ ad hanc speciem referenda
esse epistolæ integræ contextus docet.

Eadem mens est Hilarij hortantis Constantium Augustum ne permittat judicibus suis ut Clericos vi, minis, & variis afflictionibus fractos, iis Episcopis addicant & subjiciant qui adulterinam doctrinam spargunt: Proveat & decernat clementia tua unumnes se ubique judices, quibus provinciarum administrationes credite sunt, ad quos sola cura & solicitorum publicorum negotiorum pertinere debet, à religiosa se observantia abstineant neque posthac presumant atque usurpent & pertinere se caussas cognoscere Clericorum.

IV. Valentianus senior rescripto suo apud Ambrosium relato hanc sententiam fancivit , cùm in causa fidei vel ecclesiastici alicujus ordinis eum judicare debere statuit qui nec munere impar sit nec jure dissimilis , id est , cognitionem synodis deberi , si de Clericis , quā Clerici sunt , quæstio instituatur . Iuvat hanc interpretationem Hincmarus Archiepiscopus Remensis , cùm Leonis locum explicat , ubi decreta Pontificum de sacris ordinibus edita , servanda esse docet . De sacris autem ordinibus promulgare est , qui & quot sint , & quales ac qualiter , & à quibus vel quando sint ordinandi , & quomodo ac quantum in singulis gradibus debeant ministrare , qualiter etiam ab officiario usque ad summum sacerdotium quique valeat provehi . Et que sint ex eis à sedis Romana Pontificibus promulgata , omnibus in ecclesiasticis dogmatibus exercitatis constat esse notissimum . Quò referenda sunt Honorij ad Arcadium epistola verba , in causa Chrysostomi à Theophilo Alexandrino & à Synodo ad Quercum , ordine judiciorum non servato , ob canonicas accusations , non autem ob fidei quæstiones , damnati , & in exilium ab Arcadio pulsii : Cùm si quid de causa religionis ageretur , episcopale oportuerit esse judicium . Ad illos enim divinarum rerum interpretatio , ad nos religionis spectat obsequium . Sed esto , sibi de mysticis & catholicis quæstionibus amplius aliquid principalis cura presumptis ; itane usque ad exilia Sacerdotiam , usque ad hominum cedes , debuit indignatio concitata procedere ?

V. Ea quæ protuli testimonia satis evin-
cunt illud axioma verum esse quod proba-
re contendō, nempe Cleri censuram im-
peratoriis legibus non subjacere. Hoc sen-
tu intelligendus est Basilius Imperator: qui
in Octava Synodo iis verbis usus est, qua-
suis finibus coērceri debent, ut illis sua ra-
tio constet. De vitio ordinationis Photij,
quæ contra Canones celebrata erat, in il-
lo Concilio agebatur, & de restitutione
Ignatij Patriarchæ Constantinopolitanii

quæ duæ quæstiones judicio illius synodi
dirempta sunt, & imaginum usus confir-
matus. His ita peractis, Basilius ad syno-
dum accessit, ut res decretae etiam subscri-
ptione sua robur acciperent; & addit: *La-
ico cuicunque nulla ratione de ecclesiasticis causis
disputandi, aut universam Ecclesiam Oecume-
nicamque Synodum oppugnandi, fas esse dico.
Hac enim excutiendi, & in uramque partem
agitandi, Patriarcharum, Sacerdotum, & Do-
ctorum est officium, quibus à Deo ligandi & sol-
vendi potestas est concessa. Nam laicus, et si om-
ni pietatis & sapientiae laude prestet, tamen lai-
cus est; & ovis, non pastor.*

V I. Attamen abstinere non deboe à duobus locis è Concilio Chalcedonensi petitis, quibus hæc sententia penè conceptis verbis est expressa. Diοscorus Patriarcha Alexandrinus literis Concilij evocatus, ut libello Eusebii Dorylaorum Episcopi responderet, cùm judicio synodi stare noller, nisi adessent cognitioni accusationis adversum se delatae glorioſissimi judges & sacer Senatus, qui pridie locum Principis in Concilio obtinebant, Cecropius Episcopus Sebastopolis, unus è tribus Episcopis qui mis-ſi erant ad vocandum Dioſcorum, inanem hominis ſpem his verbis repulit: *Quando canonice quæſtiones examinantur, neque Indi-ces neque alios laicos intereffe oportet, niſi tan-tummodo tam sanctitatem, qua in propria ac-cusatur persona.* Idem fatetur ingenuus Iuſti-nianus, jurisque illius rationem reddit: *Si verò ecclesiasticum sit delictum, egens caſti-gatione ecclesiastica & mulcta, Deo amabilis Epi-scopus hoc diſcernat, nihil communicantibus cla-riſſimis provinciæ judicibus. Neque enim volu-mus talia negotia omnino ſcire civiles judges, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasti-cam multam, ſecundum ſacras & divinas re-gulas, quas etiam noſtre ſequi non dedignantur leges.* Ei ñ̄ τοι Σχηλοπατικον ειν το ἀμφοτημα, δεδιδυνον παροντων Επιθεμιων Σχηλοπα-τικων, δι φοιλερατος ἐπιτοκοπος τέτο κενέποι, μηδὲ θηταιον ανοικόν τηλ λαμπεστίνον αρ-χητον τηλ ἐπαρχιαν. οὐδὲ γρεβλουετα τοιω-τας ὑπερθεος ὅλως γέλε γνωσκετη τοις πολιτι-νοις αρχειοι, δέον τα τοιωτες Σχηλοπατικων ἔξειδεται, γρεβλαρτην φυρετηλ ἀμαρ-ταιον δια τηλ Σχηλοπατικων θητημιαν, και τηλ ερθες Επιστολας κανόνας, οις Εγμέτεροι κατε-λογειν οικια πατειον νόμοι.

VII. Sed quoniam delicatioribus ingeniis est satisfaciendum, quibus omnia argumenta fastidium movent, nisi arte quadam & industria parata sint; docendum est, non tantum à iudicis canonice abstinuisse magistratus, sed etiam à legibus ea de re

C A P V T VIII.

Synopsis.

I. An Princeps dividere possit provincias ecclesiasticas, & episcopalem sedem in metropolitanam evehere. Quod factum à Valente Imp. in Cappadocia secunda. Hoc illicitum docuit Innocentius primus. De Beryo in metropolim evehē à Theodosio, quesitum in Synodo Chalcedonensi. Rescriptum probatum fuerat à Synodo Constantinopolitana. Sed rescindi iussit Princeps, si Canonibus esset adversum. Pragmatica legibus contraria, inutiles.

II. Divisio Phoeniciae contraria Nicenam canonibus. Lex Principis illis adversa, rescriba à Princepe, idque synodus ampliata est.

III. Iudices una cum synodo de possessione restituenda Ecclesia Tyri pronuntiantur. Sed de ordinationibus ab Episcopo celebratis judicium integrum synodo relinquunt, quamvis judicium ab ea latum deinde confirmantur.

IV. Rescissionem rescriptorum que canonibus contraria sunt, à Princepe & à Iudicibus petit Synodus Chalcedonensis, quod decretum à Iudicibus in synodo.

V. Canon xij. synodi secutus est, ne quis Episcopus rescripta ad provinciarum divisionem impetraret, panā latā in Episcopum. Discussus canon xvij. qui superiori contrarius videtur. Explicatio Zonare, civitates de novo conditas in metropoles à Principibus evehē posse. Balsamo de quibuscumque civitatibus intelligit. Alexius Comnenus canones conciliat, non recte.

VI. Ex sententia auctoris conciliantur duo canones, ita ut nec provincias dividere, nec civitatem episcopatu ornare Princepi liceat.

VII. Patriarchatus Hierosolymorum adiecta provincia, Principum rescriptis, quae ab Ecclesia Antiochenae eas disfraxerant. Contentio sopita transactio Episcoporum. Que Decretum Iudicum & Synodi confirmata, quia mixta causa.

I. **N**UNC inquirendum restat, an saltem Ecclesiarum dignitas à Princepe pendeat; adeo ut honor metropoliticus, quem civitatibus contulerit, ad earum civitatum Episcopos manare possit. Id quidem olim obtinuisse quamplurimis testimoniis probari posset; sed uno tantum utar. Cappadocia in duas provincias secta est à Valente Imp. in odium Basilio; constituta Cappadociae secundæ metropoli in urbe Tyanorum: cuius Episcopus Anthimus synodus provinciae in duas partes disfracit, invito licet Basilio, ut testatur Gregorius Nazianzenus. Sed cùm Principes faciliiores se præberent his innovationibus, Innocentius I. jam olim respondit Alexandro Antiocheno Episcopo Ecclesiarum statum divisionibus provinciarum à Princepe factis non immutari. Nam quod sciscitari, inquit,

Gregor. Naz. O-
rat. x. 77. 78
magis se suadet
eis dū disfrac-
tione synodicae, &
Marcomanni, 2.
nem. mī in tñ
apostolus pī nō
proscriptus.
Intra: Vetus testi-
moniū dū auctor
vō M. ipmītū.

K ij

utrum diuisis imperiali judicio provinciis, ut
due Metropoles fiant, sic duo Metropolitanus Epi-
scopi debeant nominari. Non ergo visum est ad
mobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ec-
clesiam commutari, honorisque aut divisiones
perpetui, quas pro suis caussis facienda duxerit
Imperator. Ergo secundum pristinum provincia-
rum morem, Metropolitanos Episcopos convenit
numerari. Sed nihil proferri potest illustrius
ea cognitione quae hac de re peracta est in
Concilio Chalcedonensi. Phoenicia subdita
erat Tyro civitati, quae erat provinciae me-
tropolis. Eustathius Episcopus Beryti in
eadem provincia, ut dignitatem Ecclesie
sua & urbi conciliaret, divisionem Phoenici-
ae primae à Theodosio Principe impetravit;
atque hoc pacto quorundam Episcoporum
ordinationem, & administrationem
Ecclesiarum, à Tyri Ecclesia ad suam tran-
stulit. Tamen Principis rescriptum vim non
habuit, quod attinet ad ecclesiasticam di-
visionem, donec ab Anatolio Constantino-
politano Episcopo, à Maximo Antiocheno,
(ad quem Phoenicia jure Patriarchico
pertinebat) & a ceteris Episcopis Constan-
tinopoli congregatis hæc episcopatum se-
cتو confirmata est. Synodico Decreto
Photius Episcopus Tyri subscriptis, sed in-
vitus, & excommunicatione à Synodo
Constantinopolitana ad consensum ada-
ctus. Itaque libello supplici rogat Marci-
num, ut pragmatica formâ ad Præfectos
Prætorio & ad Concilium Chalcedonense
missâ, antiqua jura Tyri Ecclesie restituat.
Principis magistratus, qui Concilio ade-
rant, dat in mandatis ut sancto cœtu de-
nuntient sibi non esse in animo ut Episcoporum
negotia secundum leges suas, sed
juxta Canones, regantur. Quæ non sunt
intelligenda in universo de omnibus Epi-
scoporum negotiis, sed de episcopatum
divisione & Episcoporum ordinationibus
huic vel illi Metropolitanu addicendis. Ita-
que rescripto jam ipsa Principis interlocu-
tione rescisso, sub ea conditione si Cano-
nibus adversaretur, Iudices interlocuti sunt,
ut canones de provinciarum institutione le-
gerentur. Sed ante lectio Patres ipsos
rogaverunt an vellent causam istam è rescri-
ptis datis discuti, an vero è Canonibus. Et
ut haberent quod sequentur, sacram syn-
odus monuerunt se jam prædictis quid
Principi videretur. Tunc Synodus in libe-
ram illam vocem constanter erupit: *Contra
regulas Pragmaticum nihil valebit. Regula Pa-
trum teneant.* Et à judicibus iterum interpel-
lata an liceret rescripto Principis aliena Ec-
clesie jura ab aliis Episcopis averti, respondit
hoc non licere secundum Canones.

L. un. C. de Me-
trop. Beryt.

Conc. Chalc.
A. 4.
Συνοδος Χαλ-
κεδονιανης
παραγόντος
Κανονων
Επισκοπου της
Φοινικης απο-
τελεσθεντος
ενεμονιανης
αποστολης.

T. 7. Διατάξεων
διατάξεων της οι-
κουσανης επισκοπης
και της ιεραρχης
της Φοινικης
επισκοπης
επισκοπης της
Φοινικης, η οποία
την προστασιαν
της ιεραρχης
επισκοπης της
Φοινικης.

Κανονιον ιεραρ-
χης επισκοπης
μετροποιοι
επισκοπης της ιε-
ραρχης επισκοπης
της Φοινικης
επισκοπης της
Φοινικης, η οποία
την προστασιαν
της ιεραρχης
επισκοπης της
Φοινικης.

II. Relecto itaque Nicenæ Synodi ca-
none, qui singulis provinciis unum tantum
Metropolitanum præesse decrevit, à quo
Episcoporum ordinationes penderent, de
Concilij totius sententia Iudices pronun-
tiat Photium Tyriorum metropoleos Epi-
scopum omnem potestatem ordinatio-
num in civitatibus Phœnicie primæ habitu-
rum, Eustathium verò Beryensem nihil
novi juris è pragmatice forma sibi vindica-
turum. Quod judicium acclamationibus
suis Synodus Chalcedonensis prosecuta est.
Vnde si quis penitus cognitionis hujus or-
dinem inspiciat, nullo negotio colliget le-
ges canonibus adversas nullius esse momen-
ti, cum in eam sententiam Marcianus Prin-
ceps & Synodus consentiant. Quæ regula
locum habet in specie proposita, scilicet in
iis quæ Ecclesiarum ordinationes respi-
ciunt; vel si quis vult eam ad altos calus
porrigere, ad eos tantum extendere oportet
quibus Canonum disciplina merè ecclæ-
siastica continetur. Deinde adverteret, syno-
dum non usurpare potestatem legem latam
à Principe antiquandi. Etenim prius à Mar-
ciano abrogata erat; & à Iudicibus de man-
dato Principis edictum fuerat, Imperatori
placere ut episcopalia negotia canonibus,
non legibus, regantur, quam sententiam
Synodus non promptit, sed amplexa est.
Itaque arbitrium revocatae legis penes Prin-
cipem integrum mansit.

III. Quinimò cum de rescripto Theo-
dosij in irritum mittendo & de restituenda
Photio juris antiqui possessione actum est,
Iudices ex sententia synodi, attamen Iude-
ces, judicium reddiderunt. Quod tamen
facere non tentarunt, cum in eadem causa
suborta est quæstio merè spiritualis, scilicet
de ordinationibus Episcoporum à Photio
Tyrensi peractis in iis civitatibus quæ à Ty-
riorum Ecclesia avulsa, Ecclesie Beryti
erant tributa. Etenim ab hac cognitione,
quia disceptatio canonica erat, & de ordi-
nibus ecclesiasticis agebatur, Iudices om-
nino abstinerunt. Interlocuti quidem sunt,
de episcopis ordinatis à Photio, amotis ve-
rò ab Eustathio, & ad presbyteratum deje-
ctis, quid videretur sancta synodo: quæ res-
pondit illos in Episcoporum numero esse
habendos, cum manus impositionem à
Metropolita suscepissent. Sed magistratus
hac de re pronuntiare noluerunt. De his, in-
quiunt, finaliter decernere ac definire, sancta
est synodi. Et statim Legati Romanae sedis,
Anatolius Constantinopolis, Maximus An-
tiochiae, Iuvenalis Hierosolymorum, Tha-
lassius Cæsareæ Cappadociæ, Eusebius An-
cyrae Galatæ Episcopi, sententiis ex ordine

dictis, censuerunt sacrilegium esse, si Episcopus ad gradum Presbyteri demittatur, atque adeo Episcopos à Photio ordinatos episcopalni dignitatibus restituendos esse, nisi ab ea ob crimen admisum exciderint. Consensu totius synodi, judicium Patrum & Archiepiscoporum, ut ipsi vocant, probatum est. Iudices, qui à pronuntiatione abstinebant, suas partes post judicium interponunt, scilicet imperialis auctoritatis confirmationem: *Magnificentissimi & gloriofissimi Indices dixerunt: Que placita sunt sancte synodo, in omne tempus firma custodiantur. Si quis discrimen perpendat primas & secundas cognitiones, prima quidem se Iudices immiscuisse reperiet, quia de rescindendo rescripto Principis, & de restituenda possessione juris ab Ecclesia Tyriorum distracti, augebatur; à secunda abstinuisse, quia de ordinationibus erat quæstio.*

IV. Sanè cùm Cecropius Episcopus exigeret ut generali definitione rescripta omnia revocarentur quæ provinciarum statum & ordinationum jura contra Canones immutaverant, iis verbis utitur quæ auctoritatem illam à Principe pendere docent. Et enim hoc decerni ab ipsis Iudicibus petit, & rationem addit, ne in singulis causis onerosum illis sit querentium petitionibus hac de re propositis satisfacere: *Ne potestas vestra accusationem & querimonias à quacunque persona accipiat, & fatigetur, néve nos conteramus, petimus ut sine contradictione cessent ea pragmatica que in detrimentum Canonum à quibusdam facta sunt in omni provincia. Canones autem per omnia teneant. Sic enim & fides custoditur, & unaqueq; Ecclesia tutum statum habebit. Ac ne licet aliquis preter Canones ordinare. Sed præstat audire ipsa verba synodi: quæ interpellata à Iudicibus an iis adhaeret quæ à Cecropio suggesta erant, acclamavit omnes eadem dicere, rescripta in irritum mitenda, Canones retinendos, illud tamen à Iudicibus decernendum. Sancta Synodus acclamavit: Omnes eadem dicimus, universa pragmatica cessabunt, regule teneant. & hec à vobis fiat. Quod cùm à Iudicibus decretum suisset, in votorum acclamationes pro salute Imperatoris & Augustæ, imò & ipsorum Iudicum, Synodus erupit: Multos annos Imperatoris, multos annos Augustæ, multos annos Iudicum. Hoc justum judicium. Inisti justè judicarunt.*

V. Principis decretum & Iudicum sententiam canon Concilij fecutus est, qui vetat in futurum Episcopos ne divisiones illastrentare Principum rescriptis moliantur; sed prudentissimè pœnam suam ita temperat, ut nullo vitio rescriptis imputato, solos Epi-

scopos gradus periculo mulctet. Statuit ergo Canon 12. Syn. Chalced.

Alioqui qui hoc adnisi facit, amissioni gradus proprii subjacebit. In præteritum vero, honorem principium iis Episcopis indulget qui

civitatis illas tenent quæ metropoleos de- Canon 17. ejus-
cusi imperatorio rescripto sunt affectuæ, sal- deni Synodi: En-
tibus Ecclesiæ metropolitanæ juribus suis. Vi- tate xxviii. cap. 2.
dentur tamen hujus Concilij Patres canonis
illius Decretum infregisse canone xvi. 1.
quo cavetur ut civiles dispositions & pu-

blicas, ecclesiasticarum quoque parœcia-
rum ordines subsequantur. Vnde Zonaras
commentarii ad canonem xxxviii. Sexta
Synodi in Trullo, quo xvi. Concilij
Chalcedonensis canon confirmatur, eam
Principibus auctoritatem vindicavit ut si
quam civitatem de novo excitarent, eique
deces episcopatus aut metropoleos adde-
rent, eodem gradu in negotiis ecclesiasticis
civitas illa haberetur. In qua explicatione
modestius se gesit quam Theodorus Balsa-
mo, qui secundum sententiam quæ jam apud
Græcos invaluerat, abscessæ & in univer-
sum Principibus asserti jus metropoleon &
episcopatum instituendorum, non tantum
in novis, sed etiam in quibuscumque civi-
tatisbus. Et in eam rem utitur Aurea Bulla
Alexij Comneni: qui cùm sibi perfuasisset
hoc privilegium à canone Imperatoribus es-
se concessum, hanc majestati sua injuriam
fieri non est passus ut sibi jus illud querelis
duorum Metropolitanorum auferretur. Ita-
que cùm Heracleæ Metropolitanus vacan-
te sede Ecclesiæ Madiranæ, (quæ in metro-
poleos dignitatem rescripto Principis eve-
cta fuerat) & Ancyrae Metropolitanus va-
cante idem Ecclesiæ Basilei, (cui metro-
polis decus collatum fuerat) ordinationes
earum Ecclesiarum sibi quisque vindicarent
juxta Canones; (à quibus repelliri non posse
dicerent eo nomine quod metropoliticum
honorem cùm essent lìteris Principis con-
secutæ, earum ordinatio, ut & ceterarum
omnium metropolitanarum Ecclesiarum,
Patriarchæ Constantinopolitano compete-
bat) Alexius judicium hujus controversiæ
præsente synodo suscepit, atque ex Conci-
lij sententia, instituendarum metropoleon &
episcopatum jus penes Principes esse
decrevit, ex canone xvi. Concilij Chal-
cedonensis. Canonis autem xii. senten-
tiam hac distinctione elusit, illicitam esse
provinciarum divisionem, si ambitu Epi-
scopi procurentur, aliud esse, si nulla gra-
tia intercedente, Princeps ultro vel urbis
dignitate, vel Ecclesiæ splendore, vel Epi-
scopi egregia virtute inductus, hoc benefi-
cium indulget. & in eam rem causæ istius

Zonaras in c. 38.
Syn. in Trullo.
Canon 17. cap. 2.
Sexta Synodi in
Trullo & in can.
16. Conc. Carth.

Balsamo in c. 17.
Conc. Chal. & 18.
Sexta Synodi in
Trullo & in can.
16. Conc. Carth.

cognitionem Patriarchæ detulit antequam consensum his rescriptis gratiosis præbeat. Sed nemo non videt his interpretationibus Imperatorem & Patriarcham vim apertam Canonibus intulisse, ut Ecclesiam Constantinopolitanam amplificarent.

V I. Mihi verò sinceror videtur esse canonis xvii. Chalcedonensis explicatio, quæ xii. sententiam non laedit, ita ut fixum sit & certum provincias à Principibus in duas metropoles dividi non posse ex illo canone xii. Quam ad rem non pertinet canon xvii. cùm eo id tantum cautum fuisse mihi videatur, ut si urbem aliquam de novo condederet Princeps, ad cuius conventum & jurisdictionem pagos aliquot è vicina civitate distractos adjungeret, civili formæ se ecclesiasticus ordo accommodaret; adeóque remota triginta annorum vel longioris temporis præscriptione, pagi à vicino Episcopo avulsi, Episcopo illi tribuerentur in cuius parœcia urbs nova sita est. Vnde sequitur ab Episcopo illius parœcia, in qua urbs condita est, pagos novæ urbis territorio contributos, & ab episcopatu vicino distractos vindicari, nulla possessionis antique ratione habita. Attamen non conceditur Principi ut novum episcopatum rescripto suo instituat; multò minus, ad omnes urbes quæ civitatis honore decoratae fuerint à Princeps, vel ad provinciarum divisiones & metropoleon dignitates ab eo decretas, trahenda essent; etiamsi de episcopatu à synodo instituendo in urbe de novo condita hæc dici possent juxta Zonaræ mentem.

V II. Partes suas Iudices & Concilium Chalcedonense interposuerunt in dirimenda contentione quæ orta erat à multis retro annis ob rescripta elicita ad instaurandum Patriarchatum Hierosolymorum. Quartus honoris gradus, post trium primarum sediū Episcopos, firmatus fuerat Ælia seu mavis Hierosolymitano Episcopo, canone vii. Concilij Nicæni. Sed nulla, ne in provinciis quidem Palæstina, quæ Cæsarea Episcopo parebant, auctoritate potitus est, donec rescriptis Principum Phœnicias, Arabiam, & tres Palæstinas à Patriarchatu Antiocheno avulsas obtinuit. Ea res magnos motus in illis provinciis excitavit, qui transactio sifiti sunt quam Maximus Antiochenus, & Iuvenalis Hierosolymitanus, in Concilio Chalcedonensi iniverunt; ea conditione, ut Phœnicia & Arabia Antiochenæ Ecclesia redderentur, sed Palæstina Hierosolymitano Episcopo cederent. De rescriptis ex utraque parte imperatis, de constitutis novis Diœceseon finibus, & de ordinationibus Episcoporum addicendis

agebatur. Itaque in re mixta, Decretum Principis & Concilij, transactioni firmande interponendum erat. Magistratus imperatorij referunt Concilio, sibi mandatum à Principe ut de lite mota cognoscerent, sed Episcopos pāta quadam inivisse quæ videantur æquitate nitit, ideoque sibi visum ut communi Decreto firmentur. Recitatis à Maximo & Iuvenale transactionis conditionibus, Legati Romani ceterique Episcopii sua interlocutione, & postremo Iudices suo decreto eas confirmaverunt. Firmata etiam, inquit, per nostrum Decretum & sententiam sancti Concilij in omni tempore permanebit Episcoporum consensio, vacantibus scilicet secundum iussionem divinissimi & piissimi Principis omnibus pragmaticis, & quocunque modo sacris ab utraque parte literis impetratis; insuper & multatione que in eis, hujus rei causa, noscitur contineri.

C A P V T I X.

Synopsis.

I. Iustinianus in urbe Iustiniana archiepiscopatum constituit, adscriptis illi septem provinciis. Non confituit jus novum, sed antiquum partim restauravit. Vigilius Papa confirmare que Princeps decreverat. Episcopus Iustiniana, Patriarcha dicitur.

II. Iustinianopolis aut̄a quoque dignitate Patriarchali. Sed differt à Iustiniana. Est eadem urbs cum Constantiæ metropoli Cyri. Ea dignitas personalis collata Joanni Episcopo à Synodo Trullanæ, consenſu Imperatoris.

III. Vtique Ponto in unam provinciam redato, nibil immutavit Iustinianus quoad sacerdoria. Nec etiam in Paphlagonia. Solida illius provincie metropolis erat urbs Gangram, regia Dejotari. Ea immutata, nova Honoriadis provincia constituta est, cum sua metropoli Claudiopoleos. Rediit in unum corpus Paphlagonia, utraq[ue] metropoli salva. Videatur aliquando Paphlagonia adjuncta fuisse Galatia.

IV. Ecclesia Galicana non passa est à Regibus novos episcopatus institui, quod tentaverat Childebertus Meledunus, ad petitionem plebis.

V. Et Sigibertus id fieri obtinuerat Castroduni in diœcesi Carnotena, quod refessum à Synodo Parisiensis.

VI. Rogerius in Sicilia episcopatum Troinensem instituit, Messanensi à se restaurato adjunxit, sed Summi Pontificis auctoritate. Vt Otto Gnesnensem in Polonia.

VII. Damnata opinio corum qui hoc jus Principibus vindicant. Eorum tamen consensus necessarius.

I. **V**STINIANUS Imperator videtur canones Concilij Chalcedonensis infregisse, cùm Iustiniana patriæ suæ episcopatum in summum sacerdotij fastigium evexit, Archiepiscopi dignitate & auctoritate in septem provincias illi concessa, nempe in

Daciam Mediterraneam, Daciam Ripensem, Meesium superiorem, Dardaniam, Prevalim, secundam Macedoniam, & partem secundam Pannoniae; ita ut Archiepiscopus earum provinciarum Metropolitanus det jura & ordinationes, ipsaque à Concilio suo ordinetur. Fateor has provincias Illyricanae Dioeceseos, distractas ab Ecclesia Thessalonicensi. Sed huic novitati eum colorem quæsivit Iustinianus, ornandæ patriæ suæ avidus Princeps, quod veterem consuetudinem, quæ bellorum tempestatibus deleta erat, restitueret in integrum. Cum enim, inquit ille, in antiquis temporibus Sirmy prefectura fuerit constituta, ibique omne fuerit Illyrici fastigium tam in civilibus quam in episcopilibus causis, postea autem Atelianis temporibus eisdem locis devastatis, Appenninus Prefectus prætorio de Sirmiana civitate in Thessalonicanam profugus venerat, tum ipsam prefecturam & sacerdotalis honor secutus, & Thessalonicensis Episcopus non sua auctoritate, sed sub umbra præfectura, meruit aliquam prerogativam. Quare cùm plurimas Illyrici Occidentalis provincias armis receperisset, æquum esse putavit ut his Imperij partibus pristina dignitas sacerdotij restauraretur. Quod Vigilius Pontifex ratum habuit, & Archiepiscopo Iustinianæ vices suas delegavit per illas provincias quæ in Patriarchatu Occidentis sitæ erant. Vnde Patriarchæ nomen huic Archiepiscopo datum est à Europolata & Barlaamo, & subscriptio ejus admissa in ordine Patriarcharum in Trullana Synodo, juxta mentem Illustrissimi Cardinalis Perroni.

II. Quamvis, ut verum fatear, in Synodi Trullanæ subscriptionibus non agatur de Iustinianæ primæ Archiepiscopo, sed de Ioanne Archiepiscopo novæ Iustinianopolis. Porro urbs Metropolitana insula Cypræ, quæ Constantia dicebatur, à Iustiniano Imperatore, cui familiare fuit clarioribus urbibus nomen suum imponere, Iustinianopolis dicta est. Ejus urbis episcopatum gerebat Ioannes, qui, Sarracenis Cyprum invadentibus, in Hellepontiorum provinciam unâ cum plerisque insulæ illius incolis commigravit. Quare synodus Trullana de consensu Imperatoris duo quadam in gratiam Ioannis decrevit. Primum est, ut nova Iustinianopolis, seu Constantia Cypræ, privilegiis sibi à Synodo Ephesina indultis potiatur, id est, ut sedi Antiochenæ non subjiciatur, sed fruatur plena libertate & auctoritatè. Quod Trullano canone sic concipitur, ut illius Constantinopolitane sedis competat, τὸ διεγον ἔχον τῆς Κορυφαῖς πόλεως. Alterum verò beneficium quod Ioanni in-

dulgetur hoc est, ut provincia Helleponti pleno jure illi subjiciatur, ita ut ipsius quoque Cyziceni Episcopi provincia Hellepontiacæ Metropolitanus ordinationem celebret. Ex his duobus privilegiis, primum, quod Synodi Oecumenicæ Ephesina judicio nitebatur, ad posteros manavit. Vnde in veteri Notitia temporibus Leonis Philosophi concinnata recte observatum est insulam Cypræ non subesse apostolico throno Antiochiae. Attamen in Collectione Arabica ordinatio hujus Metropolitanus tribuitur Antiocheno Patriarchæ. Quæ innovatio accidit post Leonis Philosophi ætatem, id est, post annum nonagesimum. Vnde Collectionis illius Arabicæ tempus colligere licet. Secundum verò privilegium videtur personale fuisse, in gratiam Ioannis Archiepiscopi. Vnde factum ut cum ipsius persona jus quoque illud extinetum fuerit. Quare non erat quod Balsamo querendum scriberet quomodo jure illo Archiepiscopus Cypri cedisset. Ceterum quod attinet ad institutum meum, ex canone Trullano constat novum quendam & extraordinarium imò verò personalem Patriarchatum in provincia Hellepontiacæ constitutum, collatumque Ioanni Archiepiscopo Cypri; id tamen factum auctoritate ecclesiastica, à plenaria Synodo Orientali, cui Patriarchæ quatuor intererant, quamvis huic innovationi Iustiniani Rhinotmeti Principis consensus acceperit. Idque eò facilitis tentatum est, quod dignitas exarchica Metropolitanus Cypri antea competebat.

III. Ut autem redeam ad Iustinianum nostrum; in eo maximopere laudandus est, quod etsi, ut erat novi juris appetentissimus conditor, multa in provinciis innovavit, singularem tamen curam gesit ne in sacerdotio aliquid mutaretur. Vtrumque Pontum in unam provinciam redigir, ea lege, ut Amaseæ & Neocæfareæ urbibus metropolis nomen non detrahatur. Nihil Nov. 28. αὐτὴν τὰς ἵπαστρας ἀπέτρεψεν. enim, inquit, circa sacerdotium illarum invenimus.

Idem jus in Paphlagonia constituit, ita ut etsi illius Edicto gens Paphlagonum in unam provinciam coaluerit, nihil à veteri forma, quoad sacerdotium & duorum Metropolitanorum dignitates, decederet. Paphlagonia testamento Philomenis Regis in Romanam Rempublicam transcripta est, & in provinciæ formulam redacta. In oppido Gangrarum Rex illius gentis Dejotarus regiam constituerat, ut docuit Strabo. In de Gangreni urbi conciliata est metropolis totius gentis dignitas, quam in dispositione ecclesiastica constanter etiam reti-

Notitia antiqua.
dicitur in Trullo
deinde Tunc
cum Amaseak
spouse.

Collectione Arabica
can. XXXVII.

Balsamo ad can.
39. Syn. in Trullo.

Nov. 28. αὐτὴν τὰς ἵπαστρας ἀπέτρεψεν.

Sextus Rufus.

Strabo lib. 11.

Nov. 19. ad Epist. ad
Priscilium. Arme-
nia c. 1. dicit illa
epistola. Regum imperio
Zec. 12. regnare
ad ipsius regnum
etiam quodcumque
vixit. Accidit tamen huic provinciae ut tem-
poribus Honorij Imperat. aliquor urbibus
minueretur; qua cum tribus oppidis à Bi-
thynia recisis, in provincia specialis no-
men concesserunt, cui Honoriadis nomen
impositum. Huic novae provinciae sua me-
tropolis non defuit, nempe Claudiopolis,
una ex urbibus Bithyniae; qua statim ea-
dem dignitate in Ecclesia aucta est. Vnde
Claudiopolis recenter inter civitates me-
tropolitanae in subscriptionibus Concilij
Chalcedonensis aequè ac civitas Gangra-
rum. Ex Honoriade & reliqua Paphlagonia
unum provinciae corpus Iustinianus
constituit, ea lege, ut de dignitate ecclie-
siastica utriusque metropoleos nihil depe-
riret. Ante conjunctionem istam videtur
imminuta semel Paphlagonia, adjuncta
fuisse Galatiae. Vnde vetus auctor scripit:
επ τη Γαλατια Παφλαγονια. Quod Gangren-
sibus clericis occasionem præbuit trium
Episcoporum suorum ordinationem ab E-
piscopis Ancyra Metropolitanis Galatæ
petere.

Defensio pro-
vinc. MS. adjunc-
ta Paderborn.
Conc. Chalc. A.D.
xx.

Nov. 31. De de-
scriptione quatuor
Provinciarum Arme-
niæ c. 1. dicit illa
epistola. Regum imperio
Zec. 12. regnare
ad ipsius regnum
etiam quodcumque
vixit. Quam religionem in provinciarum con-
junctionibus adhibuit Iustinianus ut nihil
immutaret in sacerdotio, eadem usus est
in provinciarum sectionibus. Armenia tri-
buta fuerat in primam & secundam, &
suis Metropolitanis parebat. Sed Iustiniano,
qui devictis barbaris Imperij fines pro-
tulit, visum est integrum Armeniam in qua-
tuor provincias partiri, que totidem magi-
stratus regenda committeretur. Que ve-
ro, inquit, ad sacerdotia speland, ea, ut sae-
diximus, volumus in pristina manere forma,
negotio ipso negue circa jus metropoliticum ne-
que circa ordinationes vel mutationem vel nova-
tionem suscipiente.

I. Gallicana Ecclesia in eandem sen-
tentiam cum Synodo Chalcedonensi & In-
nocentij decreto consipravit, putavítque
nefas esse Regum imperio episcopatus no-
vos instaurare. Cū enim Childebertus Rex
Francorum Meleduni, qua urbs erat in
diœcesi Senonensi sita, Episcopum ordi-
nandum ad petitionem plebis curaret, & in
eam rem cuperet Leonem Senonensem Epi-
scopum Metropolitanum adesse; ille con-
stantissime respondit epistola ad Regem
data: Custodite, queso, statuta Patrum; &
Canonum severitate constricti, non patiamini,
sicut scribitis, ad petitionem ejus plebis, super-
stite proprio Sacerdotio, alterum Episcopum ordi-
nari. Quia si hoc credunt quod nefas est credi,
desertores potius judicandi sunt quam fideles.
Et non eorum preces facile audiri debent à Prin-
cipe, quorum petitionibus potius generantur
scandala, quam pax Deo amata servatur. Epi-

Epistola Leonis ad
Child. T. 1. Con-
sil. Gall. an. 518.

ftolam vero his verbis concludit: Nam glo-
ria vestra optimè debet & credere & scire. quia
si contra statuta Canonum quicunque Episcoporum
sine consensu nostro Meledone Episcopam
voluerit ordinare, usque ad Pape notitiam vel
synodalem andientiam, tam hi qui ordinaverint,
quam qui ordinati fuerint, a nostra erunt com-
munione disjuncti.

V. Novi episcopatus institutionem ten-
taverat tantum Childebertus. Sed Sig-
berti Regis consensu peracta fuerat in Ca-
stro Dunensi, parœcia Carnotena; ubi
Promotus Presbyter, seca diœcesi, Epi-
scopus fuerat institutus. Ægrè tulit hanc
sibi & Ecclesiæ Carnotena factam injuriam
Pappolus Episcopus Carnotensis, qui rem
omnem ad Concilium Parisiense detulit.
Et synodus quidem nefarium conatum
damnans, Promotum ab episcopali digni-
tate dejecto, & integræ diœceseos admini-
strationem Pappolo restituit; sed præterea
Regem gravi oratione officij sui admonuit
ne Promoti causam conclamatam ultrà tue-
re: Quantum ineffabili gaudio synodali
Concilio nuntiatur, quandoquidem à Catholicis
Principes nova pro dilectione Christi concipi-
tur, tantum lamentabile execrandumque censetur,
cum in Ecclesia sancta contra Deum & co-
tra canonum disciplinam dissensio generatur.
Tum recitata Promoti consecratione, ad-
dit: Quam rem licet vix credere possumus cum
consenfu glorie vestre fieri potuisse; tamen si
cujscumque prava suggestione preventi, in hac
tom obscena & Ecclesiæ universa contraria con-
sensisti, ab hujusmodi scandali defensione sin-
ceritatis vestre conscientiam expietis.

V. I. Cū Rogerius Calabriæ & Siciliæ
comes felicibus armis Siciliam à Sarraceni-
nis extorsit, in id omne studium suum con-
tulit, ut episcopatus in illa insula restitue-
ret. quod perfecit immanni sumptu, & libe-
ralite qua hominem gente Gallum dece-
ret. Ac primò Troïensem episcopatum
instituit: quem deinde cum Messanensi,
cujus restaurationem aggressus est, diplo-
mate suo conjunxit quidem, sed de Summi
Pontificis consilio & auctoritate, ut pater
ex ipsarum literarum Rogerij lectione, quas
Sigilli nomine inscripsit. Eadem auctoritate
Pontificis Gnesnensem archiepiscopatum
in Polonia ab Ottone III. constitutum
fuisse anno DCCCCXIX. ex Ditzaro
recte censuit Illustrissimus Cardin. Baroni-
nus.

VII. Quare non est quod à communi
Universalis Ecclesiæ sensu recedamus, fac-
ta in Principes adulatio; ut contigit
Marco Antonio de Dominis, qui episco-
patuum institutionem Regibus perperam
&

Epistola Concil.
an. IV. ad Epis-
copum Regum
173.

Fatig. diploma
Rogerij apud Ul-
bermann Prola.
Dicitur. De
adversarij re-
cte fidei pat-
t. c. 4.
III. Card. Bar. M
an. 999.

Marcus Antonio de
Dominis. L. 6. De
Rep. Eccl. c. 1. f.
158. & 169.

& contra ipsos Canones afferuit. cuius sententiam recentiores aliqui amplexi sunt. Tota rei istius disponendæ ratio ad Ecclesiæ pertinet, quemadmodum dixi. quam tamen sine consensu Principum peragere non deber, ut ostendam libro iv. cap. xiii.

C A P V T X.

Synopsis.

I. *Etsi Principes leges ecclesiasticas condere non possint, ad Tuitionem Canonum tenentur ex officio. De religione satagere debent etiam pagani Principes, ob civium tranquillitatem. Et legibus suis injurias Deo factas ulcisci Christiani Reges, ad Dei cultum amplificandum adstricili ex eo quod Christo nomen derint.*

II. *Garcia opinio, puritanis eundem esse finem legum civilium & ecclesiasticarum, apud Christianos, scilicet felicitatem eternam civium. Discrepantibus hanc legum ex sententia auctoris. Canones singulis instrumenta felicitatis illius parant. Leges pacem publicam singulis civibus, & per consequentiam, eternam felicitatem. Patris & Regis in hoc capite comparatio-*

III. Societas religionis & regni. Virique proficeretur tenetur Princeps, ex Theodosio, & Concilio Ephesino.

IV. Tuitio Ecclesie Regibus Christianis commissa à Christo. Probatur ex Paulo, & Augustino.

V. Idem probatur ex psalmo secundo & variis locis Augustini, & ex Sixto I.

VI. Discussus Eusebius locus de Episcopo N. i. qui male vulgo explicatur. Constantinus dictus ab Eusebio Episcopatus communis.

VII. Pacem Ecclesie conservabant Principes, in dictis synodis, & confirmatione decretorum synodaliuum, ex Iustiniano, & Quinta Synodo.

VIII. Discremen inter Decreta fidei & disciplinae, quod attingat ad confirmationem Principum.

X. Synodus Nicena à Constantino confirmata, Constantinopolitana à Theodosio, & Ephesina ab altero Theodosio.

X. Marcianus confirmat Chalcedonensem.

XI. Iustinianus depositioni Anthimi imperialem auctoritatem adjunxit.

XII. Constantinus Pogonatus confirmat decretum Sexta Synodi, quod gratum Leonis secundo. Synodus in Trullo perit confirmationem à Principe. Septima & Orlava Synodus ab Imperatoribus confirmata, postquam illis constituti libero consensu Episcoporum omnia decreta.

XIII. Principes non condunt novos canones, sed conditorum executionem decernunt, ex Facundo Hermianensi.

I. **E**T si leges ecclesiasticis & spirituallibus rebus indicere, modo quem capite septimo explicui, non contineatur intra fines regiae potestatis, attamen canonicas constitutiones suis etiam legibus tueri ex officio Principes tenentur. Quod ita velim intelligi, ut non solum interpellati & rogati Principes ministerium suum ad Ca-

nonum observationem commodare possint, sed etiam ex officio in eam curam incumbere teneantur. Licet enim Reipublicæ administratio eo fine illis à divino numine credita sit, ut civium tranquillitatem procurent, atque ex illo capite de vera religione constituenda debeant esse solliciti, quia cives in officio suo erga se & erga Principem religionis cultu veluti vinculo quodam adstringuntur, ut de Romanis observavit Augustinus, in nobiliores tamen curas ipsa natura duce assurgunt. Etenim cum

August. lib. 4. de Civ. Dei cap. 32.

naturæ auspiciis unicuique sit insita superna alicujus numinis cognitio, à quo cetera omnia pendent; ipsi etiam Principes, quibus veræ religionis lumen non effusit, non solum privatis studiis numen illud colere teneantur, sed etiam publicis legibus contumelias qua illi aut idolatriâ aut monstris criminum à civibus inferuntur, ulcisci. Si paganos Principes huic officio addictos fatemur; quanto magis Principibus Christianis, qui vera fide imbuti, auxiliis gratiæ, naturalis cognitionis fines excederunt, religionis promovenda & tuenda curam impensis incumbere dicemus; ita ut omne

studium suum & operam conferant ad cultum divini numinis amplificandum, qui in fide & disciplina versatur. Ad quæ officia Principes adigi putamus, non ex eo tantum capite quod ea ad felicitatem Imperij conducant, quæ quidem ut plurimum cum illis est conjuncta; sed ex eo etiam, quod nomen suum Christo dederint, eique caput suum & ipsam regiam dignitatem devoverint.

II. Quod ut accuratiū intelligatur, observandum est sententiam meam abesse à Fortunio Garcia opinione, qui eundem esse legum civilium & canonicarum finem contendit; adeo ut legi civili non solum propositus sit finis promovenda tranquillitatis publicæ, sed etiam veræ æternæque felicitatis civibus procuranda. Fatoe enim hoc esse præcipuum discremen inter canonum decreta & leges publicas, (ut ego quidem existimo, licet alij aliter interpretentur) quod illa unicusque Christiano felicitatem æternam parent, & ad eum finem instrumenta accommodata subministrent; hæc verò Reipublicæ pacem, & singulorum ci-vium, quatenus sunt partes Reipublicæ, promoveant, & cultum Christo debitum generaliter sanciant, peccatis in contumaces lati; unde per consequentiam amotis impedimentis, felicitas æterna singulorum ci-vium procuretur. Par esse videtur hac in parte Regis & Patris officium. Ut enim parentibus incumbit, præcipue quidem ut liberos exhibeant, sed huic naturali curæ ac-

Fortunius Garcia
De ultimo fine
uniusque Iuris.
Vide Sacrum lib.
3. De legibus c. 11.

cedit etiam altera ex professione religionis Christianæ profecta, ut eos in veram fidem & pietatem erudiendos magistris tradant; ita etiam Principes, quibus divinum numen ad procurandam in Republica pacem vices suas commisit, eō etiam studium suum porrigerere debent, ut cives ad felicitatem æternam prosequendam compellant. quod omnino aſſequentur, si per Episcopos, quae ad fidei sinceritatem & mores componendos pertinent, populis denuntiari current, res in hoc genere ab Ecclesia decretas suis legibus fanticant, & ne rebus constitutis vis aliqua fiat, sedulò invigilant. Ita enim fiet ut Imperij & Ecclesiæ pacem ex aequo inviolatam praestent.

I I I. Huic officio Theodosius Imperator se adstringi fatetur iis literis quas ad Synodum Ephesinam dedit: quarum testimonio eō lubentius utor, quod Oecumenicæ Syndodi judicio approbata & in Acta relata sunt. Ex iis patet societatem & cognationem quandam intercedere inter Religionem & Rempublicam; ad Principis studium pertinere ecclesiastici status aequè ac Imperij pacem, regij munera esse ut eum firmum & inviolatum præster ex omnium consensu, pietatis religionisque sinceritatem tueatur, curètque ut eorum qui Clerico adscripti sunt emendata sit castigataque vita. Quare non alienum erit integra verba Theodosij referre, quæ præcipias regulas complectuntur quibus Ecclesia Gallicanæ Libertas continetur.

Reipublice nostræ constitutio cā que in Deum est pietate precipue nititur, multaque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedit. Nam & ex se invicem pendent, & utraque prosperis alterius successibus incrementa sumit: quandoquidem ut vera religio justâ actione perficitur, ita Rēpublica utriusque openixa florescit. Cum itaque Deus Imperij habens nobis tradiderit, iisque qui imperio nostro parent, pietatis & securitatis quoddam quasi vinculum nos esse voluerit; harum inter se societatem, providentia & hominibus medios nos prebentes, indivulsa perpetuo conservare contendimus. Infrā:

Ante omnia autem in id operam damus ut ecclesiasticus status ejusmodi sit qui & Deum deceat, & temporibus nostris quam maxime congruat, idēmque ex omnium concordia & confessione suam tranquillitatem obtineat, tum per ecclesiasticarum controversiarum à turbis & seditionibus liber existat, tum demum ut pia religio ab omni reprehensione immunit perseveret; eorūmque vita qui vel inter Clericos censentur, vel magno quoque inter illos sacerdotio funguntur, omni prorsus nexo & culpa vacet.

I V. Hæc autem Ecclesiæ tuendæ provincia Christianis Principibus ab ipso Chri-

sto mandata est, ut veterum auctoritate è sacris Scripturis deprompta docemur. In eam sententiam Paulus Apostolus monet acceptum esse Deo ut Reges Christianæ fidei adscribantur, regiamque majestatem Christiani facti retineant, utique perfidiā ejuratā, ceteris Christianis tranquillam vitam præstent, cum omni pietate & sanctitate conjunctam. Hic est enim genuinus sensus horum verborum: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Officio autem illo Reges defungi non possunt, nisi merum imperium adhibeant, & jus gladij quod Deus illis mandavit. Vnde Augustinus: *Nam & terrena potestates, quando schismaticos persequuntur, ea regula se defendunt, quia dicit Apostolus, Qui potestati resistit, Dei ordinations resistit. non enim frustra gladium portat. Mox Donatistas alloquens: Cognoscentes vestri schismatis nefas, constituant adversus vos pro sua sollicitudine ac potestate quod volunt.*

V. Ad Ecclesiæ Christianæ Tutionem à Princibus præstandam referendus est etiam psalmus secundus: qui pleniū ad Christum pertinet, quam ad Davidem, ut ipsi Apostoli restantur. Is autem psalmus Principes omnes hortatur ut Dei Filiū venerabundi fusciant; hoc est, ut se illi ministros, quæ Reges sunt, exhibeant, quemadmodum vere interpretatur Augustinus: *In hoc, inquit, Reges, sicut eis divinitus precipit, Deo servient, in quantum Reges sunt, si in regno suo bona jubeant, mala prohibeant, non solum que pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.*

Et in epistola ad Bonifacium: *Quomodo ergo Reges Domino serviant in timore, nisi ea quæ contra iussum Domini sunt, religiosa severitate prohibendo atque pleſſando? Aliter enim servit quæ homo est, aliter quæ Rex est. In hoc ergo servient Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum eas faciunt ad serviendum illi quæ non possunt facere nisi Reges.* Sixtus Romanus Pontifex in eandem sententiam hujus psalmi verba exceptit, cum Imperatoribus gratulatur de proscripta Nestorij hærefi: *Sciunt Scitius epib. 14 nempe Imperatores) se illi fenerare sollicitudinem suam, qui eam cum grandi reddat usura. De qua re nos convenit gloriari, quia celestem Regem videmus fæderatos habere Reges terrarum. Intelligent, sicut ait David, & eru-*

Relatio Syndodi ad Theod.
Part. 1. cap. 32.
Item 7. cap. 32.
Zonaras 7. cap. 32.
part. 1. cap. 32.
part. 1. cap. 32.
part. 1. cap. 32.

Concil. Ephes.
Part. 1. cap. 32.
Item 7. cap. 32.
Zonaras 7. cap. 32.
part. 1. cap. 32.
part. 1. cap. 32.

Ante omnia autem in id operam
damus ut ecclesiasticus status ejusmodi sit
qui & Deum deceat, & temporibus nostris quam
maxime congruat, idēmque ex omnium concor-
dia & confessione suam tranquillitatem obtineat,
tum per ecclesiasticarum controversiarum à tur-
bis & seditionibus liber existat, tum demum
ut pia religio ab omni reprehensione immunit
perseveret; eorūmque vita qui vel inter Clericos
censentur, vel magno quoque inter illos sacerdotio
funguntur, omni prorsus nexo & culpa vacet.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

diti sunt, qui judicant terram; quando, sicut dicit alibi, ipse & omnes populi laudant nomen Domini. Hanc potestatem legum ferendrum pro fidei & disciplinæ tuitione, summo Christi munere Ecclesia concessam fuisse, ex eodem psalmo probat Augustinus, Donatistæ increpans, qui de lati adversum se ab Imperatore legibus conquerebantur: Vnde ergo presumimus, inquit, si vultus nosse, illum cogitate de quo Propheta pronuntiavit dicens: Adorabunt eum omnes Reges terre, & omnes gentes servient illi. Et ideo hac Ecclesiæ potestate utimur, quam ei Dominus & promisit & dedit. Imperatores enim, si in errore essent, quod absit, pro errore suo contra veritatem leges darent &c. Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipsa veritate contra errorem jubent. Quod quisque contempserit, ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnaltus, & apud Deum frontem non habebit, qui hoc facere noluit quod ei per cor Regis ipsa Veritas jussit. Ex mox: Si iussiones Regum non pertinent ad predicationem religionem, & sacralegia prohibenda; quare ad Edictum Regis talia jubentur, etiam ipsis vos (Donatistæ) signatus?

V I. Quare non dubitavit Leo Pontifex Leonem Imperatorem his verbis alloqui: *Debes incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regim: n, sed etiam maximè ad Ecclesiæ presidium esse collatum; ut ausus nefarios comprimendo, & que bene sunt statuta defendas, & veram pacem iis qui sunt turbata restituas. Alibi idem Pontifex profitet res humanas aliter turas esse non posse, nisi que ad divinam confessionem pertinent, & regia & sacerdotalis defendat auctoritas. Quare & Theodosio non solum regium sed etiam sacerdotalem animum inesse gaudet, ob Synodus Ephesinam indicatam, proscriptosque legibus suis hæreticos; Et Marcianum Custodem fidei vocat ob perculsum Eutychetem.*

V II. Solet ad asserendam Principibus tuenda Ecclesia auctoritatem proferri celebris illa Constantini ad Episcopos oratio, qua illos intra Ecclesiam, se autem extra Ecclesiam Episcopum constitutum dixit, apud Eusebium. Sed si haec probatio in tetricum lectorum incideret, reponere posset, verbis Græcis aliam inesse sententiam, qua ad personas, non ad res ipsas, sit referenda; ita ut significetur Episcopos eorum curam gerere qui Ecclesiæ adscripti fidem Christianam profiterentur; se vero Gentilium, qui essent extra Ecclesiam, saluti consulere, sacrificiis pagorum vetitis, dominici diei cultu & feriacione præcepta, etiam ipsis Gentilibus; quemadmodum superioribus & sequentibus ca-

pitibus explicuit Eusebius. Quare satius est ab eo argumento abstinere, praesertim cum manifestiora suppetant. Quod si cui illa Episcopi appellatio arrideat, poterit eam tueri Eusebij auctoritate, qui hunc ipsum Constantinum, Episcoporum Synodus à se indicatis interfusile, atque rerum in deliberationem vocatarum se participem fecisse, communemque concordiam procurasse scripsit, tanquam *communem Episcopum* à Deo constitutum. Ob eam curam Marciano Augustino acclamatum est à Concilio Chalcedonensi: τῷ ἡρεῖ, τῷ βασιλεῖ. Sacerdoti, Imperatori. Ecclesiasticorum enim negotiorum statui extero ab illo Principe, quemadmodum à ceteris Principibus Christianis, optimè cautum erat: quorum in eo articulo tanta vigebat auctoritas, ut Socrates scripserit, ab Imperatorum arbitrio, ex quo Christianam fidem amplexi sunt, res ecclesiasticas peperdissent.

VIII. Possunt alia quamplurima in eandem sententiam testimonia congerere, quibus probatur ex officio Principibus incumbere ut pacem Ecclesiæ tueantur. Sed abstineo à re notissima comprobanda, ut gradum faciam ad ea qua sunt remotiora à cognitione vulgi, scilicet ad disquisitionem ordinis quo in fide aut disciplina vindicanda utebantur Principes. Id eleganter explicuit Iustinianus in Libello quem Quinta Synodus sibi oblatum probavit; ita ut testimonium hinc prolatum & Iustiniani & Quintæ Synodi Oecumenicæ dici debeat. Ex eo discimus, emergentes hæreses à Principibus compressas, & pacem Ecclesiæ constituant per synodos Episcoporum, quas indexerunt Constantinus, Theodosij ambo, & Marcianus. Sed præterea testatur qua synodus definita sunt, legibus suis Principes confirmasse: *His itaque omnibus per diversa tempora subsecutis, predicti pie recordationis, nostri patres, ea que in unoquoque Concilio iudicata sunt, legibus suis corroboraverunt & confirmaverunt, & hæreticos, qui definitionibus predictorum sanctorum quatuor Conciliarum resistere & Ecclesiæ conturbare conati sunt, expulerunt.*

IX. Cum autem de confirmatione decretorum à Conciliis editorum agitur, distinguenda sunt ea qua fidem respiciunt ab iis qua de disciplina feruntur. Vis enim eorum qua fidei controversias ex scripturis & antiqua traditione dirimunt, non à Principum sed ab Episcoporum auctoritate pendet; quibus solis pascendas oves, non autem Cæsari, Christus commisit. Quare solis Episcopis datum est ut de jure cognoscant, scilicet an opinio controversa inter

Eusebii l. 1. de
Vit. Conf. cap. 37.
scilicet in King's
Editionem ix. 28
et hoc in aliis
editionibus
etiam sic dicitur
Sed λέγεται
επικούριον.

Conc. Chal. A.D.
v. 1.

Socrates lib. 5,
Hilf. in Proconio.
ap. 3. 20. 21. 22.
23. 24. 25. 26.
27. 28. 29. 30.
31. 32. 33. 34.
35. 36. 37. 38.
39. 40. 41. 42.
43. 44. 45. 46.
47. 48. 49. 50.
51. 52. 53. 54.
55. 56. 57. 58.
59. 60. 61. 62.
63. 64. 65. 66.
67. 68. 69. 70.
71. 72. 73. 74.
75. 76. 77. 78.
79. 80. 81. 82.
83. 84. 85. 86.
87. 88. 89. 90.
91. 92. 93. 94.
95. 96. 97. 98.
99. 100. 101. 102.
103. 104. 105. 106.
107. 108. 109. 110.
111. 112. 113. 114.
115. 116. 117. 118.
119. 120. 121. 122.
123. 124. 125. 126.
127. 128. 129. 130.
131. 132. 133. 134.
135. 136. 137. 138.
139. 140. 141. 142.
143. 144. 145. 146.
147. 148. 149. 150.
151. 152. 153. 154.
155. 156. 157. 158.
159. 160. 161. 162.
163. 164. 165. 166.
167. 168. 169. 170.
171. 172. 173. 174.
175. 176. 177. 178.
179. 180. 181. 182.
183. 184. 185. 186.
187. 188. 189. 190.
191. 192. 193. 194.
195. 196. 197. 198.
199. 200. 201. 202.
203. 204. 205. 206.
207. 208. 209. 210.
211. 212. 213. 214.
215. 216. 217. 218.
219. 220. 221. 222.
223. 224. 225. 226.
227. 228. 229. 230.
231. 232. 233. 234.
235. 236. 237. 238.
239. 240. 241. 242.
243. 244. 245. 246.
247. 248. 249. 250.
251. 252. 253. 254.
255. 256. 257. 258.
259. 260. 261. 262.
263. 264. 265. 266.
267. 268. 269. 270.
271. 272. 273. 274.
275. 276. 277. 278.
279. 280. 281. 282.
283. 284. 285. 286.
287. 288. 289. 290.
291. 292. 293. 294.
295. 296. 297. 298.
299. 300. 301. 302.
303. 304. 305. 306.
307. 308. 309. 310.
311. 312. 313. 314.
315. 316. 317. 318.
319. 320. 321. 322.
323. 324. 325. 326.
327. 328. 329. 330.
331. 332. 333. 334.
335. 336. 337. 338.
339. 340. 341. 342.
343. 344. 345. 346.
347. 348. 349. 350.
351. 352. 353. 354.
355. 356. 357. 358.
359. 360. 361. 362.
363. 364. 365. 366.
367. 368. 369. 370.
371. 372. 373. 374.
375. 376. 377. 378.
379. 380. 381. 382.
383. 384. 385. 386.
387. 388. 389. 390.
391. 392. 393. 394.
395. 396. 397. 398.
399. 400. 401. 402.
403. 404. 405. 406.
407. 408. 409. 410.
411. 412. 413. 414.
415. 416. 417. 418.
419. 420. 421. 422.
423. 424. 425. 426.
427. 428. 429. 430.
431. 432. 433. 434.
435. 436. 437. 438.
439. 440. 441. 442.
443. 444. 445. 446.
447. 448. 449. 450.
451. 452. 453. 454.
455. 456. 457. 458.
459. 460. 461. 462.
463. 464. 465. 466.
467. 468. 469. 470.
471. 472. 473. 474.
475. 476. 477. 478.
479. 480. 481. 482.
483. 484. 485. 486.
487. 488. 489. 490.
491. 492. 493. 494.
495. 496. 497. 498.
499. 500. 501. 502.
503. 504. 505. 506.
507. 508. 509. 510.
511. 512. 513. 514.
515. 516. 517. 518.
519. 520. 521. 522.
523. 524. 525. 526.
527. 528. 529. 530.
531. 532. 533. 534.
535. 536. 537. 538.
539. 540. 541. 542.
543. 544. 545. 546.
547. 548. 549. 550.
551. 552. 553. 554.
555. 556. 557. 558.
559. 560. 561. 562.
563. 564. 565. 566.
567. 568. 569. 570.
571. 572. 573. 574.
575. 576. 577. 578.
579. 580. 581. 582.
583. 584. 585. 586.
587. 588. 589. 590.
591. 592. 593. 594.
595. 596. 597. 598.
599. 600. 601. 602.
603. 604. 605. 606.
607. 608. 609. 610.
611. 612. 613. 614.
615. 616. 617. 618.
619. 620. 621. 622.
623. 624. 625. 626.
627. 628. 629. 630.
631. 632. 633. 634.
635. 636. 637. 638.
639. 640. 641. 642.
643. 644. 645. 646.
647. 648. 649. 650.
651. 652. 653. 654.
655. 656. 657. 658.
659. 660. 661. 662.
663. 664. 665. 666.
667. 668. 669. 670.
671. 672. 673. 674.
675. 676. 677. 678.
679. 680. 681. 682.
683. 684. 685. 686.
687. 688. 689. 690.
691. 692. 693. 694.
695. 696. 697. 698.
699. 700. 701. 702.
703. 704. 705. 706.
707. 708. 709. 710.
711. 712. 713. 714.
715. 716. 717. 718.
719. 720. 721. 722.
723. 724. 725. 726.
727. 728. 729. 730.
731. 732. 733. 734.
735. 736. 737. 738.
739. 740. 741. 742.
743. 744. 745. 746.
747. 748. 749. 750.
751. 752. 753. 754.
755. 756. 757. 758.
759. 760. 761. 762.
763. 764. 765. 766.
767. 768. 769. 770.
771. 772. 773. 774.
775. 776. 777. 778.
779. 780. 781. 782.
783. 784. 785. 786.
787. 788. 789. 790.
791. 792. 793. 794.
795. 796. 797. 798.
799. 800. 801. 802.
803. 804. 805. 806.
807. 808. 809. 810.
811. 812. 813. 814.
815. 816. 817. 818.
819. 820. 821. 822.
823. 824. 825. 826.
827. 828. 829. 830.
831. 832. 833. 834.
835. 836. 837. 838.
839. 840. 841. 842.
843. 844. 845. 846.
847. 848. 849. 850.
851. 852. 853. 854.
855. 856. 857. 858.
859. 860. 861. 862.
863. 864. 865. 866.
867. 868. 869. 870.
871. 872. 873. 874.
875. 876. 877. 878.
879. 880. 881. 882.
883. 884. 885. 886.
887. 888. 889. 8810.
8811. 8812. 8813. 8814.
8815. 8816. 8817. 8818.
8819. 8820. 8821. 8822.
8823. 8824. 8825. 8826.
8827. 8828. 8829. 8830.
8831. 8832. 8833. 8834.
8835. 8836. 8837. 8838.
8839. 8840. 8841. 8842.
8843. 8844. 8845. 8846.
8847. 8848. 8849. 8850.
8851. 8852. 8853. 8854.
8855. 8856. 8857. 8858.
8859. 8860. 8861. 8862.
8863. 8864. 8865. 8866.
8867. 8868. 8869. 88610.
88611. 88612. 88613. 88614.
88615. 88616. 88617. 88618.
88619. 88620. 88621. 88622.
88623. 88624. 88625. 88626.
88627. 88628. 88629. 88630.
88631. 88632. 88633. 88634.
88635. 88636. 88637. 88638.
88639. 88640. 88641. 88642.
88643. 88644. 88645. 88646.
88647. 88648. 88649. 88650.
88651. 88652. 88653. 88654.
88655. 88656. 88657. 88658.
88659. 88660. 88661. 88662.
88663. 88664. 88665. 88666.
88667. 88668. 88669. 88670.
88671. 88672. 88673. 88674.
88675. 88676. 88677. 88678.
88679. 88680. 88681. 88682.
88683. 88684. 88685. 88686.
88687. 88688. 88689. 88690.
88691. 88692. 88693. 88694.
88695. 88696. 88697. 88698.
88699. 88700. 88701. 88702.
88703. 88704. 88705. 88706.
88707. 88708. 88709. 88710.
88711. 88712. 88713. 88714.
88715. 88716. 88717. 88718.
88719. 88720. 88721. 88722.
88723. 88724. 88725. 88726.
88727. 88728. 88729. 88730.
88731. 88732. 88733. 88734.
88735. 88736. 88737. 88738.
88739. 88740. 88741. 88742.
88743. 88744. 88745. 88746.
88747. 88748. 88749. 88750.
88751. 88752. 88753. 88754.
88755. 88756. 88757. 88758.
88759. 88760. 88761. 88762.
88763. 88764. 88765. 88766.
88767. 88768. 88769. 88770.
88771. 88772. 88773. 88774.
88775. 88776. 88777. 88778.
88779. 88780. 88781. 88782.
88783. 88784. 88785. 88786.
88787. 88788. 88789. 88790.
88791. 88792. 88793. 88794.
88795. 88796. 88797. 88798.
88799. 88800. 88801. 88802.
88803. 88804. 88805. 88806.
88807. 88808. 88809. 88810.
88811. 88812. 88813. 88814.
88815. 88816. 88817. 88818.
88819. 88820. 88821. 88822.
88823. 88824. 88825. 88826.
88827. 88828. 88829. 88830.
88831. 88832. 88833. 88834.
88835. 88836. 88837. 88838.
88839. 88840. 88841. 88842.
88843. 88844. 88845. 88846.
88847. 88848. 88849. 88850.
88851. 88852. 88853. 88854.
88855. 88856. 88857. 88858.
88859. 88860. 88861. 88862.
88863. 88864. 88865. 88866.
88867. 88868. 88869. 88870.
88871. 88872. 88873. 88874.
88875. 88876. 88877. 88878.
88879. 88880. 88881. 88882.
88883. 88884. 88885. 88886.
88887. 88888. 88889. 888810.
888811. 888812. 888813. 888814.
888815. 888816. 888817. 888818.
888819. 888820. 888821. 888822.
888823. 888824. 888825. 888826.
888827. 888828. 888829. 888830.
888831. 888832. 888833. 888834.
888835. 888836. 888837. 888838.
888839. 888840. 888841. 888842.
888843. 888844. 888845. 888846.
888847. 888848. 888849. 888850.
888851. 888852. 888853. 888854.
888855. 888856. 888857. 888858.
888859. 888860. 888861. 888862.
888863. 888864. 888865. 888866.
888867. 888868. 888869. 888870.
888871. 888872. 888873. 888874.
888875. 888876. 888877. 888878.
888879. 888880. 888881. 888882.
888883. 888884. 888885. 888886.
888887. 888888. 888889. 888890.
888891. 888892. 888893. 888894.
888895. 888896. 888897. 888898.
888899. 888900. 888901. 888902.
888903. 888904. 888905. 888906.
888907. 888908. 888909. 888910.
888911. 888912. 888913. 888914.
888915. 888916. 888917. 888918.
888919. 888920. 888921. 888922.
888923. 888924. 888925. 888926.
888927. 888928. 888929. 888930.
888931. 888932. 888933. 888934.
888935. 888936. 888937. 888938.
888939. 888940. 888941. 888942.
888943. 888944. 888945. 888946.
888947. 888948. 888949. 888950.
888951. 888952. 888953. 888954.
888955. 888956. 888957. 888958.
888959. 888960. 888961. 888962.
888963. 888964. 888965. 888966.
888967. 888968. 888969. 888970.
888971. 888972. 888973. 888974.
888975. 888976. 888977. 888978.
888979. 888980. 888981. 888982.
888983. 888984. 888985. 888986.
888987. 888988. 888989. 888990.
888991. 888992. 888993. 888994.
888995. 888996. 888997. 888998.
888999. 888999. 888999. 888999.

hærefes recensenda sit. Princeps verò res jam decisas auctoritate sua tuetur, & pœnas excommunicationis aut degradationis ab Ecclesia irrogatas secularibus pœnis intendit, scilicet mulctis pecuniaris, aut exilio, & relegatione, vel etiam ultimo supplicio. Quod attinet ad canones, qui non quidem de fide aut Sacramentorum ritibus, sed de reliqua disciplina feruntur; quia legum perpetuarum vires obtinere debent, & Clericorum imo etiam saepissime laicorum personas respiciunt, ex quibus Reipublicæ corpus componitur, novamque aliquando disciplinæ formam constituunt, quamplurimi Principum interest ut ea decreta maturè discutiant, antequam eorum executionem publicam & forensem lege sua indulgent, ne fortassis aut publicæ utilitatibus aut tranquillitatis adverserentur. Confirmati autem à Principe canones, vim legis publicæ adipiscuntur: qua necessaria est ut per omnes Imperij provincias executioni tradi possint, & si qui contradicant, auctoritate publica coercentur. Confirmatis de fide decretis, contumacia quidem refragantium legibus plectitur, ac si in leges imperatorias peccatum fuisset. Sed non indigent ea decretis imperio Principis ut Christianos adstringant, cum jure divino nitantur, quod ceteris omnibus præcellit. Quare cum illa decreta Principes confirmabant, non res judicatas iterum tractabant, sed de consensu Episcoporum, & suffragiorum libertate ad summum, cognitione extraordinaria inquirebant; ut Theodosij, Marciani, & Basili exemplis demonstrari potest.

X. Obvia sunt confirmationum exempla, si quis etiam ista requirat. Constantinus anathema prolatum à Nicena Synodo adversus Arrium & ejus consortes, infamae pœna auxit; Porphyrianosque vocari, id est, Christiani nominis osores & hostes, Arrianos iulit, eorumque libros publicè concremari. Sed illustrius testimonium proferri non potest quam epistola synodica Concilij secundi Oecumenici ad Theodosium; qua Patres profitentur se ex officio teneri ad relationem eorum quæ in synodo gesta sunt, Principi mittendam; statimque referunt hærefes à se damnatas fuisse, ac præterea quasdam regulas pro disciplina Ecclesie constituenda decretas, quas epistola adiungunt, firmarique à Principe obnixè pertinent: Rogamus itaque tuam clementiam, ut per literas quoque tue pietatis confirmetur Concilij decretum; ut sicuti literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam finem eorum quæ de cœla sunt obsignes.

Concilium Ephesum Theodosium ob-

secrat ne pro synodo habeat Ioannis Antiocheni Episcopi conventiculum; qui à sacro Concilio secedens, sententiam adversus Cyrilum & Memnonem tulerat. In eam rem Constantini exemplum proferunt, qui synodi loco non habuit eorum cœtum qui à Nicena Synodo discesserunt, sed eos meritis pœnis exceptit. Quin ex eo capite Theodosium invitavit ad confirmandum Concilij Oecumenici decretum, & refellendum Ioannis Antiocheni Conciliabulum, quod ducenti & decem Episcopi unâ cum Occidentis Episcopis in eandem conspirarent sententiam, Ioanni autem triginta tantum Episcopi suffragarentur. Iubatis, inquit, ut ea que constituta sunt ab Oecumenica & sancta Synodo ad pietatis confirmationem contra Nestorianos & ejus impium dogma, suum robur obtineant, afferant vestre pietatis stabilita.

XI. Marcianus Imperator Concilij Chalcedonensis decreta tribus Edictis confirmavit, pœnis in Clericos & laicos adjectis. Ac primum quidem edictum, cum ad synodum accessisset, viva voce decretivit; testatus patribus, se synodo interesse, non ut vim inferret, sed ut res judicatas & gestas auctoritate sua confirmaret. Quare etiam Edicto secundo testatur se primo Edicto venerandam synodum confirmasse. Quod loquendi genus synodo nequaquam displicuit; quin potius ipsa eundem dicendi modum usurpavit in epistola synodica ad Leonem Pontificem; cui significat ejus sententiam adversus Eutychetem, veluti legem quandam, ab Imperatoribus confirmatam. Teratio Marciani Edicto, quæ definita fuerant à Concilio Chalcedonensi, iterum confirmantur, exilio & confiscationis pœna irrogata; ita ut hæreticis ab urbe regia & civitatibus metropolitanis sit omnino interdictum. Eos autem hæreticos esse definit qui ab Ecclesiæ canonibus & Principum constitutionibus damnavi sunt, non quasi damnanda hærefes auctoritatem Principibus assertore velit, sed ut omnem tergiversandi locum hæreticis adimeret, qui scirent eos canones ratos apud omnes haberi debere qui Principum legibus essent recepti.

XII. Quod Iustinianus à decessoribus suis factum observaverat, ipse legibus suis fecutus est, quas contra Anthimum edidit. Hic ex episcopatu Trapezunti à Theodora Augusta evocatus, Ecclesie Constantinopolitanæ constitutus fuerat Patriarcha. quæ sede primùm dejectus Agapeti Pontificis sententia, deinde judicio synodi habitæ Constantinopoli, ipsa Episcopi dignitate privatus est. Vtramque sententiam Agapeti & synodi lege sua firmavit Iustinianus;

Vide secundam
Perfectionem
Marcii. §. 4.

Socrates lib. 1.
cap. 6. Exstat
Constantini con-
stitutio.

Epistola syn. Cone-
cili. ad Theo-
dos. an. 500. cap. 2.
Intra. p. 10. 11.
12. 13. 14. 15.
16. 17. 18. 19.
20. 21. 22. 23.
24. 25. 26. 27.
28. 29. 30. 31.
32. 33. 34. 35.
36. 37. 38. 39.
40. 41. 42. 43.
44. 45. 46. 47.
48. 49. 50. 51.
52. 53. 54. 55.
56. 57. 58. 59.
60. 61. 62. 63.
64. 65. 66. 67.
68. 69. 70. 71.
72. 73. 74. 75.
76. 77. 78. 79.
80. 81. 82. 83.
84. 85. 86. 87.
88. 89. 90. 91.
92. 93. 94. 95.
96. 97. 98. 99.
100. 101. 102. 103.
104. 105. 106. 107.
108. 109. 110. 111.
112. 113. 114. 115.
116. 117. 118. 119.
120. 121. 122. 123.
124. 125. 126. 127.
128. 129. 130. 131.
132. 133. 134. 135.
136. 137. 138. 139.
140. 141. 142. 143.
144. 145. 146. 147.
148. 149. 150. 151.
152. 153. 154. 155.
156. 157. 158. 159.
160. 161. 162. 163.
164. 165. 166. 167.
168. 169. 170. 171.
172. 173. 174. 175.
176. 177. 178. 179.
180. 181. 182. 183.
184. 185. 186. 187.
188. 189. 190. 191.
192. 193. 194. 195.
196. 197. 198. 199.
200. 201. 202. 203.
204. 205. 206. 207.
208. 209. 210. 211.
212. 213. 214. 215.
216. 217. 218. 219.
220. 221. 222. 223.
224. 225. 226. 227.
228. 229. 230. 231.
232. 233. 234. 235.
236. 237. 238. 239.
240. 241. 242. 243.
244. 245. 246. 247.
248. 249. 250. 251.
252. 253. 254. 255.
256. 257. 258. 259.
260. 261. 262. 263.
264. 265. 266. 267.
268. 269. 270. 271.
272. 273. 274. 275.
276. 277. 278. 279.
280. 281. 282. 283.
284. 285. 286. 287.
288. 289. 290. 291.
292. 293. 294. 295.
296. 297. 298. 299.
300. 301. 302. 303.
304. 305. 306. 307.
308. 309. 310. 311.
312. 313. 314. 315.
316. 317. 318. 319.
320. 321. 322. 323.
324. 325. 326. 327.
328. 329. 330. 331.
332. 333. 334. 335.
336. 337. 338. 339.
340. 341. 342. 343.
344. 345. 346. 347.
348. 349. 350. 351.
352. 353. 354. 355.
356. 357. 358. 359.
360. 361. 362. 363.
364. 365. 366. 367.
368. 369. 370. 371.
372. 373. 374. 375.
376. 377. 378. 379.
380. 381. 382. 383.
384. 385. 386. 387.
388. 389. 390. 391.
392. 393. 394. 395.
396. 397. 398. 399.
400. 401. 402. 403.
404. 405. 406. 407.
408. 409. 410. 411.
412. 413. 414. 415.
416. 417. 418. 419.
420. 421. 422. 423.
424. 425. 426. 427.
428. 429. 430. 431.
432. 433. 434. 435.
436. 437. 438. 439.
440. 441. 442. 443.
444. 445. 446. 447.
448. 449. 450. 451.
452. 453. 454. 455.
456. 457. 458. 459.
460. 461. 462. 463.
464. 465. 466. 467.
468. 469. 470. 471.
472. 473. 474. 475.
476. 477. 478. 479.
480. 481. 482. 483.
484. 485. 486. 487.
488. 489. 490. 491.
492. 493. 494. 495.
496. 497. 498. 499.
500. 501. 502. 503.
504. 505. 506. 507.
508. 509. 510. 511.
512. 513. 514. 515.
516. 517. 518. 519.
519. 520. 521. 522.
523. 524. 525. 526.
527. 528. 529. 530.
531. 532. 533. 534.
535. 536. 537. 538.
539. 540. 541. 542.
543. 544. 545. 546.
547. 548. 549. 550.
551. 552. 553. 554.
555. 556. 557. 558.
559. 560. 561. 562.
563. 564. 565. 566.
567. 568. 569. 570.
571. 572. 573. 574.
575. 576. 577. 578.
579. 580. 581. 582.
583. 584. 585. 586.
587. 588. 589. 590.
591. 592. 593. 594.
595. 596. 597. 598.
599. 600. 601. 602.
603. 604. 605. 606.
607. 608. 609. 610.
611. 612. 613. 614.
615. 616. 617. 618.
619. 620. 621. 622.
623. 624. 625. 626.
627. 628. 629. 630.
631. 632. 633. 634.
635. 636. 637. 638.
639. 640. 641. 642.
643. 644. 645. 646.
647. 648. 649. 650.
651. 652. 653. 654.
655. 656. 657. 658.
659. 660. 661. 662.
663. 664. 665. 666.
667. 668. 669. 670.
671. 672. 673. 674.
675. 676. 677. 678.
679. 680. 681. 682.
683. 684. 685. 686.
687. 688. 689. 690.
691. 692. 693. 694.
695. 696. 697. 698.
699. 700. 701. 702.
703. 704. 705. 706.
707. 708. 709. 710.
711. 712. 713. 714.
715. 716. 717. 718.
719. 720. 721. 722.
723. 724. 725. 726.
727. 728. 729. 730.
731. 732. 733. 734.
735. 736. 737. 738.
739. 740. 741. 742.
743. 744. 745. 746.
747. 748. 749. 750.
751. 752. 753. 754.
755. 756. 757. 758.
759. 760. 761. 762.
763. 764. 765. 766.
767. 768. 769. 770.
771. 772. 773. 774.
775. 776. 777. 778.
779. 780. 781. 782.
783. 784. 785. 786.
787. 788. 789. 790.
791. 792. 793. 794.
795. 796. 797. 798.
799. 800. 801. 802.
803. 804. 805. 806.
807. 808. 809. 810.
811. 812. 813. 814.
815. 816. 817. 818.
819. 820. 821. 822.
823. 824. 825. 826.
827. 828. 829. 830.
831. 832. 833. 834.
835. 836. 837. 838.
839. 840. 841. 842.
843. 844. 845. 846.
847. 848. 849. 850.
851. 852. 853. 854.
855. 856. 857. 858.
859. 860. 861. 862.
863. 864. 865. 866.
867. 868. 869. 870.
871. 872. 873. 874.
875. 876. 877. 878.
879. 880. 881. 882.
883. 884. 885. 886.
887. 888. 889. 8810.
8811. 8812. 8813. 8814.
8815. 8816. 8817. 8818.
8819. 8820. 8821. 8822.
8823. 8824. 8825. 8826.
8827. 8828. 8829. 8830.
8831. 8832. 8833. 8834.
8835. 8836. 8837. 8838.
8839. 8840. 8841. 8842.
8843. 8844. 8845. 8846.
8847. 8848. 8849. 8850.
8851. 8852. 8853. 8854.
8855. 8856. 8857. 8858.
8859. 8860. 8861. 8862.
8863. 8864. 8865. 8866.
8867. 8868. 8869. 88610.
88611. 88612. 88613. 88614.
88615. 88616. 88617. 88618.
88619. 88620. 88621. 88622.
88623. 88624. 88625. 88626.
88627. 88628. 88629. 88630.
88631. 88632. 88633. 88634.
88635. 88636. 88637. 88638.
88639. 88640. 88641. 88642.
88643. 88644. 88645. 88646.
88647. 88648. 88649. 88650.
88651. 88652. 88653. 88654.
88655. 88656. 88657. 88658.
88659. 88660. 88661. 88662.
88663. 88664. 88665. 88666.
88667. 88668. 88669. 886610.
886611. 886612. 886613. 886614.
886615. 886616. 886617. 886618.
886619. 886620. 886621. 886622.
886623. 886624. 886625. 886626.
886627. 886628. 886629. 886630.
886631. 886632. 886633. 886634.
886635. 886636. 886637. 886638.
886639. 886640. 886641. 886642.
886643. 886644. 886645. 886646.
886647. 886648. 886649. 886650.
886651. 886652. 886653. 886654.
886655. 886656. 886657. 886658.
886659. 886660. 886661. 886662.
886663. 886664. 886665. 886666.
886667. 886668. 886669. 8866610.
8866611. 8866612. 8866613. 8866614.
8866615. 8866616. 8866617. 8866618.
8866619. 8866620. 8866621. 8866622.
8866623. 8866624. 8866625. 8866626.
8866627. 8866628. 8866629. 8866630.
8866631. 8866632. 8866633. 8866634.
8866635. 8866636. 8866637. 8866638.
8866639. 8866640. 8866641. 8866642.
8866643. 8866644. 8866645. 8866646.
8866647. 8866648. 8866649. 8866650.
8866651. 8866652. 8866653. 8866654.
8866655. 8866656. 8866657. 8866658.
8866659. 8866660. 8866661. 8866662.
8866663. 8866664. 8866665. 8866666.
8866667. 8866668. 8866669. 88666610.
88666611. 88666612. 88666613. 88666614.
88666615. 88666616. 88666617. 88666618.
88666619. 88666620. 88666621. 88666622.
88666623. 88666624. 88666625. 88666626.
88666627. 88666628. 88666629. 88666630.
88666631. 88666632. 88666633. 88666634.
88666635. 88666636. 88666637. 88666638.
88666639. 88666640. 88666641. 88666642.
88666643. 88666644. 88666645. 88666646.
88666647. 88666648. 88666649. 88666650.
88666651. 88666652. 88666653. 88666654.
88666655. 88666656. 88666657. 88666658.
88666659. 88666660. 88666661. 88666662.
88666663. 88666664. 88666665. 88666666.
88666667. 88666668. 88666669. 886666610.
886666611. 886666612. 886666613. 886666614.
886666615. 886666616. 886666617. 886666618.
886666619. 886666620. 886666621. 886666622.
886666623. 886666624. 886666625. 886666626.
886666627. 886666628. 886666629. 886666630.
886666631. 886666632. 886666633. 886666634.
886666635. 886666636. 886666637. 886666638.
886666639. 886666640. 886666641. 886666642.
886666643. 886666644. 886666645. 886666646.
886666647. 886666648. 886666649. 886666650.
886666651. 886666652. 886666653. 886666654.
886666655. 886666656. 886666657. 886666658.
886666659. 886666660. 886666661. 886666662.
886666663. 886666664. 886666665. 886666666.
886666667. 886666668. 886666669. 8866666610.
8866666611. 8866666612. 8866666613. 8866666614.
8866666615. 8866666616. 8866666617. 8866666618.
8866666619. 8866666620. 8866666621. 8866666622.
8866666623. 8866666624. 8866666625. 8866666626.
8866666627. 8866666628. 8866666629. 8866666630.
8866666631. 8866666632. 8866666633. 8866666634.
8866666635. 8866666636. 8866666637. 8866666638.
8866666639. 8866666640. 8866666641. 8866666642.
8866666643. 8866666644. 8866666645. 8866666646.
8866666647. 8866666648. 8866666649. 8866666650.
8866666651. 8866666652. 8866666653. 8866666654.
8866666655. 8866666656. 8866666657. 8866666658.
8866666659. 8866666660. 8866666661. 8866666662.
8866666663. 8866666664. 8866666665. 8866666666.
8866666667. 8866666668. 8866666669. 88666666610.
88666666611. 88666666612. 88666666613. 88666666614.
88666666615. 88666666616. 88666666617. 88666666618.
88666666619. 88666666620. 88666666621. 88666666622.
88666666623. 88666666624. 88666666625. 88666666626.
88666666627. 88666666628. 88666666629. 88666666630.
88666666631. 88666666632. 88666666633. 88666666634.
88666666635. 88666666636. 88666666637. 88666666638.
88666666639. 88666666640. 88666666641. 88666666642.
88666666643. 88666666644. 88666666645. 88666666646.
88666666647. 88666666648. 88666666649. 88666666650.
88666666651. 88666666652. 88666666653. 88666666654.
88666666655. 88666666656. 88666666657. 88666666658.
88666666659. 88666666660. 88666666661. 88666666662.
88666666663. 88666666664. 88666666665. 88666666666.
88666666667. 88666666668. 88666666669. 8

cujs verba proferre necesse est, ut constet regiae & sacerdotalis auctoritatis consensio nein maximam semper fuisse; ita ut non tantum nudum ministerium, velut appari tores, exequenda Conciliorum sententia Principes præstiterint, sed jure etiam regio ad eandem damnationem post synodorum judicium suffragium suum adjunxerint ratione habita executionis publicæ, quæ pro scriptiōnē illam sequebatur. *Rem non insolitam Imperio & nos facientes, ad presentem venimus legem. Quoties enim Sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris se dibus deposuit, quemadmodum Nestorium, Euthychem, Arrium, Macedonium, & Eunomium, & quosdam non minores alii, toties Imperium ejusdem sententie & ordinationis cum Sacerdotum auctoritate fuit. Sicque divina pariter & humana concurrentia, unam consonantiam rectis sententiis fecere. Quare & ipse sententiam adversus Anthimum latam xviæ fecit, ut ipse loquitur, id est, quemadmodum explicat capite tertio, hoc firmius ponit, & imperialibus legibus corroborat, ac si ab Imperio ipso provenisset.* Deinde Menæ Patriarchæ dat in mandatis ut ad Metropolitas sue Dioceses mittat que Sacerdotio visa sunt, & ab Imperio confirmata, τὰ τῷ δεκαριῶν Σόλων, τὰ τῷ τῆς βασιλείας κευταρδα.

XIII. More veterum Principum, Constantinus Pogonatus definitionem sexta Synodi adversus Monothelitas suo Edicto se confirmasse ad Leonem II. Pontificem scripsit. Quod adeo gratum fuit Leoni, ut in hæc verba Constantino gratulabundus rescripsit. *Synodali igitur sententia, & Imperiali Edicti censura, tanquam ancipiī spiritus gladio, cum priscis heresiis etiam nove pravatis error expunctus est.*

Synodus Orientalium Episcoporum à Iustiniano Rhinotmeto coacta in Trullo Palati, sub nomine sextæ Synodi canones edidit: quorum confirmationem ut imperaret à Principe, eadem verba usurpavit, quibus usū fuerat Synodus Oecumenica secunda erga Theodosium. Constantinus & Irene relecta coram se fidei definitione à septima Synodo edita, eam subscriptione sua muniverunt, postquam illis constitit de consensu omnium decretam fuisse. Eodem pacto (postquam præsente Basilio Imperatore, relectis canonibus ab octava Synodo editis, fidei Symbolo, & Photij depositione, consensum suum Episcopi testati sunt) Allocutione sua Basilius edixit, ut si quis Clericus aut laicus contra synodi canones aliquid haberet dicendum, prodiret in medium, & aperiret quid illi videretur. Nam soluta synodo, nullam illum veniam ab Imperatore

consecuturum qui res constitutas oppugnaverit; sed jure damnandum, & urbe expellendum.

XIV. Sed quo proposito leges illæ de confirmandis Conciliorum decretis ab Imperatoribus ferrentur, Facundus Hermianensis in Africa Episcopus accuratè expressit. Florebat sub Iustiniano, à quo Trium Capitulorum caussam discuti ægerrimè ferrebat; ideoque multis verbis Principum audaciam exagitat, qui canonicas quæstiones ad suum judicium revocare tentant, eosque ad exemplum Marciani Principis provocat, de quo hæc sunt ejus verbi: *Sciens igitur ille modestissimus Princeps Ozie Regi non impune cessisse quia sacrificare presumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis Sacerdoti, muliò magis sibi impune cedere non posse cognovit vel que jam de fide Christianariæ fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere canones, quod non nisi multis & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque virtemperans, & suo contentus officio, ecclesiasticorum canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor.*

Hic est certus limes quem regiae auctoritati in his negotiis præfigere oportet; ne inconsulto trahamur ad eam adulacionem, qua Principibus suis torius disciplinæ ecclesiasticae summam Græci deferebant. Hæc sunt verba Demetrij Chomatiani Bulgariae Archiepiscopi in Responione prima ad Cabasilam: *Imperator, ut communis Ecclesiæ Epistemonarchæ existens, & dictus, synodalibus præst sententiis, & robur tribuit, ecclesiasticos ordines componit, & legem dat vi- ta politiæque eorum qui altari serviunt. hoc amplius, & iudicis Episcoporum & Clericorum, & vacantium Ecclesiæ electionibus. ὁ βασιλεὺς δὲ οἰανούς τὸν συκλοπὸν Επιτημοαρχὸν ἐδίψαμενοθέντος, & αὐδίνης γνώμης ἀπίσταται, & τὸ κύρος τεύτας χειρὶ οταν. συκλοπὸς τοῖς ποθεῖσι, τὸν μοντετοῦ βίσσονα πολιτείας τοῖς βίνατος, τὸ μέτον τοῖς θεοῖς ἀποκόπων, & κληρονόμον, & τερπογεγράφετον. Φύσις συκλοπὸς. Quæ magnifica verba omnino aliena sunt à mente veterum, nisi intra fines patrocinij ecclesiastici contineantur. Alia est electionum ratiō, de quibus agere non est præsentis instituti.* [Vide librum octavum.]

*Vide Libellum
Marcii editum
Bacchon.*

*Facund. Her-
mian. l. 12. c. 3.*

*Lib. 5. Iuris Gra-
co-Rom.*

C A P V T X I .

Synopsis.

I. Non solum in universum decreta Conciliorum Principes confirmant, sed etiam canones aliquos specialibus legibus. Probatur exemplo Thodosij, qui ve tuit Clericis consortia extranearum mulierum, ex ser-

L iiij

tentia Concilij Nicenij, quam lege explicuit. E Leone, de monachis & simoniacis decernente, juxta canones Synodi Chalcedonensis.

I I. Iustiniani Constitutiones de caussis ecclesiasticis, à quibusdam damnata, ab alis male accepta. In re Tuitionis lata sunt, ad Canonum executionem.

I II. Discussa Iustiniani Constitutiones, que personas aut res ipsas respiciunt. Illa desumpta è Canonibus, qui supplentur, agendi modo prescripto. Quae de rebus, de nuptiis, & deforo lata, tunc a iurisdictione mera Principis pendebant.

I V. Ioannes Scholasticus Collationem Novellarum Iustiniani cum Canonibus à Theodoreto collectis composit. Ex sensu Ioannis, Novelle Canonibus comulerunt auctoritatem, interpretationem, & supplementum.

V. Novellarum istarum usui commendatus ab Ecclesia Romana, ex Gregorio M. Ioanne VII. Hincmaro, & Ivone.

VI. Quaritur, an leges canonibus contraria in caussis ecclesiasticis vim habeant. Nulle sunt ex rescripto Valentinianni, & ex sententiis Synodi Chalcedonensis, de qua dictum cap. VI. hujus libri. Quod intelligentiam de canonibus recipit, ex Balamone.

VII. Eo sensu explicatur Constitutio Friderici II. & Decretalis Honori, verbaque Nicolai I. nempe de canonibus & decretis recipit.

VIII. Si leges canonibus contraria essent irrite, rescindebantur a Principe, non à Synodo, è Concilio Chalcedonensi. Dicuntur locus Gregorij M. de lege Mauriti, Quam Pontifex promulgavit, eti adverfatu libertati Christiane. Primum caput, Clericorum conditiones resipicit; sed verbis in laicos concepit, antequam adsciti essent in Clerum. Quod à Principibus fieri posse docent Theodosius, Honorius, & Innocentius I.

IX. Secundum caput legis Mauriti, de militibus qui monachismum expeterent. quod Gregorius non approbat. Sed legem promulgat, juxta ordinem prescriptum, missis exemplis ad Metropolitam. Sufficit executionem illius capitii, ea auctoritate que Prefectis praetorio & aliis delegatis ad promulgandas leges ex Novella Iustiniani competit. Quare non est recurrentum ad summam potestatem Romanae sedis.

X. De altero Mauriti & Phoca rescripto Canonibus contrario agit Gregorius, cum summa modestia. Ejus rescissionem Principi servat.

I. **N**ON solum autem Edictis generalibus, quæ à Conciliis constituta erant, Imperatores confirmabant, sed etiam legibus & rescriptis specialibus nunc hereticos reprimebant, nunc interverse disciplina consulebant, definitiones Canonum amplexi. Honorius & Theodosius extra-nearum mulierum consortia Clericis interdicunt; hac tantum facultate concessa, ut matres, filias, atque germanas intra domorum suarum septa contineant, in quibus nihil scævi criminis suspicari fecundus naturale permittit. Sed quis non videt expressam verbis legis, canonis tertij Nicenij sententiam? Id unum ad canonis interpretationem omnino necessarium addunt, ne domo expellant uxores quæ ante sacerdotium

maritorum legitimo fædere illis conjunctæ sunt. Quæ exceptio, & è canone septimo apostolico transcripta, & è quotidiana praxi hausta, legi Principum adjungi potuit; eamque deinde Leo I. decreto suo approbavit.

Vnde ut de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant sic haberes; quod & salva sit caritas coniubiorum, & cesser operatio nuptiarum. Monachis exēundi è monasteriis facultatem interdicit Leo Imperator, exceptis apocrisiariis, seu monasterijs procuratorijs; sed prohibitionem illam ex antiqua regula monachis prescripta, & à Concilio Chalcedonensi approbata, desumpsit. Ex ejusdem Concilij canonibus sanctissimæ legis ferendæ occasionem hausit adversus ambitum eorum qui sacerdotia mercantur, quos à gradu sacerdotij per pecunias turpiter redempti retrahijubet. quæ est poena canonica dejectionis, hac lege confirmata.

Præterea ad instar criminis læsa majestatis accusationem institui, reisque infamiae perpetuae damnari, suo jure decernit.

I I. Plura in hoc genere unus Iustinianus præstitit quam ceteri Imperatores. Quod nemo sane mirabitur, cui hominis studium in restituendo & interpretando jure compertum erit. Neque enim apud nos inscitiae infamia laborabit, quam illi è corrupto Suidæ loco omnes scriptores affinxerunt; Iustini patrui vitio, qui αιαλοδεντος erat, in Iustinianum transcripto. Hanc enim labem ab eo Principe Procopij Anecdota depulserunt; quamvis aliunde ejus truculentiam, aut potius Theodoræ conjugis atrocitatem, pudenda scriptio de honestarint. De constitutionibus autem ecclesiasticis Iustiniani solet in utramque partem disputari. Qua in re à plerisque gravissimè peccatum est. Quidam enim, parum perpenso hujus Principis consilio, cum sacra divinaque profanis miscuisse existimant, ejusque leges de caussis ecclesiasticis latas nullas & irritas fuisse, donec ab Ecclesia in usum & auctoritatem receptæ fuerint. Contrà vero quamplurimi, qui tantum res forenses attigerunt, præjudicio harum Constitutionum potestatem liberam de disciplina ecclesiastica decernendi Principibus vindicant. Mihi autem videtur jure suo usum fuisse Iustinianum, qui legibus latis non canones condidit, sed conditos fovit, & amplificavit: quia jus illud tuitionis ecclesiasticae Principibus Christianis à Deo commissæ exigit ut leges pro religione divina ferant, quemadmodum docuit Augustinus capite superiori.

Hanc sibi mentem fuisse docet quoque Iustinianus, ut vetustatis & canonum se

vindicem præstaret, non novas regulas in Ecclesiam invehendo, sed veteres augendo in melius. In eam rem expendenda sunt verba rescripti quod dedit ad Dacianum Metropolitam Concilij Byzaceni in Africa: *Semper nostræ serenitati cura fuit servandæ vestitatis, maximè discipline, quam nunquam contempsumus, nisi ut in melius augeremus. præserim quoiens de ecclesiasticis negotiis continet quæstio, que patrum constat regulis definita, imo adventu superni numinis inspirata. quia constat esse celitus constitutum quidquid apostolica decernit auctoritas. Infrâ: Nos tutores sumus vestitatis, & vindices.*

III. Ceterum Constitutiones illæ Iustiniani, quæ numero suo terrent, in duo capita dividi possunt. Aut enim personas aures ecclesiasticas respiciunt. Quæ de Clericis latè sunt; aut circa Patriarcharum, Metropolitarum, & ceterorum Episcoporum jura, privilegia, & officia verantur; quæ ram ordinationibus, quæ administrationibus, id est, judiciis reddendis, & ecclesiasticis negotiis exercendis sunt addicta; aut totius Cleri functionem, assiduum in Ecclesiis obsequium respiciunt; & eorum qui Clero adscribi debent mores & statum, monachorum & sanctimonialium d'ornov. Quæ omnia hausta sunt è canonibus, aut è receptis moribus; quemadmodum Iustinianus ipse profitetur, qui se illa omnia secundum Canones decernere disertè pluribus in locis scribit. Sanè de ordinandorum electionibus multa interpretatione suppletivit quæ Canonibus non continentur. Nam tres personas à Clero & populo propositis sacris Evangelii electandas, & Decretum electionis ad Metropolitanum mittendum, qui uni è tribus electis suffragium suum conferat, primus ille statuit. Deinde ordinem judicij præscribit, quem sequi oporteat, si quæ incident contentiones de persona electi, de vitio electionis, de simonia crimine, & ceteris hujusmodi, quod etiam illi solenne est in multis aliis articulis, ut modum rei gerendæ vel ordinem judiciorum constituant. Quod autem attinet ad res ecclesiasticas, de earum conservatione sollicitum se ubique præstat. Oeconomum juxta canones Chalcedonenses constitui juber; administrationisque modum, reddituum augendorum, & rationum reddendarum illi præscribit; numerum Clericorum Ecclesia Constantinopolitanæ coërcet, ne redditus exhaustantur; multaque de emphyteusibus, & impedienda Bonorum alienatione, constituit. Hæc omnia, quæ res ipsas respiciunt, non in consequentiam Canonum, sed jure suo se decernere profite-

tur. Plurima etiam Princeps ille constituit, quæ dirimant Christianorum matrimonia. Sed pars illa juris tunc erat penes Principes sine ulla controversia, ut docet Bellarius. Quæ vero de Clericis conveniendis apud judices publicos vel ecclesiasticos decernit, tunc à jurisdictione Principis pendebant, qui fines suæ potestatis legibus suis regere debet.

Quæ cùm ita sint, mirandum non est si Constitutiones illæ summo applausu à Patriarchis excepta fuerint, ad quos mittabantur, ut eas in Ecclesiis publicè proponeant, & earum usum à Metropolitis exigerent. Imò & post obitum Iustiniani eorum usus in judiciis ecclesiasticis obtinuit: quia nempe quæ generaliter à Canonibus erant decreta, modo rei gerendæ & judiciorum ordine prescripto, his Constitutionibus erant sigillatum comprehensa; ut magnum inde emolumen peripereret ecclesiastica jurisdictione, quod facilius in causis dirimendis se expediret.

Quare in epistola synodica Papæ Athanasii & Synodi Romana, summis laudibus celebratur Iustinianus, quod quemadmodum virtute sua, ita quoque & pietate in meliorem ordinem cuncta restituerit. Vnde inter faustas acclamations, quibus sexta Synodus Constantiun Pogonatum ob vindicatum religionem prosequebatur, nempe, *Novo Magno Constantino multos annos, Novo Theodosio, Novo Marciano, hæc quoque additur, Novo Iustiniano Imperatori multos annos, Novo Iovaniario Paganis annos & ceteris.*

IV. Ioannes Scholasticus Patriarcha Constantinopolitanus, qui sub Iustiniano quidem floruit, sed ei superstes fuit, harum Constitutionum usum valde commendat. Etenim Collectioni Canonum, quam Theodoretus Episcopus Cyri in Quinquaginta titulos digestam adornerat, Collationem legum & præcipue Novellarum Constitutionum Iustiniani adjunxit, præfatione sua testatus quid Leges Canonibus conferant: *Ad gloriam magni Dei, inquit, & servatoris nostri Iesu Christi, quæ nunc collata sunt cum sacris Canonibus sanctorum & beatorum Apostolorum, & qui corum vestigia secuti sunt per unanquamque synodus sanctorum Patrum, transcripti à Novelli Constitutionibus à Iustiniano felicis memorie post Codicem parvum editis. Quæ quidem non solum sequuntur orthodoxorum nostrorum Patrum Canones, sed etiam ex Principis imperio auctoritatem illis largiuntur; una cum adjectionibus quibusdam legitimis, & Deo gratiis, quæ commodis hominum ad exemplum Dei consolunt. Hæc ille: qui*

Ab. 4. VI. Syn. in ep. Syn. Agath. 2. 1. 2. 2. 3. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 687. 688. 689. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 696. 697. 698. 699. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 717. 718. 719. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 727. 728. 729. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 737. 738. 739. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 746. 747. 748. 748. 749. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 756. 757. 758. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 766. 767. 768. 768. 769. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 776. 777. 778. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 786. 787. 788. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 795. 796. 797. 797. 798. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 805. 806. 807. 807. 808. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 815. 816. 817. 817. 818. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 825. 826. 827. 827. 828. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 835. 836. 837. 837. 838. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 844. 845. 846. 846. 847. 847. 848. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 854. 855. 856. 856. 857. 857. 858. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 864. 865. 866. 866. 867. 867. 868. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 874. 875. 876. 876. 877. 877. 878. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 884. 885. 886. 886. 887. 887. 888. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 894. 895. 896. 896. 897. 897. 898. 898. 899. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 904. 905. 906. 906. 907. 907. 908. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 913. 914. 915. 915. 916. 916. 917. 917. 918. 918. 919. 919. 920. 921. 922. 923. 923. 924. 925. 925. 926. 926. 927. 927. 928. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 933. 934. 935. 935. 936. 936. 937. 937. 938. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 943. 944. 945. 945. 946. 946. 947. 947. 948. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 953. 954. 955. 955. 956. 956. 957. 957. 958. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 963. 964. 965. 965. 966. 966. 967. 967. 968. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 973. 974. 975. 975. 976. 976. 977. 977. 978. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 983. 984. 985. 985. 986. 986. 987. 987. 988. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 993. 994. 995. 995. 996. 996. 997. 997. 998. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1003. 1004. 1005. 1005. 1006. 1006. 1007. 1007. 1008. 1008. 1009. 1009. 1010. 1011. 1011. 1012. 1012. 1013. 1013. 1014. 1014. 1015. 1015. 1016. 1016. 1017. 1017. 1018. 1018. 1019. 1019. 1020. 1021. 1021. 1022. 1022. 1023. 1023. 1024. 1024. 1025. 1025. 1026. 1026. 1027. 1027. 1028. 1028. 1029. 1029. 1030. 1031. 1031. 1032. 1032. 1033. 1033. 1034. 1034. 1035. 1035. 1036. 1036. 1037. 1037. 1038. 1038. 1039. 1039. 1040. 1041. 1041. 1042. 1042. 1043. 1043. 1044. 1044. 1045. 1045. 1046. 1046. 1047. 1047. 1048. 1048. 1049. 1049. 1050. 1051. 1051. 1052. 1052. 1053. 1053. 1054. 1054. 1055. 1055. 1056. 1056. 1057. 1057. 1058. 1058. 1059. 1059. 1060. 1061. 1061. 1062. 1062. 1063. 1063. 1064. 1064. 1065. 1065. 1066. 1066. 1067. 1067. 1068. 1068. 1069. 1069. 1070. 1071. 1071. 1072. 1072. 1073. 1073. 1074. 1074. 1075. 1075. 1076. 1076. 1077. 1077. 1078. 1078. 1079. 1079. 1080. 1081. 1081. 1082. 1082. 1083. 1083. 1084. 1084. 1085. 1085. 1086. 1086. 1087. 1087. 1088. 1088. 1089. 1089. 1090. 1091. 1091. 1092. 1092. 1093. 1093. 1094. 1094. 1095. 1095. 1096. 1096. 1097. 1097. 1098. 1098. 1099. 1099. 1100. 1101. 1101. 1102. 1102. 1103. 1103. 1104. 1104. 1105. 1105. 1106. 1106. 1107. 1107. 1108. 1108. 1109. 1109. 1110. 1111. 1111. 1112. 1112. 1113. 1113. 1114. 1114. 1115. 1115. 1116. 1116. 1117. 1117. 1118. 1118. 1119. 1119. 1120. 1121. 1121. 1122. 1122. 1123. 1123. 1124. 1124. 1125. 1125. 1126. 1126. 1127. 1127. 1128. 1128. 1129. 1129. 1130. 1131. 1131. 1132. 1132. 1133. 1133. 1134. 1134. 1135. 1135. 1136. 1136. 1137. 1137. 1138. 1138. 1139. 1139. 1140. 1141. 1141. 1142. 1142. 1143. 1143. 1144. 1144. 1145. 1145. 1146. 1146. 1147. 1147. 1148. 1148. 1149. 1149. 1150. 1151. 1151. 1152. 1152. 1153. 1153. 1154. 1154. 1155. 1155. 1156. 1156. 1157. 1157. 1158. 1158. 1159. 1159. 1160. 1161. 1161. 1162. 1162. 1163. 1163. 1164. 1164. 1165. 1165. 1166. 1166. 1167. 1167. 1168. 1168. 1169. 1169. 1170. 1171. 1171. 1172. 1172. 1173. 1173. 1174. 1174. 1175. 1175. 1176. 1176. 1177. 1177. 1178. 1178. 1179. 1179. 1180. 1181. 1181. 1182. 1182. 1183. 1183. 1184. 1184. 1185. 1185. 1186. 1186. 1187. 1187. 1188. 1188. 1189. 1189. 1190. 1191. 1191. 1192. 1192. 1193. 1193. 1194. 1194. 1195. 1195. 1196. 1196. 1197. 1197. 1198. 1198. 1199. 1199. 1200. 1201. 1201. 1202. 1202. 1203. 1203. 1204. 1204. 1205. 1205. 1206. 1206. 1207. 1207. 1208. 1208. 1209. 1209. 1210. 1211. 1211. 1212. 1212. 1213. 1213. 1214. 1214. 1215. 1215. 1216. 1216. 1217. 1217. 1218. 1218. 1219. 1219. 1220. 1221. 1221. 1222. 1222. 1223. 1223. 1224. 1224. 1225. 1225. 1226. 1226. 1227. 1227. 1228. 1228. 1229. 1229. 1230. 1231. 1231. 1232. 1232. 1233. 1233. 1234. 1234. 1235. 1235. 1236. 1236. 1237. 1237. 1238. 1238. 1239. 1239. 1240. 1241. 1241. 1242. 1242. 1243. 1243. 1244. 1244. 1245. 1245. 1246. 1246. 1247. 1247. 1248. 1248. 1249. 1249. 1250. 1251. 1251. 1252. 1252. 1253. 1253. 1254. 1254. 1255. 1255. 1256. 1256. 1257. 1257. 1258. 1258. 1259. 1259. 1260. 1261. 1261. 1262. 1262. 1263. 1263. 1264. 1264. 1265. 1265. 1266. 1266. 1267. 1267. 1268. 1268. 1269. 1269. 1270. 1271. 1271. 1272. 1272. 1273. 1273. 1274. 1274. 1275. 1275. 1276. 1276. 1277. 1277. 1278. 1278. 1279. 1279. 1280. 1281. 1281. 1282. 1282. 1283. 1283. 1284. 1284. 1285. 1285. 1286. 1286. 1287. 1287. 1288. 1288. 1289. 1289. 1290. 1291. 1291. 1292. 1292. 1293. 1293. 1294. 1294. 1295. 1295. 1296. 1296. 1297. 1297. 1298. 1298. 1299. 1299. 1300. 1301. 1301. 1302. 1302. 1303. 1303. 1304. 1304. 1305. 1305. 1306. 1306. 1307. 1307. 1308. 1308. 1309. 1309. 1310. 1311. 1311. 1312. 1312. 1313. 1313. 1314. 1314. 1315. 1315. 1316. 1316. 1317. 1317. 1318. 1318. 1319. 1319. 1320. 1321. 1321. 1322. 1322. 1323. 1323. 1324. 1324. 1325. 1325. 1326. 1326.

non solum eos articulos Novellarum amplectitur qui Canonum verba sequuntur, sed etiam eos qui canonum mentem jurisdictione supplerunt, id est, ad affectionibus quibusdam legitimis, & Deo gratias, ut loquitur ille, canonum sententiam interpretando, quae videbantur omissa adderunt. Quin etiam eas leges quae canonibus per interpretationem aliquid adjiciunt, quaque modum rei gerendæ & ordinem judiciorum praescribunt, inter ea recenser quæ vocat οὐαδόντες ρύμην τοῖς ἔχαντα παροῖς καθέσθιν. Quamvis alios quosdam articulos, qui canonibus non continentur, inter ea reponat quæ vocat ἐπεζεφδλωντας ἔχαντα παροῖς. Quale est, de Abbatum electione, ne Clerici sint literarum expertes, aut Curiae additi, & de bonorum ecclesiastico rum alienatione, & aliquot ejusmodi. Exemplo Ioannis Scholastici, Photius Nomocanone suum edidit; ubi leges cum canonibus componit, quamvis alia methodo.

Greg. lib. II. ep. 14.

Habeat apud
Gratia, II. q. 1.
De persona.

Ioannes ep. 163.

Hincmarus O.
p. 17.
Sed & leges Ro-
mane ab impera-
tore Iustiniano
promulgata, quae
probas Ecclesia.

V. Novellarum ecclesiasticarum usus obtinuit etiam in Occidente, ut videre est apud Gregorium Magnum, qui Ioannem Defensorem abeuntem in Hispaniam monet quid sequi debeat in iudicio quod illi delegarat. Et initio Commonitorij profert Novellam constitutionem cxxii. quæ penè totius antiqui juris canonici synopsim complectitur, ipsūmque interpretatur. De persona Presbyteri, inquit, hoc attendendum est, quia siquam causam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopus ipius adiri debuit; scut Novella Constitutione manifestat, que loquitur de sanctissimis & Deo amabilibus reverendissimis Episcopis, Clericis, & Monachis. Imperator Iustinianus Augustus Petro Glorioissimo prefecto pretorio: Si quis contra aliquem Clericum &c. Plurium legum testimonia deinde profert, ex quarum praescripto iudex delegatus iudicium ferat. Ioannes etiam VIII. Novella Constitutione nititur adversus quosdam Episcopos, qui Bicbertinum laicum sine causa cognitione à communione removere tentabant. Insuper, inquit, nostro apostolati intimavit (Bicbertinus) ut eum sene ratione discussa excommunicare vultis. Quapropter apostolica auctoritate jubemus ut nemo vestrum eum excommunicet antequam ad legis examen proveniat. Scitote quemadmodum in centesimo capitulo Africani Concilij legitur, similiter in secundo Novellarum Iustiniani libro, ut nemo Episcopus aut Presbyter aliquem excommunicet, antequam causam probetur &c. Quare non immerito Hincmarus & Ivo Novellas Constitutiones Iustiniani à Roma na Ecclesia servari scripserunt, ille in O-

pusculis, hic in Epistolis.

VI. Constitutiones Iustiniani in iudiciis ecclesiasticis viguisse dixi, quia secundum Canones erant decretæ. Vnde queri solet de legibus, quæ de caussis ecclesiasticis latæ, canonibus adversantur, quem locum obtinere debeant. In eam rem extat Valentiniani III. & Marciani Constitutione edita anno CD LIV. à qua discedere non licet: Omnes sanè pragmaticæ sanctiones, que contra canones ecclesiasticos interventu gracie & ambitionis elicite sunt, robore suo & firmitate vacuatas cessare precipimus. Hoc suum propositum Marcianus per Iudices cognitores Synodo Chalcedonensi exprefserat: quæ solitis acclamationibus justam sententiam exceptit, & in eas voces erupit quæ Actione quarta Concilij continentur, ut nullæ Pragmaticæ leges adversum Canones vim habeant, quemadmodum uberiori dixi superiori capite octavo. Id tantum monebo, Principum eam fuisse mentem, ut nihil sibi licere putarent in eos canones qui editi fuissent à Synodis Oecumenicis, & Edicto publicè recepti. Quare Theodosius Balsamo graviter refellit Græculorum illorum adulacionem qui canones non esse servandos dicenter cum legibus adversantur: quia, inquit ille, canones ab Imperatoribus & à sanctis patribus editi & confirmati, tanquam divina scriptura suscipiuntur; Leges autem à solis Imperatoribus aut editæ aut receptæ sunt; & propterea vim non obtinebunt adversus divinas scripturas aut Canones.

VII. Eadem est omnino sententia Friderici II. Imperatoris, cuius Constitutione extat inter Honorij III. epistolæ, quam Romæ ipso die inaugurationis sua editit anno M C C X X. quæque relata est in Codice post Marciani legem. Etenim Fridericus irrita esse jubet omnia statuta & consuetudines quæ contra libertatem Ecclesie edita sunt adversus canonicas & imperiales sanctiones, id est, adversus canones qui ex Principum edito aut consensu promulgati fuerint. Eodem tempore Honorius decretali epistola, excommunicatione percellendos statuit qui ea statuta & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem retinere, & juxta earum praescriptum judicare præsumperint. Quæ verba lucem accipere debent è Constitutione Friderici; scilicet quatenus Ecclesiæ libertas contra canonicas & imperiales sanctiones oppugnabitur. Eodem pacto intelligendus est Nicolaus primus in epistola quam ad Concilium Silvanense scripsit, cùm ait Imperatorum leges non esse penitus renuendas; sed evangelicis, apostolicis, atque canonicis Decretis,

decoratus: De
Epistola p[ro]p[ter]a fin
Metropolitane fin
auctoritatis p[ro]p[ter]a
H[ab]itare inv[er]to. Alio
Dicunt in epistola
legem Novella
ram, quam ad
mendata, & breui
Romana Encliga.

L. Prielegia, n.
C. de Sacra, lo
cet.

Balsamo ad T. I.
ca. 1. Novo;
P[ro]p[ter]a ei epist
metropolitane fin
auctoritatis p[ro]p[ter]a
H[ab]itare inv[er]to
legem Novella
ram, quam ad
mendata, & breui
Romana Encliga.

Extrat etiam is
Digesta Compli-
tior Decretal.
cap. 1. De Con-
stituitionib[us].

Aubert. Cest.
C. de Sacra. Ed.
I. c. epik. Hisce
483.

C. Novell. le
sententia, exponit.

Nicolaus ep. 15.
relata à Gratianu

Decretis, quibus postponende sunt, nullum posse inferre prejudicium. De illis enim Decretis canonicos loqui censendum est quae recepta fuerunt.

VIII. Ceterum non pigebit hic refricare quod supradicto capite octavo monui, nempe, leges quae Canones infringunt, esse quidem nullas ipso jure, sed nec Pontifices nec Synodus Oecumenicam hoc sibi arrogasse ut eas Decretorum suorum auctoritate rescinderent; verum id à Principibus exorasse. Id docuit Photius Tyri Episcopus suo exemplo, ipsaque Synodus Chalcedonensis, qua rescriptum de metropoli Beryti datum adversus canones, à Iudicibus rescindendum esse professa est. Sed præcipue hanc reverentiam Principibus detulit Gregorius Magnus: qui legem à Mauritio laram, qua decernebatur ne militibus liceret monachismum amplecti, per omnes provincias, ut illi mandatum erat à Principe, publicavit, et si Christianæ libertati contraria existimaret. *Ego quidem, inquit, iussioni subjectus eandem legem per diversas partes transmitti feci. Et quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis mee paginam serenissimis Dominis nuntiavi. Vt robiique ergo quo debui exsolvi: quia & Imperatori obdientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.*

Vexatus est iste locus variis eruditorum interpretationibus; quibus ne sit apud me locus, verborum simplicitas facit. Duo capita lex ista Mauriti continebat. Primum, ut ei qui publicis actionibus se immiscisset, & reddendis rationibus esset obnoxius, liberum non esset Clero adscribi. Quod Gregorius amplectitur, nec excipit à non competente judge rem fuisse decretam. *Dominorum pietas sanxit, inquit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad officium ecclesiasticum venire non liceat. Quod valde laudavi, evidentissime sciens quia qui habitum secularum deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult seculum, non relinquere. Quod alienum esse videtur à regula superiori proposita, ut hoc etiam obiter adnotetur; qua contendi non licere Principibus de ordinibus ecclesiasticis leges ferre suis auspiciis, sed tantum in consequentiam Canonum, aut etiam regularum monasticarum, si de monachis agatur. Hic autem Mauricius de Clericorum conditionibus decernit, non reluctante Pontifice. Sed observandum est, leges in hoc genere admitti, cum in personam laicorum conceptræ sunt, & eo proposito feruntur, ut Reipublicæ commodis consulatur, quemadmodum confirmari potest anti-*

quiori exemplo. Vetuerat Imperator anno CCC LXI. ne officiales rationalium ad Clerum proveherentur, idemque de Curialibus præcepérat Honorius anno CCCXCVII,

t. Officiale. 4.1
§ 1. p. 12. C. de
Ep. & Cleric.

alioquin auctoritate Principis à Clero revocati, ad priorem conditionem retrahentur. Eam ob causam Innocentius I. hanc Curialium ordinationem vetuit post annum quadringentesimum. *Preterea, inquit, frequenter quidam ex fratribus nostris Curiales, vel quoslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt: quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore precipitur, quam gratia nascatur de adscitis. Infrā: Sic certè in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum, quam sepe pertulimus Imperatore presente, cum pro his sepius rogaremus; quam ipse nobiscum positus cognovisti; quibus non solum inferiores Clerici ex Curialibus, verum etiam jam in sacerdotio constituti, ingens molestia, ut redderentur, imminebat. Eo jure utebantur Imperatores temporibus Pelagi Papæ, ut patet ex fragmēto epistolæ hujus Pontificis relato apud Gratianum. Quod ad Reges nostros manavit, secularibus ad clericatum non admisit, nisi cum iussione Regis, exceptis Clericorum liberis, ut docet Concilium Aurenlanense primum. Eum morem Carolus Magnus lege Capitulari edita confirmavit. Qua de re dicetur alibi.*

I X. Secundum caput legis Mauritanæ veritatne illi qui publicas actiones egisset, aut manu signatus inter milites fuisset, in monasterio converti liceret. Quod Gregorius alienum omnino à Christiano Princeps putat, in eo capite quod monachos respicit: quia via salutis plurimis occcluditur, qui nisi omnia reliquerint, inquit ille, *salvari apud Deum nullatenus possunt. Quare impensè rogit Imperatorem ut legem illam inflectat. Interim verò ab ea promulganda non destitit. Eum autem ordinem observavit quem Iustinianus præscribit in iis Constitutionibus quas ad Patriarchas dirigit, ut ipsi deinde ad Metropolitanos Episcopos promulgandas mitant; quemadmodum dicemus capite decimoquinto. Etenim ad undecim Metropolitanos Italiae, Illyrici, & Græciae, qui in Romano Patriarchatu constituti, Orientis Imperio parebant, legem Mauriti transmisit, nempe ad Thessalonicensem Episcopum Macedoniae Metropolitam, ad Nicopolitanum Epiri, ad Corinthium Achiae, ad Larissæum Hellados secundæ, ad Iustinianum Illyrici occidentalis, ad Gortynensem Crete, ad Dyrachitanum alterius Epiri, ad Calarinum Sardiniae, ad Episcopos Siciliæ, ad*

Fide Seldenum in
Notis ad Eadmer.
pag. 195.

Vide secundam
Præfationem
Mauri. p. 5.

Greg. 1. 7. ep. 11.

Nov. 152. Nefas-
tra forma. &c.

M. A. de Dom. I.
& de Rep. C. 4.

Mediolanensem & Ravennatam in Italia, Sed adeo prudenter ea in parte se gessit, ut Imperatoris iussioni paruerit, & quæ de- carent Episcopum peregerit. Etenim dele- gata auctoritate usus, dum legem Metro- politanis mittit, eos hortatur ne in Clerum adsciscant aut in monasteriis suscipiant eos qui actionibus publicis sunt implicati, do- nec rationes reddiderint. Quod verò ad milites attinet qui converti cupiunt, docet non esse temerè suscipiendo, sed cum de- lectu. His verbis legem temperat, vel potius, quoad illam partem, ejus execu- tionem suspendit; eadem scilicet auctoritate usus qua legem proponebat, nempe dele- gatione Principis; quæ delegatio, secun- dūm morem receptum, & legis inscriptio- ne & epilogi continuebatur; ut videre est in Novella sexta Iustiniani, & alibi. Fas enim erat Praefectis prætorio, ad quorum exem- plum Edicta de rebus ecclesiasticis mitte- bantur ad Patriarchas, leges novas ad se missas in aliquo capite temperare, aut ab executione abstinere, donec quæ videban- tur pro utilitate publica, relationibus suis suggerissent. Hoc statuit Iustinianus No- vella Constitutione; quæ cavet, ne iussio- nes Principis, quæ de rebus publicis edun- tur, antea ratæ sint, quam Praefectis præ- torio insinuatæ sint. *Omnino insinuantur, in- quid, & judicio excellentie tue mittantur in provinciam: ut quæ quidem sacra forma ad detri- mentum reipublice factæ non sunt, he & sus- cipientur, coniunctanturque in preceptiones, & ab excellentiatusmittantur in provincias, qua- tenus certo fini tradantur.* Que verò ad detri- mentum reipublice per obreptionem sunt, has quidem sacra formæ tua suscipiat excellentia; non tamen prius que inibi sunt deposita faciat quam ad nos relationem ea de re pertulerit; quò magis, si quid, ut potest fieri, ad detrimentum factum est Reipublice, id corrigamus. Verba Novelle integra protuli, ut unicuique constaret quam Gregorius Magnus in le- gie Mauritiij temperanda auctoritatem ad- hibuit, jam ab ipso Iustiniano Praefectis prætorio fuisse collatam; ne quis plenitu- dine apostolicæ potestatis ad Principum leges expungendas usum fuisse Gregorium cum viris eruditissimis sibi persuadeat. Imò verò ita modestè se gerit, ut partem legis de- servandam prescribat, partem verò ad mores qui antea receptierant, revocet, id- que gratum esse Principi rescribat. Quod ille non asseruit, ac si jam certior factus es- set de novo Mauritiij consilio; (ut quibus- dam visum est ob perturbatum epistolarum ordinem in Regesto Gregorij; cùm epi- stola ad Mauritium exter libro secundo, &

epistola ad Metropolitanos libro septimo;) sed quòd eodem tempore relatione sua si- gnificabat Imperatori quid agendum esset, eique temperamentum illud gratum omni- no futurum existimabat. *Qua de re, inquit, etiam serenissimus & Christianissimus Impera- tor, mihi credite, omni modo placatur, & liben- ter eorum conversionem suscipit quos in rationi- bus publicis implicatos non esse cognoscit.* Ob- servanda verò est cautio quam adhibuit in tradenda epistola; quam non à Responsa- li Romana Ecclesia publicè redi, sed à Theodoro Medico & familiari Principis amico secretè offerri voluerit.

X. Modestia & prudentia, qua utio- portet in componendis cum Principe, quæ super ecclesiastica jurisdictione emergunt, controversiis, aliud illustre exemplum sup- pediat Gregorius. Occupata ab hostibus Isauriæ civitate in provincia Epiri, Episco- pus cum Clero in Corcyram insulam con- cesserat, delatis Donati martyris reliquiis, & rescriptum à Mauricio Principe impetra- rat, quo Castrum Cassiopi, & in eo posita Ecclesia S. Ioannis, à Corcyranæ Ec- clesiæ diccesi recisa, Episcopo Isauriæ tri- buebatur. Sed, ut monet Gregorius, iusso Mauricij, quia contra leges & sacros canones data fuerat, non habuit effectum: quia nempe Alcysonus Episcopus Corcyra intercessit executioni rescripti, quo sine causa cognitione ab antiqua possessione castri Cas- siopi deiciebatur. Lis commissa est Nico- poleos Episcopo, qui jure metropolitico provinciam regebat, innitente sibi quoque principali iussione, in qua ei hujus causæ fuerat injuncta cognitione, ut loquitur Gregorius. Metropolita item addicit Corcyrano E- pisculo. Sententiam confirmat Gregorius; ea tamen benignitate in peregrinum Epi- scopum Isauriæ usus, ut donec pax redin- tegrata esset in civitate Isauriæ, precario castrum Cassiopi retinere posset. Tamen inter ipsa Phoca Imperatoris exordia, per subreptionem ab eo elicito rescriptum fuit, quo Cassiopi possesso Episcopo Isauriæ confirmatur. Quid faceret Gregorius, qui canones infractos, judicium redditum à Metropolita & à sede apostolica rescri- pto Principis eversum videret? Bonifacio Diacono Responfali suo, in urbe regia de- genti, dat in mandatis ut Phoca rei gestæ ordinem suggerat, atque id agere studeat, ut cum ejus iussione, nostra illuc sententia transmi- tutur, inquit ille, quatenus & serenitati ipsius, sicut dignum est, reservasse & rationabi- liter correxisse quæ male presumpta sunt videa- mur. *Qua in re omnino danda opera est ut, si fieri possit, etiam iussionem suam ipse tribuat,*

De Responsali
vide lib. vi. cap. 3.

Greg. 1. 11. Ep. 11.
C. 1. X.

in qua ea que à nobis definita sunt servari precepit. Nam hoc facto omnis de cetero surreptio-
nis locus obstruitur. Egregie utrumque exse-
quitur; injuriam illatam ab Episcopo Isau-
riæ vult coercere, & quæ ab eo male prä-
sumpta sunt corrigeret; sed rescripti aboli-
tionem Principi servavit, ut par erat & di-
gnum; suämque sententiam altero rescripti
pro Principe muniri curavit. Spes non de-
stituit Gregorium; qui statim post datas
prioris literas, dissidium partium compo-
suit.

Eadem modestia se gesserat Pelagius er-
ga Childebertum Regem; qui jusserrat Sa-
paudo Arelatensi ut inferioris Episcopi ex-
amen subiret. Hoc alienum ab ecclesiasti-
ca lege & à ratione cùm dixisset Pontifex,
subiungit: *Pro quibus Christianitatis vestre
confidentia fredi, paterno studio postulamus ut
si quid tale factum est, congrua satisfactione
celeriter amputetur, nec ullum sui exemplum in
perturbatione Ecclesiarum, quas vobis Deus cre-
didit, relinquere concedatur. Et in hujusmodi
causis sollicitam vos in reliquo decet adhibere
cautelam ne quid contra ecclesiasticas regulas pe-
tentibus concedatis.* In eandem sententiam extant epistolæ Gallicanorum Episcopo-
rum ad suos Reges in alia specie, quæ rela-
tæ sunt capite nono §. iv. & v. hujus libri.

CAP V T X I I .

Synopsis.

I. *Tuitio Ecclesia eiisque Decretorum, Regibus Francorum in regno competit. Initium illius juris reper-
tendum à Clodoveo, qui Defensor Fidei dictus à Re-
migio. Ejus in rebus canonici porestas.*

II. *Defensores Ecclesia dicti Reges secunda dy-
nastia à Concilio Parisiensi, & Aquitanensi. A
Christo tuendam suscepunt Ecclesiam, eiisque
disciplinam, ut docent ea Concilia, ex Isidoro, &
Fulgentio.*

III. *Efectus Tuitionis erat, Confirmatio cano-
num. Cur eam ab Imperatoribus Synodi Oecumenica
postulaverint, non autem à Regibus Francorum. A
Regum nostrorum sollicitudine pender ecclesiasticorum
ordinum integritas, ē Pelagio. Presidium Childeber-
ti implorat Gregorius M. ad statutorum suorum exe-
cutionem.*

IV. *Non solum manu regia, sed etiam legibus
latiis canonum executioni propiciebant; ut Clotarius
Rex, Pippinus & Carlomannus Duxes Francorum.
Et præ ceteris, Carolus Magnus. Capitulari Aqui-
tanensi Episcopos offici monet, transcriptis verbis
canonum, quibus legis robur addit. Ita se monitorem
prefat ut emendet, exemplo Iositi Regis.*

V. *Hoc Capitulare transcriptum est à Lothario
Imp. in Editionem suum, quo multam interrogat iis qui
leges illas infringunt. Leo IV. spondet se Capitula
illa obseruantur. Leo I. legibus à Marciano latiis
in presidium legum ecclesiasticarum se subjecit. Ca-
pitularia Regum nostrorum accepta Ecclesia Gallicane.*

Explicata Synodus Meldensis.

VI. *Non solum antiquos canones, sed etiam no-
va Decreta Romane sedis, & legibus suis tuebantur
Reges. Quod probatur duabus exemplis. Vnum respi-
cit Presbyteros suspectos, sed canonice non convi-
ctos. Consultum Leo III. à Carolo M. Ejus respon-
sio in Conventu Regni expensa, & de consensu Epis-
coporum & Procerum, Edicto regio confirmata. In
quo versaretur hac difficultas, explicatur. Presbyteri
suspecti, purgati iure iurando.*

VII. *Alterum exemplum respicit Chorepiscopos.
Dubitatur de ordinationibus Presbyterorum, Dia-
conorum, & Subdiaconorum, quas illi peragerant, &
de ceteris quibusdam capitibus. Consultus Leo III.
à Carolo M. responder omnia esse irrita, damnados
Chorepiscopos, & trudendos in exilium. Responsum
Leonis in synodo probatum, & regio Edicto confirma-
tum; exceptis paenit, quas Episcopi molliverunt. Ex-
plícata hec clausula, Permittente Apostolico.*

VIII. *Reges tertie dynastie ad Tuitiōnēm liber-
tatis ecclesiastice à Deo designati dicuntur à Gregorio
IX. Legibus munierunt ecclesiasticam disciplinam.
B. Ludovicus Edicto Canonum executioni consultus.
Eumque fecuti Reges à Carolo V. usque ad hanc
atatem.*

IX. *De altero hujus Tuitiōnis effectu dicetur li-
bro quarto. Necessest Concordia Sacerdotij cum Im-
perio probatur à Gregorio secundo, Septima Synoda,
Ecclœga Leonis, Damiano, Arnulfo, Bernardo, &
auctore anonymo.*

I. **V**A M Principibus ex jure divino
& ex universalis Ecclesiæ praxi af-
seruimus, Ecclesiæ ejusque Decretorum
Tuitiōnēm, Regibus Francorum à Galli-
canæ Ecclesiæ Episcopis vindicata est. Huic
Patrocinio regiam Francorum dignitatem
devovit Clodoveus, cùm sacro baptismo
tinctus solennem fidei professionem emisit;
ita tamen ut manumislaus à servitute pecca-
ti, & gratia vindicta in libertatem Christi
assertus, à regni libertate non exciderit,
sed eam ad Ecclesiæ Libertatem fovendam
æterno foedere conjunxit. Pagani & Ari-
riani Occidentem miserè lacerabant, &
variæ per Orientem hærefes latè graßaban-
tur, cùm divini numinis benignitas labo-
ranti Ecclesiæ prospexit, procurato Liber-
tatis Christianæ acerrimo vindice Clodo-
veo: qui repudiati idolorum cultu, & Ari-
riana hærefes calcata, qua Aquitaniam, His-
panias, & Italiam imperio tenebat, se ca-
tholica Ecclesiæ partibus addixit, eique
arbitrio suo & delectu vera fidei victoriā
peperit. Vnde non dubitavit Avitus de hoc
religionis triumpho, invictissimo Clodoveo
literis suis gratulari. *Invenit quippe temporis* Avitus ep. 41.
*nostro, inquit, arbitrum quendam divina pro-
viso. Domini vobis eligitis, omnibus judicatis.*
Vestra fides, nostra victoria est. Itaque sta-
tim assecutus est Defensoris fidei nomen,
quod regno suo felicibus auspiciis adscri-
ptum in posteros transmisit, meliori fato

Zohmar.

Remig. ep. ad
Heraclium, Leo-
nem, & Thiod.
Episc.

Vide supra hoc
ibid. cap. 10. §. 7.

Concil. Parisi. l. 2.
c. 4. Additio 1. c.
22.

Isidorus de sumo bono cap. 53.
apud Gratianum
23. q. 5. c. Prin-
cipis.

Conc. Aquilgr.
ca. lit. 3. can. 2.

ab iis retinendum quam Pontificis Maximi quondam titulus ab Imperatoribus Romanis conservatus fuerit, quem una cum Imperio adipiscebantur, donec Gratiani pie-tas superstitionem profana vocis exosa, pontificium amictum & Pontificis appellationem constanter repulit. Existimat fortè aliquis hoc à me datum summæ Clodovei pietati, & glorioissimis triumphis quos de hæresi devicta reportavit, ut Defensorem fidei scholastico more nuncupaverim. Sed velim intelligat id arbitratu meo à me factum non esse, quin potius id è verbis Remigij Episcopi Remensis, qui salutaribus aquis Regem lustraverat, à me petitum. Clodium, alienæ parœcia hominem, in Presbyterum ordinaverat Remigius, *Pre-cellentissimi Regis testimonio, qui erat non solum predictor fidei catholice, sed Defensor,* inquit ille in epistola ad Episcopos. Conquerabantur illi de vitiosa ordinatione contra canones à Remigio tentata. Sed excipit iste de Regis iussu, cuius arbitrium in disciplina ecclesiastica dispositione magni momenti esse debeat. *Scribitis, canonicum non esse quod iussit. Summo fungamini sacerdotio. Regionum Presul, custos patriæ, gentium triumphator injunxit.* Sanè videtur his verbis ad Constantinium respexisse, qui *Kuropatētē* ab Eusebio dicitur; ut *Regionum Presul* vocatur Clodoveus à Remigio.

II. In secundam Regum dynastiam Defensoris Ecclesie titulus transfusus est, ut docet Concilium Parisiense anno D C C C X X I X. quod regalis ministerij principiam partem in eo constituit ut Rex sit Defensor Ecclesiarum; laudatque locum Isidori Hispanensis, qui extat apud Gratianum, his verbis: *Principes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adepti culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra Ecclesiam potestates necessaria non essent, nisi ut quod non prevalet Sacerdos efficeret per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per discipline terrorem. Sepe per regnum terrenum caeleste regnum proficit; ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesie agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesie utilitas exercere non prevalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mercatur, potestas impetrat. Cognoscant Principes seculi Deo debere se reddere rationem propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesie per fidèles Principes, sive solvatur; ille ab eis rationem exigit, qui corum potestati suam Ecclesiam creditit. Eundem locum profert Concilium Aquilgranense ha-*

bitum anno octingentesimo trigesimo sexto, ut doceat Principem tuendæ Ecclesie causa constitutum. Quod etiam probat è Fulgentio, qui Principem officij sui commonefaciendo ait: *Pre omnibus ita se sancte matris Ecclesie catholice meminerit filium, ut ejus paci atque tranquillitatì per universum mundum, suum prodeß faciat principatum. Magis enim Christianum regitur ac propagatur imperium, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quam cum in parte quaenque terrarum pro temporali securitate pugnatur.*

III. Tuitionis effectus in Gallia idem erat planè cum eo quem in Romano Imperio viguisse diximus, scilicet ut Canones & Decreta à Regibus confirmarentur. In eo tamen discriben intercedebat, quod Synodi Oecumenica, cùm à Principibus Romanis cogerentur, eorum opem ad exequendas definitiones suas implorabant; Regum potestate non interpellata. Quod mirandum non est, cùm etsi regnum Francorum in Galliis in eunte seculo quinto emiserit, Reges tamen non nisi deficiente seculo Christianæ fidei nomen dederint. Iis verò temporibus omnes Canones Decretaque Pontificum, quorum usus in judiciis ecclesiasticis receptus est, per Gallias promulgata, & synodorum Gallicanæ Dioceceseos consensione admissa erant. Quod autem veteribus canonibus ad accuratum disciplinæ ecclesiastica usum deesse videbatur, Concilia Gallicanorum Episcoporum auctoritate sua supplebant. Ea verò Concilia à Regibus nostris indicebantur, qui res definitas postquam iudicio suo probassent, Edictis confirmabant, ut facilius executioni tradierentur, ita ut in provinciis regni eodem jure omnino Reges nostri potirentur, quo Principes Romani olim in universo imperio fruebantur. Qua de re copiosè Tomo secundo, ubi Dissertationem de Conciliis Gallicanæ Dioceceseos edemus.

Ceterum Romani Pontifices Ecclesiarum tranquillitatem à Regum nostrorum sollicitudine pendere, illis Ecclesias à Deo creditas, eorumque studio commissam esse ecclesiasticorum ordinum integritatem, non inficiati sunt. Pelagius Childebertum Regem ex eo capite debita laude prosequitur. *Cum celitudini vestre, inquit, multa dona misericordia divina contulerit, pro amore tamen quem Ecclesie ejus sinceriter exhibetis, feci vos multis regnibus clariiores; quoniam inter alias regni vestri curas pro tranquillitate sancte Ecclesie principiam sollicitudinem vos certum est exhibere. Infra: Non aliter Deo nostro recte potest regalis devotione famulari, nisi providentia ejus ecclesiasticorum ordinum ser-*

Vide Belo. 330.
ter ad librum hi-
berni de Ioh.
superior. cap. 1.

& Imperij Lib. II. Cap. XII.

93

vetus integritas. Gregorius Magnus praesidium Childeberti Regis advocat, ut quæ ad restaurationem ecclesiasticæ disciplinæ Virgilio Episcopo Arelatensi exequenda commiserat, amotis impedimentis effectum fortiantur. Salutantes, inquit, excellentiam vestram paternæ caritatis affectu, petimus ut cuncta que superscripto fratri & coepiscopo nostro fieri servarique mandavimus, favoris vestri presidio compleantur, nec cujusquam ea aliquo modo elatione aut superbia convelli permittatis. Mox: Oportet ergo ut hoc nobis vicarie rependatur, & sicut nos vestram implere non distulimus voluntatem, & vos propter Deum & B. Petrum Apostolorum principem nostram faciat in omnibus servari statuta; quatenus excelentiae vestra laudabilis & Deo placita se circumvagique tendat opinio.

I V. Non solum verò facti executione, sed legum suarum auctoritate, legum ecclesiasticarum executioni imminabant; ut patet ex Edicto Clotarij Regis, & Decreto Pippini Ducis Francorum, qui canones antiquos toto regno promulgari jussit. Quin etiam ad exemplum Iustiniani easdem regulas suis verbis Reges præscribebant quæ à Canonibus antiquis erant præstitute, conceptis verbis hòc se à Canonibus trahere testati. Decrevimus juxta sanctorum canonum, inquit Carolomānus Dux & Princeps in Synodo Liptineni habita anno septingentesimo quadragesimo tertio. Præ ceteris verò in restitutione collapsè discipline laboravit Carolus M. Rex Francorū, non solum synodorum ope, quas in eam rem frequentes collegit, sed etiam Edictis suis de Consilij sui sententia promulgatis. Insigne est Capitulare ab eo Princeps anno D C C L X X X I X. in Palatio Aquensi constitutum, quod inde *Aquisgrancense* dicitur; quo Episcopos, Presbyteros, & Laicos officij sui admonet, verbis ipsis Canonum & Decretorum transcriptis. Quo in opere id studium adhibuit, ut lemmare sententiam canonis comprehendenderet, similque significaret ad quos regula dirigeretur, his verbis solennibus: *Episcopis, Sacerdotibus, Monachis, Omnibus.* Hoc Edictum latum est, non ex synodi alicujus, sed ex Consilij seu Placiti sententia; quod conflatum erat ex Episcopis & Proceribus, ut docet Hincmarus. Propositum suum illud esse docet Princeps, ut *Devoti sancte Dei Ecclesia Defensoris, humiliisque Adjutoris*, quam se inscribit, partes studiosè præster, suamque diligentiam Episcoporum studio adjungat, quò paterna & canonica sanctiones non convallantur. Duo ergo in eam rem præstat; Capita quadam è Canonibus excerpit, quorum executionem uret. Et

Legatos suos mittit, qui regia auctoritate
quaे fuerint corrigenda, unà cum Episcopis
corrigant. De hoc articulo dicemus libro
quarto. Quod attinet ad primum; ea mo-
destia se gerit, ut Episcopos roget, moni-
toris officium sibi vindicando; ita tamen
ut se Regem esse meminerit, & monitioni
adjunctam correctionem doceat, exemplo
Iosiae Regis. Sed & aliqua capitula ex canoni-
cis institutionibus, que magis vobis necessaria
videbantur, subiunximus. Ne aliquis, queso,
hujus pietatis admonitionem esse præsumptiosam
judicet, qua nos errata corrigerere, superflua ab-
scindere, recta coarctare studiunus; sed magis
benevolo caritatis animo suscipiat. Nam legimus
in Regnorum libris, quomodo sanctus Iosias re-
gnum sibi à Deo datum circumdeinceps, corrigen-
do, admonendo, ad cultum veri Dei induit re-
vocare. Non ut me ejus sanctitatem equiparabilem
faciam; sed quod nobis sint ubique sancto-
rum semper exempla sequenda. Sub finem Ca-
pitularis, Injungendī voce uitetur, cùm Epi-
scopos monet ut prædicationibus suis fide-
les populos à patrandis sceleribus revocent.
Hoc Capitulare per LXXXII. capita ex-
pansum ea præcipue complectitur qua or-
dinaciones, excommunicationes, munera
Episcoporum & Clericorum, ordinem judi-
ciorum, & reliquam ecclesiasticam disci-
plinam respiciunt, ita ut breviarium ali-
quod Iuris Canonici dici possit.

V. Hoc Edictum transcriptum est libro primo Capitularium; idque deinde Lotharius Imperator, filius Ludovici Pij, in Constitutionem suam retulit, quæ *Capitulare Lotharij* dicitur. quò plurima alia capita ad constituendam regni Italæ politiam & Ecclesiæ disciplinam pertinent, è Capitulis Caroli & Ludovici excepta. Huic Capituli Lotharius sanctionem suam addidit, his verbis: *Placuit nobis ut hec capitula, que excerpsumus de Capitulis sancta memorie avi nostri Caroli ac Domini nostri Ludovici Imperatoris, ab omnibus sancte Dei Ecclesiæ seu nostris fidelibus in regno Italie consenserintibus pro Lege teneantur & conserventur; & quicunque hujus Capitularis contemptor existiterit, sexaginta solidis componat, sicut in Capitulis predicti avi Domini nostri.* Ceterum si quis dubitet an haec Principum Constitutiones gratae fuerint Pontificibus Romanis, consulat fragmentum epistolæ Leonis IV. Papæ ad Lotharium, qua spondet le Capitula illa & precepta Lotharij ejusque predecessorum in omnibus observaturum. Neque est quod aliquis sibi persuadeat insolitam esse Iaponionem Leonis IV. de servandis legibus à Principe latissim ad præsidium legum ecclesiasticarum, præferrim cum Leonis I profectio successorum.

Raccolte
M. iii

De Concordia Sacerdotij

bus suis præverit. Is enim ad Leonem Augustum hic verbis utitur: *Si que destruxi, hac adfisco, prevaricatorem me consituo, & eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solum auctoritas beatae memoriae Principis Martiani, sed etiam ego mea confessione firmavi.* Dubitandum etiam non est quin gratissimæ fuerint Ecclesiæ Gallicanæ Constitutiones ecclesiasticae à Carolo & à Ludovico conditæ, cùm ex Episcoporum & Optimatum regni consilio lata fuerint & in unum postea Corpus redactæ ab Ansegiso Abbe & Benedicto Levita, qui libros Capitularium collegerunt, quos in synodis posterioribus laudatos videmus. Sed illustrius testimonium proferri non potest quam Synodi Meldensis habita anno DCCCXLV. qua à Carolo Calvo Rege Francorum postulat ut Capitula illa per Gallias observari præcipiat. Hujus synodi verba ad Capitulare Lotharij pertinent putavit Illustrissimus Annalium conditor, ac si promulgatum fuisset Episcoporum illorum præcepto. Sed synodus Meldensis ad Gallias pertinet, precepsque tantum à Carolo contendit ut leges à Principibus latas de rebus ecclesiasticis ipso novo Edicto custodiri præcipiat. At vero Capitulare Lotharij in Italia promulgatum est, ubi Lotharius imperabat, ad quem synodi Meldensis preces non pertinebant.

V I. Non solum autem antiquis Canonibus & Decretis apostolicæ sedis Tuitiōnem suam Reges præstabant, sed etiam novis Romanorum Pontificum constitutis. Cujus moris expressa supersunt vestigia in Capitularium libris. Vnum Presbyteros suspectos respicit; Alterum, Chorepiscopos. De Presbyteris reis, vehementi crimini suspicione laborantibus, sed plena probatio non convictis, à temporibus Pippini Regis, per plures annos vexarissima in synodis Gallicanis quæstio voluebatur, que necdum judicio aliquo definita erat; adeo ut in synodo plenaria Francofurtensi accusatio hujus generis adversus Presbyterum instituta, non Episcopo aut Concilio Provinciali, sed universalis Galliarum synodo committatur. Tandem Carolo Magno visum, jus istud controversum componere. Eapropter consuetudinem fecutus majorum, qui majores causas ad sedem apostolicam referebant, ut rebus dubiis certa forma præstiteretur, aliquot Episcopis legationem injunxit, qui Romam hac de re Leonem III. consulturi adirent. Interim Episcopos & regni proceres hujus legationis certiores reddit, monerentque ut invicem de hoc negotio conferant, quod matru-

rius his difficultatibus una cum illis & sancti Patris institutionibus ad amovendas populi offensiones prospicere possit. Summus Pontifex Consultatione in Synodo Romana discussa, respondit quæ sibi equiora videbantur. Ejus Decretum in Conventu Generali Episcoporum & Procerum expenditur; ex corumque sententiæ & consensu, Constitutio sub Regis nomine fertur, quæ modum harum litium finiendarum præscribit. Vnde patet Summi Pontificis decretum in negotio canonico, à Rege, præsidio legis regiae de consensu Ecclesiæ Gallicanæ late, munitus fuisse, ut res à Romano Pontifice constituta traderentur executioni sub nomine Principis juxta præscripta illa decernentis. Si quis autem & illud scire cupiat, quid in hac controversia definitum fuerit, ex Edicti lectione constabit. Decretum ergo fuit, Presbyterum canonicas pœnae subdendum, si ab accusatore & testibus, quos leges & canones ad accusationem & testimonium admittant, reus peractus fuerit. Sin probationem accusator implere non possit, juxta Canones negotium finendum. Attamen si vehementi suspicione reus urgeretur apud plebem, criminis infamiam amoliendam sacramento ad Evangelia præstante, & adhibitis tribus, quinque, vel septem Presbyteris, ejus integratis astipulatoribus, ad exemplum Papæ Leonis, vel etiam aliquot aliis probatae & laudabilis famæ viris, qui accusati innocentiam testentur, si ad tumultum populi sedandum id Episcopo visum fuerit. Hujus judicij ordinem Hinckmaras copiosè edidit, docetque ut plurimum perplexas istas accusationes ex familiaritate probrofurarum mulierum, vel etiam ex consortio extranearum intra domum admissarum, profectas esse, quæ canonibus verita, pœnam dejectionis Presbyteris, qui regulas violassent, irrogabant, et si nullius alterius probri insimulati essent. Videbitur statim alicui criminis probatio esse in promptu, cùm accusator non astringatur ad ea docenda quæ in tenebris patrari solent. Attamen multis difficultatibus implicata erat hujus accusationis series, quæ instruenda erat ab accusatore & à septem testibus, quos leges & canones admitterent: qui si aut numero aut conditionibus à lege præscriptis destituerentur, arbitrio Episcoporum multabantur, & pudoris periculum subibant. Hoc tamen suspicionem à populo semel conceptam non levabat, quæ iurando Presbyteri accusati, & sex aliorum Sacerdotum, purgabatur. Sed de his alias in Dissertatione de canonis judiciis Clericorum

Syn. Meldensis c.
78. Vt Capitula
ecclesiastica a
Domino Carolo
Magno Impera-
tore necrum & à
Domino Ludovico
Pio Augusto pre-
mulgata, omnes
observari præci-
piantur, sicut &
legatis esse usi-
cuntur.

Capit. 13. Tit. 13.
Vix interduum ut
eis obstat at-
tentus quid de
huius voluntatis con-
stitutio inua-
ca

predilecta spissi-
patris infinita
vitas, ut nunc
ceperit populis.
Cap. 1. c. 14.
Consilio Donal-
& Panu rete
Lemni Apollonii
controversia de
martyris Lucia
Episcoporum, o
vel liquorum &
ceremonia, p.
Orientalium &
Grecorum Pa-
triarcharum, o
ministrorum fidel-
rum Episcoporum
& Sacerdotum,
mores & mœ-
ritas Episcoporum
sacramentorum, tra-
mitiique Sacerdoti-
rum & Levia-
rum, auxiliis
& auxiliis, ana-
religionis fide-
lium, & cultu-
rum Confessio-
rum iustitia
confutatioq[ue] q[ui]a
p[ro]p[ri]a
Codicil
Klein
Lund
environ
præs
e[st] p[ro]p[ri]a
f[ac]tio
f[ac]tio
a mala
a mala
Capit.

Hinckmaris ep. 1.
editio Major
1812.

VII. Alterum exemplum favendorum per Edicta regia Romanæ sedis Decreto-rum petitur à Chorépiscoporum negotio. Sæpe in conventibus & synodis regni con-troversum fuerat, an ordinationes Presby-terorum, Diaconorum, & Subdiaconorum à Chorépiscopis celebratae, Confirmatio-nes baptizatis tributæ, Ecclesiarum & Virginum benedictiones ab iis tentatae, vi-tioꝝ effent, an canonicae. Carolus M. in re tam seria & ambigua sedem apostolicam consulendam esse decrevit; & inter cetera Arnonis Archiepiscopi ad Leonem III. de-legati mandata, hoc etiam caput adjunxit. Respondit Pontifex, per canones liberum non esse Chorépiscopis ullam muneris epi-scopalis partem attingere, atque adeo quidquid ab iis præsumptum fuerat in ordi-nationibus & benedictionibus, vitiosum es-se & penitus irritum, decretivtque damna-dos, id est, deponendos, Chorépiscopos, & plectendos exilio, huncque gradum esse delendum. Post redditum Arnonis, Con-ventum generalem regni Ratisbonæ Im-pe-rator cogit, ut rebus à Romano Pontifice secundum canones judicatis, consensus ad-hiberetur. Responsum Leonis in synodo probatum fuit, & regio Edicto confirma-tum. Sed temperata fuit jurisdictio, in pre-nis à Leone adversus Chorépiscopos decre-tis, atque ab eorum dejectione & exilio cef-satum; quamvis in Presbyterorum gradum redacti sint, juxta canones. Qua omnia grata futura Summo Pontifici sibi persuase-runt. Predictos autem Chorépiscopos omnes pre-cepit Leo damnare, & in exilio detrudi. Ista verò omnes, maximè regni nobis à Deo commissi Episcopi, cum eodem Arnone, permittente pre-fato Apostolico, mitiis tractantes, jamdictos villanos Episcopos inter Presbyteros statuerunt. Verba illa, Permittente Apostolico, formu-lam redolent qua magistratus utebantur, cùm rescriptorum principalium trifitiam molliebant, quaque usus est Gregorius Magnus, cum legem Mauritiij de militibus ad monachisimum properantibus tempera-vit. Nam his placatur Imperator, inquit ille in epistola ad Metropolitas. Quod nos ho-die, cum bona venia, aut sub beneplacito Pon-tificis, fieri dicimus. In hoc negotio obser-vandum est quod suprà monui, Decretum Papæ, & Definitionem Synodi, Edicto Re-gio, Caroli nomine concepto, promulgata fuisse; quamvis de re omnino spirituali, id est, de ordinationibus & benedictionibus ageretur. Sed de Chorépiscopis dicemus capite sequenti.

VIII. Terriam Regum nostrorum dynasti-am laus illa Tuenda Ecclesiæ non de-

seruit; quin potius novis præsidii collatis id promeruit ut à Gregorio IX. regnum Francorum ad Tuitionem fidei & libertatis ecclesiastice à divino numine designatum esse dicatur. Non solum autem armis, sed etiam legibus disciplinam muniebant, cùm ea tempora incidissent quæ regiam manum expectabant. Quo in genere eximia est S. Ludovici Christianissimi Regis Constitutio: qui vix officio suo erga Ecclesiæ satisfa-cetum putavit, tot bellis labore maximo im-manique dispendio adversus Muhammedanam perfidiam in Oriente gestis, nisi hoc etiam Edicto suam pietatem cumulasset. Ea lege decernit ut Episcopis & Patronis sua jura plenissimè serventur, & ut beneficia at-que officia ecclesiastica regni, secundum præscripta Iuris Communis & Concilio-rum, atque instituta veterum Patrum, con-ferantur, nullūque Curia Romana super-fit locus exigenda pecunia ab Ecclesia Gallicana, Libertatēsque & Privelegia à Regibus Francorum Ecclesiæ collata inter-merata maneant. Tum magistratibus regni dat in mandatis ut hujus Edicti executioni & custodia invigilent, pœnis à contumaciis exactis. Ceterū præfatio Edicti hic inserenda mihi videtur, quod majestatem quandam pietatemque Christianam simul præ se ferat, iisque verbis concepta sit, quibus antiqui Romani Imperatores in simili negotio utebantur: *Ludovicus Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuum rei memoriā. Pro salubri ac tranquillo statu Ecclesiæ regni nostri, necnon pro divini cultus augmen-to, & Christi fidelium animarum salute, utque gratiam & auxilium omnipotens Dei, cuius soli ditioni atque protectioni regnum nostrum semper subiectum extitit, & nunc esse volūmus, consequi valeamus, que sequuntur, hoc Edicto consultissimo in perpetuum valitudo statuimus & ordinamus.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

CVM illustrissimus Archiepiscopus suprà cap. x. §. iv. hujus libri adnotaverit jus gladij Regibus à Deo mandatum esse ad tuendam Ecclesiæ, De-fensorisque Ecclesiæ titulum ob hoc promeritos esse Reges nollos §. 2. & 3. hujus capituli observaverit, quorum regnum Gregorius IX. ad Tuitionem fidei & libertatis ecclesiastica à divino numine designatum esse dicit, visum est eam observationem firmare auctoritate Ludovici VI. Regis Franciæ, cuius præclara in eam rem verba extant in litteris ejus datis Parisiis anno MCLXXI. quibus auctoritatem suam adhibet ad vindicandum in libertatem Episcopum Aniciensem, qui potentia Vicecomitis Podomnia-censis opprimebatur. *Ludovicus Dei gratia Fran-*

corum Rex, omnibus in perpetuum. Digna vox est
majestate regnantis, Dei servum & Ecclesie Defen-
sorem se Principem preficeri. Adeo de divine pro-
missione & clementia culmine nostra pendet autoritas,
ut ad honorem, laudem, & gloriam ipsius &
opera nostra & ipsorum intentionem operum refera-
mus. Inde est quod commisum à Deo nobis gladium
& in defensionem Ecclesiarum & in oppressionem de-
bemus ac volumus exercere tyrannorum. Litera illa
extant integræ in archivo Episcopi Aniciensis, unde
illæ describi curaverat Marca: eoque loco uti decre-
verat in secunda editione hujus operis. Ejus itaque
consilium sequi placuit. Sed & illud admonendum
est, prefationem harum literarum Regis Ludovici,
imitationem esse Rescripti Imp. Theodosij & Va-
lentiniani dati ad Volutanum Praefectum prætorio,
1. 4. c. de legib. & constitut. Princip.

Exemplum B. Ludovici secuti ejus ne-
potes Philippi, Carolus V. VI. VII. dis-
ciplinam jam tum ferè collapsam regiis
constitutionibus non solum muniverunt,
sed etiam in plurimis articulis restaurarunt.
In eo etiam genere extant quamplurimæ
Francisci I. Henrici II. Caroli IX. Hen-
rici III. & IV. & Ludovici XIII. Au-
gustissimi Principis constitutiones; qua-
juxta canones Conciliorum, & Decreta
Romanorum Pontificum, Consueruditne
que in regno receptas, jure Patrocinij, dis-
cipina ecclesiastica prospiciunt.

Enimvero non solum constitutionibus
generalibus editis disciplinam Reges nostri
semper foverunt, sed etiam rescriptis spe-
cialibus nova Romanæ Curia rescripta mu-
niverunt; quemadmodum de Carolo Ma-
gno superioris adnotatum est. Hic usus ma-
navit in posteros, locumque habuit in ipsis
tertiæ regum dynastiæ primordiis. Quod
docemur testimonio Eadmeri, qui consue-
tudines quædam describens, quas Williel-
mus Dux Normannia in Angliam à se sub-
actam è Normannia transtulit, hanc quo-
que inter ceteras recenset, scilicet Princi-
pem illum inhibuisse ne Romanæ Curia
rescripta susciperent antè quam sibi por-
recta fuissent: Non ergo pati volebat quem-
quam in omni dominacione sua constitutum, Ro-
manæ urbis Pontificem pro Apostolico, nisi se ju-
bente, recipere, (id est, antè quam ipse cer-
tior factus esset de novi Pontificis electio-
ne) aut ejus literas, si primitus sibi ostensa non
fuissent, allo pacto suscipere. Per aliquot se-
cula intermissum hujusmodi usum, consti-
tutionibus à ducentis abhinc annis promul-
gatis, Principes nostri restaurarunt; ita ut
Bullarum executio impeditur, nisi prius
à Iudicibus delegatis vel à supremis regni
Curias ex Regis mandato inquisitum esset
an per illas aliquid Libertatibus Ecclesiarum
Gallicanæ contrarium induceretur. Quod in
Germania quoque observari notum est.

Eundem morem in Benearni provincia an-
tè quam regiæ Coronæ Gallorum accede-
ret, retentum fuisse docent veteres Char-
taræ. Qui usus inter cetera significatur in
verbis quæ in novæ consuetudinis codice
habentur; nempe rescripta ab extera pro-
vincia in Benearnum delata, executioni
non esse mandanda antè quam aut ipsi su-
premo Domino aut ejus Consilio porrecta
fuerint. In Gallia autem, ut dixi, auto-
ritate Principis, Bullæ ad Curias regni dis-
cutiendæ referebantur. Quod tamen illæ
suo deinde arbitrio assumperunt, non ex-
pectato diplomate Principis. Id vero fieri
in dignitatibus sue & plerunque in jurisdi-
ctionis injuriā interpretati sunt Episcopi
Gallicani, eò quod Brevia sæpe per subre-
ptionem elicita, clanculum in Curiis insi-
nuarentur, Episcopis non vocatis. Decreto
itaque regij Consistorij constitutum fuit
juxta veteres regni constitutiones, ne ulla
Brevia apostolica (exceptis indultis quæ in
foco secreto Penitentiaria expedientur)
Curiis supremis regni insinuerint, ut deinde
de more solito executioni tradantur, nisi
diplomate regio munira sint. Ne autem in
posterior Brevibus per subreptionem elici-
tis lœdatur jurisdictio Episcoporum, præci-
pitur ut partes Brevia sua offerant Episco-
pis in quorum diccepsi executio fieri debet:
qui quidem intra triduum, scripto quid ea
de re sibi videatur, exponent; ut porrectis
Brevibus unâ cum Episcoporum relatione,
Princeps quod utilius erit constituat. Tunc
enim aut rescripto executionem permitteret;
vel si causæ majoris fuerint momenti, quæ
futuri negotiis formam dare possent, Cu-
riis supremis insinuationem delegabit. Hac
ratione Brevia apostolica præsidio & au-
toritate Principis munita erunt; cognitio
vero causæ, non quidem de Rescripti
æquitate, sed de Libertatibus Ecclesiarum
Gallicanæ, Curiis relinquetur.

I X. Ex isto Tuitionis jure sequitur ut si
quid tentaretur contra decreta Canonum,
Principes violatae legis vindices se præsta-
rent, & omnia in integrum aliquando re-
stituerent. Quod ab Imperatoribus Roma-
nis & à Francorum Regibus factum fuisse
ostendam libro quarto. Ceterum monen-
dus est lector, ex hoc Tuitionis & Patroci-
nij jure quod Reges exercent, illud com-
modi in Ecclesiam totamque Rempubli-
cam Christianam redundare, ut ecclesiasti-
ca & civilis potestas amico & perpetuo fœ-
dere invicem conjunctæ, mutuis auxiliis ad
comprimendos improborum conatus, &
juvanda bonorum studia, inter se conspi-
rent. Id olim docuerat Iustinianus, quem-
admodum

Vide Eadmerum
lib. 3. p. 113. &
Notas 10. Seldanus
p. 163.
Eadmerus. Hilio-
ris Novorum l. 1.
Vñ ergo arque
legi, quas patres
sui & ipsi in
Normannia habe-
re solebant, in An-
glia servare ve-
lent.

Tom. II. Lib.
Eccl. Gall. c. x.

admodum in hujus operis præfatione dixi, sed Pontifices quoque necessitatem hujus concordiæ conceptis verbis professi sunt. *Consensus Christi amantium Imperatorum & piorum Pontificum*, inquit Gregorius II. ad Leonem Isaurum, *est vis una, quando cum pace & caritate res administrantur*. Eodem seculo Orientis Patriarchæ in synodica epistola ad Tarasium missa, quæ inserta est Actis Septimæ Synodi, recitat Iustiniani sententiâ, suffragium illi quoque suum conferunt, in sacerdotio Imperij sanctificationem & instauracionem, in Imperio autem sacerdotij robur & firmamentum constituta esse profitentes. Sed præstat è Leonis Augusti Ecloga anno DCCCXXXVIII. apud Græcos edita hanc concordiæ necessitatem, breviter quidem sed eleganter expressam, addiscere, Tit. III. *Cum Republica ex partibus suis & membris proportione quadam ad hominem constituta sit, maxime ejus & in primis necessarie partes sunt Princeps & Patriarcha.* Quapropter & subditorum quies, & felicitas tam anime quam corporis, consistit in confessione & concordia Imperij cum summo Sacerdotio. *Tus πολιτείας οὐ μέρος τοῦ αἰθρίου συνιστάειν, τὸ μέντοι εἰσαγγελεῖται μέρη, βασιλεῖς δὲ & Πατριάρχες διὸ εἰ καὶ λύχνοι, εἰ σώμα τῷ καποδόντῳ εἴριεν, εἰ διδασκαλία, βασιλεῖς δὲ, εἰ δεκτούσιν εἰπούν δύοφροντινή Συμφωνία.*

Non pigebit ad eandem concordiam commendantam aliqua transcribere è Damiano auctore Disputationis Advocati Regij & Defensoris Ecclesiæ Romanæ, quæ felicibus auspiciis habita est præsente Henrico IV. Rege Germaniæ anno LXII. ubi damnato Cadaloo pseudopontifice, Alexandri II. electio est confirmata: *Amodo igitur, dilectissimi, illinc regalis aule Consiliarii, hinc sedis apostolicae comministrari, utraque pars in hoc uno studio consipere laborantes, ut summum sacerdotium & Romanum (seu Gallicum) simul confederetur Imperium: quatenus humanum genus, quod per hos duos apices in utraque substantia regitur, nullis, quod absit, partibus, quod per Cadaloum nuper factum est, rescindatur; sicque mundi vertices in perpetua caritatis unione occurran: ut inferiore membra per eorum discordiam non resiliant; & quatenus ab uno Mediatori Dei & hominum hæc duo, regnum scilicet & sacerdotium, divino sunt constata mysterio, ita sublimes iste due persone tanta sibi met unanimitate jungantur, ut Rex in Romano Pontifice, & Romanus Pontifex inveniatur in Rege; salvo scilicet pro suo privilegio Pape, quod nemo preter eum usurpare permittitur. Hanc confessionem necessariam docuit aliquot annis postea Grego-*

rius VII. qui duobus oculis ambarum protestatum consortium eleganter comparavit. Nec defuerunt Galli nostri huic officio promovenda concordia, & impedimentis amoliendis quæ ex mutua suspicione aliquando suborabantur. Hinc extant præclara Arnulf Lexoviensis Episcopi verba: *Dignitas ecclesiastica regiam provehit potius quam admittit dignitatem, & regalis dignitas ecclesiasticam conservare potius consuevit quam tollere libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica & regalis occurunt; cum nec Reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Bernardus quoque in eandem sententiam: Non veniat anima mea in consilium eorum qui dicunt vel Imperio pacem & libertatem Ecclesiarum, vel Ecclesiæ prosperitatem & exaltationem Imperij nocturam. Non enim utriusque institutor Deus in destructionem ea connexit, sed in edificationem. Non omitenda est adnotatio auctoris anonymi, qui scripsit anno M C C C V I. se à Gallo quodam summa dignitatis viro accepisse, concordiam regni cum Romana Ecclesia diligenter foveri apud Gallos, & ad illa officia filios à patribus erudiri hoc rythmico proverbio:*

*Mariage est de bon devis
De l'Eglise & des Fleurs de lis.
Quand l'un de l'autre partira,
Chacun d'eux s'en sentirà.*

Arnulf Lexoviensis Episcopi
ep. 52.

Bernardus ep.
243.

E MS. Cod. Dia-
logorum de Hier-
archia subscritti
l. 4. c. 11. *Quo-
dam fratre egre-
gius dilectus domus
Francie senel
multi post eum con-
fessionem aperuit
inter dictos Da-
mines Francos
effe unum secre-
tum proverbium,
quod patres do-
cent filios vulga-
ri Gallico, sic.*

C A P V T X I I I .

Synopsis.

I. *Agitur de Chorepiscopis, ut sciatur status que-
stionis propositus Leoni III. à Carolo M. & Ecclesia
Gallicana. Chorepiscopis validas esse ordinationes à
superbus contendentes; Episcopis autem, esse vi-
tias. Chorepiscopatus in Clero recentius, & Presby-
terio prælati à Conciliis.*

II. *Chorepiscopi non obtinebant episcopatus api-
cem, è Concilio Neocesariensi, Antiocheno, Regen-
si. & è Leonis I. Pape epistolæ, quæ est genuina, &
Synodo Hispanensi.*

III. *Huc sententia opponuntur prima verba ca-
nonis Antiocheni. Ut solvatur difficultas, distingui-
tur chorepiscopatus à Chorepiscopo. Chorepiscopatus
est ministerium quod conferri potest Presbytero vel
Episcopo, ut administret Ecclesiæ vicarias parcia
episcopalium. Sub Episcopo erant Presbyteri civitatis,
qui sacramenta ergabant in civitate. Idem munus
exercebant in pagis Presbyteri vicani.*

IV. *Prater Presbyteros. Episcopus habebat ali-
quot ministros, Chorepiscopum, Archipresbyterum,
& Archidiaconum. Chorepiscopus vices gerit Episco-
pi in disponendis Ecclesiæ vicani. Concilium An-
tiochenum tribuit administrationem Ecclesiæ
Chorepiscopis. Origo hujus nominis. Vicarii Episco-
porum dicti ratione munieris, non ratione nominis.*

N

Disputatio Advo-
cati & Defen-
sori Eccl. Rom. in
Concilio Orléanensis.

Eclog. VII. in Praef.
q. 1.

apud Ferrandum, & in Capitularibus, & in Cano-
nibus Arabicis.

V. Chorepiscopatus conferebatur cum presbyteratu. Aliquando concedebatur Episcopo vacanti. Ut in canone Niceno, conceditur Episcopo Novatiano redeunni ad communionem Ecclesie. Poterat etiam con-
fieri ceteris Episcopis vacantibus. Tunc Choropiscopus, ob priorem ordinationem, erat Episcopus. Ger-
mania sententia priorum verborum canonis Antiocheni, que sunt exceptio regule. Non omnis Episcopus
vacans est Choropiscopus; sed iscui delatum est illud ministerium.

V. Describunt munia Choropiscopi. De ad-
ministratiōne dictum superius. Subdiaconos & infe-
rioris gradus Clericos ordinabant. Id faciendum con-
sulto Episcopo docet Basilius, juxta canones. Quod
intelligendum est de Synodo Laodicena, que sece-
ndum mentionem facit. Idem erant cum Choropiscopis.
Explicatus Zonaras. Periodante in Concilio Chal-
cedonensi.

I. **N**ON alienum erit ab instituto,
de Choropiscopis breviter age-
re, & dubitandi causas quae synodos Gal-
liae adeo suspensas tenuerunt, decretique à
Leone lati rationes discutere; præsertim
cum antiqui canones, qui majores nostros
adeo molestè habuerunt, variis eruditio-
rum interpretationibus etiam hodie tor-
queantur. Integrum sibi esse Choropiscopii
existimabant episcopali munere in omnibus fungi, quod in canone decimo Syno-
di Anthiochenæ manus impositionem Episco-
porum perceperisse, & ut Episcopi consecrati fuisse
dicantur, eisque disertis verbis Subdiaconi-
orum & gradus inferioris Clericorum or-
dinatio permisit, & subiectarum sibi Ec-
clesiarum gubernatio & cura commissa.
Etsi autem eodem canone, & Ancyro, verita fuerit Choropiscopis Presbyterorum
& Diaconorum ordinatio; attamen non
videtur omnino prohiberi, sed tantum si
tentata fuerit sine Episcopo, ut loquitur
Concilium Antiochenum, id est, absque
ejus mandato, ut illi interpretabatur. Dein-
de illa ordinatio non reficitur ut vitiosa,
sed pena dejectionis indicitur Choropis-
copo. quae pena desuetudine aboleverat
tempore Caroli Magni. Contrà vero re-
ponebant Episcopi, eodem canone Antio-
cheno, Choropiscopi ordinationem, civi-
tatis Episcopopo tributam, ideoque Chor-
episcopum inter Episcopos recensemendum
non esse; qui à tribus Episcopis ordinari
debent ex praescripto Nicenæ Synodi.
Addebat ex Concilio Sardicensi, & Lao-
diceno, Episcopos in civitatibus tantum
instituendos esse, non autem in vicis &
pagis, ut Choropiscopos, quos inde villanos
Episcopos Capitularia vocant; ut ex ad-
verso, veros & legitimos Episcopos, regu-
larium, cathedralium, & canonice ordinatorum

Episcoporum nomine significant. Hæc
sunt verba Capitularis: Nam Episcopi non

erant; quia nec ad quandam civitatis episcopa-
lem sedem titulati erant, nec canonice à tribus
Episcopis ordinati. Expendenda est cano-
num Synodi Ancyranæ, Neocæsariensis, &
Antiochenæ sententia, ut Choropiscoporum
munus intelligatur. Sanè frequentes in
Oriente fuisse Choropiscopos è subscrip-
tionibus Concilii Nicenæ colliguntur; ubi
inter Episcopos duo Choropiscopi provin-
cia Cœlestyriæ, unus provinciæ Ciliciae,
quinque provinciæ Cappadociae, quinque
provinciæ Isauriae, & duo provinciæ Bi-
thyniae subscriptiunt, vices suorum Episco-
porum agentes, ut mihi quidem videtur.
Subscripti etiam Ephesino Concilio Ca-
esariorum Choropiscopus Cappadociae. Eorum
gradus à veteribus probatus est, cùm octa-
vo canone Nicenæ Synodi choropiscopatus,
æquè ac presbyterium, in Clero re-
censeatur, & in Synodo Neocæsariensi
Choropiscopi inter Ecclesia comministros
numerentur, eorumque munia Synodis
Ancyranæ & Antiochenæ præscripta sint.
Superiorem dignitatis gradum præ ceteris
Presbyteris, non solum ruris, sed etiam ci-
vitatis, obtinuisse, unicè docet laudatus
canon Nicenæ Synodi, & secundus Con-
cilio Chalcedonensis, si ordinem scriptura
sequi velimus.

II. Ceterū episcopatus apicem non
obtinebant, ut docet apertissime Concilium
Neocæsariense; quod ad similitudi-
nem septuaginta discipulorum institutos
fuisse Choropiscopos adnotavit, ut hoc
discrimine eos ab Episcopis separaret, qui
Apostolis successerunt. Cui addenda sunt
verba ultima canonis Antiocheni, quae
Choropiscopum ab Episcopo civitatis or-
dinandum præcipiunt: Choropiscopum vero
civitatis Episcopus ordinet, cui ille subiectus
est. Quare cùm canone quarto Nicenæ
Synodi ceterisque canonibus antiquis con-
stet ordinationem Episcopi ab omnibus
vel saltē à tribus provinciæ Episcopis ce-
lebrari debere, planum est ordinationem
Choropiscopi à civitatis Episcopo peractam
non tribuere consecrato dignitatem epi-
scopatus. Vnde recte Leo I. Galliarum &
Germaniarum Episcopis rescriptit, Chor-
episcopos eosdem esse secundum canones
cum Presbyteris, & pontificatus apicem
non habere. Cujus epistola verba à Syno-
do Hispalensi post ducentos annos trans-
cripta sunt: quamvis emunctæ naris homi-
nibus Leonis epistola è verbis Hispalensis
Synodi consarcinata videatur. Quam sen-
tentiam sequi non possum, quia ultimā

Capit. 1. 7. 4.

Can. VIII. 1. 1.
Syn. Prædicta
Choropiscopu-
sus Presbyteri
laicis.
Can. II. 1. 1.
Syn. Chal.
K. 1. 1. 1.
Syn. Zonara.
Explanatio
p. 1. 1. 1.
Scripturam
dicitur.

Syn. Nicenæ.

Conc. Antioch.
Septuaginta
discipulorum
institutio
in civitate
Episcopi.

Leo I. 1. 1. 1.
Episc. Gall. &
Germ.

Concl. Hispal.
c. 7. Choropiscopu-
sus vel Presbyteri
dignitatem, quia
non iusta con-
secratio fuit.

& Imperij Lib. II. Cap. XIII.

99

clausula canonis ex auctoritate apostolica se illa definitissime synodus testatur; Leonis rescriptum significando. Deinde Synodus Regensensis, postquam irritam ordinacionis speciem à duobus temerè convenientibus Episcopis circa Armentarium esse declarasset, in una Ecclesia Choropiscopum institui permittit. Vbi choropiscopatus conceditur ei qui nunquam fuit Episcopus.

III. Sed ejusdem canonis Antiocheni prima verba opponuntur, quæ secundum Dionysij Exigui interpretationem Choropiscopos ordinacionem episcopalem tribuunt. Græca enim illa, εἰ Χριστοῖς εἴει Επικόπων εἰληφότες, his verbis sincere reddit, quamvis manus impositionem Episcoporum acceperint; Et vice glossematis addit, Et ut Episcopi consecrati sunt. Hac sunt verba quæ synodos Gallicanas olim in varias sententias distinxerunt, quæque viris eruditissimis hodie persuaserunt choropiscopatu adjunctam olim fuisse episcopalem ordinacionem. Attamen hæc controversia facili negotio componi posse videtur, si choropiscopatum distinguamus ab eo cui collatum est illud ministerium. Itaque hæc erit certissima regula, choropiscopatum esse ministerium cui Presbyteri & aliquando etiam Episcopi admoveantur. Choropiscopus enim est ministerium ad levandam Episcopis sollicitudinem in pagis & vicis parœciæ five diœceœs episcopalibus. Presbyterium vero est ordo qui manuum impositione confertur ad conficienda & dispensanda sacramenta; quemadmodum episcopatus ordinis potestate censemur, adjuncta administratione parœciæ. Porrò cum civitatis nomen cui praest Episcopus, agrum omnem seu regionem complectatur quæ in laterculo Imperij illi civitatis contribui solet, quæ per castella, oppida, vicos, & possessiones sparfa, in antiquis canonibus ταποίται dicitur; Episcopus quidem curam universæ parœciæ gerit, sed ita ut sollicitudinem suam inter plures dividat. Quare præter Presbyteros civitatis, qui matrici Ecclesiæ operam suam navant in sacrificiis peragendis, sacramentis erogandis, fundendis precibus, homiliis recitandis, ceterisque hujusmodi sacris ministeriis, per vicos ordinat Presbyteros ad eadem munia in vicaniis Ecclesiis exercenda; quod se conferunt possessores ex rusticis parœciis, ut verbis Synodi Chalcedonensis utar. Parœcia enim vocabulum nunc universam Episcopi dicecemus significat, nunc villas seu rusticas vicorum appendices, ubi possessores & rustici agros exercent. Olim autem in oppidis tantum, aut vicis, Presbyteri instituti erant, qui inde

præsbyteroi Χριστοῖς dicuntur, id est, εἰ τοῖς Can. 13. Syn.
χριστοῖς seu vicis ordinati; quos recte Gen- Neocæsar.

Can. VIII. S.
An. ap. 600
part. 2. m. 2.
p. 2.

Dionysius Presbyteros ruris, & alibi Presbyteros qui sunt in agris; Martinus Bracarensis Forastios Presbyteros reddidit. Ea enim tempestate Ecclesiæ in vicis constructæ erant, in villis autem & possessionibus, Oratoria tantum privata de consensu Episcoporum existabant, orationis caussa, non autem ad celebrandam liturgiam. quod à canonibus & à Iustiniano vetitum erat, ut pluribus alibi dicetur.

IV. Sed præter Presbyteros, aliquot etiam administratos muneri sui habebat Episcopus, in iis scilicet quæ administrationem respiciebant. Præcipui erant Choropiscopus, Archidiaconus, & Archipresbyter; quibus addi possunt Oeconomus, & Difensor. Non est hujus instituti officia Ecclesiæ Orientalium & Occidentalium expendere. Satis erit id unum observasse, choropiscopatum inter officia recenseri, ut archidiaconatum, & archipresbyterarum; quemadmodum recte adnotavit Concilium Aquisgranense anno octingentesimo trigesimo sexto. Presbyteri & Diaconi gradus sunt in Ecclesia, & ad sacramentum ordinis pertinent. Sed archidiaconatus complectitur ministerium adjunctum gradui, ut archipresbyteratus ministerium adjunctum presbyteratus; quemadmodum explicat Isidorus Hispalensis. Eodem pacto choropiscopatus est officium & ministerium ab Episcopo civitatis delatum, ad vicinas Ecclesiæ, quæ Presbyteris erant commissæ, administratione sua disponendas. Administrationem enim & diaconi, non autem solam sacramentorum erogationem, & verbi prædicationem, Choropiscopos tribuit Concilium Antiochenum. Sancte Synodo placuit ut modum proprium recognoscant, ut gubernent subjectas sibi Ecclesiæ, earumque moderamine curaque contenti sint. Inde profectum Choropiscopi nomen, quod εἰ τῷ Χριστῷ, id est, in pago civitati contributo, administratione episcopali uteretur, & vicariam Episcopis operam præstaret. Vnde eleganter Ferrandus Diaconus in Breviario Canonum, Choropiscopos Vicarios Episcoporum interpretatur, ratione habita muneri quod gerunt erga vicinas Ecclesiæ & parœcias rusticanas. Non enim ad nominis originem respexit, sed ad sollicitudinem quam subiectas sibi Ecclesiæ Choropiscopi impendebant. Interpretationi canonum quam secutus est Ferrandus apprime convenit illa unus est Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi, & Isidorus in Collectione

Cone. Aqui. Gran.
II. capitulo 11. De
vita & doctr. in
ter. ord. can. 4.
Comparamus quo
rumdam Episcopu
rum ministris, id
est, Choropiscopos,
Archipresbyteros,
& Archidia
conos, non solus
in Presbyteris, sed
etiam in plebebus
Parochie sua a
variarum potius
exercere, quam
militari ecclesiæ
ficio dignatus
infirmis, populi
que salutis conser
vere.
Cone. Ant. Do
cumentum Synodi
ap. 600 in
Breviario, 2. t.
t. 2. p. 2.
quod est in
Collectione.

N. ij

100 De Concordia Sacerdotij

Canones Arabici
è veritate Alfonsi
Pilani.

sua; ubi Choropiscopi, vicarii Episcoporum esse dicuntur. Quæ dixi, probari etiam possunt è Collectione Canonum Arabicorum, quorum usus in Oriente: *Choropiscopus est loco Episcopi super villas, & monasteria, & Sacerdotes villarum que sub potestate ejus sunt. c. 58. Choropiscopus & Archidiaconus sunt tanquam duæ manus, & duæ ales, quibus Episcopus valat. c. 64. Diaconus memoriam faciat nominatim primum Patriarcha, deinde Archiepiscopi, Episcopi, Choropiscopi, Archipresbyteri, Archidiaconi; quia isti sunt gubernatores Ecclesiæ, idcirco nominandi sunt ad altare, quandoque per eos omnia ecclesiastica administrantur, & ipsi sunt in Ecclesia superiores.*

V. Quare, ut supra monui, choropiscopatus ministerium est, & officium, quod Presbytero alicui sedulò ab Episcopo civitatis imponebatur; collato utplurimum choropiscopatus cum ordinatione ad presbyteratum. Ceterum accidebat aliquando ut choropiscopatus conferretur alicui Episcopo vacanti, qui jam episcopalem consecrationem aliunde accepisset. Tunc choropiscopatus delatus solum ministerium & Ecclesiærum quæ in agris essent administrationem concedebat; sed is cui deferebatur, verus Episcopus erat ob suscepitam, ante choropiscopatum, manus impositionem. Ne quis autem speciem quam propono à me confitam putet, de choropiscopatu concessu ei qui jam Episcopus esset, canonom octayum Nicæna Synodi perpendat velim, qui Novatianis Episcopis à schismate potius quam ab heresi redeuntibus gratiam facit retinendæ digitatis episcopalibus, si orthodoxo Episcopo ita visum ficerit, vel saltæm choropiscopatus locum obtinendi. Sanè nemo diffiteri potest quin iste à Novatianis transfuga *χριστιανος της ομοιοτητος* suscepit, ut loquitur Concilium Anthiochenum; sed eam consecrationem aliunde sumpsit quam è ministerio choropiscopatus. Deinde iti eodem Concilio Antiocheno videmus Episcopos vacantes, sive *οχαλοντας*, qui ordinati ad parteciam suam non accedunt, ob contumaciam populi, vel aliam ob causam, sine virtute tamen suo; quibus permittitur honoris & ministerij communio, ea conditione, ut negotii Ecclesiæ, in qua morantur, le non permisceant. Si Episcopi hujus repulsam ægreferens vicinus Episcopus, choropiscopatus ministerium ei contulerit, planè huic Choropiscopo tribuendum erit, quod observavit Synodus Antiochena, eum ut Episcopum consecratum fuisse. Itaque prima illa verba quæ nostra sententia objiciebantur, regulam non labefactant, quæ Choropiscopatus

scoporum ordinationem Episcopo tribuit, eoque in Presbyterorum numero recenset; sed exceptionem adhibent: quia fieri potest ex variis negotiorum figuris, ut Episcopus adfisci possit in choropiscopatum. Eam autem exceptionem iis verbis explicant, ut proclive sit ex ea regulam firmare: *Qui in vicis vel possessionibus Choropiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum percepint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sancte synodo placuit ut modum suum recognoscant.* Quasi diceret: Etiam si accidere possit ut præter regulam choropiscopatus ab Episcopo aliquo exerceatur, tamen modum ministerij sui excedere non potest. Ex eo autem quod vacantibus Episcopis choropiscopatus conferri potest, non existimandum est omnes Episcopos vacantes, aut in presbyterij gradum judicio canonico dejectos, Choropiscopos dici posse. Soli enim illi eo nomine fruentur quibus Episcopus civitatis ministerium illud impofuerit, cum canones Episcopi arbitrio illud reliquerint.

V. I. Dejectis Choropiscopis à dignitate episcopalí, reliqua est administratio & cura, qua Presbyteris rusticarum Ecclesiæ & vicorum imminebant, plebes in officio pietatis continebant, promovendos in clerus discutiebant, Subdiaconos, Lectores, Exorcistas, & ceteros inferioris gradus Clericos auctoritate sua ex Episcopi sententia constituebant, de Presbyteris & Diaconis ad Episcopum referebant, præcipuam & singularem pauperum curam gerebant. Ecclesiæ aliquot Choropiscoporum administrationi subjectas fuisse docui suprà è Concilio Antiocheno: quod etiam Subdiaconorum & inferioris gradus Clericorum ordinationes illis permittit. Quo in negotio sic versabantur, ut Presbyteri & Diaconi, qui cum promovendis familiaribus egerant, de illis ad Choropiscopos referrent: qui deinde testimoniis discussis, & Episcopo consulto, ministros cooptabant in clerus. A consuetudine, quam è patrum canonibus profectam ait Basilius, Choropiscopos discessisse conqueritur, plurimisque in uno quoque pago a solis Presbyteris & Diaconis in clerus allectos, φέλω & τεγετολογίας, id est, metu tirocinij, seu delectus militum. Itaque adscriptos clero à Presbyteris, in laicos redigit; & præcipit, ne deinceps Choropiscopi aliquem etiam inferioris gradus Clericum constituant antè quam ad Episcopum retulerint, qui promovendorum meritis suffragetur. Cum autem canonice disciplina peritissimus Basilius repeatat à Canonibus patrum, quos ipse renovat, Choropiscopis injunctam necessitatem

Concil. Regensis
cap. 8. S. chris-
tina magis quam
barbaricus.

Syn. Antioch.
cap. 18.

Can. 10. Co-
cil. Antioch.
Ordinare nisi
cleros, & lo-
ciones, &c.
Exercitus, &
laudes tristram
iste saepe.

Basil. epist. ad
monachos ad Corin-

episcopos.

Basil. epist. ad
Choropiscopos,
accusans illi
negligentiam.

& Imperij Lib. II. Cap. XIII. 101

ne Subdiaconos & ceteros ministros in clerum adscribant sine sententia Episcopi, non incogitanti effluxisse verba illa exultimandum est. Hoc autem à canone Antiocheno manare non potest; quoniam potius inde colligitur liberas tunc fuisse Choropiscopis promotiones illas, absque Episcoporum mandato vel consilio. Quare aliunde trahenda est hæc restrictio, quæ ordinationem quidem Choropiscopis relinquit, sed de meritis aut numero promovendorum sententiam Episcopi expectari debere præcipit. Quod à Synodo Laodicena ducendum est, qua caveretur, ne in villulis aut in agris Episcopi constituantur, sed *τελεσθεῖ*, id est, *visitatores*, ut reddit Dionysius Exiguus, quod idem est cum Choropiscopis, ut mox dicam. Aliquot annis ante hanc synodus decretum fuerat à Concilio Sardicensi ne Episcopi ordinarentur per vicos & modicas civitates: *Licentia danda non est ordinandi Episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus Presbyter: quia non est necesse ibi Episcopum fieri, ne vilesat nomen Episcopi & auctoritas.* Amovet ergo Synodus Laodicena Episcopos à vicis, eisque qui jam constituti erant eam legem præscribit, ut nihil faciant prater conscientiam Episcopi civitatis; id est, ut nihil eorum tentent quæ munieris episcopalies partes attingunt, quin prius ad civitatis Episcoporum retulerint. Tum subdit canon: *Similiter & Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant.* Quod pertinet ad Presbyteros *τελεσθεῖς*, seu Visitatores, de quibus locutus est, qui nihil agere debent absque consilio & sententia Episcopi, in his quæ munus Visitatoris resipicunt, id est, choropiscopatus ministerium. Huc planè respexit Basilius. Quod non solum colligitur ex eo quod nullus canon proferri potest, præter istum, qui illius sententiae suffragetur, sed etiam è verbis quæ mutuatur è canone Laodiceno: *Ne quem adscribatis in clerum antè quam ad nos retuleritis; aut sciat quod laicus censembitur qui præter sententiam nostram in ministerium receptus fuerit;* *αὐτὸν ἡμετέρος γράμμων.* Hæc verba deprompta sunt è canone Laodiceno, *αὐτὸν γράμμων τοῦ Ζωνάρου.* Vnde constanter asserere audeo eundem esse Choropiscopum & *τελεσθέντα.* Vtque in agris instituitur, ut rusticanas parœcias visitet, unde *τελεσθεῖ* nomen; ne quis scilicet existimaret vico alicui sic addictum, ut in alias curas aſſurgere non posset. Quo sensu accipiendus est Zonaras, cùm adnotat Circuitores istos & Lustratores hac & illac circumcurſare ad fidelium salutem, *καὶ διὰ πορειῶν μηδὲν γράμμα,* id est, nulli sedi adcriptos: quia scilicet ex

fe Choropiscopi munus nulli vico specialiter addicit, cùm in generali aliquo ministerio veretur. Nisi aliter visum fuerit Episcopo, qui Periodicam alicui Ecclesiæ vicanae adscribere potest, collato & adjuncto munere ceteras visitandi. Quæ videtur mens fuisse Synodi Laodicenæ, cùm antè Choropiscopi ministerium Clero civitatis adscriptum potius videretur quam vicaria alicui Ecclesiæ affixum. Nova appellatio Periodicarum à Synodo Laodicena profecta, quæ Choropiscopi nomen ad comprimens ministros illos aversata videtur, in Oriente obtinuit. Vnde Actione quarta Concilij Chalcedonensis fit mentio Alexandri Presbyteri & Periodicæ, & Actione decima, Valentini, qui Presbyter erat & Periodicuta. Modum quem in visitandis Ecclesiis & monasteriis sibi subjectis observabant Choropiscopi in Oriente docet Collectio Canonum Arabicorum canone quinquagesimo quinto.

C A P V T X I V.

Synopsis.

I. Presbyterorum & Diaconorum ordinationes vetisa Choropiscopis à Concilio Antiocheno, sine Episcopo. Ea verba explicata ex mente Balsamonis, adversus Zonaram. Eadem interdictio in canone Ancyrano. Due interpretationes, quæ elicuntur è textu Graeco, absurdæ.

II. Mendosum esse textum probatar è versionibus Latinis, tum Dionysij Exiguī, quæ mutila est, & reficiuntur, tum ejus quæ nūn est Carolus Magnus, tum Ferrandi Diaconi. E collatione trium interpretationum emendatur textus Gracis canonis. Quo vetatur Choropiscopis Presbyterorum & Diaconorum ordinatio, & Presbyteri ne aliquid agant sine iussi Episcopi. De Presbyteris promovendis Choropiscopi referabant ad Episcopum.

III. Curam pauperum gerebant, è Synodo Neocæsariensi, cuius canon explicatur. Choropiscopi ad formam septuaginta Discipulorum constituti; qui erant secundi ordinis preceptores, ex Hieronymo. Esi autem secundi ordinis essent, id est, Presbyteri, offerebant cum solemnī pompa.

IV. Aliquando choropiscopatus concedebatur, recisis plurimis facultatibus que huic ministerio competebant; ut patet è Synodo Regensi, in causa Armentary, cui tamen confirmatio neophytorum relinquitur.

V. Explicatur Sidoni locus famosus, de Claudio, qui erat antistes ordine in secundo, id est, Choropiscopus. Savaro interpretatur de archidiaconatu. Sed Presbyteri erant ordinis secundi, & Diaconitati.

VII. Leo I. Choropiscoporum potestatem restrixit, vetita Confirmatione, altarium & virginum benedictione; Subdiaconorum ordinatione illis relista. De Choropiscopis referunt Galli ad Zachariam. Et iterum

N iiij

ad Leonem III. qui irritas esse decrevit etiam ordinationes Subdiaconorum. Ratio huius novi responsi inquiritur. Explicatur canon septima Synodi de Lectorum ordinatione.

VII. Licet vetitum à Leone, & à Synodis Gallicanis, ne Choropiscopi deinceps fierent, retenti sunt ramen ab Episcopis. Quia eorum cura levabam, ut colligetur è Capitularibus, & Synodo Meldensi.

VIII. In quo versaretur eorum ministerium anno 840. Cujus occasione electio Episcoporum differebatur à Regibus, qui reditus Ecclesie vacantis relegabant. Synodus Meldensis explicata, è Flodoardo.

I. Dubitatum iterum in Gallia de ordinibus presbyteri collatis à Choropiscopis. Consultus Nicolaus I. respondit esse validos, sed abstinentiam ab illis in posterum. Contrarium senserunt post aliquot annos provincia Belgica Episcopi. Cessatum deinceps à Choropiscoporum institutione. Pars sollicitudinis translatâ in Archidiaconos. Unde lapsus Sigeberti, qui Archidiaconos cum Choropiscopis confundit. In Patriarchatu Alexandrino hodie nulli Episcopi, sed Choropiscopi.

I. CETERUM quod attinet ad Presbyterorum & Diaconorum ordinationes, Choropiscopis omnino eas admittit canon Antiochenus: *Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare, preter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subiectus est.* Quod non ita est intelligendum, ac si ex mandato Episcopi permitti illis posset ea ordinatio. Accedere quidem potest ordinatio ab Episcopo celebranda; sed solus eam peragere non potest. Eleganter Balsamo:

Illud autem, Sine Episcopo qui est in urbe, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed pro eo quod est, sine illius consecratione. Etsi enim fuerit Choropiscopo mandatum ut Presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quod non sit ei à canonicis data Presbyterum ordinandi potestas. Quæ contra sententiam Zonarae, eti tacito ejus nomine, Balsamo disputat. Hoc decretem hauserat Synodus Antiochena è Concilio Ancyrano; cuius canonem Græcum recitabo, ut restituam veram lectionem, & eadem opera sinceram ejus explicationem appetiam, quæ ob illud vitium viros eruditissimos latuit: *χερεπικόποιοι μὴ εἶσιν οἱ Εὐτέροι οἱ Διάκονοι χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὴ οἱ Χοροπίστεροι πόλεως, χερις τὸ διατελέσμαντον τὸ θηριόποιον μὴ γαμμαδον, ἐν ἑτέρᾳ παροντια.* Ex hac lectione, quam Collectio Canonum Zonarae & Balsamonis exhibet, duplex sensus elici potest, juxta varias interpretationes quas ambigua phrasis Græca ferre potest. Ita enim verti potest: *Choropiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, sed neque Presbyteris civitatis, nisi eis permittatur ab Episcopo per literas, in aliena paroecia.* Vel ita, sed neque Presbyteros civitatis, accusandi casu, non dandi, ut in su-

periori interpretatione. Iuxta priorem explicationem, potestatem adimit Presbyteris urbicis ne Presbyteros aut Diaconos ordinent, nisi eis licentia per literas facta fuerit ab Episcopo, in aliena paroecia. Quod ineptum est, & alienum à regula, quæ Presbyterorum ordinationes solis Episcopis trahit, idque in sua cujusque paroecia, cùm Choropiscopis Presbyteros & Diaconos ordinare, imo etiam Presbyteros urbicos, sine litteris Episcopi, in aliena paroecia. Quo quid absurdius dici possit, non video. Anne cui verita est Presbyteri vicani ordinatio, non etiam potiori jure verita est urbici, ut de hac iterum urgenda non sit interdictio, quasi de re minoris momenti ageretur, quæ superiori prohibitione non esset comprehensa? Deinde quid est illud, in aliena paroecia? ac si Choropiscopis libera esset ordinatio Presbyteri in sua paroecia sine litteris, vel ab iis tentari posset ordinatio Presbyterorum cum Episcopi consensione ac litteris in aliena paroecia. A Zonara vel Balsamone, qui hanc ultimam interpretationem sequuntur, nullum subsidium sperari potest: quia, ut fatetur Balsamo, seculo illo Choropiscoporum gradus omnino exoleverat. Ideo commentandi labore supersedit. Vel forte quod desperaret sinceram sententiam canonis se assicuratum.

II. Mendosus omnino canon Græcus, è quo tot ineptiae sequuntur. Ejus veracitatem constituenda est ex antiquis versionibus. Dionysius Exiguus, qui veterem satis confusam castigavit, sic habet: *Choropiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare. Sed nec Presbyteris civitatis, sine precepto Episcopi vel litteris in unaquaque paroecia.* Sed editio vulgaris Dionysij mutila est, ubi restituenda sunt hæc verba, *aliquid agere*, quæ inserere oportet post ista, *Presbyteris civitatibus.* Etenim Epitome Canonum ab Hadriano I. concinnata è versione Dionysij Exigu, integra verba illa retinuit, quæ deflunt in editione Codicis Canonum: *Vt Choropiscopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliiquid agat in paroecia sine precepto Episcopi.* In Capitulari Aquifranensi Caroli M. canon his verbis proferunt, quæ concinunt cum interpretatione quæ extat in Collectione Isidori: *Vicariis Episcoporum, quos Greci Choropiscopos dicunt, non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi precepto amplius aliiquid jubere, vel sine auctoritate litterarum ejus in unaquaque paroecia aliiquid agere.* Ferrandus Diaconus Carthaginensis,

Syn Ancyra cap. II.

& Imperij Lib. II. Cap. XIV. 103

qui eodem tempore floruit quo Dionysius, videtur hæc sibi interpretationi à superiori non dissimili. Ait enim in Breviatione canonum Titulo LXXXIX. *Vt Chorēpiscopi*, id est, vicarii Episcoporum, nec Presbyteros nec Diaconos ordinant, nisi tantum Subdiaconos. Concil. Anquiritan. Tit. 13. Conc. Antioch. Tit. 10. Superest alterum membrum canonis Ancyram, quod agit de Presbyteris civitatis. Ejus sententiam refert Ferrandus Titulo XCII. *Vt Presbyteri civitatis sine iussu Episcopi nihil jubeant, nec in unaquaque parochia aliquid agant.* Concil. Sardic. Tit. 13. Legendum Concil. Anquir. Nulla enim fit mentio Presbyterorum civitatis in Concilio Sardicensi; sed in solo Aneyrano, dicto canone. Tres istæ interpretationes constanter legunt, *Presbyteris civitatis*, dandi casu, & in unaquaque parochia. Vnde sine dubio emendari debet texus Græcus, legique, εἰς οὐαὶν ταποίκια; non autem εἰς ἔτη, ut præfert electio Zonara. Mutilum etiam alia ex parte Græcum contextum esse constat, ex illud interpretationibus. Hiatum enim hujus sententiae, sed nec Presbyteris civitatis sine literis Episcopi & iussu in unaquaque parochia, his verbis supplement, aliquid agere. Itaque in Græco contextu deest τὸ πρότερον, aut quid simile. Quo loquendi modo utitur Synodus Laodicena in simili specie: *Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant,* τὸ πρότερον. Scilicet coercita est Presbyterorum urbiconum functio ad arbitrium Episcopi, de quo literis constare oportuit. Quod esset Chorēpiscopi munus erga proximovendos ad presbyteratum in agris & vicinis, colligere licet ex administratione rusticarum parœciarum, quæ illi credita erat. Scilicet morum inquisitio, imò & delectus eorum qui adseribendi erant, ad eum pertinebat. Quod in Oriente locum habuit, ut docet Collectio Canonum Arabicorum can. LX. *Non enim licet ut ullus ministret in scelto sive capella diaiectis sine licentia Chorēpiscopi, quandoquidem ipse est caput illorum.* Itud omnibus Presbyteri arrogat epistola Nicæna Synodi, ut designent eos qui merebentur adscisci in clerum, ταχεῖς δὲ διαδικονοῦντες αὐτον τῷ καθέλε, quæ curam Chorēpiscopi non excludunt.

III. Eximiam pauperum curam Chor-
episcopos gesisse dixi, secundum mentem
Synodi Neocæsariensis, cuius hæc est sen-
tencia. Presbyteris agrorum liberum non
esse ut orationem faciant in Ecclesia civi-
tatis, coram Episcopo, vel urbis Presby-
teris. Vnde sequi videbatur idem statuen-
dum de Chorepiscopis, qui rusticani pa-
rciis præter: maximè cum essent se-

cundi ordinis Sacerdotes. Hoc enim significant verba illa, *ad similitudinem septuaginta constitutos esse*. Presbyteros enim, sive minoris gradus præceptores, cum septuaginta Discipulis componebant veteres; ut patet ex Hieronymo, qui duodecim fontes explicans allegoricè in epistola ad Fabiolam de 111. mansionibus, *Nec dubium*, inquit, *quoniam de duodecim Apostolis sermo sit, de quorum fontibus aque derivatae totius mundi siccitatem rigant*. Iuxta has aquas septuaginta creverunt palme, *quas & ipsos secundi ordinis intelligimus preceptores*; *Luca Evangelista* testante duodecim fuisse Apostolos, & septuaginta Discipulos minoris gradus, quos & binos ante se Dominus premittebat. Attramen et si inter Presbyteros recensentur Chorpiscopos, canon decernit eum honorem illis deferri ut offerant honorati, praesente Episcopo & Presbyteris civitatis. Cujus moris eam rationem reddit, quia comministris sunt, & impensum studium pauperibus exhibent. Quorum verborum hic est sensus; Chorpiscopos non esse adscribendos Presbyteris agrorum, sed potius inter comministros civitatis adscendendos, quia Episcopum sollicitudine episcopali in pagis visitandis levant, eisque vices gerunt, ideoque συλλεγοντες dici possunt. Vnde fit, & ex studio quo erga pauperes exhibent, ut offerant honorati, ἀποφέρων πιάσθαι. Quae synodi verba, ne sint otiosa, ita intelligi debent, ut Chorpiscopoi solenniori & celebriori pompa in facris ministeriis obeundis procederent quam Presbyteri civitatis, & satellitio Clericorum stipati quod episcopalem quandam honorem referret, liet revera eorum gradus ad typum septuaginta Discipolorum esset expressus. Curam vero pauperum præcipuum gerebant, quos arbitrio Episcopi, & suo ministerio, procurabant, ita ut miseri species quadam frumentationis præberetur. Quare inter certe-

pusc. Ebbonis
archiep. Rem. in
appendice filo;

I V. Aliquando tamen chorepiscopatus conferebatur angustioribus finibus exercens; ut contigit in causa Armentarij, cuius ordinatio ad episcopatum Ebroudunum

De Concordia Sacerdotij

sem, à duobus tantum Episcopis peracta, rescissa est à Synodo Regensi anno quadragesimo trigesimo nono. Concessum tamen est Armentario ut Choropiscopi nomine Ecclesiam unam obtinere posset, si quis Episcopus eam illi conferre voluerit; sed iis legibus quæ choropiscopatum illum in angustias redigunt. Veratur enim ne duarum Ecclesiarum gubernationem obtinere possit, ne quis ei locus decernatur quem curiae & civitatis species aut ordo nobilitat, ne vel ultimum Clericum ordinet in sua Ecclesia, ne unquam in civitatibus offerre præsumat, etiam sub Episcoporum absencia. Attamen hoc unum choropiscopatus vestigium illi relinquunt, ut *in sua Ecclesia neophyros confirmare & ante Presbyteros offerre possit*. Sed recisæ illæ facultates satis evincent ordinario jure Choropiscopias competitivisse, etsi aliis probationibus destitueremur.

V. Ex iis quæ hucusque differuimus manifestè constat cur Ferrandus Diaconus, Isidorus Hispalensis, & antiqua Canonum interpretatio, Choropiscopos, Vicarios Episcoporum, & Concilium Parisiense, ministros esse dixerint. Hinc explicandus est locus Sidonij, eruditorum disputationibus famosus: qui de Claudio Mamerti Vienensis Episcopi fratre loquens, quem ejus *Consilium in judicis, Vicarium in Ecclesia, & Procuratorem in negotiis* fuisse obseruat, antistitem ordine in secundo esse scriptum.

*Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce levans episcopali.
Nam de Pontificis tenore summi
Ille insignia sumpsit, hic laborem.*

Vel me tacente nemo est qui non videat merum Choropiscopum describi, qui vices Episcopi gerit, etsi nomine & dignitate episcopali non fruatur. Secundus ordo presbyteratum significat, in quo ita constitutus erat Claudio Mamertus, ut antistes esset, id est, primas partes presbyterij obtineret in sollicitudine episcopali. Quare emendandus est Gennadij locus; qui Claudio munus, Episcopum Viennensem appellat. Ait enim, de Salviano loquens: *Scriptis expositiones extremae partis Ecclesiastis ad Claudio Episcopum Viennensem*. Refribendum est, *Choropiscopum*. Nunquam enim episcopatum Viennensem obtinuit, cum illi Mamertus superstes fuerit. Vir eruditus Ioannes Savaro, in Notis ad Sidonium, putabat Claudio Archidiaconi munus exercuisse in Ecclesia Viennensi, unde adeptus esset antistitis nomen ordine in secundo. Quæ explicatio aliena est à modo loquendi veterum, qui Presbyteros in secundo sacerdotum, qui Presbyteros in secundo sacerdotum,

*Gennadius de vita
sua illustr. in Sal-*

*Opratus Mil. l. 5.
contra Parthen.
Facund. Hermian.
I. t. cap. 3. Sidon.
1. 4. ep. 25. Lex.
2. 0. in Appendix C. Throd.
3. Leo I. ep. ad A-
nast. Thod. c. 4.
3. Hier. ep. ad Fa-
biol. sive lauda-
tus.*

tio, Diaconos in tertio constitutos dicebant, quartum ordinem à capite Subdiaconatum, Presbyteros, secundi ordinis præceptores, secundi in Ecclesia ordinis; quemadmodum apud Græcos Gregorius Nazianzenus à patre in presbyterium adscriptus, se in secundas sedes promotum scripsit, *eis ἡρών τοῖς διετέροις*. Itaque Archidiaconus erat Primicerius tertij ordinis Diaconorum. Sed Choropiscopus erat antistes ordine in secundo.

VI. Tandem Leo Primus Galliarum & Germaniarum Episcopis respondens aliquot annis post Synodum Regensem, Choropiscoporum ministerio fines quosdam præscripsit, arctiores quam essent antiquitus. Nam præter Diaconorum & Presbyterorum ordinationes, quæ antiquis canonibus erant vetitæ, baptizatorum consignatione, quæ etiam ipsi Armentario relicta fuerat à Synodo Regensi, altarium & virginum benedictione illis interdixit, licet Presbyteris committi solerent. Sed ordinationem Subdiaconorum liberam illis reliquit, quæ etiam à Concilio Hispalensi habito anno DCCXIX. verita non est; licet eo tempore huic gradui lex cœlibatus adjuncta fuisset, non solum ex Gregorij Magni decreto, sed etiam ex consuetudine antiquiori, quæ canone Concilij Agathensis confirmata est anno quingentesimo sexto.

Dubitabant Galli de Choropiscoporum ministerio anno DCCXLVII. Qua de re Pippinus Major domus Francorum retulit ad Zachariam Summum Pontificem: qui canonem decimum Concilij Antiocheni servandum esse decrevit, quo Subdiaconorum ordinatio disertè illis permittitur. Eo responso plenè satisfactum non est iis dubitationibus quæ anticipem tenebant Ecclesiæ Gallicanam. Cuique enim comperta erat definitio Synodi Antiochenæ; sed de verborum genuino sensu erat questio. Quare necessaria fuit altera Relatio, quæ temporibus Caroli Magni missa est ad Leonem III. qui controveriam solvit juxta definitiones decessorum suorum, id est, Leonis I. & Zachariae, & juxta præscripta canonum, id est, Synodi Ancyranæ, Antiochenæ, & Neocæsariensis; decrevitque irritas esse Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ordinationes, infantium consignationes, Ecclesiarum & virginum benedictiones, quæ omnia ab Episcopis iterum erant rite peragenda. Recte quidem & canonice Presbyterorum & Diaconorum ordinationes à Choropiscopis tentatas rescidit. Sed hæreo in ordinationibus Subdiaconorum, quæ illis disertè permisæ cùm essent à Concilio

*Zacharias ep. 11.
Pippinus ep. 1.*

¶ Concilio Antiocheno, ne cum erant vetitæ ullo decreto. Non moror enim stramentitiam epistolam sub Damasi nomine in Collectione Isidori publicatam. Occasione tamen sumptuose videntur Leo III. & Episcopi Gallicani è verbis ambiguous Epitomes Canonum ab Hadriano I. concinnatae; cuius usus frequens erat in Gallia, ut patet è variis locis Capitularium, ubi verba ipsa hujus Epitomes referuntur. Et enim breviarium decimi canonis Antiocheni ita conceputum est: *Quod Choropiscopi ordines inferiores usque ad subdiaconatum dare possint. Vnde Leo & synodus Gallicana in re dubia interpretationem adversus Choropiscopos facientes, subdiaconatum ab eorum ordinatione subduxerunt.* Quare Synodus Meldensis anno DCCCXLV. eisdem verbis usitata est, dum vetat ne ordines ecclesiasticos tribuant, nisi usque ad subdiaconatum. Sulpicabit aliquis hac tempestate in Oriente restrictam fuisse Choropiscoporum auctoritatem ad Lectorum solas ordinations, ex canone xiv. Septima Synodi, que juxta veterem consuetudinem à Choropiscopis promovendos esse Lectores decernit. Sed observandum est, eo canone non agi de iure Choropiscoporum in Clericis cooptandis, sed de lectione publica sacrarum scripturarum è suggestu & ambone Ecclesie; que à pueris pronuntiabatur ad clerum designatis, sed nondum ab Episcopo adscriptis. Canon vetat à quoquam in synaxi eas prælegi, nisi manus impositionem acceperint ab Episcopo, aut à monasterij Abbatе, aut à Choropisco de sententia Episcopi, juxta veterem consuetudinem.

VII. Licet autem Choropiscoporum ministerium damnatum fuerit à Leone Papa & à Synodo totius regni, veritumque ne Choropiscopi à quibuscumque Episcopis deinceps fierent, attamen eruperunt iterum, egeruntque altas radices in Galliis. Sed represia est eorum audacia à Concilio Parisiensi anno DCCCXXIX. quod præcipue in id invehitur in quo ab iis tunc peccabatur, nempe in baptizatorum confirmatione; qua illis à Patribus interdictitur, ea ratione, quod in Concilio Neocæsiensi ad formam septuaginta Discipulorum constituti fuisse dicantur; ut Episcopi Apostolorum locum obtinent; quibus donum sancti Spiritus per manum impositionem tradendi facultas, non autem Discipulis, concessa fuisse legitur in Actis. Mirabitur fortè aliquis, nec immerito, quis redivivos excitaverit Choropiscopos, & unde tanta illorum pervicacia proficietur, ut rebus tam gravi auctoritate definitis stare nollent.

Sed omnem admirationem deponet, si quis consideraverit imperfectam esse legem quæ vetat, sed si quid contra factum sit, non irritum decernit. cuius generis erat hæc interdictio, ne Choropiscopi ordinentur. Quare cum ab arbitratu Episcoporum hæc inititutio penderet, eadem ratione qua prohibebant olim à quamplurimis Episcopis, ab iisdem vel retenti vel restituti sunt. Causa vero quæ gratiosos Episcopis reddebat Choropiscopos, ea est, quod in se suscepserent omnem curam & laborem episcopalnis ministerij, & desideriæ Episcoporum patrarentur: qui sollicitudine pascendi gregis levati, secularium morœ, genio suo indulgebant, ut elicitor è Capitularibus & à Synodo Meldensi. In Capitularibus disertè scritum est, Choropiscopos factos ab Episcopis, qui suis quietibus ac delectationibus inhabitarent. Synodus Meldensis animadvertisit in Episcopum qui propter desidiam, aut seculari pervagacionem, vel propter infirmitatem, modum suum Choropiscopis transferre consenserit.

Capitul. 6. c. 112.

Syn. Meld. c. 44.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

I STUDIUM ipsum paulò asperioribus verbis urget. Hincmarus in epistola xlv. cuius meminit Flodoardus lib. ii. i. Hist. Remensis cap. xxix. quæ ante hos viginti annos ex codice Virdunensi edita est ab eruditissimo viro Iacobo Sirmundo. Hincmarus ergo respondens cuiusdam Episcopi consultationibus, hæc adversus Episcoporum desidiam scribit in capite xvii. illius epistolæ: *Sed & scandalum in Ecclesia misit, sicut & quidam Episcopi, etiam à longè præcedentibus temporibus, scandalum pro sua quiete & voluptatibus in Ecclesiam introniserunt, ordinantes Choropiscopos, & eis que Summis Pontificibus convenientia agere permittentes; quos apostolica sedes sepius reprobavit & apostolico mureno recidit, sicut in decretalibus corum qui voluerit recensere inveniet.*

VIII. Quænam autem esset hæc tempestate Choropiscopi potestas, accuratè docet Ebbo Remensis Episcopus in eo Opusculo quod de Ministris Ecclesiæ Remensis scripsit, id est, Præposito, Archidiacono, & Choropiscopo: *Choropiscopi vero ministerium est, omnem sacerdotalem totius regionis sibi commissæ conversationem corrigere atque dirigere, & quæ sequuntur. Ius autem danda consecrationis ex præcepto Episcopi Ebbo meritur. Synodus Meldensis Choropiscopis modum præfixitjuxta canones, præcipue prospexit ne post obitum Episcopi aliquid ex episcopali ministerio specialiter Episcopis debito attentarent: quia, inquit, ex hoc magnum scandalum, & divisionem rerum ecclesiasticarum, atque dilationem in canonice ordinandis Episcopis, De-*

Opusculum Ebbo. De Min. Eccl. Rem. editum. à R. P. Jam. in Append. Flodoard.

Synod. Mell. c. 44.

Ecclesiis accidisse confiximus. Quæ verba lucem accipient è Flodoardo; qui Leonem IV. interpellatum ab Hincmaro scriptis de ordinationibus à Chorepiscopis peractis, præcipue post obitum alicujus Episcopi. Occasione enim ministerij Chorepiscoporum, quo satis consultum videbatur ecclesiastica administrationi, Reges differebant electiones Episcoporum, & interim ecclesiastica facultates secularium usibus cedebant. In hac vero epistola, inquit Flodoardus, de his quos temeritas chorepiscopalis ordinare, vel quod spiritum sanctorum consignando tradere presumebat, requisivit. Et quod terrena potestus hac materia sepe offendebat, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageret, & res ac facultates Ecclesie secularium usibus expenderentur, sicut & in nostra Ecclesia jam secundò actum fuisset.

IX. Si extarent Hincmari epistola & Leonis IV. rescriptum, profectò magnum adjumentum afferrent ad hujus materia discussionem: quæ licet à Synodo Meldensi sincerè decisa esset, si ambiguitatem circa Subdiaconos demas, attamen variis desidum Episcoporum contentionibus iterum revo- cata est in dubium; adeo ut Nicolaus I. tractus fuerit in partes pro Chorepiscopis. Etenim anno octingentesimo sexagesimo quarto consultus à Rodulfo Archiepiloco Bituricensi, de Presbyterorum & Diaconorum ordinationibus collatis à Chorepiscopis in Gallia, respondit validas quidem esse ordinationes illas; sed veruit similia à Chorepiscopis præter regulas tentari in posterum, ne ad eos dignitas Episcoporum transferretur. Hoc autem argumentum ad sententiam suam fulcendam adducit: *Ad formam enim septuaginta, Chorepiscopi facti sunt; quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia?* Quæ responsio, quamvis à canonibus omnino aliena, excusatos tamen reddit Gallicanos Episcopos, si varias in partes distraherentur, cùm ipsi Romani Pontifices in hac questione contraria rescripta ediderint. Hoc solum pro defensione Nicolai proferri potest, quod diversi occupatus negotiis, cursim respondere coactus fuerit, ut ipse præfatur in dicta epistola. Non obtinuit tamen apud Belgicos Episcopos hæc responsio, ut colligere licet è Synodo Metensi, quæ anno DCCCCLXXXIX. coacta, hæc statuit: *Ut Basilice à Chorepiscopis consecrata, ab Episcopis confercentur, roboretur;* est: quia juxta decreta Damasi Pape, Innocenty, & Leonis, vacuum est & inane quidquid in summi sacerdotij Chorepiscopi egerunt ministerio, quod ipse idem sunt qui & Presbyteri, suf-

Flodoard. I. 5.
Hilt. Rem. c. 10.
Nicolai I. in ep.
ad Rodulf. Biss.
Tom. 3. Conc.
Gall.

sienter inveniuntur. Plus detrimenti Chor- episcopis attulit invidiosa hæc Nicolai sententia quā tot synodorum definitiones, cūm nihil sibi reliqui esset viderent Episcopi, si Presbyterorum ordinationes à Chorepiscopis tentatæ irritæ non essent, et si à Canonibus vetitæ. Accedebat incommodum quo vacantes Ecclesiæ laborabant, cūm prætextu ministerij quod à Chorepiscopis impendebatur, Principes ab electionibus concedendis cessarent, ecclesiasticis preventibus ad suorum utilitatem revocatis. Tacita ergo definitione potius quā ex- pressa ad executionem Capitularis, rerum experimento consultiores facti Episcopi conspirarunt, à constituendis Chorepiscopis abstinentes, tuncque sollicitudinem animadvertisi in Presbyteros & pagorum visitandorum, quæ præter cetera Chorepiscopis comperebat, Archidiaconis conceferunt. Desierant Chorepiscopii sub finem seculi undecimi, ut colligere licet ex Sigeberti historici hallucinatione, qui ex hac munera accessione, quæ sua tempestate penes Archidiaconos erat, eos cum Chor- episcopis confudit: *Damasus*, inquit, *Papa decrevit, ne quid contra Episcopos presumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi, id est, villarum & regionum Episcops.* Desuetudo hujus ministerij in Patriarchatu Constanti- nopolitanu[m] id quoque induxit ut Chorepiscopii munus idem esset cum eo quod dele- gatis à Patriarcha vel Metropolitano im- positum erat, qui monasteria visitabant, ad coercendos immorigeros, controversias Abbatum & monachorum dirimendas, & restaurandam disciplinam monasticam mit- tebantur. Delegati ejusmodi, *Ezæp[hi]* seu *Præfecti* dicuntur; quorum potestas iis man- datis comprehenditur quæ relata sunt in Collectione Iuris Graeco-Romani. Scho- lia stiles Harmenopuli Exarchos istos cum anti- quis Chorepiscopis temerè confudit, in eam opinionem duetus, quod reliquo Chor- episcoporum ministerio hæc quoque pars visitandorum monasteriorum in Oriente adjuncta fit, ut patet ex Collectione Arabica. Perseverant namque adhuc in Oriente Chorepiscopi. Sed in Patriarchatu Alexan- drino, deletis Episcopis, soli Chorepiscopii curam Patriarchæ in administratione Ec- chesiæ levant: quod ducentis abhinc annis inductum fuisse testatur Cyrus Alexandria Patriarcha, iis literis quas in Valachia scriptis anno millesimo sexcentesimo duodecimo. Hic est Cyrus qui post aliquot annos in sedem Constantinopolitanam proiectus, meritas peanas dedit, quod à veteri Ecclesiæ illius traditione descens,

Sigeberti hi-
clican,

Lib. vi. In-
Graeco-Rom.

Scholion ad T. 1.
ix. Episcopos Cr-
nonatum Himer.
apostolos, &
viii. Apoph. 1.
Ezæp[hi] 1.
Harpag. 1.
m. 1. 1. 1.

Videlicet 5. cap.
14. f. 2.

& ab Hieremias Patriarchae censura, qua Confessionem Augustanam olim notaverat, aliquot articulis professionis Hollandicæ subscriptissit.

C A P V T X V.

Synopsis.

I. Principes tueruntur constitutiones ecclesiasticas quo sunt promulgatae & usu recepta. Promulgatio legum necessaria, ut sine nota, è Novella Iustiniani. Ordo promulgationis in Imperio; Et in Gallia.

II. Ad constitucionum ecclesiasticarum promulgatio Roma facta sufficit. Communior, & verior opinio, non sufficere. Quod congruit cum lege naturali, & civili. Et exemplo Iustiniani, qui leges ecclesiasticas per provincias edebat, directis literis ad Patriarchas, ut eis Metropolitis, hi autem Episcopis insinuarent. Hac necessitate probatur ex discrimine legum pontificiarum & regiarum.

III. Probatur etiam è Conciliis Lateranensi & Tridentino.

IV. Et praxi Universalis Ecclesie, in definitiis Conciliorum Generalium per provincias publicandis; ut constat è Concilio Arelatensi primo, & Niceno.

V. E Synodo quoque Sardicensi. Explicatus Athanasius, de numero Episcoporum qui ejus restitutio subscriferunt. Et ex Hilario.

VI. E Concilio quoque Ephesino.

VII. Idem mos usurpatus ab antiquis Rom. Pontificibus, in Decretis suis edendis per provincias. Sircius eam curam imponit Himerio Tarraconensi Episcopo. Necessaria erat decretorum novorum Sirci editio, ex Innocentio. Qui decreta quoque sua publicari juber.

VIII. Eo jure usus Zozimus; & Leo I. in capitibus fiduci & discipline. Gallicani Episcopi Decreta Romane sedis in synodis edebant, & canonibus inserebant.

IX. Explicatur quod objici solet è Nicolo, qui Decretis Pontificum non editis in Gracia obstringi Photium scriptis. & cuius verbis necessitas promulgationis colligitur.

X. Respondetur objectione de vitandis excommunicatis ante promulgationem. Id novo & singulari jure receptum. Imò vero Innocentius in explicatione hujus novi juris stat pro priore sententia. De tempore quo legestentur, post editionem, fusè Menochius.

I. **T**WITIO quam Principes Canonicibus & Decretis Pontificum præstant, ad eas constitutiones ecclesiasticas refertur qua vim legum obtinent. Duæ autem conditiones omnino requiruntur ut leges omnes, tam ecclesiasticae, quam civiles, effectum suum sortiantur. Una est, ut legitimè insinuatae sint, & promulgatae; altera, ut sine usu receptæ.

Promulgatio legum ideo necessaria est, quoniam qui legum sententiam ignorant, nulla religione ad observationem teneri

possunt. Vnde præcipua cura post leges conditas hæc fuit apud Græcos & Romanos, ut publicè proponerentur, & tabulis, columnis, vel axonibus affigerentur. Nolo antiquos mores repeterem, cùm satius sit iis discutiendis immorari quorum usu quotidiano calent omnia judicum tribunalia. Extat apud Iustinianum Novella constitutio, quæ modum publicandarum legum præscribit, & earum vim cohibet, donec reditæ fuerint *excepientiæ* in commune manifeste, ut vertit vetus interpres, & elapsi fuerint duo menses à die insinuationis.

Novel. 66. Præf. Hannova Conf. 4. 3. 3. 1. & 3.

Hæc autem promulgatio eo ordine procedit, ut constitutio a Principe ad Præfectos prætorio dirigatur: qui edictis publicè propositis, eam in civitate, ubi sedes prætoriana instituta est, omnibus notam reddant; deinde eam mittant ad omnes Præfides provinciarum, qui legem in metropolitana civitate & in ceteris civitatibus provinciæ publicari curabunt. Civitatis nomine non singulæ urbes & oppida alicujus provinciæ intelligebantur, sed illæ tantum quæ in laterculo Imperij descriptæ, civitatum nomine & dignitate erant insignitæ; quæ ferè omnes, sub Christianis Imperatoribus, episcopatibus decoratae sunt. Idem ordo per Gallias etiam hodie obtinet, quoad Principum nostrorum Constitutiones. Nam et si Galliæ regnum juris Romani auctoritate non teneatur, ejus rationes amplectitur. Edicta autem Principum nostrorum ad Curias Parlamenti (à quibus vice sacra judicatur, æquè ac olim à Præfectis prætorio) eo consilio mittuntur, ut in eam Auditorii publicentur, in Acta redigantur, & præcepto Curiarum deinde ad Seneschallos exempla Constitutionum deferantur, qui promulgationi curandæ in civitate cui præsunt incurrant. Administrationis publicæ forma, quæ hodie apud nos vigeret, paululum à Romani Imperij ordine discedit. Sed discrimen illud in provinciarum finibus, qui angustiores apud nos, potius quam in re ipsa verfatur. Etenim illi provincias solidas, id est, metropolitanam civitatem cum ceteris civitatibus quæ ab illa pendebant, Præfibus provinciarum credebant; cùm apud nos Seneschallis aut Bajulis, qui vices præsidum obtinent, civitas una vel altera cum pago illius civitatis committi soleat. In prima Regum dynastia Constitutiones generales mittebant ad Episcopos omnes & Iudices, quos Comites frequentius nuncupabant, quorum ministerium per unamquamque civitatem & pagum illi contributum diffundebatur. Qui ordo propagatus est in

Vide Præceptio-
nem Guaramini
Regian. (85. T.
1. Conc. Gall.)

secundæ dynastæ tempora , antè quām regia Curia magistratibus ordinariis commissa esset. Capitula enim seu Edicta Principum à summo Cancellario Episcopis & Comitibus præbebantur, ut ea in suis diocesis & comitatibus quisque recitari procuraret; ut docet Capitulare secundum Ludovici Pij. Summus Cancellarius Edicta regia condebat, teste Adalardo apud Hincmarum ; quemadmodum Comes Palatini judicis palatinis prærat, & Archipellanus controversi canonis que à Rege dirimabantur. Quæ judicandi munera deinde in tertia dynastia in unam Cancellarij dignitatem coierunt.

II. Sedin controversiam deducitur an leges ecclesiastice promulgari debeant per provincias , an vero sufficiat eas in Romana Curia publicatas fuisse. Hinc stat Ioannes Andreas , & plerique ex Italia auctores, qui solam in Curia Romana promulgationem requirunt. Panormitanus vero , & omnes ferè Galli , Germani , & Hispani , qui quæstionem istam attigerunt , imò & Caetanus unus è purpuratis Patribus , necessariam esse per singulas provincias legis ecclesiastice publicationem contendunt validissimis argumentis. Cum enim ex naturali rationis præscripto , Imperatoria lege Iustiniani , que vim in rebus ipsis obtinet , cautum fuerit ut nemo teneri debeat nova constitutione , donec in provinciis auctoritate publica fuerit promulgata , et si in urbe regia publicis Edictis proposita fuerit , indéquè cognitio novæ legis manare & per provincias ob frequenter provincialium commercium diffundi possit , cur alio jure utenir , cum de lege ecclesiastica Romæ promulgata agetur , quod non adeo frequenter se conferunt hodie provinciales quām olim cum esset orbis gentiumque Domina? Præsertim cum fama legis editæ non sufficiat ; sed necessaria sit legis evaluationis , quæ fiat auctoritate publica , ne quis eam in dubium revocare possit. Huic rationi addenda est illa quæ apud omnes obtinet , nempe leges Imperatorum etiam ab Ecclesia observari , nisi in contrarium ecclesiastica lege fuerit statutum. Itaque constitutiones ecclesiastice eodem juris ordine & publicationis solennibus adstringentur , ex vi Novellæ Iustiniani , præsertim cum Novellarum corpus , aut faltem Iuliani Epitome olim à Romanis Pontificibus recepta fuerit , ut antè monui.

Hæc ratio inde multum juvari posse mihi viderit , quod Iustinianus hunc morem non solum in civilibus negotiis , sed etiam in legibus ecclesiasticis observaverit : quas ad

Patriarchas cujusque Diocesis direxit , ut eas in Ecclesiis suarum sedium publicè proponerent , deinde ad Metropolis mitterent , qui promulgatione in Ecclesiis facta , earundem legum insinuationem Episcopis sub se constitutis demandarent. Elegans est locus in Iustiniani Novella sexta , quæ de Episcoporum & Clericorum ordinationibus quædam quædam statuit. Sanctissimi siquidem Patriarche uniuscujusque Diocesis hec proponant in Ecclesiis sub se constitutis , & manifesta faciant Deo amabilibus Metropolitis quæ à nobis constituta sunt. Illi quoque rursus proponant ea in metropolitana sanctissima Ecclesia , & constitutis sub se Episcopis manifesta faciant.

Illorum vero singuli in propria Ecclesia hec proponant ; ut nullus nostræ Republice ignoret quæ à nobis ad honorem & ad augmentum magni Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi disposita sunt. Eundem ergo ordinem sequi decet Summos Pontifices , seu legem novam ex fratribus consilio ferant , seu de Concilij generalis sententia ; cum Ecclesiæ iurisdictio seditor & temperator sit quām civilis & regia. Non parum momenti confert etiam ad ordinis hujus necessitatem magnum quod ex alio capite discrimen intercedit inter pontificiam & regiam auctoritatem. Etenim à synodis provinciarum canones condit solent , quibus Ecclesiarum status componi potest , ut necessaria omnino non sit , in singulis articulis , sollicitudo Summi Pontificis ; ac proinde mirum esse non debet si Christiani non adeo se curiosos exhibeant earum legum quæ Romæ feruntur ac promulgantur. Alia est regnum ratio , in quibus nihil constituitur præterquam Edictis regiis. Et tamen Principum benignitas tantopere hac in parte subditis suis consulit , ut eos cura & labore solvat inquirendarum promulgationum quæ fieri possint in comitatu , neque velit suis legibus teneri , donec publicè constituta sint in provinciis.

III. Neque est quod in hac quæstione torqueamur , cum ipsa etiam Concilia generalia his solennibus sua constituta obstringi satis aperte significaverint. Etenim Concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum , cum præcepisset medicis ut ægros inducerent ad confundendum suarum animarum salutis antè quām morbo remedia parentur , addit tamen , poena canonis adjectæ non esse locum antè quām promulgatio canonis istius facta fuerit ab Episcopo: Si quis autem medicorum hujus nostre constitutionis , postquam per Prelatos locorum fuerit publicata , transgressor extiterit , tamdiu ab Ecclesiæ ingressu arceatur , donec pro transgressione hujusmodi satisficerit competenter. Quineriam

Capitulare Lud. P.
an. 822. l. 2. cap.
24. in suis Comi-
tariorum coram
omnibus religantur
ne cuiuscunq[ue] officia
ordinatio eti-
matus nota feri-
passe.
Blinum. ep. 3. c. 16.

Ioan. Andre. super
ultima verba 6.
Decretal. Darum
Rome. Silvester
verbis Lex. q. 6.
Aloc. 1. i. i. i. i.
c. 3. q. 1.
Panorm. in e. co-
gnoscentes de
confit. Molina
dip. 591. Caletta
bus 1. 2. q. 90.
art. 4. Don. 500
l. 1. de lo. 2. 4.
Nicol. Scatellus
dispus. de Legib.
n. 56. 57. 58. 59.
60. 61.
Quam enim ju-
lare , inquit , que-
lex Romæ præsum-
dem eodem tem-
po-
ru-
monstrare , in
Gallia , Hispania ,
Italia , excedens
que Orthodoxia
gentium par-
tibus , fixam &
promulgatum con-
ferti.

C. 1. de oper. novi
mon. C. 2. in ad-
iustini d. 10.

Nor. vi. in Isp.
Isp. g. 1.
Praecepisse
dissimilans
qui C. 6. 1. p. 1.
tempore Zeno
qui Ecclesiæ
d'ea. 1. mino-
ri. ei. 1. Zeno
scimus utrum
alio. id. in
perpetua. q. 1.
tempore. m. 1.
tempore. m. 1.
tempore. m. 1.

Coc. Later. c. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.

& Imperij Lib. II. Cap. XV. 109

Cord. Tid. c. 1.
de Reform. l. 1.
14.

Concilium Tridentinum, cum matrimonia clandestina refcidisset, ea tamen huic pœna obnoxia esse noluit, nisi post lapsum triginta dierum à die publicationis per singulas parochias facta. Adeo necessaria visa est illius Concilij Patribus novorum Decretorum promulgatio.

IV. Ceterum si veteris Ecclesiae consuetudinem inspiciamus, eam fuisse sapientissimorum illorum Episcoporum sententiam inveniemus, ut canonum etiam in Concilio plenariis editorum promulgatio per provincias semper necessaria visa fuerit. Arelatense Concilium primum, quod ex omnibus ferè Occidentis provinciis Constantini voluntate convenit, post damnatos Donatistas, viginti duos canones constituit. Sed æquum esse non puravit iis clerum aut plebem teneri, donec per provincias editi fuissent. Hujus editionis curam Silvestro Summo Pontifici, quem reverentia commerita salutaverat, epistola ad illum scripta comisit: *Placuit etiam, inquit Patres, à te, qui majores diæceses tenes, per te potissimum omnibus insinuari.* Nicæna Synodus suis litteris ad Ægyptios & ceteros Episcopos, qui cœtu non interfuerant, per scriptis, quæ decreta fuerant significavit; eaque litteris *ad vos perscribere necessarium visum est*, inquit, *ut intelligere possitis, cum que ibi in questionem & disquisitionem vocata, tum que decreta sanctaque sunt.* imò vero Alexandrum Episcopum Alexandrinum iis canonibus instrutum redire monet qui de rebus controversis editi essent. quod ultimum ad Ægyptios Episcopos referendum est. Ceteris enim provinciis decreta per eos Episcopos transmissa sunt qui Concilio intererant: quorum catalogum edidit Gelazius Cyzicenus in Actis Concilij Nicæni, cuius inscriptio hæc est: *Catalogus sanctorum Episcoporum per quos sancta magna & universalis Synodus Nicæa coacta misit omnibus in toto orbe terrarum Dei Ecclesiis ea que ab ipsis per Spiritum sanctum in ea constituta sunt.* Inter quos principem locum obtinet Osius, qui cum Bitone & Vincentio Romanis Presbyteris ea decreta in Occidentem detulit, ut Romæ, Italiae, Hispania, & ceteris usque ad Oceanum Ecclesiis publicè proponerentur. Par cura quamplurimis Episcopis per Orientem imposita est.

V. Sardicensis Synodus definitiones suas ad Iulium Romanum Episcopum prescrifit, consiliumque suum his verbis explicuit: *Tua autem excellens prudentia disponere debet ut per tua scripta, qui in Sicilia, in Sardinia, & in Italia sunt fratres nostri, que acta sunt, & que definita, cognoscant, & ne igno-*

rantes eorum accipiant literas communicatorias quos extra episcopatum justa sententia declaravit.

Quinetiam encyclicam epistolam ad idem Concilium ad univ. Ecclesias.

ad subscriptione sua rebus definitis suffragarentur. Vnde profectum est ut in numero Episcoporum qui Sardicæ convenerunt incundo gravissime peccetur. Etenim, ut hoc etiam obiret adnotemus, cùm octoginta tantum Episcopi ex Occidente, & totidem ex Oriente, literis Constanti Constantiique evocati, Sardicam convenire deberent ad constituantam Synodum Oecumenicam, quemadmodum loquuntur Socrates, Orientalium confessio locum sanè dedit Concilio Occidentalium de rebus propositis pleno jure decernendi & Athanasium restituendi, sed eorum numerum non auxit qui judicium ferre debebant, si paucos Episcopos excipias, qui è Concilio Orientalium discedentes Occidentalibus se adjunxerunt. In Synodo Sardicensi LIX. Episcopos judicium tulisse testatur Hilarius in Fragmentis, quanvis sententiæ synodicae à paucis late subscriptae per varias provincias Episcopi plusquam trecenti numero. Hoc est quod significat Athanasius in apologia de fuga; si rectè, & ut decet, verborum interpunctio, & quæ inde pendet sententia constituatur. Cùm enim causam suam discussam & innocentiam probaram in Concilio Sardicensi dixisset, addit: *Atque iis que pro nobis definita sunt, consenserunt Episcopi plures quam trecenti.* Quod referendum non est ad suffragium in Concilio latum, ut à plerisque fieri solet, cùm tantus non adesset Episcoporum judicum numerus, sed ad subscriptiones Episcoporum, qui Sardicæ cùm essent, sententiæ synodicae adhæserunt, tum alij invitati ab Athanasio, cùm provincias illas ab Italiae finibus Ecclesiam Alexandrinam repetendo peragaret. Quod dicitis verbis scriptum est ad calcem epistolæ synodicae illius Concilij: *Hæc ita scriptis mandata, sacram Sardicense Concilium ad eos qui interesse non poserant, misit: qui ipsi quoque suis suffragiis decreta synodi approbarunt.* Eorum autem qui in synodo subscripterunt, ceterorumque aliorum, ista sunt nomina.

Duobus annis post Synodum Sardensem Photinus Episcopus Sirmij, quæ Illyrici Occidentalis metropolis erat, ob renovatam Pauli Samosatensis heresim, Mediolani in Concilio Occidentalium damnatur, atque iterum in Romana synodo de pellenndo ab episcopatu Photino tractatur. Damnationis istius Decretum pro more à Romanis ad Orientales mittitur: *Decretum, inquit Hilarius, ab occidentalibus, sicut mos posce-*

Hilarius in Fragmentis.

O iii

Vide lib. 7. c. 3.
§. 4. 5.
Socr. 1. c. 20.
Siccaq. p. 1. ad ill.
c. 20.

Athanasius in a-
poloia de fuga.
Graec. aplo. 2. 1. 1. 2.
Socr. 1. c. 20.
Siccaq. p. 1. ad ill.
c. 20.

Ep. syn. Cone.
Sardi. 2. 1. 1. 2.
aplo. 2. 1. 1. 2.
Socr. 1. c. 20.
Siccaq. p. 1. ad ill.
c. 20.

110

De Concordia Sacerdotij

*bat, ad Orientales mittitur, non injuria extor-
quendi, ut nunc agitur, ad sensum, sed instruen-
de universorum conscientiae consuetudine.*

V I. Sed, ut ego quidem existimo, nihil
ad præsentem disputationem accommoda-
tius proferri potest epistola Concilij Eph-
esini ad singularum provinciarum & civita-
tum Episcopos, Presbyteros, Diaconos
& universum populum data, qua synodus
omnes certiores reddit de iis quæ adversus
Celestij Pelagiique hæresim, Ioannem An-
tiochenum, & confortes ejus factiōnēs, de-
creta erant, his verbis peremptoriis: *Quo-*
niam autem oportebat & absentes à sancta syno-
do, morantesque in urbibus & provinciis, ob-
aliquid impedimentum, sive ecclesiasticum, sive
corporeum, non ignorare que de ipsis sunt con-
stituta. Quia epistola describuntur nomina
Episcoporum quos à communione Conci-
lium excluderat; ne scilicet literas formatas
& communicatorias ab illis acciperent, vel
ad illos darent, ut Concilij Sardicensis epi-
stola jam olim hunc ritum explicuerat. à
quo comprobando nunc abstineo, quia res
est omnibus notissima.

VII. Eandem rationem secuti sunt Romanii Pontifices in Decretis suis per provincias promulgandis. Quod patet ex verbis Siricij, qui ad Himerij Tarraconensis Episcopi consultationes cum graviter respondisset, illi dat in mandatis ut quinque provincialium Hispaniarum Episcopos, id est, Tarraconensis, Carthaginensis, quæ deinde Toletana vocata est, Baeticæ, Lusitanæ, & Gallicæ, vicinis hinc & inde provinciis, id est, Narbonensi, & Elusanæ, decreta sua insinuet, ne scilicet in posterum seigniorantia juris tueri possint: *Quanquam nulli Episcoporum statuta sedis apostolice vel canonum definitae iuramenta* *ad eam* *ad eam* *ad eam*

ignorare sit liberum, ut ait ille, faciliter ea quæ semel edita sunt, qualia erant pleraque quæ tantum Siriculus decretis suis renovabat, & hoc ad tua consulta rescripsimus, inquit, ut in omnium coepiscoporum nostrorum perfessi facias notionem, & non solum eorum qui in tua summa diaœcesi (id est, provincia) constituti, sed etiam ad universos Carthaginenses, Bæticos, Lusitanos, atque Callaicos, vel eos qui vicinis collimitant hinc inde provinciis, hac que à nobis sunt salubri ordinatione disposita, sub literarum tuarum prosecutionemittantur. Et quanquam statuta sedis apostolice vel canonum venerabilis definita nulli Sacerdotum Domini ignorare sit liberum, utilius tamen & pro antiquitate sacerdotij tui dilectioni tuae admodum poterit esse gloriosum, si ea que ad te speciali nomine generaliter scripta sunt, per unanimitatis tuae sollicititudinem in universorum fratrum nostrorum notitiam perscrutantur, quatenus & que à

*nobis non inconsultè, sed providè, & sub nimia
cautela & deliberatione, sunt salubriter consti-
tuta, intemerata permaneant, & omnibus in
posterum excusationibus aditus, qui apud nos
nulli patere poterit, obstruatur.*

Sanè adeo erat necessaria Decretorum Siricij per provincias promulgatio, in eo saltem jure quod novum condebat, nempe de Sacerdotum dejectione qui ab uxoribus non abstinebant, ut Innocentius de hoc capite ab Exuperio Episcopo Tolosano consultus rescriperit disparem esse conditionem illorum ad quos non pervenit forma ecclesiastice disciplinae qua ab Episcopo Siricio per provincias commeavit, & eorum qui formam vivendi à Siricio missam scivisse deteguntur. Illis enim *ignorationis venia remittetur*, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere; *hi autem sunt omnibus modis submovendi.* Idem Innocentius, cùm Relationi Antiocheni Episcopi respondisset, *Gravitas itaque tua, inquit, hac ad notitiam coepiscoporum, vel per synodum, si posset, vel per harum recitationem faciat pervenire; ut que ipse tam necessario percutiatus es, & nos eliminare respondimus, communī omnium consensu studioque serventur.*

VIII. Cum Zozimus Episcopum Are-
latensem nova dignitate ornare vellet, nem-
pe ut sine illius Episcopi formata epistola
nullus Clericorum è Galliarum provinciis
Romani veniens, in communionem Roma-
ni Pontificis susciperetur, Decretum suum
publicè per provincias proposuit: *Quam*
auctoritatem, inquit, ubique nos misse man-
ifestum est, ut canitis regionibus innovet se id
quod statuimus omnimodiis esse servandum.

Hanc regulam amplexum est. Summus ille Pontifex Leo, qui datam ad Nicetam Aquileensem Metropolitanum epistolam hoc mandato claudit: *Hanc autem epistolam nostram, quam ad consultationem fraternitatis tuae emisimus, ad omnes fratres & comprovinciales tuos Episcopos facias pervenire, ut omnium observantiae data pro sit auctoritas.* Ab hac consuetudine manat quod idem Leo Galliarum Episcopos certiores reddit de damnata Eutycheris heresi in Synodo Chalcedonensi, & dejecto Dioscoro: *Nam fratres mei, qui vice mea Orientali synodo præsiderant, que acta retulerint significio.* Non solum autem in iis quæ fidem respiciunt, sed etiam in iis quæ ad disciplinam pertinent, hunc ordinem sectatus est Leo in Galliarum provinciis. Etenim cum Theodorum Foro-juliensem quaque ratione peccnitia beneficium ægris concedendum esset literis suis monuisset, addidit: *Hec autem que ad interrogationem tuam respondi, ne aliquid controvenerit.*

& Imperij Lib. II. Cap. XV.

III

excusatione generetur, in Metropolitani tui notissim focias pervenire; ut si qui forte sunt fratrum qui de his antea putaverint ambigendum, per ipsum de omnibus que ad te scripta sunt instruantur. Ecclesia Gallicanæ Episcopi Decreta Romanorum Pontificum in synodis suis edebant, & canonibus inserebant, ut clerum iis servandis obligarent. Elegans est Concilij Agathensis canon nonus: Placuit etiam ut si Diacones, aut Presbyteri conjugati, ad torum uxorum suorum redire voluerint, Pape Innocentij ordinatio, & Siricij Episcopi autoritas, que est his canonibus inserta, conservetur. Quia in re Africanorum exemplum sequentur, qui juxta Siricij Papæ epistolam decreverunt in Concilio Zelleni, ne viduæ maritus admittatur ad clericum, neve abjectum Clericum alia Ecclesia suscipiat, ne unus Episcopus Episcopum ordinet, excepta Ecclesia Romana. Eodem sensu accipienda sunt hæc verba Concilij Africani: Recitate sunt literæ Pape Innocentij, ut Episcopi ad transmarina pergere facile non debant. Quod hoc ipsum Episcoporum sententias confirmatur.

X. Qui contrariam sententiam tuentur, scilicet necessariam non esse legum promulgationem, existimant se juvari posse verbis quibusdam Nicolai I. quæ referuntur à Gratiano; in quibus excusationem Constantinopolitanorum repellit, qui dicebant se canonibus Sardicensibus non teneri, quod Græcis canones illi omnino ignoti essent. Sed, ni fallor, pro nobis stabit Nicolaus; si non hæreamus nudis verbis, quæ à Gratiano adducuntur, sed ejusdem Nicolai epistola ad Photio verba, quæ uberiori istam exequuntur, sincere explicemus. Disputat Nicolaus adversus Photium, qui è laicorum grege & è palatinis administrationibus ad patriarchalem sedem provectus fuerat, prætermisis Clericis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui omnem in dominicis castris atatem exegerant. Protulerat Nicolaus Decreta Celestini & Leonis, qui vetant neophytorum laicorum ordinationes, & juxta tantorum patrum sententiam, Photij recens ordinati communionem repulerat. Respondit Photius has leges Orienti non fuisse datas: Sed dicit: *Hec non in lege suscepimus, & prevaricatores, qui significantur Græci & Saraceni dicuntur, non sunt, nisi qui præter legem acceptam aliquid pravitatis committunt, sicut Apostolus ait: Vbi non est lex, ibi non est prevaricatio.* Replicat Nicolaus de lege naturali, cuius præscripto omnes tenentur; quæ vetat ullum laedi, & alteri fieri quæ quis sibi facta noller. Hac juris naturalis æquitate nisi decreta Pontificum, quæ Clericis provectioribus injuriam fieri vetant

per laicorum præcipites ordinationes. Sed quia nimis longè perita videbatur ratio desumpta è lege naturali, canone Sardicensis Concilij constituta Pontificum adversus laicos edita confirmat: *Noli, quæa de cunctis non suscepere, amplius afficerere, cum ipsi nihil, nisi quod naturalis, quod Moysæ, necnon & gratie lez jussit, instituant, & quid quid in Sardicensi sancti Patres Concilio statuerunt, custodiendum prorsus esse definierunt.* Ex quo sequitur, Nicolao nullam patuissè viam qua Photium servandis Decretis in Gracia nondum promulgatis obstringeret, nisi quod specialiter illa, de quibus erat quæstio, lege naturali & Concilio nisi existimat. Quare aliud pronuntiandum erit, ex ipsius Nicolai mente, si quæ de cuncta proferantur quæ lege naturali vel canonibus jam editis non fulciantur. Sed quia replicabat Photius, ignotos esse Orienti Concilij Sardicensis canones, ideoque se illorum auctoritate non laedi, quid retulit Nicolaus? An fortasse quod nos impugnamus, necessariam non esse canonum per provincias editionem? Minime verò. Quin potius contrarie sententiae principiis acquiescens, non de jure cum Photio disputat, sed de facto; nempe receptos esse apud Græcos Concilij Sardicensis canones. Quod ille liquidissimè demonstrat, docetque illo Codice Canonum contineri, quo Græci ute rentur quotidie, in & altera quadam Collectione quinquaginta titulis distincta: *Aut quomodo non sunt penes vos canones Sardicenses, quando inter quinquaginta titulos, quibus Concordia Canonum apud vos texitur, ipsi quoque reperiuntur.* De hac Collectione agetur libro III. cap. III. §. VIII.

X. Opponitur nostræ sententiae quod traditur in Decretalibus, de vitandis excommunicatis per omnes provincias, et si excommunicationis sententia in una tantum dieœcisi promulgata fuerit. Fateor hac in parte recessum fuisse ab antiquo jure, quod Episcopis consortium excommunicati prohibebat, si admoniti essent per litteras, ut patet ex Concilio Arausicano, & Turonensi secundo, & aliis quamplurimis, in & etiam ex canone primo Concilij Ephesini quem superius laudavi. Quin etiam tempore Iovonis, excommunicatus ab uno Episcopo, à ceteris Episcopis erat excommunicandus, ut omnibus nota esset sententia lata in reum: *Sic enim antiquitus est institutum, & nuper in Arvernensi Concilio, omnium Episcoporum qui aderant consensu confirmatum, ut ab uno Episcopo quemlibet pro injuriis ecclesiasticis excommunicatum vicini quoque Episcopi excommunicent.* Hic tamen recentior usus

Concl. Arau. cap. xi. anno 441.
Turon. ii. cap. 8.
an. 567.

Ivo ep. 748

Territorial in
Brev. T. 6. 110.
158. Consil. Zell.
ex epistola Papæ
Sarac.

Concl. Afric.
cap. 61.

C. Quod dicitur.
Bull. 16.

Nicola I. ep. ad
Photium.

an. 567.

receptus quoad excommunicationes & interdicta, nihil officit nostrae opinioni. Etenim et si sententia reddita in excommunicatum, cum effectum habeat, ut abstentus vitari debeat, attamen ut in aliis etiam diccessibus servetur, in quibus non est promulgata, hoc à recentiori lege ecclesiastica proficiscitur, que specialiter id statuit. Quare trahenda non est ad consequentiam, Imò vero, si recte capio verba Innocentij III. qui ad probationem hujus consuetudinis adduci solet, cum de legum editione agit, omnino nostras partes tuerit. Ait enim, cum lex solenniter promulgata fuerit, non esse necesse ut speciali mandato auribus singulorum insinuerit. De singulis hominibus loquitur, non autem de provinciis, in quibus solenniter editam fuisse legem supponit.

An vero duorum mensium vel angustioris temporis lapsus à die legis editæ expeditari debeat, recte tradidit præ ceteris Menochius.

Menochius lib. 2.
de Arbitr. Ind.
caus. Cens. 2. c.
145.

C. i. de posulat.
Rex.

mo jure urgere possunt Reges; non autem Episcopi. Tonus lex civilis exigit a reo, ut cum perdat lex ecclesiastica, ut servet.

VIII. Innocentius & Gelasius requirunt consensum Episcoporum ad executionem decratorum. Gallo, quadrigenitis abbincamis, istantum legibus & canonibus se obstringi putabant qui usus recepti essent. Olim omnia decreta communis sententia fercentur. Ideo saltem tacitus consensus hodie necessarius est, ex Cusano.

IX. Vis constitutendi penes solam Ecclesiam, sed executio pendet à consensu eorum quorum interest; in iis nempe que disciplinam resipicunt. Quae res, cum facti sint, prudentes sapientiam fallunt. Explicatur Concilium Triburiense, quo non precipitum Decreta omnino incommoda recipienda esse.

I. CONDENDARUM legum auctoritatem penes Principes esse, nullus hodie dubitat. Olim quidem jura à populo, deinde à Senatu constituebantur, quorum interpretatio responsis prudenter & Prætorum Edictis constirrit, donec rebus ipsis dictantibus per partes evenit, ut necesse esset Reipublicæ per unum consuli. Igitur constituto Principe datum est ei jus, ut quod constituisset, ratum esset, adeoque quod Principi placuisset, legis haberet vigorem; quemadmodum docent Pomponius & Vlpianus. Imò vero, ut observavit Iustinianus, in presenti leges condere, soli Imperatori concessum est. Enimvero eti vis Imperii sit penes Principem, tamen cum ad salutem omnium, civitatis incolumentat, vitamque hominum & quietem conditæ sint leges, earum executione cives teneri Principibus placuit, ea conditione, si comedas & utiles suis rebus futuras populus ipse judicaverit. Ipsæ leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod iudicio populi receptae sunt, inquit Iulianus Iurisconsultus. Vnde à Papiniano eleganter Lex dicitur esse Communis Reipublicæ sponso; quia scilicet Reipublica cives, quasi collatis tacite suffragijs, ad ejus præscriptum vitam instituere spondent. Quod à Iuliano primū, & à Papiniano, qui Præfecturam prætorij sub Caracalla gessit, usurpatum non esset, nec in Digestorum corpus à Iustiniano conjectum, si tacito illo populi iudicio Principis auctoritas in aliquo infringiceretur. Hauferat quidem è Demosthene Papinianus legem esse veluti communem Reipublicæ sponsonem, seu mavis τὸν πόλεων κοινὸν συνόντιον, ut se habent verba Oratoris à Marciiano Iurisconsulto relata. Sed quod apud Demosthenem ad Rempublicam Atheniensem accommodatum erat, in qua penes populum legum ferendarum jus fuit, hoc ad Romani Imperij majestatem retulit Papinianus; cuius dignitatem lassam non esse

CAPUT XVI.

Synopsis.

I. *Jus ferende legis penes Principem solum. Sed aliter non tenet, nisi tacito populi iudicio recepta sit. Inde lex dicta communis Reipublicæ sponso, non solum à Demosthene, sed etiam à Papiniano.*

II. *Summa cura adiubita olim à Principibus in legibus ferendis, ut civium utilitati consulere possent. Quare communis utilitas est legum propositum. Ab eorum usu recedi potest, si sim incommode.*

III. *Inde sit ut si statim à promulgatione lex officere videatur utilitatem publice, Principes censeantur ea nolle cives obstringi. Quare usus publici necessarius est, ut recepta esse dicatur. Ex eo non sequi, Principium arbitria populi subjici, probatur exemplo tuorum.*

IV. *Tacitus populi consensus necessarius est in legibus qua de jure privato feruntur. Ius autem publicum à uno Principi arbitrio pendet; eti ad utilitatem Reipublicæ referri debeat. Ideo bellum, pacis, & vettigallum rationes ad solum Principem pertinent.*

V. *Eadem conditio in aliis legibus ecclesiasticis, ut obligare non censeantur, donec sint usu recepta. Que est frequenter sententia Theologorum & Iurisconsultorum,*

VI. *Huius conditioni magis obnoxia videtur lex ecclesiastica quam civilis; tum quia data in edificationem; tum quia Episcopis dominatus concessus non est, ut Regibus gentium, apud Matthæum; qui explicatur. Dominatus ab iudicatur illis verbis à Sacerdotibus, ex Bernardo, Origene, Nazianzeno, Hieronymo, & Chrysostomo.*

VII. *Di crimen ecclesiastica & civilis potestatis in hac specie expenditur. Imperium regium, totius Reipublica salutem curat, aliquando etiam cum pernicie privata. Sacrorum nullum premere potest ut ceteros servet. Deinde juris dubi executionem sum-*

L. i. ff. m. m.
m. ff. dec. 4.

L. i. ff. C. de la
gl.

Cicer. n. d. 10.

gl.

L. de edict. 1.

t. ff. de leg.

gl.

L. 2. ff. col.

Demosth. or. 1.

adversit. Afric.

gl.

L. 2. ff. col.

V. Cl. Max.

Max.

Apoll.

gl.

L. 2. ff. col.

V. Cl. Max.

Max.

Apoll.

gl.

L. 2. ff. col.

V. Cl. Max.

Max.

Apoll.

gl.

L. 2. ff. col.

V. Cl. Max.

Max.

Apoll.

gl.

L. 2. ff. col.

V. Cl. Max.

Max.

Apoll.

gl.

& Imperij Lib. II. Cap. XVI. 113

esse existimavit, si tacito suffragio populi aliquem locum daret.

II. Magna sanè in Constitutionibus Imperatoris vigebat sapientia & aequitas. Non enim nisi de confilio juris peritorum & prudentium ferebantur, ut de Augusto dicitur à Iustiniano. De Alexandro Severo refert Lampridius, nullam legem sacravisse fine viginti juris peritis & quinquaginta sapientissimis dissertissimisque viris. Memorabilis est etiam illa cura & diligentia, quam novis legibus promulgandis Theodosius & Valentinianus sibi praescripserunt, & Iustinianus amplexus est; nempe ut quod sanctiendum esset, ab omnibus antea tractaretur, tam proceribus sacri palatij qui consilio Principis intersunt, quam ipso Senatu, atque denuo collectis omnibus recenseretur; & cum omnes consenserint, tunc demum in sacro consistorio recitaretur, ut universorum consensus Principis auctoritate firmaretur. Vnde non ineleganter scripsit Themistius, Anaxarchum secutus, Regibus affidere Themidem & Dicem, (quod Hesiodus de Iove dixerat) & fabulis Poëtarum decantatum illud, prognamat è Iovis cerebro Palladem, ad Reges traxit: quia matura consilia de rebus propositis ineunt, & eorum executioni summa fedulitate imminent, ut civium utilitati prospicere possint. *Finis enim justi imperij*, inquit Ammianus, *ut sapientes docent*, *utilitas obedientium estimatur & salus*. quod ille hauſit è Platone: eoque respiciebat Pythagoricus ille apud Stobæum, qui Regem ad regnum pertinere acutè & graviter scripsit.

Itaque cum leges perferunt, id unum spectant Principes, quod communiter conductit Reipublicæ, ut alicubi dictum est ab Aristotele. Vnde apud Romanos olim ferendis legibus solennis illa clausula adhibebatur: *Vt si quid jus non esset rogari, rogatum ne esset.* id est, si quid utilitati publicæ officaret, id pro non constituto haberetur. Hujus formula sententiam à suis constitutionibus abesse noluerunt Principes, qui, ut cum Iustiniano loquar, *suum esse proprium, subiectorum commodum imperialiter existimant.* Neque ideo placita dicuntur Principum Constitutiones, quasi eorum arbitria sint pro lege, quod de antiquis Regibus scriptis Iustinus, ut nempe quidquid libuisselet, liceret; sed placita juris, quo sensu verbum quoque *Placet* usurpatur frequenter in Senatusconsultis, Prudentum responsis, & judicium sententiis. Quare si rerum experientia doceat eas leges utilitati publicæ officere, quin ab earum usu absque injuria Principis recedi possit, nemo unquam dubitavit.

III. Ex eodem fonte manat ut legibus servandis cives suos adstringere Principes non censeantur, si statim atque publicè propositæ sunt, viris sapientibus & cordatis, vel etiam ipsi universitati, earum usus parum commodus esse videatur: quia utilitas est *iusti propè mater & equi*, ut dicebat Horatius. Quare non immerbitur apud omnes recepta est illa Iuliani sententia quam initio protulí, ut quod à prudentissimis viris in Consistorio Principis tractatum est, etiam ipso usu & tacito populi consensu confirmetur. Hoc est quod dicebat Leo Imperator: *Novum jus inveterato usu stabiliendum est.* Quod è veterum philosophorum doctrina haustum est, qui leges ad parendi necessitatem adigere non posse, nisi ex more & consuetudine, obseruant; ut rerulit Aristoteles. Sane si contrario usu, & tacito consensu omnium, leges per desuetudinem abrogantur, & non solum suffragio legislatoris, ut dicebat Iulianus, ita etiam, et si non suffragium, consensus saltem tacitus populi, qui rebus ipsis & factis constat, necessarius erit, ut leges receptae dici possint. Hoc axioma adeo verum est, nempe legibus neminem teneri, nisi usu recepta sint, ut Menochius celeberrimus Iurisconsultus scribere non dubitarit cum Scinco, et si lex promulgata fuerit, non presumi usu hominum receptam & comprobatam: quia scilicet usus ille est quid facti, factum autem secundum regulas juris non praesumitur: ideoque ait eum qui lege nititur, adstringi ad probationem usus publici & constantis illius legis.

Ceterum non est quod aliquis è trivio Philosophorum colligat, ex eo quod regni jura, eorum qui reguntur causas sunt parata, sequi eos qui reguntur superiores esse Principe qui eos regit. Si enim de Principibus agatur qui potiuntur summo imperio, hujus argumenti vim metiri oportebit à iure tutorum. Nam tutela moribus inducta est, pupillorum causā, nec eo minus tutela est jus ac potestas in pupilos ipsos. Sanè tutor, si male rem pupilli administreret, amoveri potest, quia magistratibus subjecitur. At in summis Imperiis soli Deo Regum peccantium judicia relicta sunt; quia, ut recte inquit Marcus Aurelius, magistratus de privatis, Principes de magistratibus, Deus de Principibus judicar. quod jus *au-
tem*naturae** Regibus Francorum vindicavit Gregorius Turonensis.

I. Quæ autem de legibus dixi, ut necessarius sit usus, & tacitus populi consensus, ad eas pertinet quæ de jure privato feruntur. Ceterum quæ de summa Repub.

P

L. com de novo.
C., de Legib.

Arch. L. 1. Polit.
c. 6.

Menoch. l. 1. p. 2.
sumpt. c. 1. a. 1. &c
3.
L. in bello f. fa-
cta. ff. de captivis
& postlim. revers.

Vide V. Cl. Hugo
onis Grotij l. 1.
de Iure Belli &
pacis c. 1. n. 8.

Gregor. Taron.
laudatus c. a. hujus
libri.

blica decernuntur, & de jure publico, non adstringuntur his conditionibus. Discri-
men enim intercedere inter jus privatum
& publicum, præter Iurisconsultos, docet
etiam Aristoteles, qui suminam potestat-
em partitur in *εργατονομίᾳ*, quæ in jure
ferendarum & tollendarum legum ver-
fatur, & in *πολιτείᾳ*, seu *πολιτείᾳ*, quæ
aut publicas actiones respicit, ut pacis, fo-
derum, & belli; aut res ipsas, ut tributa &
vectigalia; in quibus comprehenditur do-
minium eminentis quod habet civitas in ci-
ves & res civium ad usum publicum. Addit
& *διατείᾳ*, quæ res controversias inter singu-
los dirimit, atque per magistratus exer-
cetur. Leges quæ ad *διατείᾳ* pertinent, &
ad singulorum controversias dirimendas,
egent tacito populi suffragio, ut dixi. Sed
belli, pacis, foederum, vectigalium, & do-
minij illius eminentis arbitrium integrum
ad summos Principes transcriptum est, so-
lā populis obsequij gloriæ relictâ. Hoc si-
gnificatum voluit Samuel, ut quibusdam
visum est, cum jura regis recenseret; quo-
rum usus ab arbitrio quidem Regis pende-
bat, sed ita tamen ut cum utilitate publica
conjunctus esset. Hic enim locum habet
prudentissimum illud Platonis monitum,
quod Ciceronis verbis referre malo quam
meis: *Omnino qui Reipublica prefuturi sunt,*
duo Platonis precepta teneant, ut quidquid
agnum ad eam referant, oblii commodorum suorum: Alterum, ut totum corpus Reipublice cu-
rent; ne dum partem aliquam tuentur, reliquas
deserant. Quare cum ea tempora læpissime
incident, in quibus aut propulsandus sit ho-
stis, aut socij juvandi, vel aliud quid simile
tentandum, & in eam rem pecunia par-
anda sint, quas belli nervos esse dicebat
Demosthenes; tum consilia rerum agen-
darum cum paucis communicanda sunt, ne
in plures sparsa, hostibus pateant; tum pe-
cuniarum exigendarum modus à solo Prin-
cipe prescribendus est; ne dum populi con-
senus expectatur, aut occasionses rei bene-
gerendæ præterlabantur, aut in necessita-
tem adigatur Princeps publicandi consiliij.
Inde meritò profectum est ut Princeps
belli, pacis, foederum, & tributorum
rationem solis sibi reddi velint. Quod sa-
pe civium querelas immodestas provocat,
qui sibi injuriam factam putant, cum do-
mino illo eminenti, quod vocat Aristote-
les, facultibus singulorum ad tuendum
Reipublicæ corpus Princeps utuntur; cum
potius nunquam satis memorata Periclis
sententia, apud Thucydidem, in uniuscu-
jusque animo obversari deberet: *Sic existi-
mo etiam singulis hominibus plus eam prodeesse*

civitatem, que tota rectè se habeat, quam si
qua privatis floreat utilitatibus, ipsa autem uni-
versim laboret. Qui enim domesticas fortunas
bene collocatas habet, patria tamen eversa pe-
reat & ipse necesse est. Contrà vero etiamsi quis
in beata Republica parum felix est, multò tamen
facilius per illam incolamis servatur. Quare cum
civitas quidem singulorum possit sustentare ca-
lamitates, singuli autem publicas non item;
quid est, cur non universim ipsi consulere ipsam-
que tueri oporteat, nec id facere quod vos faci-
ta, dum quasi attoniti justitia rei familiaris,
salutem proditis Reipublice. Quem sensum ita
expressit Livius: *Republika incolamis, & pri-
vatas res salvias facilè prestat. Publica perden-
do, tua nequicquam servos.*

V. Leges ecclesiasticae eadem tacita con-
ditione qua civiles adstringuntur, scilicet
ut parendi necessitate Christianos non te-
neant, donec usu sint receptæ. Hæc est
non solum Gallorum omnium, sed etiam
celeberrimorum quorumque Doctorum
sententia: quam trahunt è Gratiano, qui
prolato Iuliani responso, subdit: *Leges ins-
tituantur, cum promulgantur; firmantur, cum mo-
ribus uentium approbantur.* Quò videtur in-
clinare Augustinus, cum scribit, de legibus
temporalibus homines judicare cum eas in-
stituant, sed cum fuerint instituta & firma-
ta, non licere judici de ipsis judicare, sed
secundum ipsas. Hanc sententiam tuentur
celeberrimi auctores Covarruvias & Na-
varrus. Illius hæc sunt verba: *Certum est le-
gem nullam vim obtinere, si ab initio recepta
non fuerit a subditis.* quod Aristoteles docet *Polit. cap. vij.* & probat *l. de quibus ff. de
Legibus. cap. in istis. §. leges. iij.* Dif. ubi
scribit Domi. leges à Principe dari ea conditio-
ne & intentione, ut non aliter obligent, quam si
fuerint à Republica recepta. Ad idem *Glossa in
cap. i. de Treuga & pace. gl. in l. rem non no-
ravam. §. Patroni. C. de judiciis.* Et est commu-
nis opinio. Nam & maximè presumendum est,
eam legem, quæ à Republica non recipitur, mi-
nimè ei convenire. Contra nituntur plerique,
qui canonicas leges & pontificias exi-
mum aliquid pra se ferre volunt. Illi ipsi
tamen auctores hoc asserere non audent,
nisi eo casu quo facilis sit & innoxia legis
ecclesiastica executio. Nam si aliquo pacto
utilitatem publicam lœdat, ab ea recipien-
da fideles abstinere posse non invitus fate-
tur Suares. Quod ferè in priorem senten-
tiā incidit.

VI. Sanè si quis diligenter utrasque le-
ges expendat, huic conditioni magis vide-
tur obnoxia lex ecclesiastica quam civili-
s, dupli ratione. Prima est, quia pot-
estas ecclesiastica conceptis verbis data est

& Imperij Lib. II. Cap. XVI. 115

Chrysostom. 21.
in præceptis ad Cor.
no 10. cap. 10.
gratianus. 10.
et. 10. cap. 10.
10. cap. 10.
10. cap. 10.
10. cap. 10.
10. cap. 10.

Chrysostom. 21.
in præceptis ad Cor.
no 10. cap. 10.
gratianus. 10.
et. 10. cap. 10.
10. cap. 10.
10. cap. 10.
10. cap. 10.

Matth. 10.
Luc. 10.

Vide secundum
Purificationem
Mattei f. 4.

Bernard. de Con-
fess. l. 1. c. 8.

Origenes Tract.
ta. in Matth. 10.

in edificationem, non autem in destructionem, ut testatur Apostolus. Vnde sequitur nihil obtrudendum esse fidelibus, quod eos offendere aliquo pacto possit, atque adeo legem ecclesiasticam minus commadat, pro non scripta esse habendam. Quia, ut inquit Chrysostomus, *hec est Christianismi regula, hec illius exacta definitio, hic est vertex supra omnia eminens, publice utilitati consilere.* Secunda verò ratio hæc est, quia Christus ipse discrimen utriusque potestatis in præceptis dandis, auctoritate sua constituit: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, vos autem non sic.* inquit ille apud Matthæum & Lucam. His verbis de legitima Regum auctoritate Christus agit, non verò de tyrannica, cum de iis Regibus loquatur qui benefici & *despotiam à populis dicerentur.* Et si quis abuti velit voce Græca *χρεωνται*, quæ extat apud Matthæum, reponetur illi, Lucam simplici verbo *καίσαρι* usum. In eo autem discrimen versatur, quod Regibus summo imperio multa peragere liberum sit, quam effusam licentiam suis Apostolis Christus adimit: ita ut verus dominus sit penes Reges, non autem penes Sacerdotes; quorum potestas non est despotica, sed temperata, & ad populorum usum accommodata; ita ut monarchia ecclesiastica ex aristocratico regimine sit commixta: contrà quā accidit in plerisque regnis, quæ jure optimo à Principibus possidentur. Vehemens est Bernardus, & ferè totus in eo ut hanc sententiam Eugenio Pontifici persuadeat: *Nec enim tibi ille (Petrus sc.) dare quod non habuit potuit; quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Numquid dominationem? Audi ipsum: Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putas, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi usurpare aude, aut dominans apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohibetur. Si intrumque similiiter habere velis, perdes utrumque. Nec aliena est Bernardi explicatio à veterum sensu. Etenim Origenes hunc locum Evangelij sic edifferit: *Principes gentium non contenti tantum regere subjectos suos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui estis mei, non erunt hæc. Ne forte qui videntur habere aliquem in Ecclesia principatum, dominantur fratribus propriis, vel potestatem in eos exercant. Quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate, spiritualia**

*autem in voluntate, non necessitate; sic & Principes spirituales. Principatus eorum in dilectione debet esse positus, non in timore corporali. Ex quo sequitur leges ecclesiasticas, quæ de rebus jure naturali vel divino non vetitis, ad ecclesiæ & ordinem Ecclesiæ externum tantummodo componendum feruntur, non necessitate, sed voluntate, non timore corporali, sed dilectione subjectorum, nisi debere. Quod Gregorius Nazianzenus conceptis verbis testatur: *Vel maximè id lex nostra & legislator noster sanxit, ut grec non coacte sed sponte ac libenti animo pascatur.* Possem, si pluribus testimonio opus esset, Hieronymum quoque laudare, qui Regem nolentibus, Episcopum volentibus præesse scribit: *Et Chrysostomum, cuius hæc sunt verba, dum potestatem utramque composuit: Legibus ac mandatis omnia peraguntur, (scilicet apud Principes) hic vero nihil tale. Neque enim licet ex auctoritate precipere.**

Gregor. Nazianz.
in Apolog.

Hieron. in Epis-
tagh. Nepot.

Chrysost. in Acta
Apoli. hom. 3.

VII. Occurret aliquis, nos jam asseruisse Regibus ipsis nos esse liberum invitos cives ad legem amplectendam cogere, ideoque non esse tam anxiæ hærendum huic discrimini inter utramque potestatem, quod hoc loco urgamus. Præterea quæ licere Sacerdotibus contumaciam impiorum excommunicatione pletere, ac Regibus in facinorosos animadvertere gladio. Hanc difficultatem solvere oportet, tam ex iis quæ jam observavimus, quam ex iis quæ in hanc partem distulimus commodioris doctrinæ causâ. Regium Imperium à sacerdotali in eo maximè distat, quod illi non sola singulorum civium rationes commissa sunt, sed totius Reipublicæ salus, unde fit ut in cives, etiam invitatos, ad foendum totius Reipublicæ corpus, jus illi competat, quemadmodum antea dixi. Quod aliter se habet in episcopali ministerio; cui Ecclesiæ sollicitudo ita est commissa, ut singulorum saluti præcipue invigilare debeat, nec curare possit universum corpus aliquorum membrorum pernicie; sed ad exemplum Magistri nonaginta novem oves desiderandæ illi sunt, ut centesimam ad causas reportet. Deinde in ipsa ratione legum ferendarum, quæ singulorum civium controversias recipiunt, Principes quidem eorum utilitatibus consulere debent, adeo ut eos tacita conditione suis legibus obstringi nolint, nisi usu ipso constiterit eas leges Reipublicæ commidas & utiles esse. Attamen si non jure ordinario, sed summo jure agere velint, earum Constitutionum executionem urgere, quæ de jure dubio feruntur, & ab invitatis civibus obsequium extorquere possunt, sine ulla tyrañici im-

P ij

Vide secundam
Præfationem Mar-
ci s. 6.

Paulus Rom. 13.
& Petrus 1. ep. c. 1.

Cheif, hom. 15. in
1. Corinb.
Theodoret. in Præ-
fat. ad Synagogæ
Canonum. &c. &c.
G. A. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
m. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

Insc. in Decr.

Huc referri pos-
sunt plures ex
in quæ diximus
capite superiori,
& principiis s. 3.

perij exprobratione. Etsi enim dura sint aliquando Regum imperia, ordo ille im- perandi & parendi id exigit, ut subditi dominorum mandatis cedant, quemadmo- dum Apostoli disertissimè docuerunt. Sed in legibus ecclesiasticis, quæ jus naturale aut divinum non exsequuntur, summum il- lud imperium locum non habet. quo sensu accienda sunt quæ adduxi testimonia è Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Chry- stostomo, & Bernardo, ad loci evangelici explicationem. Quinetiam magnum discri- men intercedit inter supplicia quæ leges publicæ contumacibus irrogant, & excom- municationes, aut ceteras censuras, qui- bus utitur Ecclesia adversus sceleratos. Princeps enim adulterum, aut cadiis reum, gladio plectit; id est, maleficum commer- rità peccatum afficit, in eoque vim imperij sui ostendit. Ecclesia verò non exigit peccatum, sed morborum curationem. Itaque non in- fligit excommunicationem, ut mactet, sed ut pœnitentia salutem conciliat; quemad- modum disertè interpretatur alicubi Chry- stostomus. Vnde Thodoretus in Synagoge Canonum adnotavit, aliam esse rationem legum regiarum, & canonum, quod illæ severas pœnas à reis exigant, hi autem er- rantes in viam reducere & ægris remedia parare conentur, quando peccatum est in leges evangelicas, aut mores receptos.

VIII. Si quis autem de quaestione pro- posita, quæ fuerit sententia veterum, requirat, definiri posse videretur ex Innocentio I. & Gelasio. Etenim ille non solam editio- nem Decretorum quæ complexus erat epistola quam dederat ad Alexandrum Antiochenum, sed etiam consensum Episco- porum provincialium requirit: *Vt que ipse tam necessario percutiat es*, inquit, & nos elimine respondimus, communī omnium consensu studiōque serventur. In eandem sententiam Gelasius dixit primam sedem exequi unius- cuiusque synodi constitutum, quod Universalis Ecclesie probavit assensus. Imo & Hilarius, à me supra laudatus, Decreta ab Occidente in Orientem mittri consuevit scripsit, non extorquendi assensus injuria, sed instruen- dæ omnium conscientiæ cognitione.

Ad hanc disputationem illustrandam non omitti debet insigne Anastasi⁹ Bibliotheca- ri testimonium, qui ad marginem sexti ca- nonis Septimæ Synodi, ubi mentio habetur cujusdam canonis Trullani Concilij, haec adnotavit: *Nec te moveat si hanc definitionem nos minimè habeamus, cum & eorum nonnullas quas intercanones habemus, in auctoritatem non recipiamus*; sicut quasdam ex Conciliis. Alie- namque apud Grecos tantum, alie. verò apud certas solum provincias, in observantia ecclesia-

stica assumuntur. Sicut sunt Laodicenſis Concilij 16. & 17. regule, que apud Grecos tantum ser- vantur, necnon & Africanorum Conciliorum 6. & 8. capitula, que nulla provincia servare, nisi Afri- cana dignoscitur. Hanc ob causam ipsi etiam Romani Pontifices in formula professionis quæ habetur in Diurno Ecclesiæ Romanæ, spondent se observaturos & confirmaturos omnia decreta canonica predecessorum apostoli- corum nostrorum Pontificum, quecumque ipsi synodaliter statuerunt, & probata sunt. Non inutiliter hæc ultima verba addiderunt. Sciebant etenim præter constitutionem fac- tam synodi assensu, necessarium fuisse ut tacito provinciarum consensu probaretur.

Communem omnium seculorum senten- tiam etiam hac in parte secuti sunt Galli no- stri; qui se solis illis canonibus teneri puta- verunt, qui aut contrario usu aboliti non essent, aut qui ab initio usu recepti fuissent. Id testatur Philippus Rex Francorum in Pragmatica qua privilegia quædam Academias Aurelianensis indulxit anno MCCCXII. *Non putet igitur aliquis nos recipere, vel proge- nitories nostros recepisse, Consuetudines quilibet, sive Leges, ex eo quod eas in diversis locis & Studiis regni nostri per scholasticos legi finan- tur. Multa namque eruditio & doctrina profi- ciunt, licet recepta non fuerint. Sicut nec Ec- clesia recipit quæplures canones, qui per de- fuetudinem abierunt, vel ab initio non fuere re- cepti, licet in Scholis & studiois propter erudi- tionem legantur. Scire namque sensus, ritus, & mores hominum diversorum, locorum, & tem- rum, valde proficit ad cuiuscunque doctrinam.*

Consensus necessitatem hac etiam ratio- ne probavit Nicolaus Cusanus, quod olim omnia disciplinæ capita decernerentur in Concilio, ex communi Episcoporum suf- fragio & consensu, secundum formam ab Apostolis præscriptam, qui ex sua & senio- rum sententia, Decreta de suffocato, & de sanguine, ediderunt. Vnde sequi ait, Con- stitutiones pontificias aut è canonibus re- ceptis petendas; aut si potestatem statuen- di, quam Summus Pontifex à Deo haberet, in rebus nondum canone decisis explicare velit, *ad hoc quod statutum ejus liget, non suf- ficit quod sit publicè promulgatum, sed oportet quod accepatur, & per usum approbetur, secun- dum superiora & ea que notantur de Constitu- tionibus super rubrica; ubi dicitur per Doctores, quod ad validitatem statuti tria sunt necessaria, potestas in statuente, publicatio Statuti, & ejus- dem approbatio per usum. Vnde videmus immu- nera apostolica statuta, etiam à principio post- quam edita fuere, non fuisse acceptata.*

IX. Quæ in contrarium afferuntur, eiul- modi sunt, ut à recepta sententia discedere non cogant. Neque enim subditis idcirco

Domenus Eras-
m. editio 3.
Rom. ab Hollstein
sed Supprim. in
1660.

Franc. Flora
Anæclitos mag-
nificissima provi-
bia, verba in
Dilect. de Org.
jur. Can. 16. b.
mem.

Cusanus Cardina-
lis de Concord.
Cath. 3. 1. c. p.
10. & 11.

Final. 7
no. 10.
B. 1. 10.
III. 10.

legis ferendæ potestatem afferimus, quod consensum eorum expressum vel tacitum exigamus. Quanquam enim liberam & à nemine pendentem solvendi & ligandi auctoritatem fateamur; attamen cùm in externo regimine versatur, & se ad ea porrigit quæ neque fidem nec sacramenta scelerumve censuram respiciunt, tunc maximè subditorum assensum exigit, in quorum adificationem est à Christo instituta. Vis ergo & imperium legis à sola Ecclesia pender; sed executio vim fortitur à consensu eorum quorum maximè interest; qui solā repulsā legis satis docent eam sibi non esse commodam. Neque est quod aliquis aut Pontificis aut Conciliorum privilegium illis à Christo collatum proferat: quia exceptis canonibus qui de fide aut de morum doctrina feruntur, ceteri, qui *Orat̄ias* respiciunt, & in factō versantur, (quod prudentissimos saepe fallit) non debent summo illo non errandi privilegio censeri; maximè cùm id proprium sit legibus ecclesiasticis de disciplinatis, ut eas pro ratione temporum aut locorum mutari necesse sit, quemadmodum docet Augustinus: *Ipsa plenaria Concilia sepe priora posterioribus emendari, cùm aliquo experientia aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine ullo typho sacrilegia & superbia, sine ulla inflata cervice arrogante, sine ulla contentione livide invidie, sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana.* Quod autem è Gratiano proferatur Concilij Triburensis decretum, non vetat quin Pontificium Romanorum Decreta provinciarum usibus obscura repudiari possint; sed modum quendam examini præscribit, scilicet ut quantum fieri potest, et si jugum vix ferendum sit, suscipiat tamen ob memoriam B. Petri. Sed si omnino ferendum non sit, quia scilicet utilitati publicæ graviter obest, ex illo Decreto sequitur situm esse in populi potestate, ut à se jugum illud amoveat. Hæc sunt verba canonis: *In memoriam B. Petri Apostoli, honoremus Romanam & apostolicam fidem; ut que nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiastice rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas; ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, conferamus, & pia devotione toleremus.*

A D D I T I O

S T E P H A N I B A L U Z I I .

C A P U T istud Concilij Triburensis apud Ivonem & Gratianum refertur ex Capitulis Caroli Magni Imperatoris. Naclerus autem adnotat hoc esse unum ex XXII. legum capitulis que idem Imperator, ut Sigebertus scribit, anno primo imperij sui instituit, cùm per omne imperium suum legatos

ad faciendum judicium & justitiam cunctis direxit. Quæ capitula haud dubie non alia erant quam ea quæ à Karolo edita Romæ anno primo imperij sui testatur ex veteri codice Metensi vir clarissimus Jacobus Sirmundus. Itaque cùm decretum istud extet etiam in capite XXX. Concilij Triburensis, quod anno DCCCXCV. habitum fui sub Rege Arnulfo, & ex eodem Concilio laudetur à Burchardo, pars est existimare patres Synodi Triburensis illud mutuatus esse ex legibus Karoli, atque ita suam fecisse legem quam approbaverunt. Sed utcumque se res habeat, magni momenti sunt verba istius capituli. Nam cùm auctor vellet gratificari Romano Pontifici in causis ecclesiastice discipline, videretur hoc pacto nonnulla tentari contra consuetudines receptas, usus est eadem dexteritate qua usus olim erat in Concilio Sardicensi Osius Cordubensis Episcopus ut Episcoporum dejetorum appellations ad Romanam fidem approbari procuraret ab ea synodo, nimirum adducta reverentia qua beato Petro fedique ejus debetur. Sed ut res ista clarissima elucescat, adferenda sunt ipsam Osius verba ex canone tertio Concilii Sardicensis: *Quod si aliquis Episcopus, inquit, judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum Concilium renovetur; si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoramus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt Iulio Romano Pontifici.* Hujus juris novam esse institutionem Marca probat ex his verbis in libro VII. cap. 111. §. VIII. ubi observat Osius non dicere confirmandam esse antiquam traditionem, quemadmodum fieri confluivit in negotiis que renovatione tantum aut observatione indigent. Sic in capite isto quod explicandum suscepimus, auctor ait servandam esse cum mansuetudine humilitatem, ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, feratur tamen ob memoriam beati Petri Apostoli, ob quam honoranda est Romana & apostolica fides. Sic in Concilio Remensi adversus Arnulphum cap. XXVII. Arnulphus Aurelianensis Episcopus dicit: *Nos vero, reverendissimi patres, Romanam Ecclesiam propter beati Petri memoriam semper honorandam decernimus, nec decretis Romanorum Pontificum obviare contendimus; salva tamen auctoritate Nicani Concilii, quod eadem Romana Ecclesia semper venerata est. Eadem prudentia usus est Bonifacius fidelis apostolica per Germaniam Legatus, cùm Episcopos in legatione sua confitentes jurejando adegit polliceri subjectionem Romano Pontifici, aliisque nonnulla tentavit contra priscum morem. Quod adeo gratum fuit Romanis auribus ut nuntiis a Bonifacio missis, qui de rebus istis certior ficerent Romanam Ecclesiam, maxima gratulatio facta fuerit. Testatur id ipsemet Bonifacius in epistola centesima quinta, quæ data est ad Cudberthum Cantuariensem Archiepiscopum, in qua hæc leguntur: De crevimus autem in nostro synodali convemu & confessi sumus fidem catholicam & unitatem & subjectionem Romane Ecclesie sine tenus vietate nostra velle servare, sancto Petro & Vicario ejus velle subjici. synodum per omnes annos congregare, Metropolitanos Pallia ab illa sede querere, & per omnia, precepta Petri canonice sequi desiderare, ut inter eos sibi commendatas numeremur. Et isti confessioni universi confessimus & subscripimus, & ad corpus sancti Petri principis Apostolorum direximus. Quod gratulando Clerus & Pontifex Romanus suscepit. Hanc formulam sequens acta servavit in pro-*

P iii

fessionibus Episcoporum, ut patet ex formula xiiii. in appendice tomī secundi Conciliorū Galliæ, quæ sic habet: *Beato vero Petro & Vicario ejus debitam subjectionem & obedientiam, suffraganeis vero nostris adiutoriis me exhibitorum prefector.* Quin etiam in formula juramenti quod Episcopi præfare tenentur Pontifici Romano, Gregorius VII. ejus inventor retinendum putavit beati Petri nomen, ob reverentiam nominis apostolici. Extat in regesto Gregorij VII. & in libris Decretalium.

C A P V T XVII.

Synopsis.

I. *Ad quoram curam pertineat nova legis examen.* Docetur hoc competere, in Gallia, Ecclesia Gallicana. E Concilio Turonico, quo Siricij & Innocentij decreta de calibatu recipiuntur, cum exceptione, quod attinet ad privationem communionis. E Canones apostolici non admissi olim ab Ecclesia Gallicana.

II. *Septima Synodus explosa est à Concilio Francofordiensi, ob questionem de imaginibus. Verborum sono, non autem re ipsa discrepabant.* E perversa interpretatione Latina verborum Constantini Episcopi natum præcipue dissidium Gallicana Ecclesia de recipienda Synodo Oecumenica deliberat. Quod locum habet maximè, quando per Legatos non adiuit Concilio, quod observat Anastasiu.

III. *Multi canones Octavo Synodi non sunt statim recepti ab Ecclesia Gallicana, quod adversi essent antiquis moribus regni.*

IV. *Hoc jure expendendorum canonum usa est Ecclesia Gallicana in Conveniu Bituricensi.*

V. *Non solum Ecclesia Gallicana, sed etiam Regis confessus necessarius est ad executionem publican novorum canonum. Episcopi de legi equitate disceptant; Princeps de Republica tranquilitate. Consilium Burgundia Ducis, ne quid novi constitutatur in regno abfque confessus Regis. Quia ratione receptus non est in Gallia liber Sextus Decretalium.*

VI. *Concilij Basileensis Decreta legi publice vim non habuerunt, donec regia lege firmata sunt. Concilio Tridentini definitiones fidei admissa Editio regio. Sed Decreta discipline non servantur, nisi quantum eorum sententia in Constitutione regias transcripta est. Inquiritus breviter in causas non admissi Concilio Tridentini Decretorum; idque totum apud denia Regum pendere ostenditur.*

VII. *Antiqua illa Gallorum opinio, de necessitate publicationis & acceptationis tam Ecclesia Gallicana quam Regis, confirmata est Concordatis.*

I. **N**UNC discutiendum restat ad quorum curam pertinet examen illud, an nova lex ecclesiastica sit utilis, vel noxia. Quod uno verbo explicari potest; nempe ad eos pertinere quorum interest legem ferri aut non ferri, id est, ad Episcopos, & ceteros è Clero qui conventibus publicis interesse solent.

Rem satis apertam uno aut altero exemplo confirmabimus. Siricij & Innocentij I. Decretales epistolas, quæ Sacerdotibus &

Diaconis uxorum usum ita interdixerunt, ut contumaces à communione abstinerent, Ecclesia Gallicana non statim admisit in eo capite quo à communione pelluntur: sed rem totam initio ita temperavit, ut officio suspensis, communione concessa, ad altiores gradus ascendendi spes adimeretur. Quod probatur canone ii. Concilij Turonici. habitu anno C D L X I. Et licet a patribus Concilij Turonici, nosfris emissis auctoritate id fuerit constitutum, ut quicunque Sacerdos, vel Levita, filiorum procreationi operam dare fuisse convictus, à communione dominica abstineretur, nos tamen huic distinctioni moderationem adhibentes, & justam constitutionem molientes, id decrevimus, ut Sacerdos, vel Levita, conjugali concubientie inherens, vel à filiorum procreatione non defens, ad altiorum gradum non ascendas, neque sacrificium Deo offerre vel plebi ministrale presumat. Sufficiat his tantum us à communione non efficiantur alieni, Integratamen Siricij & Innocentij Constitutionem, absque ulla exceptione vel indulgentia, suffcepit Synodus Agathensis anno dvi. Eadem libertate usa est Ecclesia Gallicana in non admittendis Canonibus apostolicis; etiam post editam à Dionysio Exiguo Collectionem suam; ut demonstratur libro iii. cap. 4. §. 3.

II. Secunda Nicæna Synodus (quæ sub Hadriano Pontifice Nicææ primū coacta literis Constantini Imperatoris & Ireneus matris, deinde Constantinopolim translata, utriusque urbis nomine à scriptoribus Constantinopolitanæ vel Nicæna dicitur) ab Ecclesia Gallicana, in Concilio Francofordiensi, repudiata est. Cujus diffensionis occasio inspicienda est; & quid inde ad theorematis nostri probationem trahi possit, sincerè colligendum. Convenirent anno DCCXCIV. regni Francorum & Italiae Episcopi in urbe Francofordiensi, apostolica Adriani I. auctoritate & iussione Caroli Regis congregati. Proposita est sacro conventui Synodus Nicæna habita, quam illi Oecumenicam dici posse negarunt, quod Occidentis provincia per epistolas more ecclesiastico sententiam rogatae non fuissent. Imò synodus omnino expolerunt, quod imaginibus diuinum cultum ab ea decretum existimarent; non quidem aperta definitione, sed coniventia. Ita enim indignationem suam canone ii. expresserunt: *Allata in medium quæstio de nova Grecorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt; in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus sanctorum ut Deifice Trinitati servitum aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra san-*

& Imperij Lib. II. Cap. XVII. 119

*H*issimi patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt. Hanc damnationem secutus est liber à Carolo Rege ad Hadrianum Pontificem missus, cuius meminit Hincmarus: quo libro, Synodi Nicænae Acta discutiuntur, & docetur eam esse Gallorum sententiam, ut imaginum usus in Ecclesiis retineatur quidem, sed nemus eas cogatur adorare. De hoc dissidio egerunt viri eruditи: quod mihi semper visum fuit ita componendum, ut dicamus verborum sono tantum Græcos à nostris, non re ipsa, dissensisse, cùm illi venerationem tantum πενταλίω, sive honorariam, imaginibus tribuerent. Quod verbum ē foro in Ecclesiis translant Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus; origine ducta à magistratibus qui non erant in actu rerum, sed Honorarij tantum. Quod ceteri Græcorum Theologi, qui Dialeticta locutione utebantur, ita expresserunt, ut οὐανόριος, seu mavis *equivocē*, imagines coli dicerent, generali illo τερζούντων aut adorationis vocabulo, quod omnia venerationum genera complectitur, & à materia, seu mavis objecto, modum recipit. Quare scholion illud quod adjectum erat ad textum Exodi, in eo codice veteris Testamenti qui servabatur in Patriarchio Constantinopolitano, summo aplausu exceptum est à Patribus, in Actione quinta Septimæ Synodi. cuius scholij hæc sunt verba:
*A*t vero si facimus similitudines Christi, non ut similiitudinem adoremus, sed ut mens videntio ad superiora volet. Quod omnino concinit cum iis quæ Gregorius Magnus docuit in epistolis ad Serenum Massiliensem Episcopum; quem sequi velle & Gallicani Episcopi, & Hadrianus in Apologetico ad Carolum, profitebantur. Non est autem quòd aliquis miretur à Concilio Francofordiens tam alienam sententiam Nicæna Synodo affingi, ut par imaginibus honor, cùm eo qui defertur sanctæ Trinitati, ab ea decreta fuisse dicatur. Neque enim abscessè hoc à synodo decretum fuisse affirmari poterat, cùm in fidei definitione à patriarchis edita, ex majorum traditione, usus imaginum confirmetur, tanquam utilissimus ad renovandam τετράτην ψήψιν, seu recordationem, & earum imaginum sola honoraria veneratio, ei similis quæ Codici Evangeliorum & valis sacris defertur, differt fanciatur, non autem vera latrīa, que divino numini competit, ut conceptis verbis synodus profitetur. Ea definitio præsente synodo, (quæ Nicæa Constantinopolim iussu Principum translata erat, unde Sy-

nodi Constantinopolitani nomen accepit) coram Constantino Augusto & Irene ejus matre relecta est, & totius synodi acclimationibus & Principum subscriptionibus confirmata. Quare Concilium Francofordiense non repudiavit definitionem Septimae Synodi, (quod observatione dignum mihi videtur) sed quod scriptum habebatur, ut loquitur Concilium, nempe in Actis Septimae Synodi, scilicet honorem Deo debitum imaginibus esse tribuendum. Non est autem quod dubitemus quin Synodus Francofordiensis sibi persuaserit illam blasphemiam Actis insertam fuisse. Hoc autem profectum est, ut docet liber Caroli, quod verba Constantini Constantia Cypti Episcopi, quasi in eo sensu prolatâ essent, praesente & non refragante Nicæna Synodo, Galli nostri interpretati sunt: *Infaustè*, inquit Carolus, & *precipitanter* sive *insipienter* *Constantinus Constantia Cyprí Episcopus dixit*, *Suscipio & amplectior honorabiliter sanctas & venerandas imagines*, & *que secundum servitium adorationis que substantiali & vivificari ci Trinitati emitto*. Huic reprehensioni responderet quidem Hadrianus, sed Constantini lapsum non excusat; quamvis aliam fuisse mentem Synodi Nicæna ex definitione fidei doceat, quæ divinum cultum soli Deo asserit. Mihi autem ipsa Constantini verba perpendenti, & Latina, prout à Carolo prolatâ sunt, cum Græcis comparanti, constat vitio interpretationis & barbaræ interpretationis accidisse ut contraria sententia à Concilio Francofordiensi Constantine affingatur. Verba enim illa, *suscipio & amplectior honorabiliter sanctas imagines*, participiis expressa sunt in Graco contextu, & à prioribus pendent. Deinde sequitur altera pars pericopæ, quæ divinum cultum soli Trinitati vindicat. Integer autem locus è Græco ita efferendus est: *Cum in nulla sententie parte alienas esse videam, quæ nunc lectæ sunt, literas ab Oriente missas ad Tarasium sanctissimum Archiepiscopum & Patriarcham Oecumenicum, ab ea definitione fidei, quam ipse antea professus fuerat, ego etiam indignus his consentio, & ejusdem sum sententia, suscipiens & honorariè amplectens sanctas & venerabiles imagines. Et adorationem secundum latram soli supersubstantiali & vivifice Trinitati impendo.* Itaque præter ceteras caussas, vitium unius interpretationis & ineptæ interpretationis, Occidentis Episcopos ad explodendam Nicenam Synodus præcipue adegit. Quod imputari non debet Gallicanis Episcopis, nec dolo Iconoclastarum; quos, ut Gallis imponebant, falsa Nicæna Synodi exemplaria sun-

Karelus M. in
Capitulari de non
ador. Imag. lib. 3.
f. 17.

Hadrianus in A-
polo, ad Casolum.

Syn. Nic. A. 9.
III. δικέρδεος ἡ
απαγγελίας οὐ
μετέπειτα τοῦτο
γίνεται τούτος εἰ-
ναῖς.

Κ' εγώ σαστις
τούτη είναι ον-
μα, τη διάφορην
χρήσεων, σε γέλ-
λα καὶ απόκρισι,
τοι πράκτους τού-
των ταῖς συνθή-
κοι ταῖς, τη πάντῃ
λατρείας προσ-
καύσεων μεγάλη τῷ
περιποτέται τῷ
εὐαγγελίῳ — πο-
δεὶ φανταστικώ.

Anastasius in vita
Basiliani.

Idem Anastasius
Præfatione in Sep-
timanam Synodum.

Idem Anas. in
Præfat.

Vide lib. 6. c. 15.
J. 5.

Pichorus in Præ-
f. ad Hilari.
Milicell.

Vide lib. v. cap.
28. J. 15.

posuisse vir illustr. Bellarminus & plerique omnes existimarent. Sed vitium illud triuendum est interpreti qui Græcam illam Synodum Latinè verterat jussu Adriani I. de cuius interpretis imperitia conqueritur Anastasius Bibliothecarius, qui secundam interpretationem aggressus est tempore Ioannis VIII. Interpres, inquit, penè persingula, relicto utrinque lingue idiomate, adeo est verbum è verbo secutus, ut quid in eadem editione intelligatur, aut vix aut nunquam possit adverbi, in fastidiumque versa legentium, penè ab omnibus hac pro causa contempnatur. Discussa occasione quæ Gallicanos Episcopos & Carolum Regem ad repudiandam Synodum Nicænam per errorem facti moverit, id tantum ex eo colligi velim, Reges Francorum, cum Gallicana Ecclesia, eam facultatem sibi arrogasse, ut de synodis recipiendis, vel rejiciendis, disceptatio sibi libera esset, præsertim si per Legatos suos rebus gerendis non interfuerint. Qua ratione usus est Anastasius, cùm de Synodi Trullanæ Constantinopoli habitæ canonibus loquitur, quos à ceteris patriarchalibus sedibus repudiatis fuisse docet; nimur quia nulla earum, cùm ederentur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem presens inventa est.

III. Octava Synodus, quæ sub Hadriano secundo coacta est Constantinopoli, canones aliquot edidit, qui à Gallicanis Episcopis non videntur statim recepti. Etenim Hincmarus Episcopus nunquam eorum meminit in epistolis suis; & Ademarus monachus Engolismensis laudatus à Pithœco, quædam contra veteres canones illic decreta fuisse observat. Planè mores in Gallia receptos, & jura regia, variis canonibus videtur synodus illa petivisse. Etenim Principum suffragia ab electionibus Episcoporum arcer canon xii. cùm tam absque Regis consensu, etiam post Octavam Synodum, electiones in Gallia non fierent. Episcopos omnes sistere se Concilio Patriarchæ jubet canon xvii. neque Principum jussu impediri; cùm tam à regno diuidere, & synodo interesse absque consensu Principis, vetitum esse Gallicanis Episcopis doceat Hincmarus, & plerique auctores post Octavam Synodum. Eodem canone vetatur ne synodus fiat præsente Principe. quod moribus Gallorum adversabatur, qui Synodos in palatio ut plurimum celebrabant, etiam sub Carolo Calvo, post Octavam Synodum. Electiones Episcoporum soli Clero, expulsis laicis, afferit canon xxii. Sed populum habuisse suas partes in electionibus, usque ad seculum undecimum, omnibus notum est.

IV. Hoc jure expendendorum canonicum usa est Ecclesia Gallicana in Conventu Bituricensi à Carolo VII. Rege Francorum indicto. Etenim cùm à Legatis Concilij Basileenfis, quod apud Gallos tunc Concilij Generalis nomine censebatur, Ecclesiæ Gallicanæ congregatio rogaretur ut decreta & statuta ejusdem sacri Concilij recipere, & observare, observarique facere velle, decrevit prefata sancta Congregatio decreta ipsa visitare, ad sciendum si que essent simpliciter recipienda, & que cum certis modificationibus seu interpretationibus acceptanda congruere viderentur utilitati & moribus Regni & Delphinatus predictorum. Quibus decretis diligenter maturaque inspecta, ac visitatis, censuit eadem sacra Congregatio plurima ex ipsis decretis & statutis recipienda, cum certis tamen licet modificationibus.

V. Non solum autem Gallicanæ Ecclesiæ consensus expectandus est ut novi canones vigeant, sed Regi quoque ea sollicitudo maximè incumbit. Cùm enim pars nobilissima regij munera in tuendis canonibus & receptis moribus versetur, & antiqui Patres cum ordinem fecuti fuerint ut à Principibus confirmationem rerum definitarum postularent, præjudicio suo id Principibus arrogasse videntur ut novæ leges executioni publicæ mandari non possint, si eorum consensu expresso vel tacito destituantur, et si fortasse quamplurimis Ecclesiæ Gallicanæ proceribus accepta fuerint. Neque obstat quod objici posset, quemadmodum in abroganda lege per novæ consuetudinis usum sufficit ut major pars populi in eam consuetudinem conlenserit, ita etiam sufficere, ut novæ leges receptæ videantur, si numero vincant qui earum utilitatem commendant. Etenim diversa est ratio Principis & Episcoporum. Illis enim de novæ legis æquitate disceptare liberum erit. Sed de juribus regni, & de civium tranquillitate, quæ novitate illa fortasse concuteretur, solus Princeps decernit vi illius juris divini quod ei tuitionem canonum & consuetudinum antiquarum assertur; præsertim si legibus suis, aut decessorum, moribuscque receptis, canones illos aduersos esse videat. Hoc est satis antiquum Imperij Gallici arcanum; de quo retinendo monuit graviter Philippum IV. Regem Odo Dux Burgundiae: *Consulimus etiam vobis*, inquit, *quod nullomodo patiamini quod aliquis in regno vestro aliquid novum instituat, quod temporibus predecessorum vestrorum institutum non fuerit, vel ordinatum, vel usitatum.* De novis Bonifacij VIII. & ceterorum Pontificum constitutionibus loquitur, Quibus

Tom. 2. Libr.
Eccles. Gall. c. 14.
n. 1.

Quibus in Gallia locus non fuit, ob dissidium Regis cum Pontifice, ut obseruat Glossator Ioannes Andreas in *c. Generali. De electione. in Sexto*: ubi relato divortio Bonifacij & Philippi, ob iura Regalium, hæc addit: Ide secundum aliquos *Constitutiones istius compilationis non fuerunt receptæ in regno properam controversiam*. Quæ verba recita sunt ab editione Romana. Ceterum plurimæ Decretales hoc sexto libro comprehendentes hodie vigent in judiciis, & frequenter apud summa Curiarum tribunalia à Caſſidicis laudantur.

V I. Duo bus exemplis recentioribus regiae auctoritatis consensus necessarius esse probatur: quorum alterum è Concilio Basileensi, alterum è Tridentino petitus est. Ecclesiæ Gallicanæ precibus & monitis solicitatus Carolus VII. quæ de recipiendis Concilij Basileensis Decretis tractata fuerant, consilio cum proceribus habito, postquam omnia æquitati congruere vidisset, celebri illa Pragmatica Sanctione confirmavit, vimque & robur legis publicæ, Concilij Basileensis capitibus addidit. Quod eo sensu accipendum est, ut eorum Decreto rum vigor non ab eo tempore quo Basilea edita fuerant, sed à die promulgata Pragmaticæ Sanctionis obtineret, quemadmodum edito suo Princeps invictissimus constituit anno 1440. Concilij Tridentini definitiones fidei admissæ sunt Edicto publico, quod ea de re latum est anno 1579. Sed Decreta quæ disciplinam respiciunt, non servantur in Gallia, quia lege Principis destinuntur: quamvis præcipua capita, quæ Gallicanæ Ecclesiæ receptos mores & iura antiqua non infringunt, comprehensa sint Constitutionibus regiis, quæ hac de re variis temporibus edita sunt. Quod gratum & acceptum fuisse Summo Pontifici Clementi VIII. testatur Henricus Magnus felicis memoria Princeps in rescripto anni M D C V I.

Ceterum nemo est in Gallia hodie, cui non perspectæ sint regiæ auctoritatis partes in canonum à Concilis decretorum editione; cùm frequentissimè totius Cleri Gallianæ conventus Concilij Tridentini promulgationem à Regibus nostris supplicibus libellis postulaverit, ea lege, ut imperio suo ea capita exciperent, quæ moribus regni, id est, Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, adversarentur. Quorum desideriis Principes, toto hoc negotio sèpe in consilium prudentissimorum virorum relato, se accommodare non potuerunt. Quod non ita interpretari oportet, ac si contumaci animo ejus Concilij communionem respuerent, quæ in negotio fidei sanctissimè colunt:

quæ potius eam sententiam amplexi sunt studio tuenda Liberis Ecclesiæ Gallicanæ, quæ in quamplurimis capitibus hujus Concilij decretis pessum datur. Eam perniciem non admissis synodi constitutis amoliri tuius esse duxerunt, quām receptæ semel auctoritati, quæ pondere suo delicata ingenia premere posset, exceptionibus quibusdam iura Gallici imperij subducere. Sanè Legatorum ab Henrico II. & Carolo IX. ad synodum missorum de regia dignitate immunita conquerentium secessio, non admittenda synodi consilium juvit; existimantibus nostris hoc non alienum esse à veteri disciplina, dē qua dictum §. II. Qua in re exemplum Ioannis VII. sequendum putarunt, qui anno DCCV. canones sub sextæ Synodi nomine in Trullo à Græcis editos, quibus Romanæ Ecclesiæ consuetudines quædam convelluntur, suscipere renuit, et si per Legatos Iustinianus Rhinotmetus Imperator id à Pontifice suppli citer contendenter, arbitrio permisso, ut quos vellet, canones expungeret. Non compono invicem Trullanam Synodum, quæ à Beda erratica dicitur, & inconsulto Romano Pontifice habita est, cum Tridentino Concilio, quod apostolicæ sedis auctoritate legitimè est indicatum & habitum: sed prudentiam Ioannis VII. cum Regum nostrorum providentia; qui tanto cautiùs juribus suis consulere debent, quanto minus illis in Canones licet quām Romano Pontifici, cujus est rebus definitis rō xiiij. & auctoritatem interponere. Ex eo est quod Anastasius Bibliothecarius factum Ioannis hac in parte non prober, quæm à canonum emendatione, humana fragilitate timidum, cessasse scribit. quamvis à recentioribus hæc repulsa inter præclara Ioannis facinora adscribatur. Itaque Concilij Tridentini publicatio dilata est ad concordiam alendam: quæ si alia ætate alios mores postulet, integrum erit Regibus nostris ea de re, quæ usui futura erunt decernere.

V II. Aliquis fortasse existimare posset tria illa capita quæ hucusque variis probationibus & testimoniosis vera esse ostendimus, de necessitate promulgandarum & usu recipiendarum legum ecclesiasticarum, dē, quæ regiæ consensus ad stipulatione, apud nos quidem haberi indubitate, sed hanc sententiam à Romanis Pontificibus nunquam fuisse approbatam, & in earum opinionum censum redigi debere quæ inter ambas potestates sunt controversæ. Sed præterquam quod excipere possim de gravium auctorum numero, tam Theologæ

Anastasius in vita
Ioannis VII. de
Iustiniano: Quā
illico ut palatinus
ingressus est, pro
principioque adeptus
est imperiū, romos
quos ante sub
Domino Sergio
apostolicæ memoriæ
Ponifice Roma
duxerat, in
quibus diversa
capitula Romane
Ecclesiæ contrava
ria scripsi inven
runt, per duos
Metropolitanos
Episcopos deman
davit, dirigens
per eos & sacra, per
quæ denunciat
Pontificis concur
sus ac ad
hortatus est ne
Apostolicæ Ecclesi
æ Concilium ag
gregaret, & quæ
que ei ipsa effeta
statuivit, & quæ
ad orationem
excluderet. Sed
hæc humana fra
gilitate timida,
hot negat quam
temus emendare,
per superflatos
Metropolitans di
rectis ad Princeps
pem.

Q

Guillelm. Bened.
in c. Raymuni. in
verbō dicitur.
f. 133. & seqq.
Aufer. in rep.
Clem. Notab. x.
de offic. ord.

quām Iuris peritorum, qui constanter horum axiomatum veritatem profitentur, saltem quod attiner ad necessitatem edendē & recipiendā legis, qui nulla censura hac in parte perstricti sunt, id unum observasse sufficiet ad Ecclesiā Gallicanā rationes constituendas, hanc sententiam, quam affirmamus, Concordatis esse confirmatam. Invaluerat, ante pācta illa publica, hēc opinio in regno, Decreta Conciliorum vel Pontificum legi vim per Gallias non obtinere, donec discussa & recepta fuissent ab Ecclesia Gallicana, & regi consensus auctoritate munita; quemadmodum docent conventus Bituricensis & Pragmatica Sanctionis verba, plurib[us]que probant Guillelmus Benedictus & Auferrius, qui

commentarios suos ante Concordatorum pactionem ediderunt. Huic sententia Gallorum Leo X. ultro se accommodavit, ipsaque Concordata, post publicationem & acceptationem tantum, vim suam habitura consentit, specialiter regi acceptations mentione habita, mandataque Francorum Regibus Concordatorum executione. Quare cū ea pāctio per modum contractus inita sit, omniāque & singula contractuum verba ad amissim observanda sint, ex utraque parte, nullum superest dubium quin opinio de publicationis & acceptationis regi, que consensus necessitate inter cetera Concordatorum capita referri debeat; præsumt cū particula queque hujus pactionis bona fide custodi diri debeat, ut ibi cautum est.

Tv. de Colla, p.
prefulsiique ordi
dianar. in reta
Acceptatione
In prima Cuncta
Leopoli.

f. de fratre h.
revoc. Comit
stabili.

